

PRAVILA
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine

ПРАВИЛА
Уставног суда Босне и Херцеговине

RULES
of the Constitutional Court of
Bosnia and Herzegovina

DEUTSCHE STIFTUNG FÜR
INTERNATIONALE RECHTLICHE
ZUSAMMENARBEIT E.V.

**PRAVILA USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE
ПРАВИЛА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
RULES OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Izdavač/Publisher:

USTAVNI SUD BOSNE I HERCEGOVINE
CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
Sarajevo, Ulica reisa Džemaludina Čauševića 6/III

Za izdavača/For Publisher:

MIRSAD ĆEMAN

Urednik/Editor:

MATO TADIĆ

Redakcijski odbor/Editorial Board:

MATO TADIĆ
MIODRAG SIMOVIĆ
ARIJANA DŽANOVIĆ
ERMINA DUMANJIĆ
AMELA HARBA-BAŠOVIĆ
AZEM KRAJINIĆ

Prijevod, lektura i korektura/

Translation, Editing and Proofreading:
JEZIČKI ODJEL USTAVNOG SUDA BiH
LANGUAGE DEPARTMENT OF THE CCBiH

Prijelom i dizajn/Layout and Design:

AMELA HARBA-BAŠOVIĆ

Štampa/Printed by:

ŠTAMPARIJA FOJNICA d.d., Fojnica

Tiraž/Print run:

300

ISBN 978-9958-0389-2-1

DEUTSCHE STIFTUNG FÜR
INTERNATIONALE RECHTLICHE
ZUSAMMENARBEIT E.V.

Štampanje ove publikacije podržala je Njemačka fondacija za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ),
Ministarstvo za pravosuđe i zaštitu potrošača Njemačke i Ministarstvo vanjskih poslova Njemačke.

**PRAVILA
USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE**

**ПРАВИЛА
УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

**RULES
OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF
BOSNIA AND HERZEGOVINA**

Sarajevo, 2015.

SADRŽAJ
САДРЖАЈ
CONTENTS

Predgovor	7
Preface	11
Vorwort	15
Vorwort der IRZ	19
Predgovor IRZ-a	21
Foreword by IRZ	23
Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine (bosanski jezik)	25
Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine (hrvatski jezik)	73
Правила Уставног суда Босне и Херцеговине (српски језик)	121
Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina	169

PRILOZI - ПРИЛОЗИ - COMPLEMENTARY TEXTS

Ustav Bosne i Hercegovine (prijevod na bosanski jezik)	225
Ustav Bosne i Hercegovine (prijevod na hrvatski jezik)	243
Устав Босне и Херцеговине (превод на српски језик)	261
Constitution of Bosnia and Herzegovina	279
Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (bosanski jezik)	299
Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (hrvatski jezik)	343
Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода (српски језик)	389
European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms	435

PREDGOVOR

Ustavni sud Bosne i Hercegovine u septembru 2005. godine u posebnoj publikaciji objavio je svoja Pravila („Rules of Court“), zapravo, zbirku koja, pored Pravila Ustavnog suda donesenih u julu 2005. godine, sadrži i tekst Ustava Bosne i Hercegovine, te Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda sa njenim protokolima. Podsjećam da je prije toga Ustavni sud za akt kojim je autonomno uredio pravila, procedure i druga pitanja značajna za rad Ustavnog suda („Rules of Court“) koristio naziv Poslovník (donesen je 1997. godine i više puta je mijenjan).

Objavljivanje ključnih pravnih akata koja Ustavni sud BiH primjenjuje u radu u jednoj publikaciji pokazalo je punu opravdanost ne samo unutar Ustavnog suda i za njegove potrebe nego i drugih institucija, odnosno zainteresiranih subjekata kojima je publikacija služila kao svojevrsni pravni priručnik.

U međuvremenu, u proteklih deset godina došlo je do niza izmjena i/ili dopuna svih ovih pravnih akata.

Ustav Bosne i Hercegovine je dopunjen Amandmanom I 2009. godine (status Brčko distrikta BiH).

Nekoliko puta je izmijenjena i Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, i to protokolima br. 14 i 14.bis iz maja 2004. godine, odnosno augusta 2009. godine, zatim, Protokolom broj 15 iz juna 2013. godine, te Protokolom broj 16 iz oktobra 2013. godine. Protokoli br. 14 i 14.bis su stupili na pravnu snagu, a protokoli br. 15 i 16 tek treba da stupe na pravnu snagu.

Zbog praktičnih, pa i edukativnih razloga, kao i realnog očekivanja da će uskoro i oni stupiti na snagu, u zbirku smo uključili i protokole br. 15 i 16.

U ovom periodu Ustavni sud je, također, izvršio nekoliko izmjena i dopuna svojih Pravila iz 2005. godine (2008. i 2009. godine). Naime, iako izmjene i dopune iz 2008. godine, odnosno 2009. godine, obimom i sadržajno nisu bile velike, iskustva u primjeni Pravila iz 2005. godine ukazala su na to da je potrebno preispitati neka dotadašnja rješenja organizacione i druge naravi, odnosno da je potrebno preciznije regulirati određena pitanja.

Iako se, imajući u vidu samo obim neophodnih izmjena u odnosu na obim tada važećeg teksta Pravila, ni ovog puta nije radilo o velikim izmjenama i dopunama, Ustavni sud je s obzirom na njihov značaj odlučio donijeti nova Pravila, imajući u vidu, prije svega, značaj izmjena i dopuna, ali i razloge praktične naravi, tj. da bi se ona lakše

koristila. Nova Pravila su donesena u martu 2014. godine („Službeni glasnik BiH” broj 22/14). Njihovim stupanjem na snagu prestala su važiti Pravila iz 2005. godine („Službeni glasnik BiH” br. 60/05, 64/08 i 51/09). Međutim, i ova nova Pravila su ubrzo izmijenjena i dopunjena („Službeni glasnik BiH” broj 22/14).

Rukovodeći se ponovo razlozima praktične naravi (lakše korištenje), Redakciona komisija Ustavnog suda je, po ovlaštenju Suda, utvrdila i objavila prečišćeni tekst Pravila („Službeni glasnik BiH” broj 94/14) u koji su uključene i tehničke ispravke objavljene u „Službenom glasniku BiH” broj 57/14. U ovu zbirku je uvršten upravo ovaj prečišćeni tekst.

Pravila iz 2014. godine su, između ostalog, donijela nekoliko bitnih promjena:

Uvedena je Preambula (uvodni tekst) kojom je naglašeno:

- da je Ustavni sud institucija Bosne i Hercegovine osnovana članom VI Ustava Bosne i Hercegovine kao nezavisni čuvar Ustava i kao institucionalni garant za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ustanovljenih Ustavom Bosne i Hercegovine i instrumentima Aneksa I Ustava;
- da Ustavni sud nije dio ni zakonodavne, ni izvršne, ni redovne sudske vlasti, nego je Ustavom Bosne i Hercegovine pozicioniran kao posebna samostalna i nezavisna vlast koja, na osnovu tog ustava, djeluje kao korektivni faktor za ostala tri segmenta vlasti;
- da, vodeći računa o naročitom položaju i ulozi koje Ustavni sud ima u Ustavu Bosne i Hercegovine, a koji nameću obavezu da se osigura njegova nezavisnost, uključujući punu finansijsku i upravnu nezavisnost i samostalnost koja se ogleda u samostalnom planiranju i predlaganju budžeta, kao i samostalnom raspoređivanju odobrenih budžetskih sredstava čija visina, svakako, mora podlijegati odgovarajućoj kontroli nadležnog organa, Ustavni sud Bosne i Hercegovine mora biti u stanju potpuno nezavisno odlučivati o vlastitoj organizaciji i funkcioniranju, te da samo Ustavni sud može donositi propise i opće akte koji se tiču njegovog rada i njegove uloge utvrđene Ustavom Bosne i Hercegovine;
- da su, zbog nepostojanja ustavnog osnova da se zakonom reguliraju postupak i njegova organizacija, pored Ustava Bosne i Hercegovine, Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, koja, po ovlaštenju iz Ustava, donosi sam Ustavni sud, jedini pravni akt kojim se reguliraju ova pitanja u vezi sa Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine.

Pri ocjeni dopustivosti apelacije utvrđeno je, pored ostalog, da će Ustavni sud odbaciti apelaciju i kada ocijeni da apelant nije pretrpio značajniju štetu osim ako poštivanje ljudskih prava, kako je to definirano u Ustavu, zahtijeva razmatranje apelacije u meritumu.

U određenim situacijama i o određenim pitanjima predsjedniku Ustavnog suda je dato nešto više nadležnosti u odnosu na dosadašnja rješenja. Predsjednik Suda može,

naprimjer, dati prvenstvo rješavanja nekom određenom zahtjevu/apelaciji, ovlašten je da ograniči dužinu trajanja diskusije i slična pitanja, predsjednik Suda na javnoj raspravi izlaže stanje stvari i sporna pravna pitanja značajna za raspravljanje, ne iznoseći pri tome svoj stav za donošenje odluke itd.

Značajna novina odnosi se na glasanje, odnosno razrješenje „pat-pozicije”, kada za donošenje odluke nema dovoljan broj glasova, i to u slučaju kada u odlučivanju ne učestvuje svih devet sudija. Predviđeno je da se, izuzetno, kada u plenarnoj sjednici u donošenju odluke učestvuje manje od ukupnog broja od devet sudija, i to zbog razloga navedenih u članu 90. stav 1. ili članu 98. Pravila (prema prečišćenom tekstu), kao i kada nisu izabrane sve sudije, ili kada je sudija/sudije duži period, zbog bolesti, spriječen vršiti svoju funkciju, ukoliko najmanje pet sudija ne glasa identično o prijedlogu odluke o zahtjevu/apelaciji, glas predsjednika, odnosno sudije koji ga zamjenjuje, pod određenim proceduralnim uvjetima računa dvostruko.

Izuzetno, predsjednik Ustavnog suda može, ako nije u mogućnosti da sazove sjednicu (plenarnu, Velikog ili Malog vijeća), odrediti privremenu mjeru.

Precizirana je odredba o naknadi nematerijalne štete.

U postupku izbora predsjednika i potpredsjednika uspostavlja se ravnopravnost sudija kandidata iz reda konstitutivnih naroda i Ostalih.

Za razliku od dosadašnjih Pravila, regulirano je da će se postupci u predmetima koji su započeti do dana stupanja na snagu novih Pravila dovršiti u skladu sa ovim pravilima ukoliko dosadašnja pravila nisu povoljnija za stranku.

Uključena je odredba da se izrazi u ovim pravilima koji imaju rodno značenje odnose jednako na sve rodove, tzv. gender-klauzula.

Uvjeren sam, pogotovo što i ovog puta, kao dodatak, objavljujemo tekst Ustava sa Amandmanom I i tekst Evropske konvencije sa svim protokolima (pa i onim koji još nisu stupili na snagu), da će i ova inovirana zbirka (konceptualno i sadržajno u osnovi ista) biti korisna svima koji se bave ustavnopravnim pitanjima i ljudskim pravima u kontekstu Evropske konvencije, pa i pravom općenito.

Kao i ranije, za tekst Ustava BiH na bosanskom, srpskom i hrvatskom jeziku uzet je (neslužbeni) prijevod koji je svojevremeno uradio Ured Visokog predstavnika u Bosni i Hercegovini (OHR), a za tekst konvencijskih protokola korištene su verzije sa internetske stranice Ureda zastupnika BiH pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strasbourg, odnosno kombinacija izvora.

Tekst Evropske konvencije, kako je izmijenjena protokolima br. 11 i 14 i s protokolima br. 1, 4, 6, 7, 12 i 13 na engleskom jeziku preuzet je sa internetske stranice Evropskog suda za ljudska prava u Strasbourg. Navedeni tekst na domaćim jezicima, te protokolima br. 15 i 16 objavljujemo u prijevodu Jezičkog odjela Sekretarijata Ustavnog suda BiH.

Na kraju, Ustavni sud zahvaljuje Njemačkoj fondaciji za međunarodnu pravnu saradnju (IRZ), Ministarstvu za pravosuđe i zaštitu potrošača Njemačke, kao i Ministarstvu vanjskih poslova Njemačke, koji su finansijskom podrškom omogućili štampanje ovih pravila, odnosno zbirke, kao i drugih publikacija iz izdavačke produkcije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Sarajevo, decembar 2015. godine

Predsjednik
Ustavnog suda Bosne i Hercegovine
Mirsad Ćeman

PREFACE

In September 2005, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina published its Rules in a special publication, which in addition to the Rules of the Constitutional Court passed in July 2005, also contained the text of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms with Protocols thereto. I would like to mention that initially the Constitutional Court had used the title Rules of Procedure (adopted in 1997 and amended a number of times) for an act that independently regulates the rules, procedures and other issues of relevance for the work of the Constitutional Court.

Publishing the key legal acts which the Constitutional Court has applied during its work in a single publication, proved to be fully justified not only for internal use purposes and for the needs of the Constitutional Court but also other institutions and the entities concerned who have used the publication as a reference book of law.

Meanwhile, over the past ten years, all these legal acts have undergone a series of modifications and amendments.

The Constitution of Bosnia and Herzegovina was amended in 2009 by Amendment I (concerning the status of the Brčko District of BiH).

The European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms has been amended several times as well, namely by Protocols Nos. 14 and 14*bis* in May 2004 and August 2009 respectively, by Protocol No. 15 in June 2013 and by Protocol No. 16 in October 2013. Protocols Nos. 14 and 14*bis* went into force while Protocols Nos. 15 and 16 have yet to enter into force.

For practical and even educational reasons, as well as due to a realistic anticipation that they may soon enter into force, we have also included Protocols Nos. 15 and 16 in the collection.

During this period, the Constitutional Court has also effected several amendments to its 2005 Rules (in 2008 and 2009 respectively). Namely, although amendments made in 2008 and 2009 respectively were not considerable in terms of scope and substance, the experiences from the application of the 2005 Rules suggested the need to review some of the hitherto solutions pertaining to organization and other matters, that is to say the need to regulate certain issues more specifically.

Although, bearing in mind only the scope of necessary amendments against the scope of the then applicable text of the Rules, amendments this time around were not considerable either, the Constitutional Court decided, considering their significance, to pass new Rules bearing in mind first and foremost the significance of amendments, as well as practical reasons, i.e. for the ease of the use thereof. New Rules were passed in

March 2014 (*Official Gazette of BiH*, No. 22/14). Upon their entry into force the 2005 Rules ceased to be in effect (*Official Gazette of BiH*, Nos. 60/05, 64/08 and 51/09). The new Rules, however, were amended rather quickly (*Official Gazette of BiH*, No. 22/14).

Relying on practical reasons yet again (the ease of use), the Editorial Commission of the Constitutional Court, upon the authorization by the Court, established and published the Revised Text of the Rules (*Official Gazette of BiH*, No. 94/14), which incorporated the technical corrections published in *Official Gazette of BiH*, No. 57/14. This collection includes the revised text.

The 2014 Rules introduced, among other things, several important amendments:

It introduced the Preamble (introductory text) emphasizing:

- that the Constitutional Court is the institution of Bosnia and Herzegovina, established by Article VI of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, as an independent guardian of the Constitution and as an institutional guarantee for the protection of human rights and fundamental freedoms laid down by the Constitution of Bosnia and Herzegovina, and by the instruments referred to in Annex I to the Constitution;
- that the Constitutional Court is not a part of either the legislative, executive or ordinary judicial authority, but the Constitution of Bosnia and Herzegovina positioned it as a special independent and autonomous authority which, on the basis of the Constitution, acts as a correctional factor for the other three segments of authority;
- that, being mindful of the particular position and the role of the Constitutional Court in the Constitution of Bosnia and Herzegovina, which impose an obligation to secure its independence, including full financial and administrative independence and autonomy, which is reflected in the autonomous planning and proposing of a budget, as well as in the autonomous distribution of the approved budget funds, which amount must in any case be subject to a corresponding control by a competent body, and that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina must be able to decide independently on its own organization and functioning, and that only the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina may pass regulations and general acts concerning its work and its role established by the Constitution of Bosnia and Herzegovina;
- that, due to the lack of a constitutional basis to regulate a procedure and its organization through law, in addition to the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, which, according to the power referred to in the Constitution of Bosnia and Herzegovina, shall be passed by the Constitutional Court itself, are the sole legal act regulating these issues related to the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina.

When examining the admissibility of an appeal it was established, *inter alia*, that the Constitutional Court would reject an appeal also when it finds that the appellant did not suffer substantial damage, unless the respect for human rights, as defined in the Constitution, requires the consideration of an appeal on the merits.

In certain situations and concerning certain issues the President of the Constitutional Court has been given more powers when compared to the hitherto solutions. The President of the Court may, for example, give priority to a particular request/appeal, he shall be authorized to limit the duration of the discussion and similar issues, the President of the Court presents the state of affairs at a public hearing and the contested issues of law relevant for the discussion, without voicing thereby his/her position regarding the decision-making, etc.

A significant novelty relates to the vote, namely the resolution of „a stalemate” position when a decision has not received sufficient number of votes, in the event where not all nine judges take part in decision-making. It has been provided, exceptionally, in the event where a number of judges lesser than the total number of nine judges participate in decision-making at a plenary session, for reasons stated in Article 90, paragraph 1 or Article 98 of the Rules (according to the revised text), as well as in the event where not all judges have been elected, or where a judge/judges have been unable to exercise their function over a prolonged period of time due to illness, unless a minimum of five judges vote identically on the proposal of a decision on a request/appeal, the vote of the President, or a judge replacing him/her under certain procedural conditions, shall be counted as a double vote.

Exceptionally, the President of the Constitutional Court may, if it is not possible to convene a session (Plenary, Grand Chamber or Chamber), adopt an interim measure.

A provision on the compensation for non-pecuniary damage has been specified.

In a procedure of election of a President and Vice-Presidents, equality shall be established among the judges coming from among constituent peoples and Others.

Unlike the hitherto Rules, it has been governed that procedures in cases instituted before the day of entry into force of the new Rules will be finalized in accordance with these Rules, unless the hitherto rules prove to be more favorable for a party.

The provision stating that all notions in these rules relating to gender shall apply equally to all genders has been included, the so-called *gender* clause.

I am convinced, particularly because this time around we shall publish, as an appendix, the text of the Constitution with Amendment I and the text of the European Convention along with all protocols thereto (including those that have not entered into force yet), that this new collection (in terms of concept and substance is basically the same) will be useful to everyone dealing with constitutional and legal issues and human rights in the context of the European Convention, and with law in general.

As was the case before, we took the (unofficial) translation of the versions of the Constitution of BiH in Bosnian, Serbian and Croatian rendered at the time by the Office of the High Representative in Bosnia and Herzegovina (OHR), and as for the text of the Protocols to the Convention we used the versions available at the internet website of the Office of the Agent of BiH before the European Court of Human Rights in Strasbourg, a combination of sources that is.

We took the text of the European Convention, as amended by Protocols Nos. 11 and 14 and Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12 and 13 in the English language from the internet website of the European Court of Human Rights in Strasbourg. As for the mentioned text in the local languages, and Protocols Nos. 15 and 16, we publish the translation rendered by the Language Department of the Secretariat of the Constitutional Court of BiH.

Finally, the Constitutional Court would like to thank the German Foundation for the International Cooperation (IRZ), the German Ministry of Justice and Consumers Protection, as well as the German Ministry of Foreign Affairs, which made possible, through financial support, the printing of these Rules and the collection as well as of other publications of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina.

Sarajevo, December 2015

Mirsad Ćeman
President
Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina

VORWORT

Das Verfassungsgericht von Bosnien und Herzegowina hat im September 2005 seine Verfahrensordnung („Rules of Court“) in einer eigenständigen Publikation herausgegeben. Dies in einem Sammelband, der neben der im Juli 2005 verabschiedeten Verfahrensordnung des Verfassungsgerichts von Bosnien und Herzegowina auch den Text der Verfassung von Bosnien und Herzegowina sowie der Europäischen Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten nebst Zusatzprotokolle enthält. In diesem Zusammenhang ist daran zu erinnern, dass das Verfassungsgericht zuvor den Akt, durch den es autonom die Regeln, das Verfahren und andere, für die Arbeit des Verfassungsgerichtes wesentliche Fragen („Rules of Court“) regelt, als Geschäftsordnung (die 1997 verabschiedet worden war und danach mehrmals geändert wurde) verwandt hat.

Die Veröffentlichung der wichtigsten Rechtsakte, die das Verfassungsgericht von Bosnien und Herzegowina bei seiner Arbeit anwendet, in einer Publikation hat sich nicht nur für die Zwecke des Verfassungsgerichtes selbst bewährt, sondern auch für andere Institutionen und Interessierte, denen die Publikation in gewisser Weise als Rechtshandbuch dient.

In der Zwischenzeit, d.h. in den letzten zehn Jahren kam es zu einer Reihe von Änderungen und/oder Ergänzungen aller dieser Rechtsakte.

Die Verfassung von Bosnien und Herzegowina wurde 2009 durch den Verfassungszusatz I (Satzung des Distriktes Brčko BiH) ergänzt.

Auch die Europäische Konvention zum Schutz der Menschenrechte und Grundfreiheiten wurde mehrmals geändert, und zwar durch die Zusatzprotokolle 14 und 14*bis* aus Mai 2004 bzw. August 2009, weiterhin durch das Zusatzprotokoll 15 aus Juni 2013 und das Zusatzprotokoll 16 aus Oktober 2013. Die Zusatzprotokolle 14 und 14*bis* sind im Gegensatz zu den Zusatzprotokollen 15 und 16 bereits in Kraft getreten.

Aus praktischen Gründen, aber auch aus Gründen der Information und auf Grund der realistischen Erwartung, dass auch sie bald in Kraft treten werden, haben wir auch die Zusatzprotokolle 15 und 16 in diesen Sammelband aufgenommen.

In dem Zeitraum seit Erscheinen des ersten Sammelbandes hat das Verfassungsgericht auch seine Verfahrensordnung aus dem Jahr 2005 mehrmals geändert und ergänzt (2008 und 2009). Obwohl die Änderungen und Ergänzungen aus dem Jahr 2008 bzw. 2009 vom Umfang und Inhalt her nicht sehr umfassend waren, haben die Erfahrungen bei der Anwendung der Verfahrensordnung aus dem Jahr 2005 gezeigt, dass es erforderlich ist, einige der bisherigen organisatorischen und anderweitigen Lösungen zu hinterfragen bzw. bestimmte Fragen genauer zu regeln.

Obwohl es sich - wenn man nur den Umfang der zwingend erforderlichen Änderungen im Verhältnis zum Umfang des damals gültigen Wortlauts der Verfahrensordnung

betrachtet - auch dieses Mal um keine tiefgreifenden Änderungen und Ergänzungen handelt, hat das Verfassungsgericht mit Rücksicht auf ihre Bedeutung beschlossen, eine neue Verfahrensordnung zu verabschieden. Dies vor allem wegen der Bedeutung der Änderungen und Ergänzungen, aber auch aus praktischen Gründen, nämlich um sie einfacher benutzen zu können.. Die neue Verfahrensordnung wurde im März 2014 verabschiedet (Amtsblatt „Službeni glasnik BiH“ Nummer 22/14) und mit ihrem Inkrafttreten wurde die Verfahrensordnung aus dem Jahr 2005 außer Kraft gesetzt (Amtsblatt „Službeni glasnik BiH“ Nr. 60/05, 64/08 und 51/09). Aber auch die neue Verfahrensordnung wurde schon sehr bald wieder novelliert (Amtsblatt „Službeni glasnik BiH“, Nummer 22/14).

Wiederum geleitet von praktischen Überlegungen (nämlich um eine leichtere Nutzung zu ermöglichen) hat der Redaktionsausschuss des Verfassungsgerichtes nach seiner Ermächtigung durch das Gericht den bereinigten Wortlaut der Verfahrensordnung festgestellt und veröffentlicht (Amtsblatt „Službeni glasnik BiH“ Nummer 94/14). Dieser enthält, ebenso wie die in dieser Textsammlung veröffentlichte bereinigte Fassung, auch die im Amtsblatt „Službeni glasnik BiH“ Nummer 57/14 veröffentlichten technischen Berichtigungen.

Aber auch die Verfahrensordnung aus dem Jahr 2014 hat einige wichtige Veränderungen gebracht. Zu nennen sind:

Es wurde eine Präambel (einleitender Text) eingeführt, in der folgendes hervorgehoben wird:

- dass das Verfassungsgericht eine Institution von Bosnien und Herzegowina ist, die durch Artikel VI der Verfassung von Bosnien und Herzegowina als unabhängiger Wächter der Verfassung und institutioneller Garant der Menschenrechte und Grundfreiheiten, , die durch die Verfassung von Bosnien und Herzegowina sowie die Instrumente aus Anhang I zur Verfassung verbürgt werden, eingerichtet worden ist;
- dass das Verfassungsgericht weder Teil der Legislative noch der Exekutive noch der ordentlichen Gerichtsbarkeit ist, sondern eine durch die Verfassung von Bosnien und Herzegowina eingerichtete eigenständige und unabhängige Gewalt , die auf Grund dieser Verfassung als Korrekturfaktor für die anderen drei Gewalten wirkt;
- dass das Verfassungsgericht von Bosnien und Herzegowina unter Berücksichtigung seiner besonderen Stellung und Rolle in der Verfassung von Bosnien und Herzegowina, die es erforderlich machen, seine Unabhängigkeit (einschließlich der vollen Finanz- und Verwaltungsunabhängigkeit und –selbständigkeit, die sich in der selbständigen Planung und dem Entwurf des Haushalts sowie der selbständigen Verwendung der genehmigten Haushaltsmittel widerspiegeln, deren Höhe auf jeden Fall einer entsprechenden Kontrolle des zuständigen Organs unterliegen muss) zu sichern, in der Lage sein muss, vollkommen unabhängig über die eigene Organisation und Arbeitsweise zu entscheiden, und dass nur das

Verfassungsgericht die Vorschriften und allgemeinen Akte verabschieden kann, die sich auf seine Arbeitsweise und seine durch die Verfassung von Bosnien und Herzegowina festgelegte Rolle beziehen;

- dass, da es keine verfassungsrechtliche Grundlage dafür gibt, das Verfahren und die Organisation des Verfassungsgerichtes gesetzlich zu regeln, sondern dass vielmehr die Verfahrensordnung des Verfassungsgerichtes von Bosnien und Herzegowina, auf Grund seiner verfassungsrechtlichen Ermächtigung vom Verfassungsgericht selbst verabschiedet wird, wobei diese Verfahrensordnung, neben der Verfassung von Bosnien und Herzegowina, der einzige Rechtsakt ist, der diese Fragen im Zusammenhang mit dem Verfassungsgericht von Bosnien und Herzegowina regelt.

Unter anderem ist im Zusammenhang mit der Beurteilung der Zulässigkeit einer Verfassungsbeschwerde festgelegt, dass das Verfassungsgericht die Verfassungsbeschwerde auch dann zurückweisen wird, wenn es zu der Einschätzung kommt, dass der Beschwerdeführer keinen wesentlichen Schaden erlitten hat, außer wenn der Schutz der Menschenrechte, so wie das in der Verfassung festgelegt ist, eine Prüfung der Verfassungsbeschwerde in der Hauptsache erfordert.

In bestimmten Situationen und Angelegenheiten hat der Präsident des Verfassungsgerichtes umfassendere Zuständigkeiten als das bisher der Fall war. Dazu gehört, dass der Präsident zum Beispiel einem bestimmten Antrag/Verfassungsbeschwerde Vorrang bezüglich seiner Erledigung geben kann. Weiterhin ist er berechtigt, die Dauer der Diskussion zu begrenzen. Der Präsident legt bei öffentlichen Verhandlungen den Verhandlungsstand und die strittigen Rechtsfragen dar, die für die Verhandlung von Bedeutung sind, aber ohne seine Meinung bezüglich der Entscheidungsfindung vorzutragen. Außerdem wird nun geregelt, dass er in dem Fall, in dem es nicht möglich ist, eine Sitzung einzuberufen, eine einstweilige Anordnung treffen kann..

Eine wesentliche Neuerung bezieht sich auf die Abstimmung bzw. das Lösen von „Patt-Positionen“, wenn es für eine Entscheidung nicht genug Stimmen gibt, und in den Fällen, in denen nicht alle neun Richter an der Abstimmung teilnehmen. Es ist vorgesehen, dass dann die Stimme des Präsidenten bzw. des Verfassungsrichters, der ihn vertritt, unter bestimmten Verfahrensbedingungen doppelt gerechnet wird; dies dann, wenn aus den Gründen aus Art. 90 Abs. 1 oder Art. 98 der Verfahrensordnung (in der bereinigten Fassung) an der Plenarsitzung zur Urteilsfindung weniger als insgesamt neun Richter teilnehmen, wenn nicht alle Richter ernannt sind oder wenn ein Richter bzw. mehrere Richter aus Krankheitsgründen längere Zeit verhindert ist/sind, seine/ihre Aufgaben wahrzunehmen, und in diesen Fällen nicht mindestens fünf Richter über den Vorschlag zur Entscheidung über den Antrag/Verfassungsbeschwerde gleich abstimmen.

Auch kann der Präsident des Verfassungsgerichts dann, wenn es nicht möglich ist, eine Sitzung einzuberufen (Plenarsitzung, Sitzung des Kleinen oder Großen Senats), ausnahmsweise eine einstweilige Anordnung treffen.

Auch die Bestimmungen zum Ersatz von immateriellen Schäden wurde präzisiert.

Schließlich wird geregelt, dass beim Verfahren zur Wahl des Präsidenten und seines Stellvertreters die Richterkandidaten aus den Reihen der konstitutiven und anderen Völker gleichgestellt sind.

Im Gegensatz zu der bisherigen Verfahrensordnung ist jetzt festgelegt, dass die Verfahren, die bis zum Tag des Inkrafttretens der neuen Verfahrensordnung eingeleitet worden sind, gemäß der neuen Verfahrensordnung abgeschlossen werden, es sei denn die bisherigen Regeln sind für den Beschwerdeführer günstiger.

Aufgenommen wurde auch die sog. *Genderklausel*, nach der sich Begriffe in dieser Verfahrensordnung, für die eine weibliche und eine männliche Form existiert, die aber nur in einer Form verwendet werden, auf beide Geschlechter gleichermaßen beziehen..

Ich bin überzeugt, dass auch dieser neue Sammelband (der konzeptuell und inhaltlich im Grunde gleich ist), vor allem deswegen weil wir auch dieses Mal die Verfassung samt Verfassungszusatz und den Text der Europäischen Menschenrechtskonvention nebst allen Zusatzprotokollen (auch denen, die noch nicht in Kraft getreten sind) im Anhang veröffentlicht haben, all jenen von Nutzen sein wird, die sich mit verfassungsrechtlichen Fragen und Menschenrechten im Lichte der Menschenrechtskonvention, und mit Rechtsfragen allgemein befassen.

Wie auch schon in der letzten Publikation haben wir für den Wortlaut der Verfassung von Bosnien und Herzegowina in bosnischer, serbischer und kroatischer Sprache die (nicht amtliche) Übersetzung genommen, die seinerzeit vom Büro des Hohen Repräsentanten (OHR) angefertigt worden ist, und die Zusatzprotokolle zur Menschenrechtskonvention wurden in der Fassung wiedergegeben, die auf der Internetseite des Büros des Vertreters von Bosnien und Herzegowina beim Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte in Straßburg zu finden ist, bzw. es wurde eine Kombination dieser Quellen verwendet.

Der Text der Europäischen Menschenrechtskonvention, in der durch die Zusatzprotokolle 11 und 14 geänderten Fassung, ist zusammen mit den Zusatzprotokollen 1, 4, 6, 7, 12 und 13 in englischer Sprache in der auf den Internetseiten des Europäischen Gerichtshofs für Menschenrechte in Straßburg veröffentlichten Fassung wiedergegeben. Den vorgenannten Text in den nationalen Sprachen sowie die Zusatzprotokolle 15 und 16 veröffentlichen wir in der Übersetzung der Sprachabteilung des Sekretariats des Verfassungsgerichtes von Bosnien und Herzegowina.

Zum Schluss bedankt sich das Verfassungsgericht bei der Deutschen Stiftung für internationale Zusammenarbeit e.V (IRZ), dem deutschen Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz sowie dem Auswärtigen Amt der Bundesrepublik Deutschland, die durch ihre finanzielle Unterstützung die Herausgabe dieser Verfahrensordnung bzw. des Sammelbandes sowie anderer Publikationen im Rahmen der herausgeberischen Tätigkeit des Verfassungsgerichtes von Bosnien und Herzegowina ermöglicht haben.

Sarajewo, Dezember 2015

Präsident
des Verfassungsgerichtes von
Bosnien und Herzegowina
Mirsad Ćeman

VORWORT DER IRZ

Die Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V. (kurz IRZ) unterstützt seit 1992 Transformationsstaaten bei der Reform ihres Rechtssystems, bei der wiederum den Verfassungsgerichten eine besondere Bedeutung zukommt. Deshalb spielt die Zusammenarbeit mit diesen Gerichten eine große Rolle in der Tätigkeit der IRZ. Da die Fragestellungen, die Verfassungsgerichte beantworten müssen im Bereich des Grundrechtsschutzes universal sind, werden in Südosteuropa neben der bilateralen Zusammenarbeit mit den einzelnen Verfassungsgerichten auch regionale Projekte durchgeführt. Im Rahmen der letztgenannten Aktivitäten bestand bereits eine Zusammenarbeit mit dem Verfassungsgericht Bosnien und Herzegowinas. Diese wird durch die Unterstützung der vorliegenden Publikation jetzt im bilateralen Bereich erweitert und fortgesetzt.

Die Publikation enthält Rechtsvorschriften, die im Zusammenhang mit dem Rechtsschutz vor dem Verfassungsgericht von Bosnien und Herzegowina und vor dem Europäischen Gerichtshof für Menschenrechte von großer Bedeutung sind, nämlich die Verfassung von Bosnien und Herzegowina, die Verfahrensordnung für dieses Gericht sowie die Europäische Menschenrechtskonvention nebst Zusatzprotokollen.

Die IRZ möchte sich bei einer Reihe von Personen und Institutionen bedanken, ohne deren Unterstützung dieses Engagement der IRZ nicht möglich wäre. Dies sind zum einen das Verfassungsgericht von Bosnien und Herzegowina und sein Präsident Mirsad Ćeman, denen hier für die stets angenehme und effektive Zusammenarbeit gedankt werden soll. Weiter sind dies das deutsche Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz (kurz: BMJV), das die Tätigkeit der IRZ mit einer institutionellen Zuwendung erst ermöglicht und das Auswärtige Amt (kurz: AA), das die Tätigkeit der IRZ insbesondere in Südosteuropa durch eine Projektförderung aus dem deutschen Beitrag zum Stabilitätspakt für Südosteuropa nachhaltig unterstützt. Verbunden ist die IRZ darüber hinaus der deutschen Botschaft in Bosnien und Herzegowina, die die Aktivitäten der IRZ in Bosnien und Herzegowina seit Jahren engagiert und konstruktiv begleitet.

Dezember 2015

Dr. Stefan Pürner, Rechtsanwalt
Bereichsleiter für Bosnien und Herzegowina,
Mazedonien, Montenegro sowie Serbien der IRZ

PREDGOVOR IRZ-A

Njemačka fondacija za međunarodnu pravnu saradnju (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V., skraćeno: IRZ) od 1992. godine podržava tranzicijske zemlje u reformi njihovoga pravnoga sistema u kojoj ustavni sudovi imaju poseban značaj. Zbog toga, saradnja s tim sudovima ima značajnu ulogu u radu IRZ-a. Budući da su pitanja na koja ustavni sudovi moraju da daju odgovor u području zaštite osnovnih prava univerzalna, u Jugoistočnoj Evropi, pored bilateralne saradnje s pojedinim ustavnim sudovima, provode se i regionalni projekti. U okviru potonje aktivnosti već je ostvarena saradnja sa Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, koja se sada u bilateralnome području proširuje i nastavlja kroz podršku ovoj publikaciji.

Publikacija sadrži pravne propise koji u kontekstu pravne zaštite pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine, te Evropskim sudom za ljudska prava imaju veliki značaj, a to su Ustav Bosne i Hercegovine, Pravila Ustavnoga suda, te Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava s protokolima.

Fondacija IRZ bi htjela da zahvali velikom broju lica i institucija bez čije podrške ovaj angažman ne bi bio moguć. To su Ustavni sud Bosne i Hercegovine i njegov predsjednik Mirsad Ćeman, kojima bismo ovom prilikom željeli da zahvalimo na ugodnoj i efektivnoj saradnji. Dalje, njemačko Ministarstvo za pravosuđe i zaštitu potrošača (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz, skraćeno: BMJV), bez čije institucionalne podrške rad IRZ-a ne bi bio moguć, te Ministarstvo vanjskih poslova (Auswärtiges Amt, skraćeno: AA), koje djelatnost IRZ-a, posebno u Jugoistočnoj Evropi, trajno potpomaže projektnim sredstvima iz njemačkoga doprinosa Paktu za stabilnost Jugoistočne Evrope. Usto, IRZ je povezana i sa njemačkom Ambasadom u Bosni i Hercegovini, koja niz godina angažirano i konstruktivno prati aktivnosti IRZ-a u Bosni i Hercegovini.

Decembar, 2015. godine

Dr. Stefan Pürner, advokat
Voditelj Odjela IRZ-a za Bosnu i
Hercegovinu, Crnu Goru, Makedoniju i Srbiju

FOREWORD BY IRZ

The German Foundation for International Legal Cooperation (Deutsche Stiftung für internationale rechtliche Zusammenarbeit e.V. – „the IRZ”) has been giving support to the countries in transition with the reform of their legal systems, wherein constitutional courts are of particular importance, as of 1992. For that reason, the cooperation with those courts plays an important role in the work of the IRZ. Given that the issues relating to the protection of fundamental rights, which are to be addressed by constitutional courts, are universal, along with bilateral cooperation between constitutional courts in South East Europe, regional projects are implemented as well. As a part of the mentioned activity, the cooperation with the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina has already existed and the bilateral cooperation is now extended and continued through the support for this publication.

This publication contains legal provisions that have a great importance in the context of legal protection before the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina and European Court of Human Rights. Those are the Constitution of Bosnia and Herzegovina, Rules of the Constitutional Court and European Convention for the Protection of Human Rights and its Protocols.

The IRZ would like to thank a number of people and institutions without whose support this activity would not be possible. Those are the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina and its President Mirsad Ćeman. We would like to take this opportunity to thank them for the pleasant and efficient cooperation. Also, the IRZ would like to thank the German Ministry of Justice and Consumer Protection (Bundesministerium der Justiz und für Verbraucherschutz - „the BMJV”), without whose institutional support the IRZ’s activities would not be possible and to the Ministry of Foreign Affairs (Auswärtiges Amt – „the AA”), for their consistent support and help to the IRZ’s activities, particularly in South East Europe, through the projects funded from German contributions to the „Stability Pact for South Eastern Europe”. Moreover, the IRZ has strong ties with the German Embassy in Bosnia and Herzegovina, which, through its constructive engagement, has for many years been following the IRZ’s activities in Bosnia and Herzegovina.

December, 2015

Dr. Stefan Pürner, Attorney-at-Law
IRZ’s Head of the Section for Bosnia and
Herzegovina, Macedonia, Montenegro and Serbia

Na osnovu člana 103. Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 22/14) i tačke XIX Odluke o izmjenama i dopunama Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 57/14), Redakciona komisija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine je utvrdila prečišćeni tekst Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine.

Prečišćeni tekst Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine obuhvata Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 22/14) i Odluku o izmjenama i dopunama Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 57/14) u kojima je naznačen datum njihovog stupanja na snagu.

P R A V I L A¹

USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

(Prečišćeni tekst)

Polazeći od činjenice da je institucija Ustavnog suda Bosne i Hercegovine utemeljena članom VI Ustava Bosne i Hercegovine kao neovisni čuvar Ustava i kao institucionalni garant za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ustanovljenih Ustavom Bosne i Hercegovine i instrumentima Aneksa I Ustava,

Imajući u vidu da Ustavni sud Bosne i Hercegovine nije dio ni zakonodavne, ni izvršne, ni redovne sudske vlasti, nego je Ustavom Bosne i Hercegovine pozicioniran kao posebna samostalna i neovisna vlast koja, na osnovu tog Ustava, djeluje kao korektivni faktor za ostala tri segmenta vlasti,

Vodeći računa o naročitom položaju i ulozi koje Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima u Ustavu Bosne i Hercegovine, a koji nameću obavezu osiguranja njegove neovisnosti, uključujući punu finansijsku i upravnu neovisnost i samostalnost, koja se ogleda u samostalnom planiranju i predlaganju budžeta, kao i samostalnom raspoređivanju odobrenih budžetskih sredstava čija visina, svakako, mora podlijegati odgovarajućoj kontroli nadležnog organa, te da Ustavni sud Bosne i Hercegovine mora biti u stanju potpuno neovisno odlučivati o vlastitoj organizaciji i funkcioniranju i da samo Ustavni sud Bosne i Hercegovine može donositi propise i opće akte koji se tiču njegovog rada i njegove uloge utvrđene Ustavom Bosne i Hercegovine,

Budući da su, zbog nepostojanja ustavnog osnova da se zakonom reguliraju postupak i njegova organizacija, pored Ustava Bosne i Hercegovine, Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, koja, po ovlaštenju iz Ustava Bosne i Hercegovine, donosi sam Ustavni

---

¹ „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 94/14

sud Bosne i Hercegovine, jedini pravni akt kojim se reguliraju ova pitanja u vezi s Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine,

Na osnovu člana VI/2.b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine, na plenarnim sjednicama Ustavnog suda Bosne i Hercegovine, održanim 23. januara i 12. februara 2014. godine, donio je

P R A V I L A

USTAVNOG SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

DIO PRVI – OSNOVNE ODREDBE

Član 1. **(Sadržaj)**

Ovim pravilima se uređuju, u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustav), postupak pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud), finansijska i upravno-administrativna samostalnost, osnove organizacije i druga pitanja značajna za rad Ustavnog suda.

Član 2. **(Samostalnost i neovisnost)**

- (1) Ustavni sud je, u odnosu na druge organe vlasti u Bosni i Hercegovini i bilo koje vanjske utjecaje, samostalan i neovisan.
- (2) Ustavni sud ostvaruje svoja prava i dužnosti u skladu sa Ustavom, ovim pravilima i drugim aktima Ustavnog suda.
- (3) Ustavni sud svoju organizaciju ostvaruje na principu upravno-administrativne i finansijske samostalnosti.

Član 3. **(Sredstva za rad)**

- (1) Sredstva za rad Ustavnog suda se osiguravaju u budžetu institucija Bosne i Hercegovine.

- (2) Upotreba odobrenih sredstava se uređuje internim aktom Ustavnog suda.
- (3) Generalni sekretar Ustavnog suda priprema nacrt budžeta Ustavnog suda i, nakon procedure provedene u skladu sa ovim pravilima, dostavlja ga ministarstvu nadležnom za pripremanje budžeta institucija Bosne i Hercegovine.
- (4) Ministar nadležnog ministarstva iz stava (3) ovog člana dostavlja Ustavnom sudu obrazloženo mišljenje o nacrtu budžeta.
- (5) Ustavni sud, nakon što prethodno dostavljeno mišljenje razmotri nadležna komisija Ustavnog suda, utvrđuje prijedlog budžeta Ustavnog suda.
- (6) Prijedlog budžeta Ustavnog suda se dostavlja Predsjedništvu Bosne i Hercegovine radi uvrštavanja u prijedlog budžeta institucija Bosne i Hercegovine.
- (7) Ustavni sud samostalno raspoređuje sredstva odobrena iz budžeta institucija Bosne i Hercegovine, u skladu sa svojim godišnjim budžetom.

Član 4.
(Sjedište Ustavnog suda)

Sjedište Ustavnog suda je u Sarajevu.

Član 5.
(Pečat i druga obilježja)

- (1) Ustavni sud ima pečat i druga obilježja.
- (2) Izgled i sadržaj pečata i drugih obilježja uređuju se u skladu s propisima Bosne i Hercegovine i internim aktima Ustavnog suda.

Član 6.
(Upotreba jezika i pisama)

- (1) U radu Ustavnog suda se osigurava ravnopravna upotreba jezika i pisama koji su u službenoj upotrebi u Bosni i Hercegovini.
- (2) Kada u radu Ustavnog suda učestvuju sudije koje je imenovao predsjednik Evropskog suda za ljudska prava, na odgovarajući način se osigurava upotreba engleskog jezika.

Član 7.
(Protokol)

Na Ustavni sud se primjenjuje protokol institucija Bosne i Hercegovine.

DIO DRUGI – OPĆA PRAVILA POSTUPKA

Član 8. (Sjednice)

- (1) Ustavni sud odlučuje u sjednicama.
- (2) Sjednice Ustavnog suda su Plenarna sjednica, sjednica Velikog vijeća i sjednica Malog vijeća.

Član 9. (Plenarna sjednica)

- (1) Plenarnu sjednicu čine sve sudije Ustavnog suda.
- (2) Ustavni sud odlučuje u Plenarnoj sjednici većinom glasova svih sudija Ustavnog suda kada odlučuje o predmetima iz nadležnosti Ustavnog suda:
  - a) iz člana VI/3.a) Ustava kada ih pokrenu ovlašteni podnosioci, te čl. VI/3.c), IV/3.f) Ustava i Amandmana I na Ustav (u daljnjem tekstu: Amandman I);
  - b) u predmetima iz nadležnosti Ustavnog suda iz člana VI/3.b) Ustava koji se uvrste na dnevni red Plenarne sjednice;
  - c) drugim pitanjima utvrđenim Ustavom, ovim pravilima i zaključkom Plenarne sjednice.

Član 10. (Veliko vijeće)

- (1) Veliko vijeće čine sudije koje su izabrali nadležni zakonodavni organi entiteta.
- (2) Predsjednik Ustavnog suda predsjedava Velikom vijećem, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenjuje ga jedan od potpredsjednika kojeg on odredi.
- (3) Veliko vijeće, većinom glasova svih sudija Ustavnog suda (najmanje pet sudija), odlučuje o predmetima iz nadležnosti Ustavnog suda iz člana VI/3.a), kada ih pokrenu neovlašteni podnosioci, i člana VI/3.b) Ustava, koji nisu uvršteni u dnevni red Ustavnog suda u Plenarnoj sjednici, i o drugim pitanjima koja se uvrste na dnevni red sjednice u skladu sa Ustavom i ovim pravilima.
- (4) Ukoliko nije donesena odluka, predmet se prosljeđuje Ustavnom sudu u Plenarnoj sjednici u tekstu koji predlaže sudija izvjestitelj, ako Veliko vijeće ne odluči drugačije.

Član 11.
(Kvorum)

Većina svih sudija Ustavnog suda (najmanje pet sudija) čini kvorum za održavanje Plenarne sjednice i sjednice Velikog vijeća. Kvorum Malog vijeća čine svi njegovi članovi.

Član 12.
(Malo vijeće)

- (1) Malo vijeće sastoji se od predsjednika Ustavnog suda i dva potpredsjednika iz reda sudija koje su izabrali nadležni zakonodavni organi entiteta. Malim vijećem predsjedava predsjednik Ustavnog suda.
- (2) Malo vijeće jednoglasno odlučuje o zahtjevima za donošenje privremenih mjera i o administrativnim pitanjima o kojima se ne odlučuje u sjednicama Ustavnog suda.
- (3) U slučaju spriječenosti nekog od članova Malog vijeća, zamjenjuje ga sudija prema redoslijedu iz člana 88. ovih pravila uz poštivanje principa iz člana 86. stav (3) i člana 87. ovih pravila.

Član 13.
(Javnost rada)

- (1) Rad Ustavnog suda je javan.
- (2) Javnost postupka pred Ustavnim sudom se osigurava:
  - a) obavještanjem javnosti o pripremanju i održavanju sjednica Ustavnog suda i javnih rasprava pred Ustavnim sudom;
  - b) davanjem obavještenja o toku postupka;
  - c) dostavom službenih saopćenja sredstvima javnog informiranja;
  - d) održavanjem konferencija za štampu;
  - e) omogućavanjem učesnicima u postupku da izvrše uvid u predmete o kojima Ustavni sud odlučuje, da prisustvuju javnim raspravama Ustavnog suda, osim ako predsjednik Ustavnog suda, u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, odluči drukčije;
  - f) objavlivanjem donesenih odluka;
  - g) izdavanjem publikacija Ustavnog suda u kojima se objavljuju značajnije odluke, rješenja i drugo;
  - h) na drugi način koji odredi Ustavni sud.

Član 14. (Isključenje javnosti)

Javnost postupka pred Ustavnim sudom isključena je na sjednicama Suda, osim na javnoj raspravi.

Član 15. (Saopćenja)

Saopćenja o održavanju sjednica i javnih rasprava Ustavnog suda (vrijeme, mjesto i dnevni red) objavljuju se na oglasnoj ploči i web-stranici Ustavnog suda i dostavljaju sredstvima javnog informiranja.

Član 16. (Učesnici u postupku)

- (1) Učesnici u postupku su:
  - a) pokretači sporova iz člana VI/3.a) Ustava i Amandmana I i donositelji akata koji su predmet spora;
  - b) stranke u postupku u kojem je donesena odluka koja se osporava apelacijom i sud, odnosno organ čija je presuda, odnosno odluka, predmet apelacije (član VI/3.b) Ustava);
  - c) predsjedavajući Doma naroda, kada je pokrenut spor iz člana IV/3.f) Ustava;
  - d) sud koji je prosljedio pitanje Ustavnom sudu i donositelj zakona o čijem važenju ovisi odluka suda (član VI/3.c) Ustava).
- (2) Ustavni sud može u konkretnom predmetu odrediti druge učesnike u postupku na koje će se primjenjivati princip kontradiktornosti.
- (3) Ustavni sud, odnosno sudija izvjestitelj, može zatražiti i od drugih organa i organizacija stručno pisano mišljenje, a registrar može zatražiti druge podatke bitne za odluku Ustavnog suda u konkretnom predmetu.

Član 17. (Upotreba jezika)

- (1) U postupku pred Ustavnim sudom koriste se službeni jezici i pisma iz člana 6. ovih pravila, a na zahtjev učesnika u postupku, pripadnika drugih naroda, Ustavni sud može dopustiti upotrebu drugog jezika.
- (2) Ustavni sud će osigurati uvjete da svako može efektivno ostvariti pravo iz stava (1) ovog člana.

Član 18.
(Dopustivost apelacije)

- (1) Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome osporava, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku koji je koristio.
- (2) Ustavni sud može izuzetno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnog suda, ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i osnovnih sloboda koje štiti Ustav ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini.
- (3) Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:
  - a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;
  - b) apelacija je anonimna;
  - c) protekao je rok za podnošenje apelacije;
  - d) apelaciju je podnijelo neovlašteno lice;
  - e) radi se o pitanju o kojem je Ustavni sud već odlučivao, a iz navoda ili dokaza iznesenih u apelaciji ne proizlazi da ima osnova za ponovno odlučivanje;
  - f) apelant je zloupotrijebio pravo na podnošenje apelacije;
  - g) ako su izmijenjene pravne okolnosti;
  - h) apelacija je *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom;
  - i) apelacija je *ratione personae* inkompatibilna sa Ustavom;
  - j) apelacija je *ratione temporis* inkompatibilna sa Ustavom;
  - k) apelant je propustio da u ostavljenom roku dopuni/precizira apelaciju;
  - l) apelacija je preuranjena;
  - m) apelant nije iscrpio pravne lijekove moguće po zakonu.
- (4) Ustavni sud će odbaciti apelaciju kao očigledno (*prima facie*) neosnovanu kada utvrdi da ne postoji opravdan zahtjev stranke u postupku, odnosno da predočene činjenice ne mogu opravdati tvrdnju da postoji kršenje prava zaštićenih Ustavom i/ili kada se za stranku u postupku utvrdi da ne snosi posljedice kršenja Ustavom zaštićenih prava, tako da je ispitivanje merituma apelacije nepotrebno.
- (5) Ustavni sud će odbaciti apelaciju kada ocijeni da apelant nije pretrpio značajniju štetu osim ako poštivanje ljudskih prava, kako je to definirano u Ustavu, zahtijeva razmatranje apelacije u meritumu.

Član 19.

(Dopustivost zahtjeva iz čl. VI/3.a), VI/3.c), IV/3.f) Ustava i Amandmana I)

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

- a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;
- b) zahtjev je anonimn;
- c) zahtjev je podnijelo neovlašteno lice;
- d) radi se o pitanju o kojem je Ustavni sud već odlučivao, a iz navoda ili dokaza iznesenih u zahtjevu ne proizlazi da ima osnova za ponovno odlučivanje;
- e) ako su izmijenjene pravne okolnosti;
- f) podnositelj zahtjeva je propustio da u ostavljenom roku dopuni/precizira zahtjev;
- g) osporeni opći akt nije na snazi.

Član 20.

(Dostavljanje zahtjeva/apelacije)

- (1) Zahtjev za pokretanje postupka/apelacija upućen Ustavnom sudu šalje se poštom ili se predaje neposredno Ustavnom sudu.
- (2) Podnesak iz stava (1) ovog člana se smatra primljenim danom prijema u Ustavnom sudu, odnosno danom predaje podneska pošti preporučeno.
- (3) Elektronska pošta, pismena dostavljena telefaksom, te brzojavi upućeni Ustavnom sudu ne smatraju se podnescima kojima se pokreće ustavnosudski postupak, odnosno kojima se predlaže pokretanje ustavnosudskog postupka, osim ukoliko se dostavljaju na zahtjev Ustavnog suda, ili kada to odobri Ustavni sud.

Član 21.

(Sadržaj zahtjeva/apelacije)

- (1) Zahtjev za pokretanje postupka iz člana VI/3.a) Ustava i Amandmana I treba sadržavati:
  - a) naziv akta koji je predmet spora sa oznakom naziva i broja službenog glasila u kojem je objavljen;
  - b) odredbe Ustava za koje se smatra da su povrijeđene;
  - c) navode, činjenice i dokaze na kojima se zahtjev zasniva;
  - d) potpis ovlaštenog lica, odnosno podnositelja zahtjeva.
- (2) Apelacija iz člana VI/3.b) Ustava treba sadržavati:
  - a) odluku suda u Bosni i Hercegovini koja se osporava;
  - b) odredbe Ustava i/ili međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima koje se primjenjuju u Bosni i Hercegovini za koje apelant smatra da su povrijeđene;

- c) navode, činjenice i dokaze na kojima se apelacija zasniva;
  - d) u nedostatku osporene odluke, razloge za podnošenje apelacije;
  - e) potpis podnosioca apelacije, odnosno ovlaštenog opunomoćenika;
  - f) posebnu punomoć za zastupanje pred Ustavnim sudom ako podnositelj apelacije ima zastupnika.
- (3) Apelacija iz stava (2) ovog člana se podnosi obavezno na posebnom obrascu dostupnom u Ustavnom sudu ili na web-stranici Ustavnog suda. Obrazac čini sastavni dio ovih pravila. Apelacija se obavezno podnosi u tekstu koji je elektronski ili mehanografski obrađen.
- (4) Zahtjev iz člana VI/3.c) Ustava treba sadržavati:
- a) odredbe iz zakona za kojeg se traži ocjena kompatibilnosti uz naznaku službenog glasila u kojem je zakon objavljen;
  - b) odredbe Ustava, Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima, te zakona Bosne i Hercegovine koji je predmet ocjenjivanja kompatibilnosti, postojanja ili domašaja nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku Ustavnog suda;
  - c) navode, činjenice i dokaze na kojima se zahtjev zasniva;
  - d) potpis ovlaštenog lica.
- (5) Kada Ustavni sud preispituje proceduralnu ispravnost predložene odluke prema članu IV/3.f) Ustava, uz zahtjev se prilaže ovjeren prijepis te odluke sa obrazloženjem procedure.
- (6) Podnositelj zahtjeva/apelacije je dužan obavijestiti Ustavni sud o svim promjenama adrese, pravnog i činjeničnog stanja u vezi sa zahtjevom/apelacijom koje su se desile nakon podnošenja zahtjeva/apelacije Ustavnom sudu. U suprotnom, Ustavni sud će donijeti odluku prema stanju u spisu.

Član 22.

(Dopuna zahtjeva/apelacije)

- (1) Kada je zahtjev/apelacija upućen Ustavnom sudu nepotpun, u smislu člana 21. ovih pravila, ili ne sadrži podatke neophodne za vođenje postupka, Ustavni sud će zatražiti od podnosioca zahtjeva, odnosno apelanta, da u određenom roku, a najduže u roku od 15 dana od dana prijema poziva za dopunu, te nedostatke otkloni.
- (2) Ako podnositelj u roku iz stava (1) ovog člana ne otkloni nedostatke, zahtjev/apelacija će se odbaciti.
- (3) Apelacija/zahtjev se bez zahtjeva Ustavnog suda ne može dopunjavati van roka iz člana 18. stav (1) ovih pravila.

Član 23.
(Odgovor na zahtjev/apelaciju)

- (1) Sudija izvjestitelj, odnosno registrar određuju rok za dostavu odgovora na navode iz zahtjeva/apelacije.
- (2) Ustavni sud dostavlja zahtjev/apelaciju donositelju osporenog akta radi davanja odgovora, odnosno dostavljanja spisa.
- (3) Ustavni sud dostavlja apelaciju i drugoj stranci u postupku u kojem je donesena presuda/odluka koja se osporava apelacijom s ciljem davanja odgovora.
- (4) Nedostavljanje odgovora na zahtjev/apelaciju ne utječe na tok postupka pred Ustavnim sudom, koji će u tom slučaju svoju odluku temeljiti na dostavljenim informacijama koje nisu osporili drugi učesnici u postupku.
- (5) U slučaju odbacivanja zahtjeva/apelacije, Ustavni sud može donijeti odluku, a da prethodno zahtjev/apelacija nije dostavljen drugoj stranci na izjašnjavanje.
- (6) Kada se radi o istom ili sličnom pitanju, Ustavni sud neće dostavljati zahtjev/apelaciju radi davanja odgovora, već će uzeti u obzir ranije dostavljene odgovore.

Član 24.
(Sudija izvjestitelj)

- (1) Sudije izvjestitelji se, u pravilu, zadužuju predmetom po abecednom redu prezimena sudija, nakon ispitivanja dopustivosti. Predsjednik Ustavnog suda može odlučiti o zaduživanju sudije izvjestitelja na drugi način.
- (2) U predmetima koji se odnose na isto činjenično ili pravno pitanje može se zadužiti jedan sudija izvjestitelj.
- (3) Kada odlučuje o predmetu, Ustavni sud može, na prijedlog sudije izvjestitelja, odlučiti o razduživanju tog sudije.
- (4) Sudija izvjestitelj daje saglasnost da se prijedlog odluke iznese na sjednicu Ustavnog suda.

Član 25.
(Hitno postupanje)

- (1) Hitno postupanje je obavezno u predmetima koji se tiču zahtjeva podnesenih na osnovu člana IV/3.f) Ustava, izbornih prava i odluka o privremenim mjerama.
- (2) U određivanju redosljeda po kojem će se postupati s predmetima Ustavni sud će uzeti u obzir važnost i hitnost postavljenih pitanja na osnovu kriterija koje je sam utvrdio.
- (3) Predsjednik Ustavnog suda može dati prvenstvo nekom određenom zahtjevu/apelaciji.

Član 26.
(Uvid u predmete)

- (1) Učesnici u postupku imaju pravo izvršiti uvid u spise predmeta koji se vodi pred Ustavnim sudom u skladu sa aktima Ustavnog suda i zakonom koji uređuje pristup informacijama.
- (2) Nacrti i prijedlozi odluka, rješenja i drugih akata koji su pripremljeni za odlučivanje, kao i akti koji su određeni kao tajna u smislu ovih pravila ne mogu se davati na uvid.
- (3) Uvid u spis odobrava generalni sekretar Ustavnog suda, a obavlja se u službenim prostorijama Ustavnog suda i u prisustvu ovlaštenog zaposlenika Ustavnog suda, u skladu sa općim aktom Ustavnog suda.

Član 27.
(Kopije akata)

- (1) Učesnici u postupku mogu tražiti iz predmeta kopiju akata, osim onih koji se, prema članu 26. stav (2) ovih pravila, ne mogu davati na uvid.
- (2) Kopiranje akata iz predmeta odobrava generalni sekretar Ustavnog suda, a obavlja se u službenim prostorijama Ustavnog suda, u skladu sa općim aktom Ustavnog suda.

Član 28.
(Obavještenje o toku postupka)

- (1) Obavještenje o toku postupka pred Ustavnim sudom daje predsjednik Ustavnog suda, odnosno registrar Ustavnog suda po ovlaštenju predsjednika.
- (2) Niko nema pravo davati podatke o sudiji izvjestitelju i pravnom savjetniku sudije kojem je predmet raspoređen, niti podatke koji se odnose na odlučivanje u predmetu.

Član 29.
(Dostavljanje akata)

Akti Ustavnog suda, pozivi i drugo dostavljaju se licima na koja se odnose preporučeno poštom ili neposredno uz dostavnicu.

Član 30.
(Osnov za odlučivanje)

- (1) Ustavni sud raspravlja i odlučuje o predmetu na osnovu prijedloga odluke sudije izvjestitelja, odnosno Ureda registrara.

- (2) O pojedinim pitanjima koja su značajna za donošenje odluke Ustavni sud može, radi zauzimanja prethodnog stava, raspravljati na osnovu memoranduma sudije izvjestitelja ili Ureda registrara.
- (3) Na prijedlog sudije izvjestitelja ili drugog sudije nacrt odluke se može preliminarno razmatrati bez glasanja o prijedlogu, ili se može samo indikativno glasati u kojem smjeru treba pripremiti prijedlog odluke.

Član 31. **(Obim odlučivanja)**

Pri odlučivanju Ustavni sud, u pravilu, ispituje da li postoje samo one povrede koje su iznesene u zahtjevu/apelaciji.

Član 32. **(Spajanje i razdvajanje predmeta)**

- (1) Kada se Ustavnom sudu dostavi više zahtjeva/apelacija iz njegove nadležnosti o istom pitanju, Ustavni sud će, u pravilu, donijeti odluku o spajanju predmeta u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku.
- (2) Spajanje zahtjeva, u smislu stava (1) ovog člana, neće se vršiti ako bi to znatnije produžavalo postupak.

Član 33. **(Sadržaj odluka)**

- (1) Odluka o meritumu sadrži:
  - a) Uvod,
  - b) Izreku,
  - c) Obrazloženje,
  - d) Zaključak.
- (2) Uvod sadrži: ustavnu osnovu i odgovarajuću odredbu Pravila Ustavnog suda, naziv „Ustavni sud Bosne i Hercegovine”, broj predmeta, ime i prezime, odnosno naziv podnositelja zahtjeva/apelanta, sastav tijela koje odlučuje (imena i prezimena sudija koji su učestvovali u odlučivanju prema redoslijedu iz člana 88. ovih pravila bez navođenja akademskih titula), datum održavanja sjednice i vrstu odluke.
- (3) Izreka sadrži: odluku Ustavnog suda o predmetu odlučivanja i naznaku da li se odluka objavljuje u službenim glasilima.
- (4) Obrazloženje odluka donesenih na osnovu člana VI/3.b) sadrži: uvod, postupak pred Ustavnim sudom, činjenice, navode iz apelacije, navode iz odgovora na apelaciju, relevantne propise, dopustivost, meritum i zaključak.

- (5) Obrazloženje odluka donesenih na osnovu čl. VI/3.a), VI/3.c), IV/3.f) Ustava i Amandmana I sadrži: uvod, postupak pred Ustavnim sudom, navode iz zahtjeva, navode iz odgovora na zahtjev, relevantne propise, dopustivost, meritum i zaključak.
- (6) Izuzetno, Ustavni sud može donijeti i odluku o meritumu koja sadrži samo izreku, kratko obrazloženje i poziv na odluku koja je prethodno donesena u istoj pravnoj i činjeničnoj situaciji.
- (7) Obrazloženje ostalih odluka Ustavnog suda može sadržavati odgovarajuće elemente, ovisno o vrsti odluke.

Član 34. (Obaveze drugih institucija)

Institucije Bosne i Hercegovine, entitetā, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, pravna i fizička lica i drugi dužni su Ustavnom sudu, na njegov zahtjev, davati podatke i obavještenja potrebna za rad Ustavnog suda i preduzimati, po nalogu Ustavnog suda, radnje koje su od interesa za vođenje postupka.

Poglavlje I. SJEDNICE USTAVNOG SUDA

Član 35. (Mjesto održavanja)

- (1) Ustavni sud radi u sjednici.
- (2) Sjednica Ustavnog suda se održava u sjedištu Ustavnog suda.
- (3) Izuzetno, sjednica Ustavnog suda se može održati izvan sjedišta Ustavnog suda.

Član 36. (Zakazivanje sjednica)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda zakazuje sjednicu, predlaže dnevni red i predsjedava sjednicom Ustavnog suda. Predsjednik Ustavnog suda može ovlastiti jednog od potpredsjednika da predsjedava sjednicom Ustavnog suda u smislu člana 88. ovih pravila.
- (2) Predsjednik Ustavnog suda zakazat će sjednicu i:

- a) kada Ustavni sud zaključi da se sjednica održi;
  - b) kada sazivanje sjednice traži sudija radi razmatranja pitanja iz nadležnosti Ustavnog suda.
- (3) Predsjednik Ustavnog suda predlaže dnevni red i predsjedava sjednicama.
  - (4) Dnevni red sjednice utvrđuje Ustavni sud na sjednici.
  - (5) U slučaju iz stava (2) alineja b) ovog člana, predsjedniku Ustavnog suda podnosi se pismeni zahtjev sa obrazloženjem.
  - (6) Nakon što predsjednik Ustavnog suda objavi da Ustavni sud zasjeda i predloži dnevni red, svaki sudija ima pravo da predloži dopunu, odnosno skidanje pojedinog predmeta s dnevnog reda uz usmeno obrazloženje prijedloga.
  - (7) Ako je skidanje predmeta s dnevnog reda predložio i usmeno obrazložio sudija koji je ujedno sudija izvjestitelj, o tom prijedlogu se ne raspravlja, niti se o njemu glasa, nego se zapisnički utvrđuje da je predmet skinut s dnevnog reda.
  - (8) Ako je skidanje predmeta s dnevnog reda predložio i usmeno obrazložio sudija koji nije sudija izvjestitelj u tom predmetu, a sudija izvjestitelj prihvati prijedlog, na odgovarajući način se primjenjuje stav (7) ovog člana.
  - (9) Ako je skidanje predmeta s dnevnog reda predložio i usmeno obrazložio sudija koji nije sudija izvjestitelj u tom predmetu, a sudija izvjestitelj nije prihvatio prijedlog, odluka o skidanju predmeta s dnevnog reda donosi se većinom glasova svih sudija.

Član 37. **(Poziv za sjednicu)**

- (1) Poziv za sjednicu Ustavnog suda, predmeti i drugi materijali koji će biti razmatrani na sjednici dostavljaju se sudijama najkasnije osam dana prije dana održavanja sjednice.
- (2) Izuzetno, u hitnim slučajevima, pozivi za sjednicu Ustavnog suda, predmeti i drugi materijali koji će biti razmatrani na sjednici mogu se dostaviti i u kraćem roku.
- (3) Ured registrara će pravovremeno dostavljati nacрте odluka sudiji izvjestitelju u predmetima u kojima je određen sudija izvjestitelj.

Član 38. **(Prisustvo sjednicama)**

- (1) Sjednicama Ustavnog suda prisustvuju sudije, generalni sekretar, registrar, šefovi odjela i lice zaduženo za saradnju s medijima.
- (2) Predsjednik Ustavnog suda može odlučiti da sjednici prisustvuju i druga stručna lica.

Član 39.
(Obavezno odgađanje sjednice)

Sjednica Ustavnog suda u plenarnom sazivu kojoj ne prisustvuju najmanje trojica sudija koje je izabrao Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i najmanje jedan sudija kojeg je izabrala Narodna skupština Republike Srpske se odgađa s tim da će se, u slučaju ponavljanja iste situacije bez opravdanih razloga, naredna sjednica održati.

Član 40.
(Tok sjednice)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda vodi sjednicu Ustavnog suda prema prihvaćenom dnevnom redu.
- (2) Prije otvaranja rasprave predsjednik Ustavnog suda je ovlašten:
  - a) naznačiti dužinu trajanja cjelokupne rasprave o predmetu,
  - b) odrediti dužinu trajanja izlaganja pri prvom javljanju za riječ,
  - c) odrediti dopušteni broj i dužinu trajanja replika na pojedinu raspravu.
- (3) Pri određivanju vremenskog trajanja radnji iz stava (2) ovog člana predsjednik Ustavnog suda uvažava složenost predmeta, te jasnoću, preglednost i iscrpnost obrazloženja prijedloga odluke, rješenja, odnosno izvještaja i uvodnog usmenog obrazloženja sudije izvjestitelja.
- (4) O predmetu koji je na dnevnom redu sjednice Ustavnog suda prije raspravljanja i glasanja sudija izvjestitelj će ukratko iznijeti relevantna činjenična i pravna pitanja značajna za raspravljanje i odlučivanje i dati prijedlog odluke.
- (5) Sudija izvjestitelj može zatražiti da registrar izloži činjenice predmeta i pruži informacije o relevantnim propisima i relevantnoj praksi.
- (6) Nakon izlaganja sudije izvjestitelja, odnosno registrara, riječ se daje sudijama prema redosljedu po kojem su tražili riječ.
- (7) Riječ za repliku ili komentar daje se kada sve sudije koje su se prijavile za raspravu završe svoja izlaganja.
- (8) U raspravljanju mogu učestvovati generalni sekretar i registrar Ustavnog suda, a na poziv predsjednika Ustavnog suda i šefovi odjela Ustavnog suda i pravni savjetnici sudija Ustavnog suda.
- (9) Predsjednik Ustavnog suda ima pravo da upozori učesnika u raspravljanju na dužinu usmenog izlaganja ukoliko ocijeni da je neosnovano dugo.
- (10) U slučaju kada sudija ne okonča svoju raspravu u naznačenom vremenu, predsjednik Ustavnog suda ga upozorava da je isteklo vrijeme i određuje jednu minutu da sažme i okonča raspravu. Nakon protoka tog vremena, predsjednik Ustavnog suda je ovlašten da prekine izlaganje sudije i da dâ riječ sljedećem učesniku u raspravi.

Član 41. (Odgadanje raspravljanja)

Ustavni sud može odgoditi, odnosno prekinuti raspravljanje o predmetu, s ciljem pribavljanja novih podataka i obavještenja, kao i u drugim slučajevima.

Član 42. (Donošenje odluke)

- (1) Poslije završenog raspravljanja o predmetu Ustavni sud donosi odluku.
- (2) U donošenju odluke Ustavnog suda može učestvovati samo sudija koji je bio prisutan sjednici na kojoj je obavljena rasprava o predmetu u kojem se donosi odluka.
- (3) Sudija se ne može uzdržati od glasanja.
- (4) Odluka Ustavnog suda u Plenarnoj sjednici i Velikom vijeću donosi se većinom glasova od ukupno devet sudija Ustavnog suda.
- (5) Izuzetno, kada u Plenarnoj sjednici u donošenju odluke učestvuje manje od ukupnog broja od devet sudija, i to zbog razloga navedenih u članu 90. stav (1) ili članu 98. ovih pravila, kao i kada nisu izabrane sve sudije, ili kada je sudija/sudije u dužem periodu, zbog bolesti, spriječen vršiti svoju funkciju, ukoliko najmanje pet sudija ne glasa identično o prijedlogu odluke o zahtjevu/apelaciji, u slučaju iz člana 98. odlučivanje o toj odluci će se odgoditi za jednu od narednih sjednica ali ne duže od šest mjeseci, a ako se ista situacija nakon isteka tog roka ponovi, glas predsjednika Ustavnog suda, odnosno sudije koji ga zamjenjuje, računa se dvostruko.
- (6) Odluka Malog vijeća se donosi jednoglasno.
- (7) Glasanje se vrši javno, dizanjem ruke.
- (8) Glasanje se vrši prema redoslijedu po kojem su podneseni prijedlozi o čemu se prethodno može provesti preliminarno neobavezujuće glasanje o predloženoj odluci ili o pojedinim dijelovima odluke. Prijedlog koji prilikom preliminarnog glasanja dobije najviše glasova smatra se prvim prijedlogom o kojem se glasa u skladu sa stavom (1) ovog člana.
- (9) U ostalim slučajevima kao prvi prijedlog o kojem se glasa smatra se prijedlog sudije izvjestitelja ukoliko sudija izvjestitelj ne predloži drukčije.

Član 43. (Izdvojena mišljenja)

- (1) Svaki sudija koji je učestvovao u razmatranju predmeta ima pravo da izdvoji svoje mišljenje u skladu ili suprotno odluci, ili samo da da izjavu o neslaganju ili pridruživanju izdvojenom mišljenju.

- (2) Sudija ima pravo i dužnost da pismeno izloži i obrazloži izdvojeno mišljenje najkasnije u roku od 15 dana od dana kada mu odluka bude dostavljena nakon utvrđivanja stručno-tehničke redakcije teksta.
- (3) Izdvojeno mišljenje sudije se prilaže uz zapisnik sa sjednice i ulaže u predmet na koji se odnosi, a u donesenoj odluci i rješenju se konstatira da je dato izdvojeno mišljenje.
- (4) Izdvojeno mišljenje se prilaže uz odluku kao aneks. Odluka se objavljuje u službenim glasilima i publikaciji Ustavnog suda zajedno sa izdvojenim mišljenjem.
- (5) Do dostave izdvojenog mišljenja, ili do isteka roka iz stava (2) ovog člana, odluka se ne otprema. Ako izdvojeno mišljenje nije dostavljeno do isteka roka iz stava (2) ovog člana, odluka se otprema, a naknadno dostavljeno izdvojeno mišljenje se ulaže u ustavnosudski spis i čini njegov sastavni dio.

Član 44.
(Snimanje sjednica)

- (1) Sjednice Ustavnog suda se snimaju.
- (2) Snimak/audiozapis se prilaže uz zapisnik i čini njegov sastavni dio.
- (3) Način upotrebe snimka/audiozapisa je uređen općim aktom Ustavnog suda.

Član 45.
(Zapisnik sjednica)

- (1) O toku sjednica Ustavnog suda se vodi zapisnik.
- (2) Zapisnik sjednice Ustavnog suda sadrži:
  - a) datum i mjesto održavanja sjednice;
  - b) imena prisutnih i odsutnih sudija;
  - c) imena drugih lica prisutnih sjednici;
  - d) predmet razmatranja i odlučivanja;
  - e) izreku (dispozitiv) donesene odluke;
  - f) rezultat glasanja s naznakom koji je sudija glasao protiv odluke, odnosno koji je izdvojio mišljenje;
  - g) druge zaključke koji su doneseni povodom rasprave o predmetu.
- (3) Kada je isključena javnost sa sjednice ili njenog dijela, u zapisnik se unosi i konstatacija o tome.
- (4) Zapisnik sa sjednice Ustavnog suda se usvaja, u pravilu, na narednoj sjednici.
- (5) Usvojeni zapisnik sa sjednice Ustavnog suda potpisuju predsjednik Ustavnog suda i generalni sekretar Ustavnog suda.

- (6) Zapisnik je sastavni dio arhive Ustavnog suda i čuva se u skladu sa općim aktom Ustavnog suda.

Član 46.
(Javna rasprava)

- (1) Kada je u postupku pred Ustavnim sudom potrebno neposredno raspraviti pitanje značajno za donošenje odluke, Ustavni sud će u Plenarnoj sjednici održati javnu raspravu.
- (2) O potrebi da se održi javna rasprava Ustavni sud odlučuje na prijedlog sudije izvjestitelja ili drugog sudije.

Član 47.
(Pozivanje na javnu raspravu)

- (1) Na javnu raspravu se pozivaju učesnici u postupku.
- (2) Kada je potrebno, na javnu raspravu se pozivaju i lica koja mogu Ustavnom sudu dati stručna mišljenja i objašnjenja značajna za donošenje odluke.
- (3) O pozivanju lica iz stava (2) ovog člana odlučuje Ustavni sud na prijedlog sudije izvjestitelja. Učesnici se ne honoriraju.

Član 48.
(Rok za pozivanje)

- (1) Poziv za javnu raspravu i odgovarajući materijal se dostavljaju najkasnije osam dana prije održavanja javne rasprave.
- (2) Izuzetno, poziv za javnu raspravu se može dostaviti i u kraćem roku.

Član 49.
(Mjesto održavanja)

- (1) Javna rasprava se održava u sjedištu Ustavnog suda.
- (2) Kada postoje posebni razlozi, Ustavni sud može odlučiti da se javna rasprava održi izvan sjedišta Ustavnog suda.

Član 50.
(Posljedice neprisustva pozvanih učesnika)

Odsustvovanje učesnika u postupku na javnoj raspravi ne sprečava Ustavni sud da održi javnu raspravu i donese odluku.

Član 51.
(Odgaganje i prekidanje)

- (1) Kada je potrebno, Ustavni sud može javnu raspravu odgoditi ili prekinuti s ciljem pribavljanja potrebnih podataka i obavještenja, kao i u drugim opravdanim slučajevima.
- (2) U slučaju iz stava (1) ovog člana predsjednik Ustavnog suda obavijestit će učesnike u postupku i druga pozvana lica o tome kada će se održati, odnosno nastaviti javna rasprava.

Član 52.
(Rukovođenje javnom raspravom)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda otvara javnu raspravu, saopćava predmet rasprave i vodi sjednicu u smislu člana 40. ovih pravila.
- (2) Generalni sekretar Ustavnog suda obavještava Ustavni sud o prisustvu učesnika u postupku i drugih pozvanih lica.

Član 53.
(Uloga predsjednika Suda)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda izlaže na javnoj raspravi stanje stvari i sporna pravna pitanja značajna za raspravljanje, ne iznoseći pri tome svoj stav za donošenje odluke.
- (2) Poslije izlaganja predsjednika Ustavnog suda učesnici u postupku iznose i obrazlažu svoje stavove i odgovaraju na navode iznesene u raspravi, a druga pozvana lica daju svoja mišljenja značajna za razjašnjenje stanja stvari.

Član 54.
(Održavanje reda)

- (1) O održavanju reda na javnoj raspravi se stara predsjednik Ustavnog suda.
- (2) S tim ciljem on može:
  - a) opomenuti lice koje remeti red;
  - b) oduzeti riječ licu koje nanosi uvredu Ustavnom sudu ili nekom drugom, odnosno koje na drugi način zloupotrebljava dobijenu riječ;
  - c) udaljiti s javne rasprave lice koje, i pored opomene, ometa tok javne rasprave.

Član 55.
(Zaključivanje javne rasprave)

Kada su završena izlaganja učesnika u postupku i drugih pozvanih lica, te kada nema ni pitanja koja bi trebalo riješiti, predsjednik Ustavnog suda zaključuje javnu raspravu i obavještava učesnike u postupku i druga prisutna lica o vremenu i načinu saopćavanja odluke Ustavnog suda.

Član 56.
(Zapisnik)

- (1) O javnoj raspravi vodi se zapisnik.
- (2) U zapisnik s javne rasprave se unose i podaci iz člana 45. ovih pravila.
- (3) Ako nije vršeno audiosnimanje javne rasprave, u zapisnik se unosi sažeto izlaganje učesnika u postupku i drugih prisutnih lica.
- (4) Uz zapisnik s javne rasprave se prilažu izlaganja učesnika u postupku i drugih prisutnih lica koja svoja pisana izlaganja mogu predati Ustavnom sudu.

Poglavlje II.

ODLUKE I DRUGI AKTI USTAVNOG SUDA

Član 57.
(Vrste odluka)

- (1) Nakon vijećanja i glasanja Ustavni sud donosi odluke.
- (2) Odluke Ustavnog suda su o:
  - a) dopustivosti zahtjeva/apelacije;
  - b) dopustivosti i meritumu zahtjeva/apelacije (potpuna ili djelimična);
  - c) prestanku važenja odredbe/općeg akta nesaglasne sa Ustavom;
  - d) obustavi postupka;
  - e) privremenoj mjeri.
- (3) U slučaju potrebe u postupku pred Ustavnim sudom, kao i o unutrašnjim pitanjima Ustavnog suda mogu se donositi rješenja i zaključci.

Član 58.
(Odluka o dopustivosti)

Ustavni sud donosi odluku o dopustivosti kojom odbacuje zahtjev/apelaciju pod uvjetima iz čl. 18, 19. i 22. ovih pravila.

Član 59.
(Odluka o dopustivosti i meritumu)

- (1) Ustavni sud donosi odluku o dopustivosti i meritumu kada usvaja ili odbija zahtjev/apelaciju.
- (2) Ustavni sud usvaja zahtjev/apelaciju kada, u skladu sa svojim nadležnostima iz člana VI/3.a) i VI/3.b) Ustava i Amandmana I, utvrdi povredu Ustava, odnosno kada, u skladu sa svojim nadležnostima iz člana VI/3.c) Ustava, utvrdi da je zakon o čijem važenju ovisi odluka bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini inkompatibilan sa Ustavom, Evropskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda ili sa zakonima Bosne i Hercegovine, ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.
- (3) Ustavni sud odbija zahtjev/apelaciju kada, u skladu sa svojim nadležnostima iz člana VI/3.a) i VI/3.b) Ustava i Amandmana I, utvrdi da ne postoji povreda Ustava, odnosno da ne postoji povreda u smislu nadležnosti Ustavnog suda iz člana VI/3.c) Ustava.
- (4) Ustavni sud svojom odlukom usvaja zahtjev kada utvrdi da postoji proceduralna ispravnost zahtjeva podnesenog u skladu sa članom IV/3.f) Ustava.
- (5) Ustavni sud svojom odlukom odbija zahtjev kada utvrdi da ne postoji proceduralna ispravnost zahtjeva podnesenog u skladu sa članom IV/3.f) Ustava.

Član 60.
(Djelimična odluka)

Ustavni sud može donijeti djelimičnu odluku ako zahtjev/apelacija sadrži više pitanja i ako to priroda slučaja omogućava.

Član 61.
(Djelovanje odluka o zahtjevu)

- (1) Ustavni sud odlukom kojom usvaja zahtjev odlučuje o njenom pravnom djelovanju (*ex tunc, ex nunc*).
- (2) Odlukom kojom se utvrđuje nesaglasnost iz člana VI/3.a) i VI/3.c) Ustava Ustavni sud može u cijelosti ili djelimično ukinuti opći akt ili njegove pojedine odredbe.

- (3) Ukinuti opći akt, odnosno njegove ukinute odredbe prestaju važiti narednog dana od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”.
- (4) Izuzetno, Ustavni sud može odlukom kojom se utvrđuje nesaglasnost iz člana VI/3.a) i VI/3.c) Ustava odrediti rok za usaglašavanje koji ne može biti duži od šest mjeseci.
- (5) Ako se u ostavljenom roku iz stava (4) ovog člana ne otkloni utvrđena nesaglasnost, Ustavni sud će svojom odlukom utvrditi da nesaglasne odredbe prestaju važiti.
- (6) Narednog dana od dana objavljivanja odluke iz stava (4) ovog člana u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine” prestaju važiti nesaglasne odredbe.

Član 62. **(Djelovanje odluka o apelaciji)**

- (1) Odlukom kojom usvaja apelaciju Ustavni sud ukida osporenu odluku i predmet vraća sudu, odnosno organu koji je donio tu odluku, na ponovni postupak, osim u slučaju kada se posljedice kršenja ustavnih prava mogu otkloniti na drugi način.
- (2) Ako je do donošenja odluke Ustavnog suda promijenjen zakon koji određuje nadležnost za postupanje u toj pravnoj stvari, sud, odnosno organ koji je donio ukinutu odluku dužan je bez odgađanja dostaviti predmet nadležnom sudu, odnosno organu.
- (3) U obrazloženju odluke Ustavni sud navodi koje je ustavno pravo povrijeđeno i u čemu se sastoji povreda.
- (4) Sud, odnosno organ čija je odluka ukinuta dužan je da donese novu odluku pri čemu je obavezan da poštuje pravno shvatanje Ustavnog suda o povredi Ustavom utvrđenih prava i osnovnih sloboda podnositelja apelacije.
- (5) Izuzetno, ako organ čija je odluka ukinuta u smislu prethodnog stava donese novu odluku bez poštivanja pravnog shvatanja Ustavnog suda, Ustavni sud može sam odlučiti o meritumu predmeta ukoliko postoji odluka organa koja ne krši ustavna prava, tako što će takvu odluku ostaviti na pravnoj snazi.
- (6) Postupak pred sudom, odnosno organom iz stava (4) ovog člana je hitan.
- (7) Odlukom kojom usvaja apelaciju zbog povrede člana II/3.e) Ustava, zbog nedonošenja odluke u razumnom roku, Ustavni sud može naložiti hitno okončanje postupka.
- (8) Ukoliko Ustavni sud ne odluči drugačije, pravno djelovanje odluka o apelaciji počinje dostavljanjem odluke subjektu nadležnom za njeno izvršenje.

Član 63.
(Odluka o obustavi postupka)

- (1) Ustavni sud će donijeti odluku kojom obustavlja postupak o zahtjevu/apelaciji kada je u toku postupka:
  - a) otklonjena neustavnost osporenog akta;
  - b) osporeni opći akt prestao važiti;
  - c) apelant umro, ili kada je apelant koji je pravno lice prestao postojati;
  - d) podnositelj zahtjeva/apelacije odustao od zahtjeva/apelacije;
  - e) prestala postojati pretpostavka za vođenje postupka (podnositelj izgubio interes), ili kada Ustavni sud utvrdi da nije svrsishodno voditi daljnji postupak pod uvjetom da je to u skladu s poštivanjem ljudskih prava.
- (2) U slučaju iz tač. a) i b) stava (1) ovog člana Ustavni sud će nastaviti postupak ako se radi o očiglednoj povredi odredaba člana II Ustava, ili ukoliko posljedice povrijeđenih prava i sloboda nisu otklonjene, a u slučaju iz tačke c) stava (1) ovog člana ako nasljednik, odnosno pravni sljednik, u roku od 30 dana od dana smrti/prestanka postojanja pravnog lica, odnosno izmjene statusa, podnese pismeni zahtjev da preuzima nastavak postupka.

Član 64.
(Odluka o privremenoj mjeri)

- (1) Ustavni sud može, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev podnositelja zahtjeva ili apelanta, odrediti svaku privremenu mjeru za koju smatra da je treba donijeti u interesu stranaka ili pravilnog vođenja postupka.
- (2) Izuzetno, predsjednik Ustavnog suda može, u nemogućnosti sazivanja sjednice, odrediti privremenu mjeru iz stava (1) ovog člana.
- (3) Odluka o mjeri iz st. (1) i (2) ovog člana se odmah dostavlja donositelju osporenog akta, stranci i drugim organima nadležnim za njeno izvršenje.
- (4) Postupak za donošenje privremene mjere je hitan, a odluka kojom se usvaja zahtjev za donošenje privremene mjere je obavezujuća do donošenja konačne odluke Ustavnog suda.
- (5) Zahtjev za donošenje privremene mjere može podnijeti učesnik u postupku pred Ustavnim sudom iz člana 16. ovih pravila pod uvjetom da je prethodno, u skladu s mogućnošću propisanom zakonom, tražio odgađanje izvršenja odluka redovnih sudova ili organa uprave u postupku koji je vođen pred tim sudovima, odnosno organima.

Član 65.
(Pravne posljedice odluke o zahtjevu)

Svako kome je povrijeđeno pravo konačnim ili pravomoćnim pojedinačnim aktom, donesenim na osnovu odredaba koje su prestale važiti u smislu člana 61. ovih pravila, ima pravo da zatraži od nadležnog organa izmjenu tog pojedinačnog akta, a nadležni organ je obavezan da ponovi postupak i uskladi akt sa odlukom Ustavnog suda.

Član 66.
(Rok za podnošenje prijedloga)

Prijedlog za izmjenu konačnog ili pravomoćnog pojedinačnog akta iz člana 65. ovih pravila može se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja odluke Ustavnog suda u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, ako od donošenja akta do donošenja odluke Ustavnog suda nije proteklo više od pet godina.

Član 67.
(Stručno-tehnička redakcija odluka)

- (1) Stručno-tehničku redakciju teksta odluka Ustavnog suda utvrđuje Redakciona komisija.
- (2) Predsjednik Redakcione komisije i registrar potpisima potvrđuju konačan tekst svih odluka.
- (3) Odluke koje se objavljuju obavezno se lektoriraju i objavljuju na službenim jezicima i pismima u Bosni i Hercegovini, prema odluci Ustavnog suda, vodeći pri tome računa o ravnopravnoj zastupljenosti, a značajnije odluke, nakon lektoriranja, prevode se na engleski jezik.
- (4) Odluke i rješenja koji se ne objavljuju dostavljaju se strankama na jednom od službenih jezika i pisama Bosne i Hercegovine.
- (5) Odluke se otpremaju, u pravilu, u roku od 30 dana od dana donošenja.

Član 68.
(Preispitivanje odluka)

- (1) U slučaju kada se otkrije neka činjenica koja bi po svojoj prirodi mogla odlučno utjecati na ishod spora i koja, kada je odluka bila donesena, nije bila poznata Ustavnom sudu i nije razumno mogla biti poznata stranci, ta stranka može, u roku od šest mjeseci nakon što je stekla saznanje o toj činjenici, zatražiti od Ustavnog suda preispitivanje te odluke, a najkasnije u roku od godinu dana od dana prijema odluke.
- (2) Izuzetno, ako Evropski sud za ljudska prava utvrdi da su u postupku pred Ustavnim sudom prekršena ljudska prava u pogledu pristupa sudu i ako je odluka Ustavnog

suda bila zasnovana na tom kršenju, Ustavni sud će ponoviti postupak najkasnije u roku od tri mjeseca od konačnosti odluke Evropskog suda za ljudska prava.

- (3) U zahtjevu treba navesti odluku čije se preispitivanje traži, kao i podatke potrebne da se pokaže da su ispunjeni uvjeti predviđeni u stavu (1) ovoga člana. U prilogu zahtjeva se dostavlja kopija svih dokumenata koji ga potvrđuju. Zahtjev i ti dokumenti se dostavljaju Ustavnom sudu.
- (4) Izvorno vijeće će odbiti zahtjev ako nema razloga koji bi opravdao njegovo razmatranje. U tom slučaju Ured registrara će pismom obavijestiti podnosioca zahtjeva. Kada nije moguće sastaviti izvorno vijeće, predsjednik Ustavnog suda popunit će ili sastaviti vijeće.
- (5) Kada izvorno vijeće odluči da će preispitati svoju odluku, predmet preispitivanja se razmatra u skladu s pravilima koja se primjenjuju u redovnom postupku pred Ustavnim sudom.

Član 69. (Potpisivanje odluka)

- (1) Izvornik odluke, pod kojim se podrazumijeva originalna odluka Ustavnog suda, potpisuju predsjednik Ustavnog suda i registrar, a objavljuje se samo s potpisom predsjednika Ustavnog suda.
- (2) Primjerak odluke koji se otprema ovjerava generalni sekretar Ustavnog suda.

Član 70. (Ispravka grešaka)

- (1) Ako izvornik odluke sadrži tehničke greške, ili ako objavljeni tekst nije istovjetan sa izvornikom, ispravku daje generalni sekretar Ustavnog suda na osnovu zaključka Ustavnog suda.
- (2) Ispravka se dostavlja učesnicima u postupku i objavljuje na isti način kao i odluka.

Član 71. (Objavljivanje odluka)

- (1) Ustavni sud prilikom donošenja odluka odlučuje o njihovom objavljivanju u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine” i u službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.
- (2) U odluci iz stava (1) ovog člana objavljuju se lična imena i prezimena podnosioca apelacije, odnosno pravnog lica, i druge stranke u postupku iz člana 16. ovih pravila, osim ako je podnositelj apelacije ili druga stranka u postupku pred Ustavnim sudom drukčije zahtijevala, ili ako priroda postupka to zahtijeva.

Poglavlje III.

IZVRŠENJE ODLUKA

Član 72. **(Obaveznost izvršenja, način i rok izvršenja)**

- (1) Odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće i svako fizičko i pravno lice je dužno da ih poštuje.
- (2) Svi organi vlasti su dužni, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih Ustavom i zakonom, provoditi odluke Ustavnog suda.
- (3) Svako ko ima pravni interes može tražiti da se izvrši odluka Ustavnog suda.
- (4) Ustavni sud u svojoj odluci može odrediti način i rok izvršenja odluke Ustavnog suda.
- (5) U roku iz stava (4) ovog člana organ koji je obavezan izvršiti odluku Ustavnog suda dužan je dostaviti obavještenje o preduzetim mjerama s ciljem izvršenja odluke Ustavnog suda, kako je to naznačeno u odluci.
- (6) U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršavanju ili obavještanju Ustavnog suda o preduzetim mjerama, Ustavni sud donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Ustavnog suda nije izvršena, odnosno može odrediti način izvršenja odluke. To rješenje se dostavlja nadležnom tužiocu, odnosno drugom organu nadležnom za izvršenje kojeg odredi Ustavni sud.

Član 73. **(Obustavljanje izvršenja)**

Izvršenje konačnih, odnosno pravomoćnih pojedinačnih akata, donesenih na osnovu odredaba koje su prestale važiti u smislu člana 61. ovih pravila, ne može se ni odrediti ni provesti, a ako je izvršenje započeto, obustavit će se.

Član 74. **(Naknada za nematerijalnu štetu)**

- (1) U odluci kojom usvaja apelaciju Ustavni sud može odrediti naknadu za nematerijalnu štetu.
- (2) Ako Ustavni sud odredi da je potrebno dodijeliti novčanu naknadu, odredit će je na osnovu pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse Ustavnog suda.

Poglavlje IV.

POSEBNE ODREDBE

Član 75.

(Dostavljanje na oglasnu ploču i web-stranicu)

- (1) Kada se pozivi, odluke, odnosno rješenja Ustavnog suda ne mogu iz bilo kojeg razloga dostaviti učesnicima u postupku, dostavljanje njima obavlja se stavljanjem poziva, odluke, odnosno rješenja na oglasnu ploču Ustavnog suda i web-stranicu Ustavnog suda.
- (2) Dostavljanje se smatra obavljenim nakon proteka osam dana od dana stavljanja poziva, odluke, odnosno rješenja na oglasnu ploču Ustavnog suda i web-stranicu Ustavnog suda.

Član 76.

(Ostala pitanja)

O pitanjima postupka pred Ustavnim sudom koja nisu utvrđena ovim pravilima Ustavni sud će odlučiti u svakom konkretnom slučaju.

DIO TREĆI – ORGANIZACIJA USTAVNOG SUDA

Poglavlje I.

PRAVA I DUŽNOSTI USTAVNOG SUDA

Član 77.

(Organizacione i finansijske nadležnosti)

- (1) Ustavni sud, osim vršenja funkcije u skladu sa odredbama Ustava, odlučuje o:
  - a) izboru predsjednika i potpredsjednika Ustavnog suda;
  - b) statusu i pravima u vezi sa imunitetom predsjednika i sudija Ustavnog suda;

- c) unutrašnjoj organizaciji Ustavnog suda i Sekretarijata Ustavnog suda;
  - d) obrazovanju radnih tijela Ustavnog suda;
  - e) statusnim pitanjima lica koja imenuje i razrješava Ustavni sud;
  - f) planu rada Ustavnog suda i njegovom izvršavanju;
  - g) potrebama za finansiranjem rada Ustavnog suda;
  - h) usvajanju godišnjeg obračuna Ustavnog suda;
  - i) drugim pitanjima iz nadležnosti Ustavnog suda.
- (2) U ostvarivanju svoje finansijske samostalnosti Ustavni sud:
- a) utvrđuje prijedlog budžetskih sredstava potrebnih za izvršavanje nadležnosti Ustavnog suda i upućuje ga Predsjedništvu Bosne i Hercegovine s ciljem uključivanja u prijedlog budžeta, u smislu člana VIII Ustava;
  - b) donosi finansijski plan Ustavnog suda u kojem planira i donosi odluke o ostvarivanju prihoda i izvršavanju rashoda u tekućoj godini;
  - c) usvaja godišnji obračun;
  - d) odlučuje o korištenju donacija i drugih izvora sredstava.

Član 78.

(Dodatno prisustvo)

- (1) Sjednici Ustavnog suda na kojoj se odlučuje o pitanjima iz člana 77. ovih pravila, osim predsjednika Ustavnog suda i sudija, prisustvuju generalni sekretar Ustavnog suda i registrar.
- (2) Kada se raspravlja o pitanjima iz stava (1) al. c), d), f), g) i h) i stava (2) člana 77. ovih pravila, sjednici prisustvuje pomoćnik generalnog sekretara Ustavnog suda, odnosno stručna lica koja odredi predsjednik Ustavnog suda.

Član 79.

(Saradnja s drugim sudovima i institucijama)

- (1) Ustavni sud saraduje s drugim ustavnim sudovima, odnosno tijelima iste nadležnosti.
- (2) Ustavni sud može organizirati sastanke i savjetovanja i učestvovati na sastancima i savjetovanjima na kojima se razmatraju pitanja značajna za rad Ustavnog suda.

Poglavlje II.

PREDSJEDNIK USTAVNOG SUDA I SUDIJE

Član 80.

(Izbor sudija)

- (1) Sudije Ustavnog suda se biraju u skladu sa članom VI/1. Ustava.
- (2) Sudije će biti istaknuti pravnici visokih moralnih kvaliteta. Svako lice s pravom glasa i takvim kvalifikacijama može biti sudija Ustavnog suda. Sudije koje izabere predsjednik Evropskog suda za ljudska prava ne mogu biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje susjedne države.
- (3) Sudija djeluje u Ustavnom sudu u ličnom svojstvu.

Član 81.

(Predsjednik i potpredsjednici)

Ustavni sud bira predsjednika Ustavnog suda i potpredsjednike iz reda sudija.

Član 82.

(Svečana izjava)

Prije preuzimanja dužnosti svaki izabrani sudija na prvom zasjedanju Ustavnog suda u Plenarnoj sjednici kojoj je taj sudija prisutan ili, u slučaju potrebe, pred predsjednikom Ustavnog suda daje i potpisuje sljedeću svečanu izjavu:

Svečano izjavljujem da ću se u vršenju dužnosti sudije Ustavnog suda Bosne i Hercegovine pridržavati Ustava i zakona Bosne i Hercegovine, da ću dužnost sudije vršiti savjesno i nepristrano.

Član 83.

(Izbor predsjednika)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda se bira na Plenarnoj sjednici tajnim glasanjem rotacijom sudija koje su izabrala zakonodavna tijela entiteta iz člana VI/1.a) Ustava BiH s tim da u dva uzastopna mandata predsjednik Ustavnog suda ne može biti iz reda konstitutivnog naroda ili Ostalih iz kojeg je bio prethodni, niti predsjednik prije njega.
- (2) Ako u prvom krugu glasanja nijedan kandidat ne dobije većinu glasova, glasanje će se ponoviti i smatrat će se da je izabran onaj kandidat koji u drugom krugu dobije veći broj glasova.

Član 84.
(Mandat predsjednika)

- (1) Mandat predsjednika Ustavnog suda traje tri godine, a počinje da teče izborom.
- (2) Ako predsjednik Ustavnog suda prestane da bude član Ustavnog suda prije isteka mandata, Ustavni sud će u Plenarnoj sjednici imenovati predsjednika za preostalo vrijeme mandata prema principima utvrđenim u članu 83. ovih pravila.

Član 85.
(Predstavljnje Ustavnog suda)

Predsjednik Ustavnog suda predstavlja Ustavni sud, organizira, rukovodi, zakazuje i predsjedava sjednicama i javnim raspravama, potpisuje odluke Ustavnog suda, stara se o ostvarivanju saradnje s drugim institucijama, donosi pojedinačne akte i vrši druge dužnosti predviđene ovim pravilima i drugim aktima Ustavnog suda.

Član 86.
(Izbor potpredsjednika)

- (1) Ustavni sud na istoj sjednici na kojoj se bira predsjednik Ustavnog suda bira tri potpredsjednika Ustavnog suda.
- (2) Potpredsjednik Ustavnog suda se bira iz reda svih sudija.
- (3) Predsjednik Ustavnog suda i potpredsjednik Ustavnog suda ne mogu istovremeno biti birani iz istog konstitutivnog ili ostalih naroda.
- (4) Mandat potpredsjednika Ustavnog suda traje kao i mandat predsjednika.
- (5) Način glasanja za potpredsjednika istovjetan je načinu glasanja za predsjednika Ustavnog suda.
- (6) Odredba člana 83. ovih pravila primjenjuje se i na potpredsjednike Ustavnog suda.

Član 87.
(Zamjenjivanje predsjednika)

- (1) Predsjednika Ustavnog suda, u slučaju njegove odsutnosti ili spriječenosti, zamjenjuje potpredsjednik kojeg odredi predsjednik Ustavnog suda.
- (2) Ustavni sud na sjednici, u slučaju da predsjednik Ustavnog suda ne može odrediti potpredsjednika koji će ga zamijeniti, određuje koji će od izabраниh potpredsjednika zamjenjivati predsjednika Ustavnog suda u smislu stava (1) ovog člana.

Član 88.
(Prvenstvo)

- (1) Sudije, odnosno potpredsjednici imaju, nakon predsjednika Ustavnog suda, prvenstvo prema datumu svog izbora.
- (2) Sudije izabrane na dužnost istog dana imaju prvenstvo prema životnoj dobi.

Član 89.
(Prava i dužnosti sudije)

Sudija ima pravo i dužnost da učestvuje u radu i odlučivanju Ustavnog suda i njegovih radnih tijela čiji je član.

Član 90.
(Izuzeće)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda, odnosno sudija, neće učestvovati u radu i odlučivanju o zahtjevu za pokretanje postupka, odnosno apelaciji, ako:
  - a) ima neki lični interes u konkretnom slučaju;
  - b) je učestvovao u donošenju odluke koja je predmet spora u statusu sudije, stranke u postupku ili opunomoćenika stranke, odnosno presude koja je predmet apelacije, ili zakona čija se ocjena kompatibilnosti traži (član VI/3. Ustava), kao i u slučaju preispitivanja proceduralne ispravnosti predložene odluke Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (član IV/3.f) Ustava);
  - c) postoje druge okolnosti koje izazivaju opravdanu sumnju u njegovu nepristranost.
- (2) Sudija o čijem se izuzeću odlučuje može dati odgovor na prijedlog o izuzeću.
- (3) Odluku o izuzeću iz stava (2) ovog člana donosi Ustavni sud većinom glasova sudija, na prijedlog predsjednika Ustavnog suda, odnosno sudije.

Član 91.
(Savjesno obavljanje funkcije, čuvanje ugleda i dostojanstva)

- (1) Sudija vrši funkciju sudije savjesno.
- (2) Sudija je dužan čuvati ugled i dostojanstvo Ustavnog suda i ugled i dostojanstvo sudije.

Član 92.
(Pravo predlaganja)

Sudije imaju pravo da predlažu razmatranje pojedinih pitanja na sjednicama Ustavnog suda.

Član 93.
(Pravo na redovno obavještanje)

- (1) Sudija ima pravo da bude redovno obavještan o svim pitanjima značajnim za obavljanje funkcije Ustavnog suda.
- (2) O obavještanju sudije se staraju predsjednik i generalni sekretar Ustavnog suda.

Član 94.
(Službena iskaznica)

- (1) Ustavni sud izdaje predsjedniku i sudijama službenu iskaznicu.
- (2) Obrazac i način izdavanja iskaznice propisuje Ustavni sud.

Član 95.
(Službena odjeća)

Predsjednik Ustavnog suda i sudije, generalni sekretar i registrar dužni su na javnim raspravama nositi službenu odjeću, a na ostalim sjednicama Ustavnog suda prema odluci predsjednika Ustavnog suda.

Član 96.
(Nespojivost funkcije)

- (1) Funkcija sudije je nespojiva sa:
  - a) članstvom u političkoj stranci ili političkoj organizaciji u Bosni i Hercegovini;
  - b) članstvom u zakonodavnoj, izvršnoj i drugoj sudskoj vlasti u Bosni i Hercegovini, odnosno entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine;
  - c) svakom drugom funkcijom koja može utjecati na nepristranost sudije.
- (2) Sudije koje su izabrali nadležni zakonodavni organi entiteta ne smiju biti članovi upravnog ili nadzornog odbora javnih ili privatnih preduzeća ili drugih pravnih lica.
- (3) Univerzitetski nastavnik (docent, vanredni i redovni profesor) pravnih nauka izabran za sudiju Ustavnog suda može u smanjenom obimu nastaviti nastavu i naučni rad kao univerzitetski nastavnik pravnih nauka.
- (4) U smislu ovog člana, javnom, odnosno profesionalnom dužnošću ne smatra se ni druga naučna i stručna djelatnost, niti člansko djelovanje u institutima i udruženjima pravnika, kao ni u humanitarnim, kulturnim, sportskim i drugim udruženjima, osim ako te aktivnosti nisu u vezi sa radom neke političke partije.
- (5) O svakoj dodatnoj aktivnosti sudija će dati izjavu predsjedniku Ustavnog suda. U slučaju neslaganja predsjednika Ustavnog suda i sudije o kojem je riječ, o svakom pitanju koje bi se moglo postaviti odlučuje Ustavni sud u Plenarnoj sjednici.

Član 97. (Imunitet)

- (1) U obavljanju svoje funkcije sudija ima imunitet.
- (2) Sudija Ustavnog suda neće biti krivično ili građanski odgovoran za bilo koji postupak izvršen u okviru svoje dužnosti kao sudije Ustavnog suda. Sudija Ustavnog suda ne može biti pozvan na krivičnu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasanje u Ustavnom sudu.
- (3) Sudija Ustavnog suda ne može biti krivično gonjen, niti može biti zadržan ili lišen slobode, niti mu se može odrediti pritvor bez prethodnog odobrenja Ustavnog suda. Tužitelj ne može pokrenuti, odnosno nastaviti istragu, niti podići optužnicu ako ne podnese dokaz da je odobrenje dato.
- (4) Ustavni sud može odlučiti na Plenarnoj sjednici većinom glasova da sudija Ustavnog suda za kojeg je Ustavni sud dao odobrenje da se protiv njega može nastaviti krivični postupak i protiv kojeg je potvrđena optužnica nadležnog suda može biti privremeno udaljen s vršenja dužnosti u Ustavnom sudu dok taj postupak traje. U tom slučaju sudiji Ustavnog suda pripada pravo na plaću.
- (5) Ukoliko se u toku parničnog postupka koji se vodi protiv sudije Ustavnog suda sudija pozove na imunitet, tvrdeći da je radnja koja predstavlja osnov za pokretanje tog parničnog postupka izvršena u okviru njegovih dužnosti, o tom pitanju će raspraviti i odlučiti Ustavni sud.

Član 98. (Prestanak funkcije)

- (1) Sudija može biti razriješen dužnosti sudije prije isteka vremena na koje je izabran u sljedećim slučajevima:
  - a) ako to sâm zatraži;
  - b) ako bude osuđen na zatvorsku kaznu zbog počinjenog krivičnog djela za koje je pravomoćno osuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora a koje ga čini nedostojnim za vršenje sudijske funkcije;
  - c) ako trajno izgubi sposobnost da obavlja svoju funkciju;
  - d) ako nastupe okolnosti iz člana 96. ovih pravila;
  - e) ako funkciju sudije ne vrši u skladu sa članom 91. ovih pravila.
- (2) Ustavni sud utvrđuje postojanje razloga iz stava (1) ovog člana, razrješava sudiju na osnovu konsenzusa ostalih sudija i o tome obavještava organ koji je izabrao tog sudiju.

Član 99.
(Postupak izbora novog sudije)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda, najkasnije šest mjeseci prije isteka mandata sudije zbog starosne dobi, pokreće postupak izbora sudije u skladu sa članom VI/1. a) Ustava.
- (2) U slučaju ostavke, odnosno razrješenja sudije, predsjednik Ustavnog suda pokreće postupak izbora sudije danom donošenja odluke Ustavnog suda u Plenarnoj sjednici.
- (3) U slučaju iz st. (1) i (2) ovog člana predsjednik Ustavnog suda obavještava predsjednika Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine/ Narodne skupštine Republike Srpske, odnosno Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i predsjednika Evropskog suda za ljudska prava.
- (4) U slučaju iz stava (1) ovog člana novoizabrani sudija stupa na dužnost nakon prestanka mandata sudije kojem dužnost prestaje zbog godina starosti i nakon dobijanja akta od nadležnog organa.
- (5) Novoizabrani sudija, koji je izabran umjesto sudije koji je podnio ostavku ili je razriješen dužnosti, stupa na dužnost nakon objavljivanja odluke o izboru u službenim glasilima, odnosno prijema odgovarajućeg akta od predsjednika Evropskog suda za ljudska prava.
- (6) Odluke iz ovog člana se objavljuju u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine”, službenim glasilima entiteta i u „Službenom glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine”.

Član 100.
(Radna tijela)

- (1) Rad Ustavnog suda se odvija i u stalnim i povremenim komisijama i drugim radnim tijelima Ustavnog suda.
- (2) Stalne komisije su:
  - a) Redakciona komisija;
  - b) Komisija za administrativna pitanja;
  - c) Komisija za budžet;
  - d) Komisija za publikacije, informiranje i informacioni sistem.
- (3) Rad stalnih komisija uređuje se pravilnikom.
- (4) Povremene komisije se obrazuju za izradu općih akata, stručnih radova, analiza i za druga pitanja.

Član 101.
(Sastav i organizacija radnih tijela)

- (1) Stalna komisija se sastoji od predsjednika i, u pravilu, tri člana.
- (2) Predsjednik i jedan član obavezno se biraju iz reda sudija.
- (3) Komisija, po potrebi, bira sekretara.
- (4) Predsjednik i članovi stalnih komisija se biraju na tri godine. Nakon isteka tog vremena mogu biti ponovo birani.

Član 102.
(Redakciona komisija)

Redakciona komisija utvrđuje stručno-tehničku redakciju teksta odluka i drugih akata Ustavnog suda.

Član 103.
(Komisija za administrativna pitanja)

Komisija za administrativna pitanja prati i analizira organizaciju rada Ustavnog suda, priprema prijedlog finansijskog plana i završnog računa, daje prijedloge i mišljenja o rješavanju drugih pitanja sudija, generalnog sekretara Ustavnog suda i lica koja imenuje i razrješava Ustavni sud, utvrđuje prijedloge općih akata Ustavnog suda.

Član 104.
(Komisija za budžet)

Komisija za budžet razmatra prijedlog budžeta Ustavnog suda.

Član 105.
(Komisija za publikacije i informiranje)

Komisija za publikacije i informiranje Ustavnog suda izdaje Bilten i druge publikacije Ustavnog suda, prati odgovarajuću stručnu literaturu, kao i napise o radu ustavnih sudova u sredstvima javnog informiranja, naučnim i stručnim publikacijama, odlučuje o nabavci stručne literature, stara se o razvoju i unapređivanju informacionog sistema Ustavnog suda i njegovom uključivanju u informacionu mrežu u zemlji i inozemstvu.

Poglavlje III.

SEKRETARIJAT USTAVNOG SUDA

Član 106.

(Organizacija i rukovođenje Sekretarijatom)

- (1) U obavljanju stručnih i drugih poslova Ustavnom sudu pomaže Sekretarijat.
- (2) U okviru Sekretarijata se obrazuju odjeli čiji se djelokrug utvrđuje Odlukom o organizaciji Sekretarijata Ustavnog suda, koju donosi Ustavni sud u Plenarnoj sjednici.
- (3) Sekretarijatom rukovodi generalni sekretar, koji pomaže Ustavnom sudu u obavljanju njegovih funkcija, te odgovara za organizaciju i aktivnosti Sekretarijata, po ovlaštenju predsjednika Ustavnog suda.

Član 107.

(Uvjeti za obavljanje najstroženijih poslova u Sekretarijatu)

- (1) Najsloženije stručne poslove koji se odnose na ostvarivanje prava i dužnosti Ustavnog suda, pored generalnog sekretara Ustavnog suda, obavljaju registrar, šefovi odjela, šef Kabineta Ustavnog suda, pomoćnik generalnog sekretara Ustavnog suda, pravni savjetnici sudija koje imenuje i razrješava Ustavni sud u Plenarnoj sjednici.
- (2) Za generalnog sekretara Ustavnog suda, registrara, šefove odjela, šefa Kabineta, pomoćnika generalnog sekretara Ustavnog suda i pravne savjetnike sudija mogu se imenovati istaknuti pravници sa iskustvom na istim ili sličnim pravnim poslovima i drugim uvjetima propisanim posebnim aktom Ustavnog suda.
- (3) Registrar obavlja dužnost zamjenika generalnog sekretara u slučaju njegove odsutnosti ili spriječenosti.
- (4) Kategorije u okviru radnih mjesta pravnih savjetnika sudija utvrđuju se odlukom iz člana 106. stav (2) ovih pravila.

Član 108.

(Svečana izjava za dužnosnike i zaposlenike Sekretarijata)

- (1) Prije preuzimanja dužnosti lica iz člana 107. stav (1) ovih pravila daju i potpisuju sljedeću svečanu izjavu pred Ustavnim sudom u Plenarnoj sjednici ili, ako je to potrebno, pred predsjednikom Ustavnog suda:

Svečano izjavljujem da ću lojalno i savjesno obavljati funkcije koje su mi povjerene i da ću čuvati tajnost vijećanja i glasanja.

- (2) Ostali zaposleni u Ustavnom sudu izjavu iz stava (1) ovog člana daju i potpisuju pred predsjednikom Ustavnog suda i generalnim sekretarom Ustavnog suda.

Član 109. (Opći akt o organizaciji Sekretarijata)

Odlukom iz člana 106. stav (2) ovih pravila bliže se uređuju organizacija i poslovi Sekretarijata, uvjeti za obavljanje poslova, broj izvršitelja i druga pitanja značajna za rad Sekretarijata i ostvarivanje prava, dužnosti i odgovornosti zaposlenih.

Član 110. (Pojedinačni akti)

- (1) Predsjednik Ustavnog suda donosi pojedinačne akte u skladu sa odlukom iz člana 106. ovih pravila.
- (2) Predsjednik Ustavnog suda može ovlastiti generalnog sekretara Ustavnog suda da donosi pojedinačne akte iz stava (1) ovog člana.

Član 111. (Upisnici)

- (1) Ustavni sud, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih Ustavom, vodi upisnike predmeta „U” i „AP”.
- (2) Postupanje u predmetima i pismenima iz ovog člana uređuje se posebnim aktom Ustavnog suda.

DIO ČETVRTI – OSTALE ODREDBE

Član 112.

(Shodna primjena drugih propisa)

Na radnopravni status zaposlenih u Sekretarijatu, materijalno i finansijsko poslovanje Ustavnog suda shodno se primjenjuju propisi koji važe za organe vlasti Bosne i Hercegovine, ako ovim pravilima Ustavnog suda i drugim aktima Ustavnog suda donesenim na osnovu ovih pravila nije drukčije uređeno.

Član 113.

(Opći akti o plaćama i naknadama)

- (1) Ustavni sud posebnim aktom utvrđuje plaće i druge naknade za sudije i lica koja imenuje.
- (2) Ustavni sud, na prijedlog generalnog sekretara Ustavnog suda, donosi akt kojim se uređuju plaće i druge naknade za ostale zaposlene u Sekretarijatu.

Član 114.

(Propisi o uredskom poslovanju, radnom vremenu i kućnom redu)

Propisi o uredskom poslovanju, radnom vremenu i kućnom redu koji se odnose na organe vlasti Bosne i Hercegovine shodno se primjenjuju i na Ustavni sud, ako aktom Ustavnog suda nije drukčije određeno.

Član 115.

(Donošenje općih akata i objavljivanje)

- (1) Opći akti Ustavnog suda se donose većinom glasova svih sudija.
- (2) Ova pravila Ustavnog suda se objavljuju u „Službenom glasniku Bosne i Hercegovine” i službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a drugi opći akti i akt o izboru predsjednika Ustavnog suda i potpredsjednikā na način koji odredi Ustavni sud.

DIO PETI – PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 116. (Okončanje započelih predmeta)

Postupci u predmetima koji su započeti do dana stupanja na snagu ovih pravila Ustavnog suda dovršit će se u skladu sa ovim pravilima ukoliko dosadašnja pravila nisu povoljnija za stranku.

Član 117. (Prestanak važenja dosadašnjih Pravila)

Danom stupanja na snagu ovih pravila prestaju da važe Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine” br. 60/05, 64/08 i 51/09).

Član 118. (Rodna ravnopravnost)

Izrazi u ovim pravilima koji imaju rodno značenje odnose se jednako na sve rodove.

Broj: P-569/14
27. novembar 2014. godine
Sarajevo

Predsjednik
Redakcione komisije
Mirsad Ćeman, sudija

APELACIJA

Predmet broj: AP ____ / __

Datum prijema:

(popunjava Pisarnica Suda)

1. PODNOSILAC APELACIJE

a) Ime i prezime/naziv pravnog lica

c) Telefon/faks

b) Adresa apelanta

Kontakt adresa za prepisku sa Ustavnim sudom

d) E-mail

2. ZASTUPNIK PODNOSIOCA

Popuniti ovaj dio samo ako advokat ili drugi zastupnik zastupa podnosioca apelacije u postupku pred Ustavnim sudom. Punomoć treba da bude priložena.

a) Ime i prezime/naziv pravnog lica

c) Telefon/faks

b) Adresa zastupnika

Kontakt adresa za prepisku sa Ustavnim sudom

d) E-mail

3. OSPORENA ODLUKA/ODLUKE

Kopiju odluke priložiti uz ovu apelaciju.

a) Sud/organ koji je donio odluku	Broj odluke	Datum donošenja odluke	Datum dostavljanja odluke

b) Pravovremenost

Navedite datum prijema odluke o posljednjem korištenom efektivnom pravnom lijeku.

c) Da li je postupak okončan ili je još u toku?

OKONČAN

U TOKU

Napomena

--

4. U NEDOSTATKU OSPORENE ODLUKE, NAVEDITE RAZLOGE PODNOŠENJA APELACIJE (član 21. stav 2. alineja 4. Pravila Ustavnog suda), KAO I NAVODE KOJI UKAZUJU NA OZBILJNA KRŠENJA PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA KOJE ŠTITI USTAV BOSNE I HERCEGOVINE ILI MEĐUNARODNI DOKUMENTI KOJI SE PRIMJENJUJU U BOSNI I HERCEGOVINI (član 18. stav 2. Pravila Ustavnog suda).

--

5. ODREDBE USTAVA I/ILI MEĐUNARODNIH DOKUMENATA O LJUDSKIM PRAVIMA KOJI SE PRIMJENJUJU U BOSNI I HERCEGOVINI ZA KOJE SMATRATE DA SU POVRIJEĐENE

Ustav Bosne i Hercegovine

Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Ustav Bosne i Hercegovine	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Listu prava zaštićenih Ustavom vidi u Prilogu 1. ovog formulara.

6. ČINJENICE

Ukratko iznijeti navode, činjenice i dokaze na kojima se zasniva Vaša apelacija (nastaviti na posebnom listu papira ukoliko je potrebno).

7. PRAVNI LIJEKOVI

a) Korišteni pravni lijekovi (žalba, revizija i dr.)

Sud/organ koji je donio odluku	Broj odluke	Datum donošenja odluke	Ishod postupka

b) Neiskorišteni pravni lijekovi

Ako je postojala mogućnost žalbe ili revizije koju niste iskoristili, navedite razloge zbog kojih to niste učinili.

--

8. DODATNI PODACI I NAPOMENE

Ostale odluke

Navesti hronološkim redom sve druge odluke u vezi sa Vašom apelacijom.

	Sud/organ koji je donio odluku	Broj odluke	Datum donošenja odluke
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

9. LISTA DOKUMENATA

Upišite ovdje sve dokumente koje prilažete uz apelaciju.

(Uz Vašu apelaciju treba da budu priložene kopije svih odluka i dokumenata koje ste naveli u ovoj apelaciji.)

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

10. SLUŽBENI JEZIK

Na kojem službenom jeziku želite komunicirati s Ustavnim sudom?

- Bosanski
- Hrvatski
- Srpski

11. TAJNOST

Protivite li se da Vaše ime bude objavljeno za vrijeme postupka pred Ustavnim sudom?

DA

NE

_____
Potpis podnosioca apelacije
ili zastupnika
(žig/pečat¹)

_____
Mjesto i datum

NAPOMENA: Zbog skeniranja dokumenata, potrebno je da se dostavljeni dokumenti ne spajaju i ne kopiraju obostrano.

Ovaj formular poslati na sljedeću adresu:
Ustavni sud Bosne i Hercegovine
Reisa Džemaludina Čauševića broj 6/III
71000 Sarajevo

1 Žig/pečat potreban ako se radi o pravnom licu

Prilog 1.

Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje²:

- a) Pravo na život.
- b) Pravo lica da ne budu podvrgnuta mučenju, niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni.
- c) Pravo lica da ne budu držana u ropstvu ili potčinjenosti ili na prisilnom ili obaveznom radu.
- d) Pravo na ličnu slobodu i sigurnost.
- e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.
- f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.
- g) Slobodu misli, savjesti i vjere.
- h) Slobodu izražavanja.
- i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugim.
- j) Pravo na brak i zasnivanje porodice.
- k) Pravo na imovinu.
- l) Pravo na obrazovanje.
- m) Pravo na slobodu kretanja i prebivalište.

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini **bez diskriminacije** po bilo kojem osnovu kao što su spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.³

² Član II/3. Ustava Bosne i Hercegovine

³ Član II/4. Ustava Bosne i Hercegovine

Prilog 2.

Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo:

Ako su protiv osporene presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi djelotvorni pravni lijekovi mogući po zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnosilac apelacije primio odluku o posljednjem djelotvornom pravnom lijeku kojeg je koristio.

Kada se može obratiti Ustavnom sudu.

Ustavni sud „ima apelacionu nadležnost za pitanja ... koja se pojave na osnovu presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini“.

Ko može podnijeti apelaciju.

Na osnovu Ustava Bosne i Hercegovine, podnosilac zahtjeva može biti fizičko ili pravno lice. Nije nužno da podnosilac apelacije bude državljanin Bosne i Hercegovine.

Kako podnijeti apelaciju.

Apelacija treba da bude dostavljena Ustavnom sudu direktno, ili može da bude poslana poštom na adresu Ustavnog suda. Apelacija se podnosi obavezno na posebnom formularu dostupnom u Ustavnom sudu ili na web-stranici Ustavnog suda. Formular čini sastavni dio ovih pravila. Apelacija se obavezno podnosi u tekstu koji je elektronski ili mehanografski obrađen.

Podnosilac apelacije može sâm izložiti vlastiti predmet, ili može izabrati lice koje će ga zastupati pred Ustavnim sudom. U tom slučaju podnosilac apelacije treba da angažira advokata koji će izložiti njegov slučaj. Zastupnik je dužan predočiti punomoć na osnovu koje zastupa apelanta.

Elektronska pošta, pismena dostavljena putem telefaksa, te telegrami upućeni Ustavnom sudu ne smatraju se podnescima kojima se pokreće ustavnosudski postupak, odnosno kojima se predlaže pokretanje ustavnosudskog postupka, osim ukoliko se dostavljaju na zahtjev Ustavnog suda, ili kada to odobri Ustavni sud.

Kada ne treba podnositi apelaciju.

Apelacija treba da bude podnesena Ustavnom sudu u roku od 60 dana od dana kada ste primili posljednju presudu ili odluku. Neophodno je i da podnosilac apelacije iscrpi sva pravna sredstva koja su mu na raspolaganju prije obraćanja Ustavnom sudu. To znači da, ako još uvijek ima mogućnosti da se obrati nekom drugom organu ili sudu na nivou države ili entiteta, potrebno je to uraditi. Međutim, potrebno je da obraćanje tom organu ili sudu bude efektivno. Ukoliko apelant smatra da pomoć tog organa ili suda ne bi bila djelotvorna, apelantu je korisno da se obrati Ustavnom sudu iako sve pravne opcije nisu iskorištene.

Kakav je postupak pred Ustavnim sudom.

Ustavni sud predmete rješava hronološkim redom, osim izuzetaka utvrđenih u članu 25. Pravila Ustavnog suda kada se postupa hitno.

Ukoliko Ustavni sud ocijeni da je apelacija dopustiva, on će zahtijevati od druge strane da dostavi svoj odgovor, ili da podnese dokumente u vezi sa zahtjevom. Nedostavljanje odgovora ne utječe na tok postupka pred Ustavnim sudom.

Koja su ovlaštenja Ustavnog suda.

Ukoliko Ustavni sud ustanovi da je apelacija dopustiva, on ukida osporenu odluku i predmet vraća sudu, odnosno organu koji je donio tu odluku na ponovni postupak, osim u slučaju kada se posljedice kršenja ustavnih prava mogu otkloniti na drugi način. Redovni sud je dužan da donese novu odluku i da postupa u skladu sa odlukom Ustavnog suda o povredi ljudskih prava i osnovnih sloboda podnosioca apelacije.

Na temelju članka 103. Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 22/14) i točke XIX. Odluke o izmjenama i dopunama Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 57/14), Redakcijsko povjerenstvo Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine je utvrdilo prečišćeni tekst Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine.

Prečišćeni tekst Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine obuhvaća Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 22/14) i Odluku o izmjenama i dopunama Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik BiH” broj 57/14) u kojima je naznačen nadnevak njihova stupanja na snagu.

P R A V I L A²

USTAVNOGA SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

(Prečišćeni tekst)

Polazeći od činjenice da je institucija Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine utemeljena člankom VI. Ustava Bosne i Hercegovine kao neovisni čuvar Ustava i kao institucionalni garant za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ustanovljenih Ustavom Bosne i Hercegovine i instrumentima Aneksa I. Ustava,

Imajući u vidu da Ustavni sud Bosne i Hercegovine nije dio ni zakonodavne, ni izvršne, ni redovite sudbene vlasti, nego je Ustavom Bosne i Hercegovine pozicioniran kao posebna, samostalna i neovisna vlast koja, na temelju toga Ustava, djeluje kao korektivni čimbenik za ostala tri segmenta vlasti,

Vodeći računa o naročitom položaju i ulozi koje Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima u Ustavu Bosne i Hercegovine, a koji nameću obvezu osiguranja njegove neovisnosti, uključujući punu financijsku i upravnu neovisnost i samostalnost koja se ogleda u samostalnom planiranju i predlaganju proračuna, kao i samostalnom raspoređivanju odobrenih proračunskih sredstava čija visina, svakako, mora podlijegati odgovarajućoj kontroli nadležnoga tijela, te da Ustavni sud Bosne i Hercegovine mora biti u stanju potpuno neovisno odlučivati o vlastitom ustrojstvu i funkcioniranju i da samo Ustavni sud Bosne i Hercegovine može donositi propise i opće akte koji se tiču njegovoga rada i njegove uloge utvrđene Ustavom Bosne i Hercegovine,

Budući da su, zbog nepostojanja ustavne osnove da se zakonom reguliraju postupak i njegovo ustrojstvo, pored Ustava Bosne i Hercegovine, Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine, koja, po ovlasti iz Ustava Bosne i Hercegovine, donosi sâm Ustavni

---

2 „Službeni glasnik Bosne i Hercegovine”, broj 94/14

sud Bosne i Hercegovine, jedini pravni akt kojim se reguliraju ova pitanja u svezi sa Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine,

Na temelju članka VI/2.(b) Ustava Bosne i Hercegovine, Ustavni sud Bosne i Hercegovine na plenarnim sjednicama Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine, održanim 23. siječnja i 12. veljače 2014. godine, donio je

P R A V I L A

USTAVNOGA SUDA BOSNE I HERCEGOVINE

DIO PRVI – TEMELJNE ODREDBE

Članak 1. **(Sadržaj)**

Ovim pravilima se uređuju, sukladno Ustavu Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustav), postupak pred Ustavnim sudom Bosne i Hercegovine (u daljnjem tekstu: Ustavni sud), financijska i upravno-administrativna samostalnost, osnove ustrojstva i druga pitanja značajna za rad Ustavnoga suda.

Članak 2. **(Samostalnost i neovisnost)**

- (1) Ustavni sud je, u odnosu na druga tijela vlasti u Bosni i Hercegovini i bilo koje vanjske utjecaje, samostalan i neovisan.
- (2) Ustavni sud ostvaruje svoja prava i dužnosti sukladno Ustavu, ovim pravilima i drugim aktima Ustavnoga suda.
- (3) Ustavni sud svoje ustrojstvo ostvaruje na načelu upravno-administrativne i financijske samostalnosti.

Članak 3. **(Sredstva za rad)**

- (1) Sredstva za rad Ustavnoga suda se osiguravaju u proračunu institucija Bosne i Hercegovine.

- (2) Uporaba odobrenih sredstava se uređuje internim aktom Ustavnoga suda.
- (3) Generalni tajnik Ustavnoga suda priprema nacrt proračuna Ustavnoga suda i, nakon procedure provedene sukladno ovim pravilima, dostavlja ga ministarstvu nadležnom za pripremanje proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
- (4) Ministar nadležnoga ministarstva iz stavka (3) ovoga članka dostavlja Ustavnome sudu obrazloženo mišljenje o nacrtu proračuna.
- (5) Ustavni sud, nakon što prethodno dostavljeno mišljenje razmotri nadležno povjerenstvo Ustavnoga suda, utvrđuje prijedlog proračuna Ustavnoga suda.
- (6) Prijedlog proračuna Ustavnoga suda se dostavlja Predsjedništvu Bosne i Hercegovine u svrhu uvrštavanja u prijedlog proračuna institucija Bosne i Hercegovine.
- (7) Ustavni sud samostalno raspoređuje sredstva odobrena iz proračuna institucija Bosne i Hercegovine, sukladno svojem godišnjem proračunu.

Članak 4. (Sjedište Ustavnoga suda)

Sjedište Ustavnoga suda je u Sarajevu.

Članak 5. (Pečat i druga obilježja)

- (1) Ustavni sud ima pečat i druga obilježja.
- (2) Izgled i sadržaj pečata i drugih obilježja uređuju se sukladno propisima Bosne i Hercegovine i internim aktima Ustavnoga suda.

Članak 6. (Uporaba jezika i pisama)

- (1) U radu Ustavnoga suda se osigurava jednakopravna uporaba jezika i pisama koji su u službenoj uporabi u Bosni i Hercegovini.
- (2) Kada u radu Ustavnoga suda sudjeluju suci koje je imenovao predsjednik Europskoga suda za ljudska prava, na odgovarajući način se osigurava uporaba engleskoga jezika.

Članak 7. (Protokol)

Na Ustavni sud se primjenjuje protokol institucija Bosne i Hercegovine.

DIO DRUGI – OPĆA PRAVILA POSTUPKA

Članak 8. (Sjednice)

- (1) Ustavni sud odlučuje u sjednicama.
- (2) Sjednice Ustavnoga suda su plenarna sjednica, sjednica Velikoga vijeća i sjednica Maloga vijeća.

Članak 9. (Plenarna sjednica)

- (1) Plenarnu sjednicu čine svi suci Ustavnoga suda.
- (2) Ustavni sud odlučuje u plenarnoj sjednici većinom glasova svih sudaca Ustavnoga suda kada odlučuje o predmetima iz nadležnosti Ustavnoga suda:
  - a) iz članka VI/3.(a) Ustava kada ih pokrenu ovlašteni podnosioci, te čl. VI/3.(c), IV/3.(f) Ustava i Amandmana I. na Ustav (u daljnjem tekstu: Amandman I);
  - b) u predmetima iz nadležnosti Ustavnoga suda iz članka VI/3.(b) Ustava koji se uvrste na dnevni red plenarne sjednice;
  - c) o drugim pitanjima utvrđenim Ustavom, ovim pravilima i zaključkom plenarne sjednice.

Članak 10. (Veliko vijeće)

- (1) Veliko vijeće čine suci koje su izabrala nadležna zakonodavna tijela entiteta.
- (2) Predsjednik Ustavnoga suda predsjedava Velikom vijećem, a u slučaju njegove spriječenosti, zamjenjuje ga jedan od dopredsjednika kojeg on odredi.
- (3) Veliko vijeće, većinom glasova svih sudaca Ustavnoga suda (najmanje pet sudaca), odlučuje o predmetima iz nadležnosti Ustavnoga suda iz članka VI/3.(a), kada ih pokrenu neovlašteni podnosioci, i članka VI/3.(b) Ustava, koji nisu uvršteni u dnevni red Ustavnoga suda u plenarnoj sjednici, i o drugim pitanjima koja se uvrste na dnevni red sjednice sukladno Ustavu i ovim pravilima.
- (4) Ukoliko nije donesena odluka, predmet se prosljeđuje Ustavnome sudu u plenarnoj sjednici u tekstu koji predlaže sudac izvjestitelj, ako Veliko vijeće ne odluči drugačije.

Članak 11. (Kvorum)

Većina svih sudaca Ustavnoga suda (najmanje pet sudaca) čini kvorum za održavanje plenarne sjednice i sjednice Velikoga vijeća. Kvorum Maloga vijeća čine svi njegovi članovi.

Članak 12. (Malo vijeće)

- (1) Malo vijeće sastoji se od predsjednika Ustavnoga suda i dva dopredsjednika iz reda sudaca koje su izabrala nadležna zakonodavna tijela entiteta. Malim vijećem predsjedava predsjednik Ustavnoga suda.
- (2) Malo vijeće jednoglasno odlučuje o zahtjevima za donošenje privremenih mjera i o administrativnim pitanjima o kojima se ne odlučuje u sjednicama Ustavnoga suda.
- (3) U slučaju spriječenosti nekoga od članova Maloga vijeća, zamjenjuje ga sudac prema redosljedju iz članka 88. ovih pravila uz poštivanje načela iz članka 86. stavak (3) i članka 87. ovih pravila.

Članak 13. (Javnost rada)

- (1) Rad Ustavnoga suda je javan.
- (2) Javnost postupka pred Ustavnim sudom se osigurava:
  - a) obavještanjem javnosti o pripremanju i održavanju sjednica Ustavnoga suda i javnih rasprava pred Ustavnim sudom;
  - b) davanjem obavijesti o tijeku postupka;
  - c) dostavom službenih priopćenja sredstvima javnoga informiranja;
  - d) održavanjem konferencija za tisak;
  - e) omogućavanjem sudionicima u postupku da izvrše uvid u predmete o kojima Ustavni sud odlučuje, da budu nazočni javnim raspravama Ustavnoga suda, osim ako predsjednik Ustavnoga suda, u interesu morala, javnoga reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskome društvu, odluči drugačije;
  - f) objavom donesenih odluka;
  - g) izdavanjem publikacija Ustavnoga suda u kojima se objavljuju značajnije odluke, rješenja i drugo;
  - h) na drugi način koji odredi Ustavni sud.

Članak 14. (Isključenje javnosti)

Javnost postupka pred Ustavnim sudom isključena je na sjednicama Suda, osim na javnoj raspravi.

Članak 15. (Priopćenja)

Priopćenja o održavanju sjednica i javnih rasprava Ustavnoga suda (vrijeme, mjesto i dnevni red) objavljuju se na oglasnoj ploči i web-stranici Ustavnoga suda i dostavljaju sredstvima javnoga informiranja.

Članak 16. (Sudionici u postupku)

- (1) Sudionici u postupku su:
  - a) pokretači sporova iz članka VI/3.(a) Ustava i Amandmana I. i donositelji akata koji su predmetom spora;
  - b) stranke u postupku u kojem je donesena odluka koja se pobija apelacijom i sud, odnosno tijelo čija je presuda, odnosno odluka, predmetom apelacije (članak VI/3.(b) Ustava);
  - c) predsjedatelj Doma naroda, kada je pokrenut spor iz članka IV/3.(f) Ustava;
  - d) sud koji je prosljedio pitanje Ustavnome sudu i donositelj zakona o čijem važenju ovisi odluka suda (članak VI/3.(c) Ustava).
- (2) Ustavni sud može u konkretnome predmetu odrediti druge sudionike u postupku na koje će se primjenjivati načelo kontradiktornosti.
- (3) Ustavni sud, odnosno sudac izvjestitelj, može zatražiti i od drugih tijela i organizacija stručno pisano mišljenje, a registrar može zatražiti druge podatke bitne za odluku Ustavnoga suda u konkretnome predmetu.

Članak 17. (Uporaba jezika)

- (1) U postupku pred Ustavnim sudom koriste se službeni jezici i pisma iz članka 6. ovih pravila, a na zahtjev sudionika u postupku, pripadnika drugih naroda, Ustavni sud može dopustiti uporabu drugoga jezika.
- (2) Ustavni sud će osigurati uvjete da svatko može efektivno ostvariti pravo iz stavka (1) ovoga članka.

Članak 18.
(Dopustivost apelacije)

- (1) Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo ako su protiv presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući prema zakonu i ako je podnesena u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitome pravnome lijeku koji je koristio.
- (2) Ustavni sud može iznimno razmatrati apelaciju i kada nema odluke nadležnoga suda ukoliko apelacija ukazuje na ozbiljna kršenja prava i temeljnih sloboda koje štiti Ustav ili međunarodni dokumenti koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini.
- (3) Apelacija nije dopustiva ako postoji neki od sljedećih slučajeva:
  - a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;
  - b) apelacija je anonimna;
  - c) protekao je rok za podnošenje apelacije;
  - d) apelaciju je podnijela neovlaštena osoba;
  - e) radi se o pitanju o kojem je Ustavni sud već odlučivao, a iz navoda ili dokaza iznesenih u apelaciji ne proizlazi da ima osnove za ponovno odlučivanje;
  - f) apelant je zloupotrijebio pravo na podnošenje apelacije;
  - g) ako su izmijenjene pravne okolnosti;
  - h) apelacija je *ratione materiae* inkompatibilna sa Ustavom;
  - i) apelacija je *ratione personae* inkompatibilna sa Ustavom;
  - j) apelacija je *ratione temporis* inkompatibilna sa Ustavom;
  - k) apelant je propustio u ostavljenome roku dopuniti/precizirati apelaciju;
  - l) apelacija je preuranjena;
  - m) apelant nije iscrpio pravne lijekove moguće po zakonu.
- (4) Ustavni sud će odbaciti apelaciju kao očigledno (*prima facie*) neutemeljenu kada utvrdi da ne postoji opravdan zahtjev stranke u postupku, odnosno da predočene činjenice ne mogu opravdati tvrdnju da postoji kršenje prava zaštićenih Ustavom i/ili kada se za stranku u postupku utvrdi da ne snosi posljedice kršenja prava zaštićenih Ustavom, tako da je ispitivanje merituma apelacije nepotrebno.
- (5) Ustavni sud će odbaciti apelaciju kada ocijeni da apelant nije pretrpio značajniju štetu osim ako poštivanje ljudskih prava, kako je to definirano u Ustavu, zahtijeva razmatranje apelacije u meritumu.

Članak 19.

(Dopustivost zahtjeva iz čl. VI/3.(a), VI/3.(c) i IV/3.(f) Ustava i Amandmana I)

Zahtjev nije dopustiv ako postoji neki od sljedećih slučajeva:

- a) Ustavni sud nije nadležan za odlučivanje;
- b) zahtjev je anonimn;
- c) zahtjev je podnijela neovlaštena osoba;
- d) radi se o pitanju o kojem je Ustavni sud već odlučivao, a iz navoda ili dokaza iznesenih u zahtjevu ne proizlazi da ima osnove za ponovno odlučivanje;
- e) ako su izmijenjene pravne okolnosti;
- f) podnositelj zahtjeva je propustio u ostavljenome roku dopuniti/precizirati zahtjev;
- g) osporeni opći akt nije na snazi.

Članak 20.

(Dostava zahtjeva/apelacije)

- (1) Zahtjev za pokretanje postupka/apelacija upućen Ustavnome sudu šalje se poštom, ili se predaje izravno Ustavnome sudu.
- (2) Podnesak iz stavka (1) ovoga članka se smatra primljenim danom primitka u Ustavnome sudu, odnosno danom predaje podneska pošti preporučeno.
- (3) Elektronska pošta, pismena dostavljena telefaksom, te brzojavi upućeni Ustavnome sudu ne smatraju se podnescima kojima se pokreće ustavnosudski postupak, odnosno kojima se predlaže pokretanje ustavnosudskoga postupka, osim ukoliko se dostavljaju na zahtjev Ustavnoga suda, ili kada to odobri Ustavni sud.

Članak 21.

(Sadržaj zahtjeva/apelacije)

- (1) Zahtjev za pokretanje postupka iz članka VI/3.(a) Ustava i Amandmana I. treba sadržavati:
  - a) naziv akta koji je predmet spora sa oznakom naziva i broja službenoga glasila u kojem je objavljen;
  - b) odredbe Ustava za koje se smatra da su povrijeđene;
  - c) navode, činjenice i dokaze na kojima se temelji zahtjev;
  - d) potpis ovlaštene osobe, odnosno podnositelja zahtjeva.
- (2) Apelacija iz članka VI/3.(b) Ustava treba sadržavati:
  - a) odluku suda u Bosni i Hercegovini koja se pobija;
  - b) odredbe Ustava i/ili međunarodnih dokumenata o ljudskim pravima koje se primjenjuju u Bosni i Hercegovini za koje apelant smatra da su povrijeđene;

- c) navode, činjenice i dokaze na kojima se temelji apelacija;
  - d) u nedostatku pobijane odluke, razloge za podnošenje apelacije;
  - e) potpis podnosioca apelacije, odnosno ovlaštenoga opunomoćenika;
  - f) posebnu punomoć za zastupanje pred Ustavnim sudom ako podnositelj apelacije ima zastupnika.
- (3) Apelacija iz stavka (2) ovoga članka se podnosi obvezno na posebnome formularu dostupnom u Ustavnome sudu ili na web-stranici Ustavnoga suda. Formular čini sastavni dio ovih pravila. Apelacija se obvezno podnosi u tekstu koji je elektronski ili mehanografski obrađen.
- (4) Zahtjev iz članka VI/3.(c) Ustava treba sadržavati:
- a) odredbe iz zakona za kojeg se traži ocjena kompatibilnosti uz naznaku službenoga glasila u kojem je objavljen zakon;
  - b) odredbe Ustava, Europske konvencije o ljudskim pravima i temeljnim slobodama i njezinim protokolima, te zakona Bosne i Hercegovine koji je predmetom ocjenjivanja kompatibilnosti, postojanja ili domašaja nekog općega pravila međunarodnoga javnoga prava koje je bitno za odluku Ustavnoga suda;
  - c) navode, činjenice i dokaze na kojima se temelji zahtjev;
  - d) potpis ovlaštene osobe.
- (5) Kada Ustavni sud preispituje proceduralnu ispravnost predložene odluke prema članku IV/3.(f) Ustava, uz zahtjev se prilaže ovjeren prijepis te odluke sa obrazloženjem procedure.
- (6) Podnositelj zahtjeva/apelacije je dužan obavijestiti Ustavni sud o svim promjenama adrese, pravnoga i činjeničnoga stanja u svezi sa zahtjevom/apelacijom koje su se desile nakon podnošenja zahtjeva/apelacije Ustavnome sudu. U protivnom, Ustavni sud će donijeti odluku prema stanju u spisu.

Članak 22. **(Dopuna zahtjeva/apelacije)**

- (1) Kada je zahtjev/apelacija upućen Ustavnome sudu nepotpun u smislu članka 21. ovih pravila, ili ne sadrži podatke neophodne za vođenje postupka, Ustavni sud će zatražiti od podnosioca zahtjeva, odnosno apelanta, da u određenome roku, a najdulje u roku od 15 dana od dana primitka poziva za dopunu, te nedostatke otkloni.
- (2) Ako podnositelj u roku iz stavka (1) ovoga članka ne otkloni nedostatke, zahtjev/apelacija će se odbaciti.
- (3) Apelacija/zahtjev bez zahtjeva Ustavnoga suda ne može se dopunjavati izvan roka iz članka 18. stavak (1) ovih pravila.

Članak 23.
(Odgovor na zahtjev/apelaciju)

- (1) Sudac izvjestitelj, odnosno registrar određuju rok za dostavu odgovora na navode iz zahtjeva/apelacije.
- (2) Ustavni sud dostavlja zahtjev/apelaciju donositelju pobijanoga akta radi davanja odgovora, odnosno dostave spisa.
- (3) Ustavni sud dostavlja apelaciju i drugoj stranci u postupku u kojem je donesena presuda/odluka koja se pobija apelacijom s ciljem davanja odgovora.
- (4) Nedostavljanje odgovora na zahtjev/apelaciju ne utječe na tijek postupka pred Ustavnim sudom, koji će u tome slučaju svoju odluku temeljiti na dostavljenim informacijama koje nisu pobili drugi sudionici u postupku.
- (5) U slučaju odbacivanja zahtjeva/apelacije Ustavni sud može donijeti odluku, a da prethodno zahtjev/apelacija nije dostavljen drugoj stranci na izjašnjavanje.
- (6) Kada se radi o istome ili sličnome pitanju, Ustavni sud neće dostavljati zahtjev/apelaciju radi davanja odgovora, već će uzeti u obzir ranije dostavljene odgovore.

Članak 24.
(Sudac izvjestitelj)

- (1) Suci izvjestitelji, u pravilu, zadužuju se predmetom po abecednom redu prezimena suca, nakon ispitivanja dopustivosti. Predsjednik Ustavnoga suda može odlučiti o zaduživanju suca izvjestitelja na drugi način.
- (2) U predmetima koji se odnose na isto činjenično ili pravno pitanje može se zadužiti jedan sudac izvjestitelj.
- (3) Kada odlučuje o predmetu, Ustavni sud može, na prijedlog suca izvjestitelja, odlučiti o razduživanju toga suca.
- (4) Sudac izvjestitelj daje suglasnost da se prijedlog odluke iznese na sjednicu Ustavnoga suda.

Članak 25.
(Žurno postupanje)

- (1) Žurno postupanje je obvezno u predmetima koji se tiču zahtjeva podnesenih na temelju članka IV/3.(f) Ustava, izbornih prava i odluka o privremenim mjerama.
- (2) U određivanju redoslijeda po kojem će se postupati s predmetima Ustavni sud će uzeti u obzir važnost i žurnost postavljenih pitanja na temelju kriterija koje je sam utvrdio.
- (3) Predsjednik Ustavnoga suda može dati prvenstvo nekom određenome zahtjevu/apelaciji.

Članak 26.
(Uvid u predmete)

- (1) Sudionici u postupku imaju pravo izvršiti uvid u spise predmeta koji se vodi pred Ustavnim sudom sukladno aktima Ustavnoga suda i zakonu koji uređuje pristup informacijama.
- (2) Nacrti i prijedlozi odluka, rješenja i drugih akata koji su pripremljeni za odlučivanje, kao i akti koji su određeni kao tajna u smislu ovih pravila ne mogu se davati na uvid.
- (3) Uvid u spis odobrava generalni tajnik Ustavnoga suda, a obavlja se u službenim prostorijama Ustavnoga suda i u nazočnosti ovlaštenoga oposlenika Ustavnoga suda, sukladno općem aktu Ustavnoga suda.

Članak 27.
(Preslici akata)

- (1) Sudionici u postupku mogu tražiti iz predmeta preslik akata, osim onih koji se, prema članku 26. stavak (2) ovih pravila, ne mogu davati na uvid.
- (2) Kopiranje akata iz predmeta odobrava generalni tajnik Ustavnoga suda, a obavlja se u službenim prostorijama Ustavnoga suda, sukladno općem aktu Ustavnoga suda.

Članak 28.
(Obavijest o tijeku postupka)

- (1) Obavijest o tijeku postupka pred Ustavnim sudom daje predsjednik Ustavnoga suda, odnosno registrar Ustavnoga suda po ovlasti predsjednika.
- (2) Nitko nema pravo davati podatke o sucu izvjestitelju i pravnome savjetniku suca kojem je predmet raspoređen, niti podatke koji se odnose na odlučivanje u predmetu.

Članak 29.
(Dostava akata)

Akti Ustavnoga suda, pozivi i drugo dostavljaju se osobama na koje se odnose preporučeno poštom ili izravno uz dostavnicu.

Članak 30.
(Osnova za odlučivanje)

- (1) Ustavni sud raspravlja i odlučuje o predmetu na osnovi prijedloga odluke suca izvjestitelja, odnosno Ureda registrara.

- (2) O pojedinim pitanjima koja su značajna za donošenje odluke Ustavni sud može, radi zauzimanja prethodnoga stajališta, raspravljati na osnovi memoranduma suca izvjestitelja ili Ureda registrara.
- (3) Na prijedlog suca izvjestitelja ili drugog suca nacrt odluke se može preliminarno razmatrati bez glasovanja o prijedlogu, ili se može samo indikativno glasovati u kojem smjeru treba pripremiti prijedlog odluke.

Članak 31. **(Opseg odlučivanja)**

Pri odlučivanju Ustavni sud, u pravilu, ispituje postoje li samo one povrede koje su iznesene u zahtjevu/apelaciji.

Članak 32. **(Spajanje i razdvajanje predmeta)**

- (1) Kada se Ustavnome sudu dostavi više zahtjeva/apelacija iz njegove nadležnosti o istome pitanju, Ustavni sud, u pravilu, donijet će odluku o spajanju predmeta u kojima će voditi jedan postupak i donijeti jednu odluku.
- (2) Spajanje zahtjeva, u smislu stavka (1) ovoga članka, neće se vršiti ako bi to znatnije produljivalo postupak.

Članak 33. **(Sadržaj odluka)**

- (1) Odluka o meritumu sadrži:
  - a) Uvod,
  - b) Izreku,
  - c) Obrazloženje,
  - d) Zaključak.
- (2) Uvod sadrži: ustavnu osnovu i odgovarajuću odredbu Pravila Ustavnoga suda, naziv „Ustavni sud Bosne i Hercegovine”, broj predmeta, ime i prezime, odnosno naziv podnositelja zahtjeva/apelanta, sastav tijela koje odlučuje (imena i prezimena sudaca koji su sudjelovali u odlučivanju prema redoslijedu iz članka 88. ovih pravila bez navođenja akademskih titula), nadnevak održavanja sjednice i vrstu odluke.
- (3) Izreka sadrži: odluku Ustavnoga suda o predmetu odlučivanja i naznaku objavljuje li se odluka u službenim glasilima.
- (4) Obrazloženje odluka donesenih na temelju članka VI/3.(b) sadrži: uvod, postupak pred Ustavnim sudom, činjenice, navode iz apelacije, navode iz odgovora na apelaciju, relevantne propise, dopustivost, meritum i zaključak.

- (5) Obrazloženje odluka donesenih na temelju čl. VI/3.(a), VI/3.(c) i IV/3.(f) Ustava, te Amandmana I. sadrži: uvod, postupak pred Ustavnim sudom, navode iz zahtjeva, navode iz odgovora na zahtjev, relevantne propise, dopustivost, meritum i zaključak.
- (6) Iznimno, Ustavni sud može donijeti i odluku o meritumu koja sadrži samo izreku, kratko obrazloženje i poziv na odluku koja je prethodno donesena u istoj pravnoj i činjeničnoj situaciji.
- (7) Obrazloženje ostalih odluka Ustavnoga suda može sadržavati odgovarajuće elemente, ovisno o vrsti odluke.

Članak 34. (Obveze drugih institucija)

Institucije Bosne i Hercegovine, entitetā, Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, pravne i fizičke osobe i drugi dužni su Ustavnome sudu, na njegov zahtjev, davati podatke i obavijesti potrebne za rad Ustavnoga suda i poduzimati, po nalogu Ustavnoga suda, radnje koje su od interesa za vođenje postupka.

Poglavlje I.

SJEDNICE USTAVNOGA SUDA

Članak 35. (Mjesto održavanja)

- (1) Ustavni sud radi u sjednici.
- (2) Sjednica Ustavnoga suda se održava u sjedištu Ustavnoga suda.
- (3) Iznimno, sjednica Ustavnoga suda se može održati izvan sjedišta Ustavnoga suda.

Članak 36. (Zakazivanje sjednica)

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda zakazuje sjednicu, predlaže dnevni red i predsjedava sjednicom Ustavnoga suda. Predsjednik Ustavnoga suda može ovlastiti jednoga od dopredsjednika da predsjedava sjednicom Ustavnoga suda u smislu članka 88. ovih pravila.
- (2) Predsjednik Ustavnoga suda zakazat će sjednicu i:

- a) kada Ustavni sud zaključi da se sjednica održi;
  - b) kada sazivanje sjednice traži sudac radi razmatranja pitanja iz nadležnosti Ustavnoga suda.
- (3) Predsjednik Ustavnoga suda predlaže dnevni red i predsjedava sjednicama.
  - (4) Dnevni red sjednice utvrđuje Ustavni sud na sjednici.
  - (5) U slučaju iz stavka (2) alineja b) ovoga članka, predsjedniku Ustavnoga suda podnosi se pisani zahtjev sa obrazloženjem.
  - (6) Nakon što predsjednik Ustavnoga suda objavi da Ustavni sud zasjeda i predloži dnevni red, svaki sudac ima pravo predložiti dopunu, odnosno skidanje pojedinoga predmeta s dnevnoga reda uz usmeno obrazloženje prijedloga.
  - (7) Ako je skidanje predmeta s dnevnoga reda predložio i usmeno obrazložio sudac koji je, ujedno, sudac izvjestitelj, o tome prijedlogu se ne raspravlja, niti se o njemu glasuje, nego se zapisnički utvrđuje da je predmet skinut s dnevnoga reda.
  - (8) Ako je skidanje predmeta s dnevnoga reda predložio i usmeno obrazložio sudac koji nije sudac izvjestitelj u tome predmetu, a sudac izvjestitelj prihvati prijedlog, na odgovarajući način se primjenjuje stavak (7) ovoga članka.
  - (9) Ako je skidanje predmeta s dnevnoga reda predložio i usmeno obrazložio sudac koji nije sudac izvjestitelj u tome predmetu, a sudac izvjestitelj nije prihvatio prijedlog, odluka o skidanju predmeta s dnevnoga reda donosi se većinom glasova svih sudaca.

Članak 37. **(Poziv za sjednicu)**

- (1) Poziv za sjednicu Ustavnoga suda, predmeti i drugi materijali koji će biti razmatrani na sjednici dostavljaju se sucima najkasnije osam dana prije dana održavanja sjednice.
- (2) Iznimno, u žurnim slučajevima, pozivi za sjednicu Ustavnoga suda, predmeti i drugi materijali koji će biti razmatrani na sjednici mogu se dostaviti i u kraćem roku.
- (3) Ured registrara će pravodobno dostavljati nacрте odluka sucu izvjestitelju u predmetima u kojima je određen sudac izvjestitelj.

Članak 38. **(Nazočnost sjednicama)**

- (1) Sjednicama Ustavnoga suda su nazočni suci, generalni tajnik, registrar, šefovi odjela i osoba zadužena za suradnju s medijima.

- (2) Predsjednik Ustavnoga suda može odlučiti da sjednici budu nazočne i druge stručne osobe.

Članak 39. **(Obvezno odgađanje sjednice)**

Sjednica Ustavnoga suda u plenarnome sazivu kojoj nisu nazočna najmanje trojica sudaca koje je izabrao Zastupnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i najmanje jedan sudac kojeg je izabrala Narodna skupština Republike Srpske se odgađa s tim da će se, u slučaju ponavljanja iste situacije bez opravdanih razloga, naredna sjednica održati.

Članak 40. **(Tijek sjednice)**

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda vodi sjednicu Ustavnoga suda prema prihvaćenome dnevnome redu.
- (2) Prije otvaranja rasprave predsjednik Ustavnoga suda je ovlašten:
  - a) naznačiti duljinu trajanja cjelokupne rasprave o predmetu,
  - b) odrediti duljinu trajanja izlaganja pri prvome javljanju za riječ,
  - c) odrediti dopušteni broj i duljinu trajanja replika na pojedinu raspravu.
- (3) Pri određivanju vremenskoga trajanja radnji iz stavka (2) ovoga članka predsjednik Ustavnoga suda uvažava složenost predmeta, te jasnoću, preglednost i iscrpnost obrazloženja prijedloga odluke, rješenja, odnosno izvješća i uvodnoga usmenoga obrazloženja suca izvjestitelja.
- (4) O predmetu koji je na dnevnome redu sjednice Ustavnoga suda prije raspravljanja i glasovanja sudac izvjestitelj će ukratko iznijeti relevantna činjenična i pravna pitanja značajna za raspravljanje i odlučivanje i dati prijedlog odluke.
- (5) Sudac izvjestitelj može zatražiti da registrar izloži činjenice predmeta i pruži informacije o relevantnim propisima i relevantnoj praksi.
- (6) Nakon izlaganja suca izvjestitelja, odnosno registrara, riječ se daje sucima prema redoslijedu po kojem su tražili riječ.
- (7) Riječ za repliku ili komentar daje se kada svi suci koji su se prijavili za raspravu završe svoja izlaganja.
- (8) U raspravljanju mogu sudjelovati generalni tajnik i registrar Ustavnoga suda, a na poziv predsjednika Ustavnoga suda i šefovi odjela Ustavnoga suda i pravni savjetnici sudaca Ustavnoga suda.
- (9) Predsjednik Ustavnoga suda ima pravo upozoriti sudionika u raspravljanju na duljinu usmenoga izlaganja ukoliko ocijeni da je neutemeljeno dugo.

- (10) U slučaju kada sudac ne okonča svoju raspravu u naznačenome vremenu, predsjednik Ustavnoga suda ga upozorava da je isteklo vrijeme i određuje jednu minutu da sažme i okonča raspravu. Nakon proteka toga vremena, predsjednik Ustavnoga suda je ovlašten prekinuti izlaganje suca i dati riječ sljedećem sudioniku u raspravi.

Članak 41.
(Odgadanje raspravljanja)

Ustavni sud može odgoditi, odnosno prekinuti raspravljanje o predmetu s ciljem pribavljanja novih podataka i obavijesti, kao i u drugim slučajevima.

Članak 42.
(Donošenje odluke)

- (1) Poslije završenoga raspravljanja o predmetu Ustavni sud donosi odluku.
- (2) U donošenju odluke Ustavnoga suda može sudjelovati samo sudac koji je bio nazočan sjednici na kojoj je obavljena rasprava o predmetu u kojem se donosi odluka.
- (3) Sudac se ne može uzdržati od glasovanja.
- (4) Odluka Ustavnoga suda u plenarnoj sjednici i Velikome vijeću donosi se većinom glasova od ukupno devet sudaca Ustavnoga suda.
- (5) Iznimno, kada u plenarnoj sjednici u donošenju odluke sudjeluje manje od ukupnog broja od devet sudaca, i to zbog razloga navedenih u članku 90. stavak (1) ili članku 98. ovih pravila, kao i kada nisu izabrani svi suci, ili kada je sudac/suci u duljem razdoblju, zbog bolesti, spriječen obnašati svoju funkciju, ukoliko najmanje pet sudaca ne glasuje identično o prijedlogu odluke o zahtjevu/apelaciji, u slučaju iz članka 98. odlučivanje o toj odluci će se odgoditi za jednu od narednih sjednica ali ne dulje od šest mjeseci, a ako se ista situacija nakon isteka toga roka ponovi, glas predsjednika Ustavnoga suda, odnosno suca koji ga zamjenjuje, računa se dvostruko.
- (6) Odluka Maloga vijeća se donosi jednoglasno.
- (7) Glasovanje se vrši javno, dizanjem ruke.
- (8) Glasovanje se vrši prema redosljedu po kojem su podneseni prijedlozi o čemu se prethodno može provesti preliminarno neobvezujuće glasovanje o predloženoj odluci ili o pojedinim dijelovima odluke. Prijedlog koji prilikom preliminarnoga glasovanja dobije najviše glasova smatra se prvim prijedlogom o kojem se glasuje sukladno stavku (1) ovoga članka.
- (9) U ostalim slučajevima kao prvi prijedlog o kojem se glasuje smatra se prijedlog suca izvjestitelja ukoliko sudac izvjestitelj ne predloži drugačije.

Članak 43.
(Izdvojena mišljenja)

- (1) Svaki sudac koji je sudjelovao u razmatranju predmeta ima pravo izdvojiti svoje mišljenje sukladno ili protivno odluci, ili samo dati izjavu o neslaganju ili pridruživanju izdvojenome mišljenju.
- (2) Sudac ima pravo i dužnost pisano izložiti i obrazložiti izdvojeno mišljenje najkasnije u roku od 15 dana od dana kada mu odluka bude dostavljena nakon utvrđivanja stručno-tehničke redakcije teksta.
- (3) Izdvojeno mišljenje suca se prilaže uz zapisnik sa sjednice i ulaže u predmet na koji se odnosi, a u donesenoj odluci ili rješenju se konstatira da je dano izdvojeno mišljenje.
- (4) Izdvojeno mišljenje se prilaže uz odluku kao aneks. Odluka se objavljuje u službenim glasilima i publikaciji Ustavnoga suda zajedno sa izdvojenim mišljenjem.
- (5) Do dostave izdvojenoga mišljenja, ili do isteka roka iz stavka (2) ovoga članka, odluka se ne otprema. Ako izdvojeno mišljenje nije dostavljeno do isteka roka iz stavka (2) ovoga članka, odluka se otprema, a naknadno dostavljeno izdvojeno mišljenje se ulaže u ustavnosudski spis i čini njegov sastavni dio.

Članak 44.
(Snimanje sjednica)

- (1) Sjednice Ustavnoga suda se snimaju.
- (2) Snimka/audiozapis se prilaže uz zapisnik i čini njegov sastavni dio.
- (3) Način uporabe snimke/audiozapisa je uređen općim aktom Ustavnoga suda.

Članak 45.
(Zapisnik sjednica)

- (1) O tijeku sjednica Ustavnoga suda se vodi zapisnik.
- (2) Zapisnik sjednice Ustavnoga suda sadrži:
  - a) nadnevak i mjesto održavanja sjednice;
  - b) imena nazočnih i odsutnih sudaca;
  - c) imena drugih osoba nazočnih sjednici;
  - d) predmet razmatranja i odlučivanja;
  - e) izreku (dispozitiv) donesene odluke;
  - f) rezultat glasovanja s naznakom koji je sudac glasovao protiv odluke, odnosno koji je izdvojio mišljenje;
  - g) druge zaključke koji su doneseni povodom rasprave o predmetu.

- (3) Kada je isključena javnost sa sjednice ili njezinoga dijela, u zapisnik se unosi i konstatacija o tomu.
- (4) Zapisnik sa sjednice Ustavnoga suda se usvaja, u pravilu, na narednoj sjednici.
- (5) Usvojeni zapisnik sa sjednice Ustavnoga suda potpisuju predsjednik Ustavnoga suda i generalni tajnik Ustavnoga suda.
- (6) Zapisnik je sastavni dio arhiva Ustavnoga suda i čuva se sukladno općem aktu Ustavnoga suda.

Članak 46.
(Javna rasprava)

- (1) Kada je u postupku pred Ustavnim sudom potrebno izravno raspraviti pitanje značajno za donošenje odluke, Ustavni sud će u plenarnoj sjednici održati javnu raspravu.
- (2) O potrebi da se održi javna rasprava Ustavni sud odlučuje na prijedlog suca izvjestitelja ili drugoga suca.

Članak 47.
(Pozivanje na javnu raspravu)

- (1) Na javnu raspravu se pozivaju sudionici u postupku.
- (2) Kada je potrebno, na javnu raspravu se pozivaju i osobe koje Ustavnome sudu mogu dati stručna mišljenja i objašnjenja značajna za donošenje odluke.
- (3) O pozivanju osoba iz stavka (2) ovoga članka odlučuje Ustavni sud na prijedlog suca izvjestitelja. Sudionici se ne honoriraju.

Članak 48.
(Rok za pozivanje)

- (1) Poziv za javnu raspravu i odgovarajući materijal se dostavljaju najkasnije osam dana prije održavanja javne rasprave.
- (2) Iznimno, poziv za javnu raspravu se može dostaviti i u kraćem roku.

Članak 49.
(Mjesto održavanja)

- (1) Javna rasprava se održava u sjedištu Ustavnoga suda.
- (2) Kada postoje posebni razlozi, Ustavni sud može odlučiti da se javna rasprava održi izvan sjedišta Ustavnoga suda.

Članak 50.
(Posljedice nenazočnosti pozvanih sudionika)

Odsutnost sudionika u postupku na javnoj raspravi ne sprečava Ustavni sud da održi javnu raspravu i donese odluku.

Članak 51.
(Odgajanje i prekidanje)

- (1) Kada je potrebno, Ustavni sud može odgoditi ili prekinuti javnu raspravu s ciljem pribavljanja potrebnih podataka i obavijesti, kao i u drugim opravdanim slučajevima.
- (2) U slučaju iz stavka (1) ovoga članka predsjednik Ustavnoga suda obavijestit će sudionike u postupku i druge pozvane osobe o tomu kada će se održati, odnosno nastaviti javna rasprava.

Članak 52.
(Rukovođenje javnom raspravom)

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda otvara javnu raspravu, priopćava predmet rasprave i vodi sjednicu u smislu članka 40. ovih pravila.
- (2) Generalni tajnik Ustavnoga suda obavještava Ustavni sud o nazočnosti sudionika u postupku i drugih pozvanih osoba.

Članak 53.
(Uloga predsjednika Suda)

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda izlaže na javnoj raspravi stanje stvari i prijeporna pravna pitanja značajna za raspravljanje, ne iznoseći pri tomu svoje stajalište za donošenje odluke.
- (2) Poslije izlaganja predsjednika Ustavnoga suda sudionici u postupku iznose i obrazlažu svoja stajališta i odgovaraju na navode iznesene u raspravi, a druge pozvane osobe daju svoja mišljenja značajna za razjašnjenje stanja stvari.

Članak 54.
(Održavanje reda)

- (1) O održavanju reda na javnoj raspravi se stara predsjednik Ustavnoga suda.
- (2) S tim ciljem on može:
  - a) opomenuti osobu koja remeti red;

- b) oduzeti riječ osobi koja nanosi uvredu Ustavnome sudu ili nekom drugome, odnosno koja na drugi način zloupotrebljava dobivenu riječ;
- c) udaljiti s javne rasprave osobu koja, i pored opomene, ometa tijek javne rasprave.

Članak 55.
(Zaključivanje javne rasprave)

Kada su završena izlaganja sudionika u postupku i drugih pozvanih osoba, te kada nema ni pitanja koja bi se trebala riješiti, predsjednik Ustavnoga suda zaključuje javnu raspravu i obavještava sudionike u postupku i druge nazočne osobe o vremenu i načinu priopćavanja odluke Ustavnoga suda.

Članak 56.
(Zapisnik)

- (1) O javnoj raspravi vodi se zapisnik.
- (2) U zapisnik s javne rasprave se unose i podaci iz članka 45. ovih pravila.
- (3) Ako nije vršeno audiosnimanje javne rasprave, u zapisnik se unosi sažeto izlaganje sudionika u postupku i drugih nazočnih osoba.
- (4) Uz zapisnik s javne rasprave se prilažu izlaganja sudionika u postupku i drugih nazočnih osoba koje svoja pisana izlaganja mogu predati Ustavnome sudu.

Poglavlje II.

ODLUKE I DRUGI AKTI USTAVNOGA SUDA

Članak 57.
(Vrste odluka)

- (1) Nakon vijećanja i glasovanja Ustavni sud donosi odluke.
- (2) Odluke Ustavnoga suda su o:
  - a) dopustivosti zahtjeva/apelacije;
  - b) dopustivosti i meritumu zahtjeva/apelacije (potpuna ili djelomična);
  - c) prestanku važenja odredbe/općega akta nesuglasne sa Ustavom;
  - d) obustavi postupka;
  - e) privremenoj mjeri.

- (3) U slučaju potrebe, u postupku pred Ustavnim sudom, kao i o unutarnjim pitanjima Ustavnoga suda mogu se donositi rješenja i zaključci.

Članak 58.
(Odluka o dopustivosti)

Ustavni sud donosi odluku o dopustivosti kojom odbacuje zahtjev/apelaciju pod uvjetima iz čl. 18, 19. i 22. ovih pravila.

Članak 59.
(Odluka o dopustivosti i meritumu)

- (1) Ustavni sud donosi odluku o dopustivosti i meritumu kada usvaja ili odbija zahtjev/apelaciju.
- (2) Ustavni sud usvaja zahtjev/apelaciju kada, sukladno svojim nadležnostima iz članka VI/3.(a) i VI/3.(b) Ustava i Amandmana I, utvrdi povredu Ustava, odnosno kada, sukladno svojim nadležnostima iz članka VI/3.(c) Ustava, utvrdi da je zakon o čijem važenju ovisi odluka bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini inkompatibilan sa Ustavom, Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda ili sa zakonima Bosne i Hercegovine, ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog općega pravila međunarodnoga javnoga prava koje je bitno za odluku suda.
- (3) Ustavni sud odbija zahtjev/apelaciju kada, sukladno svojim nadležnostima iz članka VI/3.(a) i VI/3.(b) Ustava i Amandmana I, utvrdi da ne postoji povreda Ustava, odnosno da ne postoji povreda u smislu nadležnosti Ustavnoga suda iz članka VI/3.(c) Ustava.
- (4) Ustavni sud svojom odlukom usvaja zahtjev kada utvrdi da postoji proceduralna ispravnost zahtjeva podnesenoga sukladno članku IV/3.(f) Ustava.
- (5) Ustavni sud svojom odlukom odbija zahtjev kada utvrdi da ne postoji proceduralna ispravnost zahtjeva podnesenoga sukladno članku IV/3.(f) Ustava.

Članak 60.
(Djelomična odluka)

Ustavni sud može donijeti djelomičnu odluku ako zahtjev/apelacija sadrži više pitanja i ako to narav slučaja omogućava.

Članak 61.
(Djelovanje odluka o zahtjevu)

- (1) Ustavni sud odlukom kojom usvaja zahtjev odlučuje o njezinom pravnome djelovanju (*ex tunc, ex nunc*).

- (2) Odlukom kojom se utvrđuje nesuglasnost iz članka VI/3.(a) i VI/3.(c) Ustava Ustavni sud može u cijelosti ili djelomično ukinuti opći akt ili njegove pojedine odredbe.
- (3) Ukinuti opći akt, odnosno njegove ukinute odredbe prestaju važiti narednoga dana od dana objave odluke Ustavnoga suda u „Službenome glasniku Bosne i Hercegovine”.
- (4) Iznimno, Ustavni sud može odlukom kojom se utvrđuje nesuglasnost iz članka VI/3.(a) i VI/3.(c) Ustava odrediti rok za usuglašavanje koji ne može biti dulji od šest mjeseci.
- (5) Ako se u ostavljenome roku iz stavka (4) ovoga članka ne otkloni utvrđena nesuglasnost, Ustavni sud će svojom odlukom utvrditi da nesuglasne odredbe prestaju važiti.
- (6) Narednoga dana od dana objave odluke iz stavka (4) ovoga članka u „Službenome glasniku Bosne i Hercegovine” prestaju važiti nesuglasne odredbe.

Članak 62. **(Djelovanje odluka o apelaciji)**

- (1) Odlukom kojom usvaja apelaciju Ustavni sud ukida pobijanu odluku i predmet vraća sudu, odnosno tijelu koje je donijelo tu odluku, na ponovni postupak, osim u slučaju kada se posljedice kršenja ustavnih prava mogu otkloniti na drugi način.
- (2) Ako je do donošenja odluke Ustavnoga suda promijenjen zakon koji određuje nadležnost za postupanje u toj pravnoj stvari, sud, odnosno tijelo koje je donijelo ukinutu odluku, dužan je bez odgađanja dostaviti predmet nadležnome sudu, odnosno tijelu.
- (3) U obrazloženju odluke Ustavni sud navodi koje je ustavno pravo povrijeđeno i u čemu se sastoji povreda.
- (4) Sud, odnosno tijelo čija je odluka ukinuta, dužan je donijeti novu odluku pri čemu je obvezan poštivati pravno shvaćanje Ustavnoga suda o povredi prava i temeljnih sloboda podnositelja apelacije utvrđenih Ustavom.
- (5) Iznimno, ako tijelo čija je odluka ukinuta u smislu prethodnoga stavka donese novu odluku bez poštivanja pravnoga shvaćanja Ustavnoga suda, Ustavni sud može sâm odlučiti o meritumu predmeta ukoliko postoji odluka tijela koja ne krši ustavna prava, tako što će takvu odluku ostaviti na pravnoj snazi.
- (6) Postupak pred sudom, odnosno tijelom iz stavka (4) ovoga članka je žuran.
- (7) Odlukom kojom usvaja apelaciju zbog povrede članka II/3.(e) Ustava, zbog nedonošenja odluke u razumnome roku, Ustavni sud može naložiti žurno okončanje postupka.

- (8) Ukoliko Ustavni sud ne odluči drugačije, pravno djelovanje odluka o apelaciji počinje dostavom odluke subjektu nadležnome za njezino izvršenje.

Članak 63.
(Odluka o obustavi postupka)

- (1) Ustavni sud će donijeti odluku kojom obustavlja postupak o zahtjevu/apelaciji kada je u tijeku postupka:
- a) otklonjena neustavnost pobijanoga akta;
  - b) pobijani opći akt prestao važiti;
  - c) apelant umro, ili kada je apelant koji je pravna osoba prestao postojati;
  - d) podnositelj zahtjeva/apelacije odustao od zahtjeva/apelacije;
  - e) prestala postojati pretpostavka za vođenje postupka (podnositelj izgubio interes), ili kada Ustavni sud utvrdi da nije svrsishodno voditi daljnji postupak pod uvjetom da je to sukladno poštivanju ljudskih prava.
- (2) U slučaju iz toč. a) i b) stavka (1) ovoga članka Ustavni sud će nastaviti postupak ako se radi o očiglednoj povredi odredaba članka II. Ustava, ili ukoliko posljedice povrijeđenih prava i sloboda nisu otklonjene, a u slučaju iz točke c) stavka (1) ovoga članka ako nasljednik, odnosno pravni sljednik, u roku od 30 dana od dana smrti/ prestanka postojanja pravne osobe, odnosno izmjene statusa, podnese pisani zahtjev da preuzima nastavak postupka.

Članak 64.
(Odluka o privremenoj mjeri)

- (1) Ustavni sud može, na vlastitu inicijativu ili na zahtjev podnositelja zahtjeva ili apelanta, odrediti svaku privremenu mjeru za koju smatra da je treba donijeti u interesu stranaka ili pravilnoga vođenja postupka.
- (2) Iznimno, predsjednik Ustavnoga suda može, u nemogućnosti sazivanja sjednice, odrediti privremenu mjeru iz stavka (1) ovoga članka.
- (3) Odluka o mjeri iz st. (1) i (2) ovoga članka se odmah dostavlja donositelju pobijanoga akta, stranci i drugim tijelima nadležnim za njezino izvršenje.
- (4) Postupak za donošenje privremene mjere je žuran, a odluka kojom se usvaja zahtjev za donošenje privremene mjere je obvezujuća do donošenja konačne odluke Ustavnoga suda.
- (5) Zahtjev za donošenje privremene mjere može podnijeti sudionik u postupku pred Ustavnim sudom iz članka 16. ovih pravila pod uvjetom da je prethodno, sukladno mogućnosti propisanoj zakonom, tražio odgađanje izvršenja odluka redovitih sudova ili tijela uprave u postupku koji je vođen pred tim sudovima, odnosno tijelima.

Članak 65.
(Pravne posljedice odluke o zahtjevu)

Svatko kome je povrijeđeno pravo konačnim ili pravomoćnim pojedinačnim aktom, donesenim na temelju odredaba koje su prestale važiti u smislu članka 61. ovih pravila, ima pravo zatražiti od nadležnoga tijela izmjenu tog pojedinačnoga akta, a nadležno tijelo je obvezno ponoviti postupak i uskladiti akt sa odlukom Ustavnoga suda.

Članak 66.
(Rok za podnošenje prijedloga)

Prijedlog za izmjenu konačnoga ili pravomoćnoga pojedinačnoga akta iz članka 65. ovih pravila može se podnijeti u roku od šest mjeseci od dana objave odluke Ustavnoga suda u „Službenome glasniku Bosne i Hercegovine”, ako od donošenja akta do donošenja odluke Ustavnoga suda nije proteklo više od pet godina.

Članak 67.
(Stručno-tehnička redakcija odluka)

- (1) Stručno-tehničku redakciju teksta odluka Ustavnoga suda utvrđuje Redakcijsko povjerenstvo.
- (2) Predsjednik Redakcijskoga povjerenstva i registrar potpisima potvrđuju konačan tekst svih odluka.
- (3) Odluke koje se objavljuju obvezno se lektoriraju i objavljuju na službenim jezicima i pismima u Bosni i Hercegovini, prema odluci Ustavnoga suda, vodeći pri tomu računa o jednakopravnoj zastupljenosti, a značajnije odluke, nakon lektoriranja, prevode se na engleski jezik.
- (5) Odluke i rješenja koji se ne objavljuju dostavljaju se strankama na jednome od službenih jezika i pisama Bosne i Hercegovine.
- (5) Odluke se otpremaju, u pravilu, u roku od 30 dana od dana donošenja.

Članak 68.
(Preispitivanje odluka)

- (1) U slučaju kada se otkrije neka činjenica koja bi po svojoj naravi mogla odlučno utjecati na ishod spora i koja, kada je odluka bila donesena, nije bila poznata Ustavnome sudu i nije razumno mogla biti poznata stranci, ta stranka može, u roku od šest mjeseci nakon što je stekla saznanje o toj činjenici, zatražiti od Ustavnoga suda preispitivanje te odluke, a najkasnije u roku od godinu dana od dana primitka odluke.
- (2) Iznimno, ako Europski sud za ljudska prava utvrdi da su u postupku pred Ustavnim sudom prekršena ljudska prava u pogledu pristupa sudu i ako je odluka Ustavnoga

suda bila utemeljena na tome kršenju, Ustavni sud će ponoviti postupak najkasnije u roku od tri mjeseca od konačnosti odluke Europskoga suda za ljudska prava.

- (3) U zahtjevu treba navesti odluku čije se preispitivanje traži, kao i podatke potrebne da se pokaže kako su ispunjeni uvjeti predviđeni u stavku (1) ovoga članka. U prilogu zahtjeva se dostavlja preslik svih dokumenata koji ga potvrđuju. Zahtjev i ti dokumenti se dostavljaju Ustavnome sudu.
- (4) Izvorno vijeće će odbiti zahtjev ako nema razloga koji bi opravdao njegovo razmatranje. U tome slučaju Ured registrara će pismom obavijestiti podnositelja zahtjeva. Kada nije moguće sastaviti izvorno vijeće, predsjednik Ustavnoga suda popunit će ili sastaviti vijeće.
- (5) Kada izvorno vijeće odluči da će preispitati svoju odluku, predmet preispitivanja se razmatra sukladno pravilima koja se primjenjuju u redovitome postupku pred Ustavnim sudom.

Članak 69. (Potpisivanje odluka)

- (1) Izvornik odluke, pod kojim se podrazumijeva izvorna odluka Ustavnoga suda, potpisuju predsjednik Ustavnoga suda i registrar, a objavljuje se samo s potpisom predsjednika Ustavnoga suda.
- (2) Primjerak odluke koji se otprema ovjerava generalni tajnik Ustavnoga suda.

Članak 70. (Ispravak grešaka)

- (1) Ako izvornik odluke sadrži tehničke greške, ili ako objavljeni tekst nije istovjetan sa izvornikom, ispravak daje generalni tajnik Ustavnoga suda na temelju zaključka Ustavnoga suda.
- (2) Ispravak se dostavlja sudionicima u postupku i objavljuje na isti način kao i odluka.

Članak 71. (Objava odluka)

- (1) Ustavni sud prilikom donošenja odluka odlučuje o njihovoj objavi u „Službenome glasniku Bosne i Hercegovine” i u službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.
- (2) U odluci iz stavka (1) ovoga članka objavljuju se osobna imena i prezimena podnositelja apelacije, odnosno pravne osobe, i druge stranke u postupku iz članka 16. ovih pravila, osim ako je podnositelj apelacije ili druga stranka u postupku pred Ustavnim sudom drugačije zahtijevala, ili ako narav postupka to zahtijeva.

Poglavlje III.

IZVRŠENJE ODLUKA

Članak 72. **(Obveznost izvršenja, način i rok izvršenja)**

- (1) Odluke Ustavnoga suda su konačne i obvezujuće i svaka fizička i pravna osoba je dužna poštivati ih.
- (2) Sva tijela vlasti su dužna, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih Ustavom i zakonom, provoditi odluke Ustavnoga suda.
- (3) Svatko tko ima pravni interes može tražiti da se izvrši odluka Ustavnoga suda.
- (4) Ustavni sud u svojoj odluci može odrediti način i rok izvršenja odluke Ustavnoga suda.
- (5) U roku iz stavka (4) ovoga članka tijelo koje je obvezno izvršiti odluku Ustavnoga suda dužno je dostaviti obavijest o poduzetim mjerama s ciljem izvršenja odluke Ustavnoga suda, kako je to naznačeno u odluci.
- (6) U slučaju nepostupanja, odnosno kašnjenja u izvršavanju ili obavještanju Ustavnoga suda o poduzetim mjerama, Ustavni sud donosi rješenje kojim se utvrđuje da odluka Ustavnoga suda nije izvršena, odnosno može odrediti način izvršenja odluke. To rješenje se dostavlja nadležnome tužitelju, odnosno drugome tijelu nadležnome za izvršenje koje odredi Ustavni sud.

Članak 73. **(Obustava izvršenja)**

Izvršenje konačnih, odnosno pravomoćnih pojedinačnih akata, donesenih na temelju odredaba koje su prestale važiti u smislu članka 61. ovih pravila, ne može se ni odrediti ni provesti, a ako je izvršenje započeto, obustavit će se.

Članak 74. **(Naknada za nematerijalnu štetu)**

- (1) U odluci kojom usvaja apelaciju Ustavni sud može odrediti naknadu za nematerijalnu štetu.
- (2) Ako Ustavni sud odredi da je potrebno dodijeliti novčanu naknadu, odredit će je na temelju pravednosti, uzimajući u obzir standarde koji proizlaze iz prakse Ustavnoga suda.

Poglavlje IV.

POSEBNE ODREDBE

Članak 75.

(Dostava na oglasnu ploču i web-stranicu)

- (1) Kada se pozivi, odluke, odnosno rješenja Ustavnoga suda ne mogu iz bilo kojeg razloga dostaviti sudionicima u postupku, dostava njima obavlja se stavljanjem poziva, odluke, odnosno rješenja na oglasnu ploču Ustavnoga suda i web-stranicu Ustavnoga suda.
- (2) Dostava se smatra obavljenom nakon protoka osam dana od dana stavljanja poziva, odluke, odnosno rješenja na oglasnu ploču Ustavnoga suda i web-stranicu Ustavnoga suda.

Članak 76.

(Ostala pitanja)

O pitanjima postupka pred Ustavnim sudom koja nisu utvrđena ovim pravilima Ustavni sud će odlučiti u svakom konkretnome slučaju.

DIO TREĆI – ORGANIZACIJA USTAVNOGA SUDA

Poglavlje I.

PRAVA I DUŽNOSTI USTAVNOGA SUDA

Članak 77.

(Organizacijske i financijske nadležnosti)

- (1) Ustavni sud, osim vršenja funkcije sukladno odredbama Ustava, odlučuje o:
  - a) izboru predsjednika i dopredsjednikā Ustavnoga suda;
  - b) statusu i pravima u svezi sa imunitetom predsjednika i sudaca Ustavnoga suda;
  - c) unutarnjoj organizaciji Ustavnoga suda i Tajništva Ustavnoga suda;

- d) formiranju radnih tijela Ustavnoga suda;
  - e) statusnim pitanjima osoba koje imenuje i razrješava Ustavni sud;
  - f) planu rada Ustavnoga suda i njegovome izvršavanju;
  - g) potrebama za financiranjem rada Ustavnoga suda;
  - h) usvajanju godišnjega obračuna Ustavnoga suda;
  - i) drugim pitanjima iz nadležnosti Ustavnoga suda.
- (2) U ostvarivanju svoje financijske samostalnosti Ustavni sud:
- a) utvrđuje prijedlog proračunskih sredstava potrebnih za izvršavanje nadležnosti Ustavnoga suda i upućuje ga Predsjedništvu Bosne i Hercegovine s ciljem uključivanja u prijedlog proračuna, u smislu članka VIII. Ustava;
  - b) donosi financijski plan Ustavnoga suda u kojem planira i donosi odluke o ostvarivanju prihoda i izvršavanju rashoda u tekućoj godini;
  - c) usvaja godišnji obračun;
  - d) odlučuje o korištenju donacija i drugih izvora sredstava.

Članak 78.
(Dodatna nazočnost)

- (1) Sjednici Ustavnoga suda na kojoj se odlučuje o pitanjima iz članka 77. ovih pravila, osim predsjednika Ustavnoga suda i sudaca, nazočni su generalni tajnik Ustavnoga suda i registrar.
- (2) Kada se raspravlja o pitanjima iz stavka (1) al. c), d), f), g) i h) i stavka (2) članka 77. ovih pravila, sjednici su nazočni pomoćnik generalnoga tajnika Ustavnoga suda, odnosno stručne osobe koje odredi predsjednik Ustavnoga suda.

Članak 79.
(Suradnja s drugim sudovima i institucijama)

- (1) Ustavni sud surađuje s drugim ustavnim sudovima, odnosno tijelima iste nadležnosti.
- (2) Ustavni sud može organizirati sastanke i savjetovanja i sudjelovati na sastancima i savjetovanjima na kojima se razmatraju pitanja značajna za rad Ustavnoga suda.

Poglavlje II.

PREDSJEDNIK USTAVNOGA SUDA I SUCI

Članak 80. (Izbor sudaca)

- (1) Suci Ustavnoga suda se biraju sukladno članku VI/1. Ustava.
- (2) Suci će biti istaknuti pravnici visokih moralnih kvaliteta. Svaka osoba s pravom glasa i takvim kvalifikacijama može biti sudac Ustavnoga suda. Suci koje izabere predsjednik Europskoga suda za ljudska prava ne mogu biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje susjedne države.
- (3) Sudac djeluje u Ustavnome sudu u osobnome svojstvu.

Članak 81. (Predsjednik i dopredsjednici)

Ustavni sud bira predsjednika Ustavnoga suda i dopredsjednike iz reda sudaca.

Članak 82. (Svečana izjava)

Prije preuzimanja dužnosti svaki izabrani sudac na prvome zasjedanju Ustavnoga suda u plenarnoj sjednici kojoj je taj sudac nazočan ili, u slučaju potrebe, pred predsjednikom Ustavnoga suda daje i potpisuje sljedeću svečanu izjavu:

Svečano izjavljujem da ću se u obnašanju dužnosti suca Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine pridržavati Ustava i zakonā Bosne i Hercegovine, da ću dužnost suca obnašati savjesno i nepristrano.

Članak 83. (Izbor predsjednika)

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda se bira na plenarnoj sjednici tajnim glasovanjem rotacijom sudaca koje su izabrala zakonodavna tijela entiteta iz članka VI/1.(a) Ustava BiH s tim da u dva uzastopna mandata predsjednik Ustavnoga suda ne može biti iz reda konstitutivnoga naroda ili Ostalih iz kojeg je bio prethodni, niti predsjednik prije njega.

- (2) Ako u prvome krugu glasovanja nijedan kandidat ne dobije većinu glasova, glasovanje će se ponoviti i smatrat će se da je izabran onaj kandidat koji u drugome krugu dobije veći broj glasova.

Članak 84.
(Mandat predsjednika)

- (1) Mandat predsjednika Ustavnoga suda traje tri godine, a počinje teći izborom.
- (2) Ako predsjednik Ustavnoga suda prestane biti članom Ustavnoga suda prije isteka mandata, Ustavni sud će u plenarnoj sjednici imenovati predsjednika za preostalo vrijeme mandata prema načelima utvrđenim u članku 83. ovih pravila.

Članak 85.
(Predstavljanje Ustavnoga suda)

Predsjednik Ustavnoga suda predstavlja Ustavni sud, organizira, rukovodi, zakazuje i predsjedava sjednicama i javnim raspravama, potpisuje odluke Ustavnoga suda, stara se o ostvarivanju suradnje s drugim institucijama, donosi pojedinačne akte i obnaša druge dužnosti predviđene ovim pravilima i drugim aktima Ustavnoga suda.

Članak 86.
(Izbor dopredsjednikā)

- (1) Ustavni sud na istoj sjednici na kojoj se bira predsjednik Ustavnoga suda bira tri dopredsjednika Ustavnoga suda.
- (2) Dopredsjednik Ustavnoga suda se bira iz reda svih sudaca.
- (3) Predsjednik Ustavnoga suda i dopredsjednik Ustavnoga suda ne mogu istodobno biti birani iz istoga konstitutivnoga ili ostalih naroda.
- (4) Mandat dopredsjednika Ustavnoga suda traje kao i mandat predsjednika.
- (5) Način glasovanja za dopredsjednika istovjetan je načinu glasovanja za predsjednika Ustavnoga suda.
- (6) Odredba članka 83. ovih pravila primjenjuje se i na dopredsjednike Ustavnoga suda.

Članak 87.
(Zamjenjivanje predsjednika)

- (1) Predsjednika Ustavnoga suda, u slučaju njegove odsutnosti ili spriječenosti, zamjenjuje dopredsjednik kojeg odredi predsjednik Ustavnoga suda.

- (2) Ustavni sud na sjednici, u slučaju da predsjednik Ustavnoga suda ne može odrediti dopredsjednika koji će ga zamijeniti, određuje koji će od izabranih dopredsjednika zamjenjivati predsjednika Ustavnoga suda u smislu stavka (1) ovoga članka.

Članak 88.
(Prvenstvo)

- (1) Suci, odnosno dopredsjednici, imaju, nakon predsjednika Ustavnoga suda, prvenstvo prema nadnevku svojeg izbora.
- (2) Suci izabrani na dužnost istoga dana imaju prvenstvo prema životnoj dobi.

Članak 89.
(Prava i dužnosti suca)

Sudac ima pravo i dužnost sudjelovati u radu i odlučivanju Ustavnoga suda i njegovih radnih tijela čiji je član.

Članak 90.
(Izuzeće)

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda, odnosno sudac, neće sudjelovati u radu i odlučivanju o zahtjevu za pokretanje postupka, odnosno apelaciji, ako:
  - a) ima neki osobni interes u konkretnome slučaju;
  - b) je sudjelovao u donošenju odluke koja je predmetom spora u statusu suca, stranke u postupku ili opunomoćenika stranke, odnosno presude koja je predmetom apelacije, ili zakona čija se ocjena kompatibilnosti traži (članak VI/3. Ustava), kao i u slučaju preispitivanja proceduralne ispravnosti predložene odluke Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine (članak IV/3.(f) Ustava);
  - c) postoje druge okolnosti koje izazivaju opravdanu sumnju u njegovu nepristranost.
- (2) Sudac o čijem se izuzeću odlučuje može dati odgovor na prijedlog o izuzeću.
- (3) Odluku o izuzeću iz stavka (2) ovoga članka donosi Ustavni sud većinom glasova sudaca, na prijedlog predsjednika Ustavnoga suda, odnosno suca.

Članak 91.
(Savjesno obnašanje funkcije, čuvanje ugleda i dostojanstva)

- (1) Sudac obnaša funkciju suca savjesno.
- (2) Sudac je dužan čuvati ugled i dostojanstvo Ustavnoga suda i ugled i dostojanstvo suca.

Članak 92.
(Pravo predlaganja)

Suci imaju pravo predlagati razmatranje pojedinih pitanja na sjednicama Ustavnoga suda.

Članak 93.
(Pravo na redovito obavještanje)

- (1) Sudac ima pravo biti redovito obavještan o svim pitanjima značajnim za obavljanje funkcije Ustavnoga suda.
- (2) O obavještanju suca se staraju predsjednik i generalni tajnik Ustavnoga suda.

Članak 94.
(Službena iskaznica)

- (1) Ustavni sud izdaje predsjedniku i sucima službenu iskaznicu.
- (2) Formular i način izdavanja iskaznice propisuje Ustavni sud.

Članak 95.
(Službena odjeća)

Predsjednik Ustavnoga suda i suci, generalni tajnik i registrar dužni su na javnim raspravama nositi službenu odjeću, a na ostalim sjednicama Ustavnoga suda prema odluci predsjednika Ustavnoga suda.

Članak 96.
(Nespojivost funkcije)

- (1) Funkcija suca je nespojiva sa:
  - a) članstvom u političkoj stranci ili političkoj organizaciji u Bosni i Hercegovini;
  - b) članstvom u zakonodavnoj, izvršnoj i drugoj sudbenoj vlasti u Bosni i Hercegovini, odnosno entitetima i Brčko distriktu Bosne i Hercegovine;
  - c) svakom drugom funkcijom koja može utjecati na nepristranost suca.
- (2) Suci koje su izabrala nadležna zakonodavna tijela entitetā ne smiju biti članovi upravnoga ili nadzornoga odbora javnih ili privatnih poduzeća ili drugih pravnih osoba.
- (3) Sveučilišni nastavnik (docent, izvanredni i redoviti profesor) pravnih znanosti izabran za suca Ustavnoga suda može u smanjenom opsegu nastaviti nastavu i znanstveni rad kao sveučilišni nastavnik pravnih znanosti.

- (4) U smislu ovoga članka, javnom, odnosno profesionalnom dužnošću ne smatra se ni druga znanstvena i stručna djelatnost, niti člansko djelovanje u institutima i udrugama pravnika, kao ni u humanitarnim, kulturnim, sportskim i drugim udrugama, osim ako te aktivnosti nisu u svezi sa radom neke političke stranke.
- (5) O svakoj dodatnoj aktivnosti sudac će dati izjavu predsjedniku Ustavnoga suda. U slučaju neslaganja predsjednika Ustavnoga suda i suca o kojem je riječ, o svakom pitanju koje bi se moglo postaviti odlučuje Ustavni sud u plenarnoj sjednici.

Članak 97. (Imunitet)

- (1) U obnašanju svoje funkcije sudac ima imunitet.
- (2) Sudac Ustavnoga suda neće biti kazneno ili građanski odgovoran za bilo koji postupak izvršen u okviru svoje dužnosti kao suca Ustavnoga suda. Sudac Ustavnoga suda ne može biti pozvan na kaznenu odgovornost, pritvoren ili kažnjen za izraženo mišljenje ili glasovanje u Ustavnome sudu.
- (3) Sudac Ustavnoga suda ne može biti kazneno gonjen, niti može biti zadržan ili lišen slobode, niti mu se može odrediti pritvor bez prethodnoga odobrenja Ustavnoga suda. Tužitelj ne može pokrenuti, odnosno nastaviti istragu, niti podignuti optužnicu ako ne podnese dokaz da je odobrenje dano.
- (4) Ustavni sud može odlučiti na plenarnoj sjednici većinom glasova da sudac Ustavnoga suda za kojeg je Ustavni sud dao odobrenje da se protiv njega može nastaviti kazneni postupak i protiv kojeg je potvrđena optužnica nadležnoga suda može biti privremeno udaljen sa obnašanja dužnosti u Ustavnome sudu dok taj postupak traje. U tome slučaju sucu Ustavnoga suda pripada pravo na plaću.
- (5) Ukoliko se u tijeku parničnoga postupka koji se vodi protiv suca Ustavnoga suda sudac pozove na imunitet, tvrdeći da je radnja koja predstavlja osnovu za pokretanje toga parničnoga postupka izvršena u okviru njegovih dužnosti, o tome pitanju će raspraviti i odlučiti Ustavni sud.

Članak 98. (Prestanak funkcije)

- (1) Sudac može biti razriješen dužnosti suca prije isteka vremena na koje je izabran u sljedećim slučajevima:
  - a) ako to sâm zatraži;
  - b) ako bude osuđen na zatvorsku kaznu zbog počinjenog kaznenoga djela za koje je pravomoćno osuđen na bezuvjetnu kaznu zatvora a koje ga čini nedostojnim za obnašanje sudačke funkcije;

- c) ako trajno izgubi sposobnost obnašati svoju funkciju;
  - d) ako nastupe okolnosti iz članka 96. ovih pravila;
  - e) ako funkciju suca ne obnaša sukladno članku 91. ovih pravila.
- (2) Ustavni sud utvrđuje postojanje razloga iz stavka (1) ovoga članka, razrješava suca na temelju konsenzusa ostalih sudaca i o tomu obavještava tijelo koje je izabralo toga suca.

Članak 99. **(Postupak izbora novoga suca)**

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda, najkasnije šest mjeseci prije isteka mandata suca zbog starosne dobi, pokreće postupak izbora suca sukladno članku VI/1.(a) Ustava.
- (2) U slučaju ostavke, odnosno razrješenja suca, predsjednik Ustavnoga suda pokreće postupak izbora suca danom donošenja odluke Ustavnoga suda u plenarnoj sjednici.
- (3) U slučaju iz st. (1) i (2) ovoga članka predsjednik Ustavnoga suda obavještava predsjednika Zastupničkoga doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine/ Narodne skupštine Republike Srpske, odnosno Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i predsjednika Europskoga suda za ljudska prava.
- (4) U slučaju iz stavka (1) ovoga članka novoizabrani sudac stupa na dužnost nakon prestanka mandata suca kojem dužnost prestaje zbog godina starosti i nakon dobivanja akta od nadležnoga tijela.
- (5) Novoizabrani sudac, koji je izabran umjesto suca koji je podnio ostavku ili je razriješen dužnosti, stupa na dužnost nakon objave odluke o izboru u službenim glasilima, odnosno primitka odgovarajućega akta od predsjednika Europskoga suda za ljudska prava.
- (6) Odluke iz ovoga članka se objavljuju u „Službenome glasniku Bosne i Hercegovine”, službenim glasilima entiteta i u „Službenome glasniku Brčko distrikta Bosne i Hercegovine”.

Članak 100. **(Radna tijela)**

- (1) Rad Ustavnoga suda se odvija i u stalnim i povremenim povjerenstvima i drugim radnim tijelima Ustavnoga suda.
- (2) Stalna povjerenstva su:
  - a) Redakcijsko povjerenstvo;
  - b) Povjerenstvo za administrativna pitanja;
  - c) Povjerenstvo za proračun;
  - d) Povjerenstvo za publikacije, informiranje i informacijski sustav.

- (3) Rad stalnih povjerenstava uređuje se pravilnikom.
- (4) Povremena povjerenstva se formiraju za izradu općih akata, stručnih radova, analiza i za druga pitanja.

Članak 101.

(Sastav i organizacija radnih tijela)

- (1) Stalno povjerenstvo se sastoji od predsjednika i, u pravilu, tri člana.
- (2) Predsjednik i jedan član obvezno se biraju iz reda sudaca.
- (3) Povjerenstvo, po potrebi, bira tajnika.
- (4) Predsjednik i članovi stalnih povjerenstava se biraju na tri godine. Nakon isteka toga vremena mogu biti ponovno birani.

Članak 102.

(Redakcijsko povjerenstvo)

Redakcijsko povjerenstvo utvrđuje stručno-tehničku redakciju teksta odlukā i drugih akata Ustavnoga suda.

Članak 103.

(Povjerenstvo za administrativna pitanja)

Povjerenstvo za administrativna pitanja prati i analizira organizaciju rada Ustavnoga suda, priprema prijedlog financijskoga plana i završnoga računa, daje prijedloge i mišljenja o rješavanju drugih pitanja sudaca, generalnoga tajnika Ustavnoga suda i osoba koje imenuje i razrješava Ustavni sud, utvrđuje prijedloge općih akata Ustavnoga suda.

Članak 104.

(Povjerenstvo za proračun)

Povjerenstvo za proračun razmatra prijedlog proračuna Ustavnoga suda.

Članak 105.

(Povjerenstvo za publikacije i informiranje)

Povjerenstvo za publikacije i informiranje Ustavnoga suda izdaje Bilten i druge publikacije Ustavnoga suda, prati odgovarajuću stručnu literaturu, kao i napise o radu ustavnih sudova u sredstvima javnoga informiranja, znanstvenim i stručnim publikacijama, odlučuje o nabavci stručne literature, stara se o razvoju i promicanju informacijskoga sustava Ustavnoga suda i njegovome uključivanju u informacijsku mrežu u zemlji i inozemstvu.

Poglavlje III.

TAJNIŠTVO USTAVNOGA SUDA

Članak 106.

(Ustrojstvo i rukovođenje Tajništvom)

- (1) U obavljanju stručnih i drugih poslova Ustavnome sudu pomaže Tajništvo.
- (2) U okviru Tajništva se formiraju odjeli čiji se djelokrug utvrđuje Odlukom o ustrojstvu Tajništva Ustavnoga suda, koju donosi Ustavni sud u plenarnoj sjednici.
- (3) Tajništvom rukovodi generalni tajnik, koji pomaže Ustavnome sudu u obavljanju njegovih funkcija, te odgovara za ustrojstvo i aktivnosti Tajništva, po ovlasti predsjednika Ustavnoga suda.

Članak 107.

(Uvjeti za obavljanje najsloženijih poslova u Tajništvu)

- (1) Najsloženije stručne poslove koji se odnose na ostvarivanje prava i dužnosti Ustavnoga suda, pored generalnoga tajnika Ustavnoga suda, obavljaju registrar, šefovi odjela, šef Kabineta Ustavnoga suda, pomoćnik generalnoga tajnika Ustavnoga suda, pravni savjetnici sudaca koje imenuje i razrješava Ustavni sud u plenarnoj sjednici.
- (2) Za generalnoga tajnika Ustavnoga suda, registrara, šefove odjela, šefa Kabineta, pomoćnika generalnoga tajnika Ustavnoga suda i pravne savjetnike sudaca mogu se imenovati istaknuti pravnici sa iskustvom na istim ili sličnim pravnim poslovima i drugim uvjetima propisanim posebnim aktom Ustavnoga suda.
- (3) Registrar obnaša dužnost zamjenika generalnoga tajnika u slučaju njegove odsutnosti ili spriječenosti.
- (4) Kategorije u okviru radnih mjesta pravnih savjetnika sudaca utvrđuju se odlukom iz članka 106. stavak (2) ovih pravila.

Članak 108.

(Svečana izjava za dužnosnike i uposlenike Tajništva)

- (1) Prije preuzimanja dužnosti osobe iz članka 107. stavak (1) ovih pravila daju i potpisuju sljedeću svečanu izjavu pred Ustavnim sudom u plenarnoj sjednici ili, ako je to potrebno, pred predsjednikom Ustavnoga suda:

Svečano izjavljujem da ću lojalno i savjesno obnašati funkcije koje su mi povjerene i da ću čuvati tajnost vijećanja i glasovanja.

- (2) Ostali uposleni u Ustavnome sudu izjavu iz stavka (1) ovoga članka daju i potpisuju pred predsjednikom Ustavnoga suda i generalnim tajnikom Ustavnoga suda.

Članak 109. (Opći akt o ustrojstvu Tajništva)

Odlukom iz članka 106. stavak (2) ovih pravila bliže se uređuju ustrojstvo i poslovi Tajništva, uvjeti za obavljanje poslova, broj izvršitelja i druga pitanja značajna za rad Tajništva i ostvarivanje prava, dužnosti i odgovornosti uposlenih.

Članak 110. (Pojedinačni akti)

- (1) Predsjednik Ustavnoga suda donosi pojedinačne akte sukladno odluci iz članka 106. ovih pravila.
- (2) Predsjednik Ustavnoga suda može ovlastiti generalnoga tajnika Ustavnoga suda da donosi pojedinačne akte iz stavka (1) ovoga članka.

Članak 111. (Upisnici)

- (1) Ustavni sud, u okviru svojih nadležnosti utvrđenih Ustavom, vodi upisnike predmeta „U” i „AP”.
- (2) Postupanje u predmetima i pismenima iz ovoga članka uređuje se posebnim aktom Ustavnoga suda.

DIO ČETVRTI – OSTALE ODREDBE

Članak 112.

(Sukladna primjena drugih propisa)

Na radnopravni status uposlenih u Tajništvu, materijalno i finansijsko poslovanje Ustavnoga suda sukladno se primjenjuju propisi koji važe za tijela vlasti Bosne i Hercegovine, ako ovim pravilima Ustavnoga suda i drugim aktima Ustavnoga suda donesenim na temelju ovih pravila nije drugačije uređeno.

Članak 113.

(Opći akti o plaćama i naknadama)

- (1) Ustavni sud posebnim aktom utvrđuje plaće i druge naknade za suce i osobe koje imenuje.
- (2) Ustavni sud, na prijedlog generalnoga tajnika Ustavnoga suda, donosi akt kojim se uređuju plaće i druge naknade za ostale uposlene u Tajništvu.

Članak 114.

(Propisi o uredskome poslovanju, radnome vremenu i kućnome redu)

Propisi o uredskome poslovanju, radnome vremenu i kućnome redu koji se odnose na tijela vlasti Bosne i Hercegovine sukladno se primjenjuju i na Ustavni sud, ako aktom Ustavnoga suda nije drugačije određeno.

Članak 115.

(Donošenje općih akata i objava)

- (1) Opći akti Ustavnoga suda se donose većinom glasova svih sudaca.
- (2) Ova pravila Ustavnoga suda se objavljuju u „Službenome glasniku Bosne i Hercegovine” i službenim glasilima entiteta i Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, a drugi opći akti i akt o izboru predsjednika Ustavnoga suda i dopredsjednikā na način koji odredi Ustavni sud.

DIO PETI – PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 116. (Okončanje započelih predmeta)

Postupci u predmetima koji su započeti do dana stupanja na snagu ovih pravila Ustavnoga suda dovršit će se sukladno ovim pravilima ukoliko dosadašnja pravila nisu povoljnija za stranku.

Članak 117. (Prestanak važenja dosadašnjih Pravila)

Danom stupanja na snagu ovih pravila prestaju važiti Pravila Ustavnoga suda Bosne i Hercegovine („Službeni glasnik Bosne i Hercegovine” br. 60/05, 64/08 i 51/09).

Članak 118. (Rodna jednakopravnost)

Izrazi u ovim pravilima koji imaju rodno značenje odnose se jednako na sve rodove.

Broj: P-569/14
27. studenog 2014. godine
Sarajevo

Predsjednik
Redakcijskoga povjerenstva
Mirsad Ćeman, sudac

APELACIJA

Predmet broj: AP ____ / __

Nadnevak primitka:

(popunjava Pisarnica Suda)

1. PODNOSITELJ APELACIJE

a) Ime i prezime/naziv pravne osobe

c) Telefon/faks

b) Adresa apelanta

Kontakt adresa za prepisku sa Ustavnim sudom

d) E-mail

2. ZASTUPNIK PODNOSITELJA

Popuniti ovaj dio samo ako odvjetnik ili drugi zastupnik zastupa podnositelja apelacije u postupku pred Ustavnim sudom. Ovlast treba biti priložena.

a) Ime i prezime/naziv pravne osobe

c) Telefon/faks

b) Adresa zastupnika

Kontakt adresa za prepisku sa Ustavnim sudom

d) E-mail

3. POBIJANA ODLUKA/ODLUKE

Preslik odluke priložiti uz ovu apelaciju.

a) Sud/tijelo koje je donijelo odluku	Broj odluke	Nadnevak donošenja odluke	Nadnevak dostave odluke

b) Pravodobnost

Navedite nadnevak primitka odluke o posljednjem korištenom efektivnom pravnom lijeku.

c) Je li postupak okončan ili je još u tijeku?

OKONČAN   U TIJEKU

Napomena

--

4. U NEDOSTATKU POBIJANE ODLUKE, NAVEDITE RAZLOGE PODNOŠENJA APELACIJE (članak 21. stavak 2. alineja 4. Pravila Ustavnoga suda), KAO I NAVODE KOJI UKAZUJU NA OZBILJNA KRŠENJA PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA KOJE ŠTITI USTAV BOSNE I HERCEGOVINE ILI MEĐUNARODNI DOKUMENTI KOJI SE PRIMJENJUJU U BOSNI I HERCEGOVINI (članak 18. stavak 2. Pravila Ustavnoga suda).

--

5. ODREDBE USTAVA I/ILI MEĐUNARODNIH DOKUMENATA O LJUDSKIM PRAVIMA KOJI SE PRIMJENJUJU U BOSNI I HERCEGOVINI ZA KOJE SMATRATE DA SU POVRIJEĐENE

Ustav Bosne i Hercegovine

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Ustav Bosne i Hercegovine	Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Listu prava zaštićenih Ustavom vidi u Prilogu I. ovog formulara.

6. ČINJENICE

Ukratko iznijeti navode, činjenice i dokaze na kojima se temelji Vaša apelacija (nastaviti na posebnom listu papira ukoliko je potrebno).

7. PRAVNI LIJEKOVI

a) Korišteni pravni lijekovi (priziv, revizija i dr.)

Sud/tijelo koje je donijelo odluku	Broj odluke	Nadnevak donošenja odluke	Ishod postupka

b) Neiskorišteni pravni lijekovi

Ako je postojala mogućnost priziva ili revizije koju niste iskoristili, navedite razloge zbog kojih to niste učinili.

--

8. DODATNI PODACI I NAPOMENE

Ostale odluke

Navesti kronološkim redom sve druge odluke u svezi sa Vašom apelacijom.

	Sud/tijelo koje je donijelo odluku	Broj odluke	Nadnevak donošenja odluke
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

9. LISTA DOKUMENATA

Upišite ovdje sve dokumente koje prilažete uz apelaciju.

(Uz Vašu apelaciju trebaju biti priloženi preslici svih odluka i dokumenata koje ste naveli u ovoj apelaciji.)

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

10. SLUŽBENI JEZIK

Na kojem službenom jeziku želite komunicirati s Ustavnim sudom?

- Bosanski
- Hrvatski
- Srpski

11. TAJNOST

Protivite li se da Vaše ime bude objavljeno za vrijeme postupka pred Ustavnim sudom?

DA

NE

_____
Potpis podnosioca apelacije
ili zastupnika
(žig/pečat¹)

_____
Mjesto i nadnevak

NAPOMENA: Zbog skeniranja dokumenata, potrebno je da se dostavljeni dokumenti ne spajaju i ne kopiraju obostrano.

Ovaj formular poslati na sljedeću adresu:
Ustavni sud Bosne i Hercegovine
Reisa Džemaludina Čauševića broj 6/III
71000 Sarajevo

¹ Žig/pečat potreban ako se radi o pravnoj osobi

Prilog 1.

Prava i slobode predviđeni u Europskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda i u njezinim protokolima se izravno primjenjuju u Bosni i Hercegovini.

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stavka 2. ovog članka, što uključuje²:

- a) Pravo na život.
- b) Pravo osoba da ne budu podvrgnute mučenju, niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni.
- c) Pravo osoba da ne budu držane u ropstvu ili potčinjenosti ili na prisilnom ili obveznom radu.
- d) Pravo na osobnu slobodu i sigurnost.
- e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i kaznenim stvarima i druga prava u svezi sa kaznenim postupkom.
- f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i prepisku.
- g) Slobodu misli, savjesti i vjere.
- h) Slobodu izražavanja.
- i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugim.
- j) Pravo na brak i zasnivanje obitelji.
- k) Pravo na imovinu.
- l) Pravo na obrazovanje.
- m) Pravo na slobodu kretanja i prebivalište.

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članku ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I. ovog ustava, osigurano je svim osobama u Bosni i Hercegovini **bez diskriminacije** po bilo kojoj osnovi kao što su spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.³

2 Članak II/3. Ustava Bosne i Hercegovine

3 Članak II/4. Ustava Bosne i Hercegovine

Prilog 2.

Ustavni sud može razmatrati apelaciju samo:

Ako su protiv pobijane presude, odnosno odluke koja se njome pobija, iscrpljeni svi učinkoviti pravni lijekovi mogući po zakonu i ako se podnese u roku od 60 dana od dana kada je podnositelj apelacije primio odluku o posljednjem učinkovitom pravnom lijeku kojeg je koristio.

Kada se može obratiti Ustavnom sudu.

Ustavni sud „ima apelacijsku nadležnost za pitanja ... koja se pojave na osnovi presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini“.

Tko može podnijeti apelaciju.

Na temelju Ustava Bosne i Hercegovine, podnositelj zahtjeva može biti fizička ili pravna osoba. Nije nužno da podnositelj apelacije bude državljanin Bosne i Hercegovine.

Kako podnijeti apelaciju.

Apelacija treba biti dostavljena Ustavnom sudu izravno, ili može biti poslana poštom na adresu Ustavnoga suda. Apelacija se podnosi obvezno na posebnom formularu dostupnom u Ustavnom sudu ili na web-stranici Ustavnoga suda. Formular čini sastavni dio ovih pravila. Apelacija se obvezno podnosi u tekstu koji je elektronički ili mehanografski obrađen.

Podnositelj apelacije može sâm izložiti vlastiti predmet, ili može izabrati osobu koja će ga zastupati pred Ustavnim sudom. U tom slučaju podnositelj apelacije treba angažirati odvjetnika koji će izložiti njegov slučaj. Zastupnik je dužan predočiti ovlast na temelju koje zastupa apelanta.

Elektronička pošta, pismena dostavljena putem telefaksa, te brzojavi upućeni Ustavnom sudu ne smatraju se podnescima kojima se pokreće ustavnosudski postupak, odnosno kojima se predlaže pokretanje ustavnosudskog postupka, osim ukoliko se dostavljaju na zahtjev Ustavnoga suda, ili kada to odobri Ustavni sud.

Kada ne treba podnositi apelaciju.

Apelacija treba biti podnesena Ustavnom sudu u roku od 60 dana od dana kada ste primili posljednju presudu ili odluku. Neophodno je i da podnositelj apelacije iscrpi sva pravna sredstva koja su mu na raspolaganju prije obraćanja Ustavnom sudu. To znači da, ako još uvijek ima mogućnosti da se obrati nekom drugom tijelu ili sudu na razini države ili entiteta, potrebno je to uraditi. Međutim, potrebno je da obraćanje tom tijelu ili sudu bude efektivno. Ukoliko apelant smatra da pomoć tog tijela ili suda ne bi bila učinkovita, apelantu je korisno da se obrati Ustavnom sudu iako sve pravne opcije nisu iskorištene.

Kakav je postupak pred Ustavnim sudom.

Ustavni sud predmete rješava kronološkim redom, osim iznimki utvrđenih u članku 25. Pravila Ustavnoga suda kada se postupa žurno.

Ukoliko Ustavni sud ocijeni da je apelacija dopustiva, on će zahtijevati od druge strane da dostavi svoj odgovor, ili da podnese dokumente u svezi sa zahtjevom. Nedostavljanje odgovora ne utječe na tijek postupka pred Ustavnim sudom.

Koja su ovlaštenja Ustavnoga suda.

Ukoliko Ustavni sud ustanovi da je apelacija dopustiva, on ukida pobijanu odluku i predmet vraća sudu, odnosno tijelu koje je donijelo tu odluku na ponovni postupak, osim u slučaju kada se posljedice kršenja ustavnih prava mogu otkloniti na drugi način. Redoviti sud je dužan donijeti novu odluku i postupati sukladno odluci Ustavnoga suda o povredi ljudskih prava i temeljnih sloboda podnositelja apelacije.

На основу члана 103 Правила Уставног суда Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ” број 22/14) и тачке XIX Одлуке о измјенама и допунама Правила Уставног суда Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ” број 57/14), Редакциона комисија Уставног суда Босне и Херцеговине је утврдила пречишћени текст Правила Уставног суда Босне и Херцеговине.

Пречишћени текст Правила Уставног суда Босне и Херцеговине обухвата Правила Уставног суда Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ” број 22/14) и Одлуку о измјенама и допунама Правила Уставног суда Босне и Херцеговине („Службени гласник БиХ” број 57/14) у којима је назначен датум њиховог ступања на снагу.

П Р А В И Л А³

УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

(Пречишћени текст)

Полазећи од чињенице да је институција Уставног суда Босне и Херцеговине основана чланом VI Устава Босне и Херцеговине као независни чувар Устава и као институционални гарант за заштиту људских права и основних слобода установљених Уставом Босне и Херцеговине и инструментима Анекса I Устава,

Имајући у виду да Уставни суд Босне и Херцеговине није дио ни законодавне, ни извршне, ни редовне судске власти, него је Уставом Босне и Херцеговине позициониран као посебна, самостална и независна власт која, на основу тог Устава, дјелује као корективни фактор за остала три сегмента власти,

Водећи рачуна о нарочитом положају и улози које Уставни суд Босне и Херцеговине има у Уставу Босне и Херцеговине, а који намећу обавезу обезбјеђења његове независности, укључујући пуну финансијску и управну независност и самосталност која се огледа у самосталном планирању и предлагању буџета, као и самосталном распоређивању одобрених буџетских средстава чија висина, свакако, мора да подлијеже одговарајућој контроли надлежног органа, те да Уставни суд Босне и Херцеговине мора да буде у стању потпуно независно одлучивати о сопственој организацији и функционисању и да само Уставни суд Босне и Херцеговине може да доноси прописе и опште акте који се тичу његовог рада и његове улоге утврђене Уставом Босне и Херцеговине,

Будући да су, због непостојања уставног основа да се законом регулишу поступак и његова организација, поред Устава Босне и Херцеговине, Правила Уставног суда

---

³ „Службени гласник Босне и Херцеговине”, број 94/14

Босне и Херцеговине, која, по овлашћењу из Устава Босне и Херцеговине, доноси сâм Уставни суд Босне и Херцеговине, једини правни акт којим се регулишу ова питања у вези са Уставним судом Босне и Херцеговине,

На основу члана VI/26) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд Босне и Херцеговине на пленарним сједницама Уставног суда Босне и Херцеговине, одржаним 23. јануара и 12. фебруара 2014. године, донио је

П Р А В И Л А

УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

ДИО ПРВИ – ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 1 **(Садржина)**

Овим правилима се уређују, у складу са Уставом Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Устав), поступак пред Уставним судом Босне и Херцеговине (у даљњем тексту: Уставни суд), финансијска и управно-административна самосталност, основи организације и друга питања значајна за рад Уставног суда.

Члан 2 **(Самосталност и независност)**

- (1) Уставни суд је, у односу на друге органе власти у Босни и Херцеговини и било које спољне утицаје, самосталан и независан.
- (2) Уставни суд остварује своја права и дужности у складу са Уставом, овим правилима и другим актима Уставног суда.
- (3) Уставни суд своју организацију остварује на принципу управно-административне и финансијске самосталности.

Члан 3 **(Средства за рад)**

- (1) Средства за рад Уставног суда се обезбјеђују у буџету институција Босне и Херцеговине.

- (2) Употреба одобрених средстава се уређује интерним актом Уставног суда.
- (3) Генерални секретар Уставног суда припрема нацрт буџета Уставног суда и, након процедуре спроведене у складу са овим правилима, доставља га министарству надлежном за припремање буџета институција Босне и Херцеговине.
- (4) Министар надлежног министарства из става (3) овог члана доставља Уставном суду образложено мишљење о нацрту буџета.
- (5) Уставни суд, након што претходно достављено мишљење размотри надлежна комисија Уставног суда, утврђује приједлог буџета Уставног суда.
- (6) Приједлог буџета Уставног суда се доставља Предсједништву Босне и Херцеговине ради уврштавања у приједлог буџета институција Босне и Херцеговине.
- (7) Уставни суд самостално распоређује средства одобрена из буџета институција Босне и Херцеговине, у складу са својим годишњим буџетом.

Члан 4 (Сједиште Уставног суда)

Сједиште Уставног суда је у Сарајеву.

Члан 5 (Печат и друга обиљежја)

- (1) Уставни суд има печат и друга обиљежја.
- (2) Изглед и садржина печата и других обиљежја уређују се у складу с прописима Босне и Херцеговине и интерним актима Уставног суда.

Члан 6 (Употреба језика и писама)

- (1) У раду Уставног суда се обезбјеђује равноправна употреба језика и писама који су у службеној употреби у Босни и Херцеговини.
- (2) Када у раду Уставног суда учествују судије које је именовао предсједник Европског суда за људска права, на одговарајући начин се обезбјеђује употреба енглеског језика.

Члан 7 (Протокол)

На Уставни суд се примјењује протокол институција Босне и Херцеговине.

ДИО ДРУГИ – ОПШТА ПРАВИЛА ПОСТУПКА

Члан 8 (Сједнице)

- (1) Уставни суд одлучује у сједницама.
- (2) Сједнице Уставног суда су пленарна сједница, сједница Великог вијећа и сједница Малог вијећа.

Члан 9 (Пленарна сједница)

- (1) Пленарну сједницу чине све судије Уставног суда.
- (2) Уставни суд одлучује у пленарној сједници већином гласова свих судија Уставног суда када одлучује о предметима из надлежности Уставног суда:
  - а) из члана VI/3а) Устава када их покрену овлашћени подносиоци, те чл. VI/3ц), IV/3ф) Устава и Амандмана I на Устав (у даљњем тексту: Амандман I);
  - б) у предметима из надлежности Уставног суда из члана VI/3б) Устава који се уврсте на дневни ред пленарне сједнице;
  - ц) о другим питањима утврђеним Уставом, овим правилима и закључком пленарне сједнице.

Члан 10 (Велико вијеће)

- (1) Велико вијеће чине судије које су изабрали надлежни законодавни органи ентитета.
- (2) Предсједник Уставног суда предсједава Великим вијећем, а у случају његове спријечености, замјењује га један од потпредсједника ког он одреди.
- (3) Велико вијеће, већином гласова свих судија Уставног суда (најмање пет судија), одлучује о предметима из надлежности Уставног суда из члана VI/3а), када их покрену неовлашћени подносиоци, и члана VI/3б) Устава, који нису уврштени у дневни ред Уставног суда у пленарној сједници, и о другим питањима која се уврсте на дневни ред сједнице у складу са Уставом и овим правилима.
- (3) Уколико није донесена одлука, предмет се просљеђује Уставном суду у пленарној сједници у тексту који предлаже судија извјестилац, ако Велико вијеће не одлучи другачије.

Члан 11 (Кворум)

Већина свих судија Уставног суда (најмање пет судија) чини кворум за одржавање пленарне сједнице и сједнице Великог вијећа. Кворум Малог вијећа чине сви његови чланови.

Члан 12 (Мало вијеће)

- (1) Мало вијеће састоји се од предсједника Уставног суда и два потпредсједника из реда судија које су изабрали надлежни законодавни органи ентитета. Малим вијећем предједава предсједник Уставног суда.
- (2) Мало вијеће једногласно одлучује о захтјевима за доношење привремених мјера и о административним питањима о којима се не одлучује у сједницама Уставног суда.
- (3) У случају спријечености неког од чланова Малог вијећа, замјењује га судија према редослиједу из члана 88 ових правила уз поштивање принципа из члана 86 став (3) и члана 87 ових правила.

Члан 13 (Јавност рада)

- (1) Рад Уставног суда је јаван.
- (2) Јавност поступка пред Уставним судом се обезбјеђује:
  - а) обавјештавањем јавности о припремању и одржавању сједница Уставног суда и јавних расправа пред Уставним судом;
  - б) давањем обавјештења о току поступка;
  - ц) достављањем службених саопштења средствима јавног информисања;
  - д) одржавањем конференција за штампу;
  - е) омогућавањем учесницима у поступку да изврше увид у предмете о којима Уставни суд одлучује, да присуствују јавним расправама Уставног суда, осим ако предсједник Уставног суда, у интересу морала, јавног реда или националне безбједности у демократском друштву, одлучи друкчије;
  - ф) објављивањем донесених одлука;
  - г) издавањем публикација Уставног суда у којима се објављују значајније одлуке, рјешења и друго;
  - х) на други начин који одреди Уставни суд.

Члан 14 **(Искључење јавности)**

Јавност поступка пред Уставним судом искључена је на сједницама Суда, осим на јавној расправи.

Члан 15 **(Саопштења)**

Саопштења о одржавању сједница и јавних расправа Уставног суда (вријеме, мјесто и дневни ред) објављују се на огласној табли и web-страници Уставног суда и достављају средствима јавног информисања.

Члан 16 **(Учесници у поступку)**

- (1) Учесници у поступку су:
  - а) покретачи спорова из члана VI/3а) Устава и Амандмана I и доносиоци аката који су предмет спора;
  - б) странке у поступку у ком је донесена одлука која се оспорава апелацијом и суд, односно орган чија је пресуда, односно одлука, предмет апелације (члан VI/3б) Устава);
  - ц) предсједавајући Дома народа, када је покренут спор из члана IV/3ф) Устава;
  - д) суд који је прослиједио питање Уставном суду и доносилац закона од чијег важења зависи одлука суда (члан VI/3ц) Устава).
- (2) Уставни суд може у конкретном предмету да одреди друге учеснике у поступку на које ће се примјењивати принцип контрадикторности.
- (3) Уставни суд, односно судија изјестилац, може да затражи и од других органа и организација стручно писано мишљење, а регистрар може да затражи друге податке битне за одлуку Уставног суда у конкретном предмету.

Члан 17 **(Употреба језика)**

- (1) У поступку пред Уставним судом користе се службени језици и писма из члана 6 ових правила, а на захтјев учесника у поступку, припадника других народа, Уставни суд може да допусти употребу другог језика.
- (2) Уставни суд ће обезбиједити услове да свако може ефективно да оствари право из става (1) овог члана.

Члан 18 (Допустивост апелације)

- (1) Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући према закону и ако је поднесена у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку који је користио.
- (2) Уставни суд може изузетно да разматра апелацију и када нема одлуке надлежног суда уколико апелација указује на озбиљна кршења права и основних слобода које штити Устав или међународна документа која се примјењују у Босни и Херцеговини.
- (3) Апелација није допустива ако постоји неки од сљедећих случајева:
  - а) Уставни суд није надлежан за одлучивање;
  - б) апелација је анонимна;
  - ц) протекло је рок за подношење апелације;
  - д) апелацију је поднијело неовлашћено лице;
  - е) ради се о питању о ком је Уставни суд већ одлучивао, а из навода или доказа изнесених у апелацији не произилази да има основа за поновно одлучивање;
  - ф) апелант је злоупотребио право на подношење апелације;
  - г) ако су измијењене правне околности;
  - х) апелација је *ratione materiae* инкомпатибилна са Уставом;
  - и) апелација је *ratione personae* инкомпатибилна са Уставом;
  - ј) апелација је *ratione temporis* инкомпатибилна са Уставом;
  - к) апелант је пропустио да у остављеном року допуни/прецизира апелацију;
  - л) апелација је преурањена;
  - м) апелант није исцрпио правне лијекове могуће по закону.
- (4) Уставни суд ће одбацити апелацију као очигледно (*prima facie*) неосновану када утврди да не постоји оправдан захтјев странке у поступку, односно да предочене чињенице не могу да оправдају тврдњу да постоји кршење права заштићених Уставом и/или када се за странку у поступку утврди да не сноси посљедице кршења права заштићених Уставом, тако да је испитивање меритума апелације непотребно.
- (5) Уставни суд ће одбацити апелацију када оцијени да апелант није претрпио значајнију штету осим ако поштивање људских права, како је то дефинисано у Уставу, захтијева разматрање апелације у меритуму.

Члан 19
(Допустивост захтјева из чл. VI/3а), VI/3ц) и IV/3ф)
Устава и Амандмана I)

Захтјев није допустив ако постоји неки од сљедећих случајева:

- а) Уставни суд није надлежан за одлучивање;
- б) захтјев је анониман;
- ц) захтјев је поднијело неовлашћено лице;
- д) ради се о питању о ком је Уставни суд већ одлучивао, а из навода или доказа изнесених у захтјеву не произилази да има основа за поновно одлучивање;
- е) ако су измијењене правне околности;
- ф) подносилац захтјева је пропустио да у остављеном року допуни/прецизира захтјев;
- г) оспорени општи акт није на снази.

Члан 20
(Достављање захтјева/апелације)

- (1) Захтјев за покретање поступка/апелација упућен Уставном суду шаље се поштом, или се предаје непосредно Уставном суду.
- (2) Поднесак из става (1) овог члана се сматра примљеним даном пријема у Уставном суду, односно даном предаје поднеска пошти препоручено.
- (3) Електронска пошта, писмена достављена телефаксом, те телеграми упућени Уставном суду не сматрају се поднесцима којима се покреће уставносудски поступак, односно којима се предлаже покретање уставносудског поступка, осим уколико се достављају на захтјев Уставног суда, или када то одобри Уставни суд.

Члан 21
(Садржина захтјева/апелације)

- (1) Захтјев за покретање поступка из члана VI/3а) Устава и Амандмана I треба да садржи:
  - а) назив акта који је предмет спора са ознаком назива и броја службеног гласила у ком је објављен;
  - б) одредбе Устава за које се сматра да су повријеђене;
  - ц) наводе, чињенице и доказе на којима се заснива захтјев;
  - д) потпис овлашћеног лица, односно подносиоца захтјева.
- (2) Апелација из члана VI/3б) Устава треба да садржи:

- а) одлуку суда у Босни и Херцеговини која се оспорава;
  - б) одредбе Устава и/или међународних докумената о људским правима које се примјењују у Босни и Херцеговини за које апелант сматра да су повријеђене;
  - ц) наводе, чињенице и доказе на којима се заснива апелација;
  - д) у недостатку оспорене одлуке, разлоге за подношење апелације;
  - е) потпис подносиоца апелације, односно овлашћеног пуномоћника;
  - ф) посебну пуномоћ за заступање пред Уставним судом ако подносилац апелације има заступника.
- (3) Апелација из става (2) овог члана се подноси обавезно на посебном обрасцу доступном у Уставном суду или на web-страници Уставног суда. Образац чини саставни дио ових правила. Апелација се обавезно подноси у тексту који је електронски или механички обрађен.
- (4) Захтјев из члана VI/3ц) Устава треба да садржи:
- а) одредбе из закона за ког се тражи оцјена компатибилности уз назнаку службеног гласила у ком је објављен закон;
  - б) одредбе Устава, Европске конвенције о људским правима и основним слободама и њеним протоколима, те закона Босне и Херцеговине који је предмет оцјењивања компатибилности, постојања или домашаја неког општег правила међународног јавног права које је битно за одлуку Уставног суда;
  - ц) наводе, чињенице и доказе на којима се заснива захтјев;
  - д) потпис овлашћеног лица.
- (5) Када Уставни суд преиспитује процедуралну исправност предложене одлуке према члану IV/3ф) Устава, уз захтјев се прилаже овјерен препис те одлуке са образложењем процедуре.
- (6) Подносилац захтјева/апелације је дужан да обавијести Уставни суд о свим промјенама адресе, правног и чињеничног стања у вези са захтјевом/апелацијом које су се десиле након подношења захтјева/апелације Уставном суду. У супротном, Уставни суд ће донијети одлуку према стању у спису.

Члан 22

(Допуна захтјева/апелације)

- (1) Када је захтјев/апелација упућен Уставном суду непотпун у смислу члана 21 ових правила, или не садржи податке неопходне за вођење поступка, Уставни суд ће затражити од подносиоца захтјева, односно апеланта, да у одређеном року, а најдуже у року од 15 дана од дана пријема позива за допуну, те недостатке отклони.

- (2) Ако подносилац у року из става (1) овог члана не отклони недостатке, захтјев/апелација ће се одбацити.
- (3) Апелација/захтјев без захтјева Уставног суда не може да се допуњава ван рока из члана 18 став (1) ових правила.

Члан 23 **(Одговор на захтјев/апелацију)**

- (1) Судија извјестилац, односно регистрар одређују рок за достављање одговора на наводе из захтјева/апелације.
- (2) Уставни суд доставља захтјев/апелацију доносиоцу оспореног акта ради давања одговора, односно достављања списка.
- (3) Уставни суд доставља апелацију и другој странци у поступку у ком је донесена пресуда/одлука која се оспорава апелацијом с циљем давања одговора.
- (4) Недостављање одговора на захтјев/апелацију не утиче на ток поступка пред Уставним судом, који ће у том случају своју одлуку заснивати на достављеним информацијама које нису оспорили други учесници у поступку.
- (5) У случају одбацивања захтјева/апелације Уставни суд може да донесе одлуку, а да претходно захтјев/апелација није достављен другој странци на изјашњавање.
- (6) Када се ради о истом или сличном питању, Уставни суд неће достављати захтјев/апелацију ради давања одговора, већ ће узети у обзир раније достављене одговоре.

Члан 24 **(Судија извјестилац)**

- (1) Судије извјестиоци, у правилу, задужују се предметом по абecedном реду презимена судија, након испитивања допустивости. Предсједник Уставног суда може да одлучи о задуживању судије извјестиоца на други начин.
- (2) У предметима који се односе на исто чињенично или правно питање може да се задужи један судија извјестилац.
- (3) Када одлучује о предмету, Уставни суд може, на приједлог судије извјестиоца, да одлучи о раздуживању тог судије.
- (4) Судија извјестилац даје сагласност да се приједлог одлуке изнесе на сједницу Уставног суда.

Члан 25
(Хитно поступање)

- (1) Хитно поступање је обавезно у предметима који се тичу захтјева поднесених на основу члана IV/3ф) Устава, изборних права и одлука о привременим мјерама.
- (2) У одређивању редослиједа по ком ће се поступати с предметима Уставни суд ће узети у обзир важност и хитност постављених питања на основу критеријума које је сам утврдио.
- (3) Предсједник Уставног суда може да да првенство неком одређеном захтјеву/апелацији.

Члан 26
(Увид у предмете)

- (1) Учесници у поступку имају право да изврше увид у списе предмета који се води пред Уставним судом у складу са актима Уставног суда и законом који уређује приступ информацијама.
- (2) Нацрти и приједлози одлука, рјешења и других аката који су припремљени за одлучивање, као и акти који су одређени као тајна у смислу ових правила не могу да се дају на увид.
- (3) Увид у спис одобрава генерални секретар Уставног суда, а обавља се у службеним просторијама Уставног суда и у присуству овлашћеног запосленика Уставног суда, у складу са општим актом Уставног суда.

Члан 27
(Копије аката)

- (1) Учесници у поступку могу да траже из предмета копију аката, осим оних који, према члану 26 став (2) ових правила, не могу да се дају на увид.
- (2) Копирање аката из предмета одобрава генерални секретар Уставног суда, а обавља се у службеним просторијама Уставног суда, у складу са општим актом Уставног суда.

Члан 28
(Обавјештење о току поступка)

- (1) Обавјештење о току поступка пред Уставним судом даје предсједник Уставног суда, односно регистар Уставног суда по овлашћењу предсједника.
- (2) Нико нема право да даје податке о судији извјестиоцу и правном савјетнику судије ком је предмет распоређен, нити податке који се односе на одлучивање у предмету.

Члан 29
(Достављање аката)

Акти Уставног суда, позиви и друго достављају се лицима на која се односе препоручено поштом или непосредно уз доставницу.

Члан 30
(Основ за одлучивање)

- (1) Уставни суд расправља и одлучује о предмету на основу приједлога одлуке судије извјестиоца, односно Канцеларије регистрара.
- (2) О појединим питањима која су значајна за доношење одлуке Уставни суд, ради заузимања претходног становишта, може да расправља на основу меморандума судије извјестиоца или Канцеларије регистрара.
- (3) На приједлог судије извјестиоца или другог судије нацрт одлуке може да се прелиминарно разматра без гласања о приједлогу, или може само да се индикативно гласа у ком смјеру треба припремити приједлог одлуке.

Члан 31
(Обим одлучивања)

При одлучивању Уставни суд, у правилу, испитује да ли постоје само оне повреде које су изнесене у захтјеву/апелацији.

Члан 32
(Спајање и раздвајање предмета)

- (1) Када се Уставном суду достави више захтјева/апелација из његове надлежности о истом питању, Уставни суд, у правилу, донијеће одлуку о спајању предмета у којима ће водити један поступак и донијети једну одлуку.
- (2) Спајање захтјева, у смислу става (1) овог члана, неће се вршити ако би то знатније продужавало поступак.

Члан 33
(Садржина одлука)

- (1) Одлука о меритуму садржи:
  - а) Увод,
  - б) Изреку,
  - ц) Образложење,
  - д) Закључак.

- (2) Увод садржи: уставни основ и одговарајућу одредбу Правила Уставног суда, назив „Уставни суд Босне и Херцеговине”, број предмета, име и презиме, односно назив подносиоца захтјева/апеланта, састав органа који одлучује (имена и презимена судија који су учествовали у одлучивању према редослиједу из члана 88 ових правила без навођења академских титула), датум одржавања сједнице и врсту одлуке.
- (3) Изрека садржи: одлуку Уставног суда о предмету одлучивања и назнаку да ли се одлука објављује у службеним гласилима.
- (4) Образложење одлука донесених на основу члана VI/3б) садржи: увод, поступак пред Уставним судом, чињенице, наводе из апелације, наводе из одговора на апелацију, релевантне прописе, допустивост, меритум и закључак.
- (5) Образложење одлука донесених на основу чл. VI/3а), VI/3ц) и IV/3ф) Устава, те Амандмана I садржи: увод, поступак пред Уставним судом, наводе из захтјева, наводе из одговора на захтјев, релевантне прописе, допустивост, меритум и закључак.
- (6) Изузетно, Уставни суд може да донесе и одлуку о меритуму која садржи само изреку, кратко образложење и позив на одлуку која је претходно донесена у истој правној и чињеничној ситуацији.
- (7) Образложење осталих одлука Уставног суда може да садржи одговарајуће елементе, зависно од врсте одлуке.

Члан 34 **(Обавезе других институција)**

Институције Босне и Херцеговине, ентитетā, Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, правна и физичка лица и други дужни су да дају Уставном суду, на његов захтјев, податке и обавјештења потребна за рад Уставног суда и да предузимају, по налогу Уставног суда, радње које су од интереса за вођење поступка.

Глава I.

СЈЕДНИЦЕ УСТАВНОГ СУДА

Члан 35 (Мјесто одржавања)

- (1) Уставни суд ради у сједници.
- (2) Сједница Уставног суда се одржава у сједишту Уставног суда.
- (3) Изузетно, сједница Уставног суда може да се одржи ван сједишта Уставног суда.

Члан 36 (Заказивање сједница)

- (1) Предсједник Уставног суда заказује сједницу, предлаже дневни ред и предсједава сједницом Уставног суда. Предсједник Уставног суда може да овласти једног од потпредсједника да предсједава сједницом Уставног суда у смислу члана 88 ових правила.
- (2) Предсједник Уставног суда заказаће сједницу и:
  - а) када Уставни суд закључи да се сједница одржи;
  - б) када сазивање сједнице тражи судија ради разматрања питања из надлежности Уставног суда.
- (3) Предсједник Уставног суда предлаже дневни ред и предсједава сједницама.
- (4) Дневни ред сједнице утврђује Уставни суд на сједници.
- (5) У случају из става (2) алинеја б) овог члана, предсједнику Уставног суда подноси се писани захтјев са образложењем.
- (6) Након што предсједник Уставног суда објави да Уставни суд засједа и предложи дневни ред, сваки судија има право да предложи допуну, односно скидање појединог предмета с дневног реда уз усмено образложење приједлога.
- (7) Ако је скидање предмета с дневног реда предложио и усмено образложио судија који је, уједно, судија извјестилац, о том приједлогу се не расправља, нити се о њему гласа, него се записнички утврђује да је предмет скинут с дневног реда.
- (8) Ако је скидање предмета с дневног реда предложио и усмено образложио судија који није судија извјестилац у том предмету, а судија извјестилац прихвати приједлог, на одговарајући начин се примјењује став (7) овог члана.

- (9) Ако је скидање предмета с дневног реда предложио и усмено образложио судија који није судија извјестилац у том предмету, а судија извјестилац није прихватио приједлог, одлука о скидању предмета с дневног реда доноси се већином гласова свих судија.

Члан 37 **(Позив за сједницу)**

- (1) Позив за сједницу Уставног суда, предмети и други материјали који ће бити разматрани на сједници достављају се судијама најкасније осам дана прије дана одржавања сједнице.
- (2) Изузетно, у хитним случајевима, позиви за сједницу Уставног суда, предмети и други материјали који ће бити разматрани на сједници могу да се доставе и у краћем року.
- (3) Канцеларија регистрара ће благовремено достављати нацрте одлука судији извјестиоцу у предметима у којима је одређен судија извјестилац.

Члан 38 **(Присуство сједницама)**

- (1) Сједницама Уставног суда присуствују судије, генерални секретар, регистрар, шефови одјељења и лице задужено за сарадњу с медијима.
- (2) Предсједник Уставног суда може да одлучи да сједници присуствују и друга стручна лица.

Члан 39 **(Обавезно одлагање сједнице)**

Сједница Уставног суда у пленарном сазиву којој не присуствују најмање тројица судија које је изабрао Представнички дом Парламента Федерације Босне и Херцеговине и најмање један судија ког је изабрала Народна скупштина Републике Српске се одлаже с тим да ће се, у случају понављања исте ситуације без оправданих разлога, наредна сједница одржати.

Члан 40 **(Ток сједнице)**

- (1) Предсједник Уставног суда води сједницу Уставног суда према прихваћеном дневном реду.
- (2) Прије отварања расправе предсједник Уставног суда је овлашћен да:
- а) назначи дужину трајања цјелокупне расправе о предмету,

- б) одреди дужину трајања излагања при првом јављању за ријеч,
ц) одреди допуштени број и дужину трајања реплика на поједину расправу.
- (3) При одређивању временског трајања радњи из става (2) овог члана председник Уставног суда уважава сложеност предмета, те јасноћу, прегледност и исцрпност образложења приједлога одлуке, рјешења, односно извјештаја и уводног усменог образложења судије извјестиоца.
- (4) О предмету који је на дневном реду сједнице Уставног суда прије расправљања и гласања судија извјестилац ће укратко изнијети релевантна чињенична и правна питања значајна за расправљање и одлучивање и дати приједлог одлуке.
- (5) Судија извјестилац може да затражи да регистар изложи чињенице предмета и пружи информације о релевантним прописима и релевантној пракси.
- (6) Након излагања судије извјестиоца, односно регистрара, ријеч се даје судијама према редослиједу по ком су тражили ријеч.
- (7) Ријеч за реплику или коментар даје се када све судије које су се пријавиле за расправу заврше своја излагања.
- (8) У расправљању могу да учествују генерални секретар и регистар Уставног суда, а на позив председника Уставног суда и шефови одјељења Уставног суда и правни савјетници судија Уставног суда.
- (9) Председник Уставног суда има право да упозори учесника у расправљању на дужину усменог излагања уколико оцијени да је неосновано дуго.
- (10) У случају када судија не оконча своју расправу у назначеном времену, председник Уставног суда га упозорава да је истекло вријеме и одређује један минут да сажме и оконча расправу. Након протекта тог времена, председник Уставног суда је овлашћен да прекине излагање судије и да ријеч слједећем учеснику у расправи.

Члан 41 **(Одлагање расправљања)**

Уставни суд може да одложи, односно прекине расправљање о предмету с циљем прибављања нових података и обавјештења, као и у другим случајевима.

Члан 42 **(Доношење одлуке)**

- (1) Послије завршеног расправљања о предмету Уставни суд доноси одлуку.
- (2) У доношењу одлуке Уставног суда може да учествује само судија који је био присутан сједници на којој је обављена расправа о предмету у ком се доноси одлука.

- (3) Судија не може да се уздржи од гласања.
- (4) Одлука Уставног суда у пленарној сједници и Великом вијећу доноси се већином гласова од укупно девет судија Уставног суда.
- (5) Изузетно, када у пленарној сједници у доношењу одлуке учествује мање од укупног броја од девет судија, и то због разлога наведених у члану 90 став (1) или члану 98 ових правила, као и када нису изабране све судије, или када је судија/судије у дужем периоду, због болести, спријечен да врши своју функцију, уколико најмање пет судија не гласа идентично о приједлогу одлуке о захтјеву/апелацији, у случају из члана 98 одлучивање о тој одлуци ће се одложити за једну од наредних сједница али не дуже од шест мјесеци, а ако се иста ситуација након истека тог рока понови, глас председника Уставног суда, односно судије који га замјењује, рачуна се двоструко.
- (6) Одлука Малог вијећа се доноси једногласно.
- (7) Гласање се врши јавно, дизањем руке.
- (8) Гласање се врши према редослиједу по ком су поднесени приједлози о чему претходно може да се спроведе прелиминарно необавезујуће гласање о предложеној одлуци или о појединим дијеловима одлуке. Приједлог који приликом прелиминарног гласања добије највише гласова сматра се првим приједлогом о ком се гласа у складу са ставом (1) овог члана.
- (9) У осталим случајевима као први приједлог о ком се гласа сматра се приједлог судије извјестиоца уколико судија извјестилац не предложи друкчије.

Члан 43 **(Издвојена мишљења)**

- (1) Сваки судија који је учествовао у разматрању предмета има право да издвоји своје мишљење у складу или супротно одлуци, или да само да изјаву о неслагању или придруживању издвојеном мишљењу.
- (2) Судија има право и дужност да писано изложи и образложи издвојено мишљење најкасније у року од 15 дана од дана када му одлука буде достављена након утврђивања стручно-техничке редакције текста.
- (3) Издвојено мишљење судије се прилаже уз записник са сједнице и улаже у предмет на који се односи, а у донесеној одлуци или рјешењу се констатује да је дато издвојено мишљење.
- (4) Издвојено мишљење се прилаже уз одлуку као анекс. Одлука се објављује у службеним гласилима и публикацији Уставног суда заједно са издвојеним мишљењем.
- (5) До достављања издвојеног мишљења, или до истека рока из става (2) овог члана, одлука се не отпрема. Ако издвојено мишљење није достављено до

истека рока из става (2) овог члана, одлука се отпрема, а накнадно достављено издвојено мишљење се улаже у уставносудски спис и чини његов саставни дио.

Члан 44 (Снимање сједница)

- (1) Сједнице Уставног суда се снимају.
- (2) Снимак/аудио-запис се прилаже уз записник и чини његов саставни дио.
- (3) Начин употребе снимка/аудио-записа је уређен општим актом Уставног суда.

Члан 45 (Записник сједница)

- (1) О току сједница Уставног суда се води записник.
- (2) Записник сједнице Уставног суда садржи:
  - а) датум и мјесто одржавања сједнице;
  - б) имена присутних и одсутних судија;
  - ц) имена других лица присутних сједници;
  - д) предмет разматрања и одлучивања;
  - е) изреку (диспозитив) донесене одлуке;
  - ф) резултат гласања с назнаком који је судија гласао против одлуке, односно који је издвојио мишљење;
  - г) друге закључке који су донесени поводом расправе о предмету.
- (3) Када је искључена јавност са сједнице или њеног дијела, у записник се уноси и констатација о томе.
- (4) Записник са сједнице Уставног суда се усваја, у правилу, на наредној сједници.
- (5) Усвојени записник са сједнице Уставног суда потписују предсједник Уставног суда и генерални секретар Уставног суда.
- (6) Записник је саставни дио архива Уставног суда и чува се у складу са општим актом Уставног суда.

Члан 46 (Јавна расправа)

- (1) Када је у поступку пред Уставним судом потребно непосредно расправити питање значајно за доношење одлуке, Уставни суд ће у пленарној сједници одржати јавну расправу.

- (2) О потреби да се одржи јавна расправа Уставни суд одлучује на приједлог судије извјестиоца или другог судије.

Члан 47
(Позивање на јавну расправу)

- (1) На јавну расправу се позивају учесници у поступку.
- (2) Када је потребно, на јавну расправу се позивају и лица која Уставном суду могу да дају стручна мишљења и објашњења значајна за доношење одлуке.
- (3) О позивању лица из става (2) овог члана одлучује Уставни суд на приједлог судије извјестиоца. Учесници се не хоноришу.

Члан 48
(Рок за позивање)

- (1) Позив за јавну расправу и одговарајући материјал се достављају најкасније осам дана прије одржавања јавне расправе.
- (2) Изузетно, позив за јавну расправу може да се достави и у краћем року.

Члан 49
(Мјесто одржавања)

- (1) Јавна расправа се одржава у сједишту Уставног суда.
- (2) Када постоје посебни разлози, Уставни суд може да одлучи да се јавна расправа одржи ван сједишта Уставног суда.

Члан 50
(Посљедице неприсуствовања позваних учесника)

Одсуствовање учесника у поступку на јавној расправи не спречава Уставни суд да одржи јавну расправу и донесе одлуку.

Члан 51
(Одлагање и прекидање)

- (1) Када је потребно, Уставни суд може да одложи или да прекине јавну расправу с циљем прибављања потребних података и обавјештења, као и у другим оправданим случајевима.
- (2) У случају из става (1) овог члана предсједник Уставног суда обавијестиће учеснике у поступку и друга позвана лица о томе када ће се одржати, односно наставити јавна расправа.

Члан 52
(Руковођење јавном расправом)

- (1) Предсједник Уставног суда отвара јавну расправу, саопштава предмет расправе и води сједницу у смислу члана 40 ових правила.
- (2) Генерални секретар Уставног суда обавјештава Уставни суд о присуству учесника у поступку и других позваних лица.

Члан 53
(Улога предсједника Суда)

- (1) Предсједник Уставног суда излаже на јавној расправи стање ствари и спорна правна питања значајна за расправљање, не износећи при томе своје становиште за доношење одлуке.
- (2) Послије излагања предсједника Уставног суда учесници у поступку износе и образлажу своја становишта и одговарају на наводе изнесене у расправи, а друга позвана лица дају своја мишљења значајна за разјашњење стања ствари.

Члан 54
(Одржавање реда)

- (1) О одржавању реда на јавној расправи се стара предсједник Уставног суда.
- (2) С тим циљем он може да:
  - а) опомене лице које ремети ред;
  - б) одузме ријеч лицу које наноси увреду Уставном суду или неком другом, односно које на други начин злоупотребљава добијену ријеч;
  - ц) удаљи с јавне расправе лице које, и поред опомене, омета ток јавне расправе.

Члан 55
(Закључивање јавне расправе)

Када су завршена излагања учесника у поступку и других позваних лица, те када нема ни питања која би требало ријешити, предсједник Уставног суда закључује јавну расправу и обавјештава учеснике у поступку и друга присутна лица о времену и начину саопштавања одлуке Уставног суда.

Члан 56
(Записник)

- (1) О јавној расправи води се записник.
- (2) У записник с јавне расправе се уносе и подаци из члана 45 ових правила.

- (3) Ако није вршено аудио-снимање јавне расправе, у записник се уноси сажето излагање учесника у поступку и других присутних лица.
- (4) Уз записник с јавне расправе се прилажу излагања учесника у поступку и других присутних лица која своја писана излагања могу да предају Уставном суду.

Глава II.

ОДЛУКЕ И ДРУГИ АКТИ УСТАВНОГ СУДА

Члан 57 (Врсте одлука)

- (1) Након вијећања и гласања Уставни суд доноси одлуке.
- (2) Одлуке Уставног суда су о:
  - а) допустивости захтјева/апелације;
  - б) допустивости и меритуму захтјева/апелације (потпуна или дјелимична);
  - ц) престанку важења одредбе/општег акта несагласне са Уставом;
  - д) обустављању поступка;
  - е) привременој мјери.
- (3) У случају потребе, у поступку пред Уставним судом, као и о унутрашњим питањима Уставног суда, могу да се доносе рјешења и закључци.

Члан 58 (Одлука о допустивости)

Уставни суд доноси одлуку о допустивости ком одбацује захтјев/апелацију под условима из чл. 18, 19 и 22 ових правила.

Члан 59 (Одлука о допустивости и меритуму)

- (1) Уставни суд доноси одлуку о допустивости и меритуму када усваја или одбија захтјев/апелацију.
- (2) Уставни суд усваја захтјев/апелацију када, у складу са својим надлежностима из члана VI/3а) и VI/3б) Устава и Амандмана I, утврди повреду Устава, односно

када, у складу са својим надлежностима из члана VI/3ц) Устава, утврди да је закон о чијем важењу зависи одлука било ког суда у Босни и Херцеговини инкомпатибилан са Уставом, Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода или са законима Босне и Херцеговине, или у погледу постојања или домаћаја неког општег правила међународног јавног права које је битно за одлуку суда.

- (3) Уставни суд одбија захтјев/апелацију када, у складу са својим надлежностима из члана VI/3а) и VI/3б) Устава и Амандмана I, утврди да не постоји повреда Устава, односно да не постоји повреда у смислу надлежности Уставног суда из члана VI/3ц) Устава.
- (4) Уставни суд својом одлуком усваја захтјев када утврди да постоји процедурална исправност захтјева поднесеног у складу са чланом IV/3ф) Устава.
- (5) Уставни суд својом одлуком одбија захтјев када утврди да не постоји процедурална исправност захтјева поднесеног у складу са чланом IV/3ф) Устава.

Члан 60 **(Дјелимична одлука)**

Уставни суд може да донесе дјелимичну одлуку ако захтјев/апелација садржи више питања и ако то природа случаја омогућава.

Члан 61 **(Дјеловање одлука о захтјеву)**

- (1) Уставни суд одлуком ком усваја захтјев одлучује о њеном правном дјеловању (*ex tunc, ex nunc*).
- (2) Одлуком ком се утврђује несагласност из члана VI/3а) и VI/3ц) Устава Уставни суд може у цијелости или дјелимично да укине општи акт или његове поједине одредбе.
- (3) Укинута општи акт, односно његове укинуте одредбе престају да важе наредног дана од дана објављивања одлуке Уставног суда у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине”.
- (4) Изузетно, Уставни суд може одлуком ком се утврђује несагласност из члана VI/3а) и VI/3ц) Устава да одреди рок за усаглашавање који не може да буде дужи од шест мјесеци.
- (5) Ако се у остављеном року из става (4) овог члана не отклони утврђена несагласност, Уставни суд ће својом одлуком утврдити да несагласне одредбе престају да важе.

- (6) Наредног дана од дана објављивања одлуке из става (4) овог члана у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине” престају да важе несагласне одредбе.

Члан 62

(Дјеловање одлука о апелацији)

- (1) Одлуком ком усваја апелацију Уставни суд укида оспорену одлуку и предмет враћа суду, односно органу који је донио ту одлуку, на поновни поступак, осим у случају када последице кршења уставних права могу да се отклоне на други начин.
- (2) Ако је до доношења одлуке Уставног суда промијењен закон који одређује надлежност за поступање у тој правној ствари, суд, односно орган који је донио укинута одлуку, дужан је да без одлагања достави предмет надлежном суду, односно органу.
- (3) У образложењу одлуке Уставни суд наводи које је уставно право повријеђено и у чему се састоји повреда.
- (4) Суд, односно орган чија је одлука укинута, дужан је да донесе нову одлуку при чему је обавезан да поштује правно схватање Уставног суда о повреди права и основних слобода подносиоца апелације утврђених Уставом.
- (5) Изузетно, ако орган чија је одлука укинута у смислу претходног става донесе нову одлуку без поштивања правног схватања Уставног суда, Уставни суд може сâм да одлучи о меритуму предмета уколико постоји одлука органа која не крши уставна права, тако што ће такву одлуку оставити на правној снази.
- (6) Поступак пред судом, односно органом из става (4) овог члана је хитан.
- (7) Одлуком ком усваја апелацију због повреде члана II/3е) Устава, због недоношења одлуке у разумном року, Уставни суд може да наложи хитно окончање поступка.
- (8) Уколико Уставни суд не одлучи другачије, правно дјеловање одлука о апелацији почиње достављањем одлуке субјекту надлежном за њено извршење.

Члан 63

(Одлука о обустављању поступка)

- (1) Уставни суд ће донијети одлуку ком обуставља поступак о захтјеву/апелацији када је у току поступка:
  - а) отклоњена неуставност оспореног акта;
  - б) оспорени општи акт престао да важи;
  - ц) апелант умро, или када је апелант који је правно лице престао да постоји;

- д) подносилац захтјева/апелације одустао од захтјева/апелације;
  - е) престала да постоји претпоставка за вођење поступка (подносилац изгубио интерес), или када Уставни суд утврди да није цјелисходно водити даљњи поступак под условом да је то у складу с поштивањем људских права.
- (2) У случају из тач. а) и б) става (1) овог члана Уставни суд ће наставити поступак ако се ради о очигледној повреди одредаба члана II Устава, или уколико посљедице повријеђених права и слобода нису отклоњене, а у случају из тачке ц) става (1) овог члана ако насљедник, односно правни сљедник, у року од 30 дана од дана смрти/престанка постојања правног лица, односно измјене статуса, поднесе писани захтјев да преузима наставак поступка.

Члан 64

(Одлука о привременој мјери)

- (1) Уставни суд може, на сопствену иницијативу или на захтјев подносиоца захтјева или апеланта, да одреди сваку привремену мјеру за коју сматра да треба да је донесе у интересу странака или правилног вођења поступка.
- (2) Изузетно, предсједник Уставног суда може, у немогућности сазивања сједнице, да одреди привремену мјеру из става (1) овог члана.
- (3) Одлука о мјери из ст. (1) и (2) овог члана се одмах доставља доносиоцу оспореног акта, странци и другим органима надлежним за њено извршење.
- (4) Поступак за доношење привремене мјере је хитан, а одлука ком се усваја захтјев за доношење привремене мјере је обавезујућа до доношења коначне одлуке Уставног суда.
- (5) Захтјев за доношење привремене мјере може да поднесе учесник у поступку пред Уставним судом из члана 16 ових правила под условом да је претходно, у складу с могућношћу прописаном законом, тражио одлагање извршења одлука редовних судова или органа управе у поступку који је вођен пред тим судовима, односно органима.

Члан 65

(Правне посљедице одлуке о захтјеву)

Свако коме је повријеђено право коначним или правоснажним појединачним актом, донесеним на основу одредаба које су престале да важе у смислу члана 61 ових правила, има право да затражи од надлежног органа измјену тог појединачног акта, а надлежни орган је обавезан да понови поступак и усклади акт са одлуком Уставног суда.

Члан 66 **(Рок за подношење приједлога)**

Приједлог за измјену коначног или правоснажног појединачног акта из члана 65 ових правила може да се поднесе у року од шест мјесеци од дана објављивања одлуке Уставног суда у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, ако од доношења акта до доношења одлуке Уставног суда није протекло више од пет година.

Члан 67 **(Стручно-техничка редакција одлука)**

- (1) Стручно-техничку редакцију текста одлука Уставног суда утврђује Редакциона комисија.
- (2) Предсједник Редакционе комисије и регистрар потписима потврђују коначан текст свих одлука.
- (3) Одлуке које се објављују обавезно се лекторишу и објављују на службеним језицима и писмима у Босни и Херцеговини, према одлуци Уставног суда, водећи при томе рачуна о равноправној заступљености, а значајније одлуке, након лекторисања, превode се на енглески језик.
- (4) Одлуке и рјешења који се не објављују достављају се странкама на једном од службених језика и писама Босне и Херцеговине.
- (5) Одлуке се отпремају, у правилу, у року од 30 дана од дана доношења.

Члан 68 **(Преиспитивање одлука)**

- (1) У случају када се открије нека чињеница која би по својој природи могла одлучно да утиче на исход спора и која, када је одлука била донесена, није била позната Уставном суду и није разумно могла да буде позната странци, та странка може, у року од шест мјесеци након што је стекла сазнање о тој чињеници, да затражи од Уставног суда преиспитивање те одлуке, а најкасније у року од годину дана од дана пријема одлуке.
- (2) Изузетно, ако Европски суд за људска права утврди да су у поступку пред Уставним судом прекршена људска права у погледу приступа суду и ако је одлука Уставног суда била заснована на том кршењу, Уставни суд ће поновити поступак најкасније у року од три мјесеца од коначности одлуке Европског суда за људска права.
- (3) У захтјеву треба навести одлуку чије се преиспитивање тражи, као и податке потребне да се покаже да су испуњени услови предвиђени у ставу (1) овога

члана. У прилогу захтјева се доставља копија свих докумената који га потврђују. Захтјев и та документа се достављају Уставном суду.

- (4) Изворно вијеће ће одбити захтјев ако нема разлога који би оправдао његово разматрање. У том случају Канцеларија регистрара ће писмом обавијестити подносиоца захтјева. Када није могуће саставити изворно вијеће, предсједник Уставног суда попуниће или саставити вијеће.
- (5) Када изворно вијеће одлучи да ће преиспитати своју одлуку, предмет преиспитивања се разматра у складу с правилима која се примјењују у редовном поступку пред Уставним судом.

Члан 69

(Потписивање одлука)

- (1) Изворник одлуке, под којим се подразумијева оригинална одлука Уставног суда, потписују предсједник Уставног суда и регистрар, а објављује се само с потписом предсједника Уставног суда.
- (2) Примјерак одлуке који се отпрема овјерава генерални секретар Уставног суда.

Члан 70

(Исправка грешака)

- (1) Ако изворник одлуке садржи техничке грешке, или ако објављени текст није истовјетан са изворником, исправку даје генерални секретар Уставног суда на основу закључка Уставног суда.
- (2) Исправка се доставља учесницима у поступку и објављује на исти начин као и одлука.

Члан 71

(Објављивање одлука)

- (1) Уставни суд приликом доношења одлука одлучује о њиховом објављивању у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине” и у службеним гласилима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине.
- (2) У одлуци из става (1) овог члана објављују се лична имена и презимена подносиоца апелације, односно правног лица, и друге странке у поступку из члана 16 ових правила, осим ако је подносилац апелације или друга странка у поступку пред Уставним судом друкчије захтијевала, или ако природа поступка то захтијева.

Глава III.

ИЗВРШЕЊЕ ОДЛУКА

Члан 72 (Обавезност извршења, начин и рок извршења)

- (1) Одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће и свако физичко и правно лице је дужно да их поштује.
- (2) Сви органи власти су дужни, у оквиру својих надлежности утврђених Уставом и законом, да спроводе одлуке Уставног суда.
- (3) Свако ко има правни интерес може да тражи да се изврши одлука Уставног суда.
- (4) Уставни суд у својој одлуци може да одреди начин и рок извршења одлуке Уставног суда.
- (5) У року из става (4) овог члана орган који је обавезан да изврши одлуку Уставног суда дужан је да достави обавјештење о предузетим мјерама с циљем извршења одлуке Уставног суда, како је то назначено у одлуци.
- (6) У случају непоступања, односно кашњења у извршавању или обавјештавању Уставног суда о предузетим мјерама, Уставни суд доноси рјешење којим се утврђује да одлука Уставног суда није извршена, односно може да одреди начин извршења одлуке. То рјешење се доставља надлежном тужиоцу, односно другом органу надлежном за извршење ког одреди Уставни суд.

Члан 73 (Обустављање извршења)

Извршење коначних, односно правоснажних појединачних аката, донесених на основу одредаба које су престале да важе у смислу члана 61 ових правила, не може ни да се одреди ни да спроведе, а ако је извршење започето, обуставиће се.

Члан 74 (Накнада за нематеријалну штету)

- (1) У одлуци ком усваја апелацију Уставни суд може да одреди накнаду за нематеријалну штету.
- (2) Ако Уставни суд одреди да је потребно додијелити новчану накнаду, одредиће је на основу праведности, узимајући у обзир стандарде који произилазе из праксе Уставног суда.

Глава IV.

ПОСЕБНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 75 **(Достављање на огласну таблу и web-страницу)**

- (1) Када позиви, одлуке, односно рјешења Уставног суда не могу из било ког разлога да се доставе учесницима у поступку, достављање њима обавља се стављањем позива, одлуке, односно рјешења на огласну таблу Уставног суда и web-страницу Уставног суда.
- (2) Достављање се сматра обављеним након протјека осам дана од дана стављања позива, одлуке, односно рјешења на огласну таблу Уставног суда и web-страницу Уставног суда.

Члан 76 **(Остала питања)**

О питањима поступка пред Уставним судом која нису утврђена овим правилима Уставни суд ће одлучити у сваком конкретном случају.

ДИО ТРЕЋИ – ОРГАНИЗАЦИЈА УСТАВНОГ СУДА

Глава I.

ПРАВА И ДУЖНОСТИ УСТАВНОГ СУДА

Члан 77 **(Организационе и финансијске надлежности)**

- (1) Уставни суд, осим вршења функције у складу са одредбама Устава, одлучује о:
  - а) избору председника и потпредседника Уставног суда;
  - б) статусу и правима у вези са имунитетом председника и судија Уставног суда;

- ц) унутрашњој организацији Уставног суда и Секретаријата Уставног суда;
  - д) образовању радних тијела Уставног суда;
  - е) статусним питањима лица која именује и разрјешава Уставни суд;
  - ф) плану рада Уставног суда и његовом извршавању;
  - г) потребама за финансирањем рада Уставног суда;
  - х) усвајању годишњег обрачуна Уставног суда;
  - и) другим питањима из надлежности Уставног суда.
- (2) У остваривању своје финансијске самосталности Уставни суд:
- а) утврђује приједлог буџетских средстава потребних за извршавање надлежности Уставног суда и упућује га Предсједништву Босне и Херцеговине с циљем укључивања у приједлог буџета, у смислу члана VIII Устава;
  - б) доноси финансијски план Уставног суда у ком планира и доноси одлуке о остваривању прихода и извршавању расхода у текућој години;
  - ц) усваја годишњи обрачун;
  - д) одлучује о коришћењу донација и других извора средстава.

Члан 78 **(Додатно присуство)**

- (1) Сједници Уставног суда на којој се одлучује о питањима из члана 77 ових правила, осим предсједника Уставног суда и судија, присуствују генерални секретар Уставног суда и регистар.
- (2) Када се расправља о питањима из става (1) ал. ц), д), ф), г) и х) и става (2) члана 77 ових правила, сједници присуствује помоћник генералног секретара Уставног суда, односно стручна лица која одреди предсједник Уставног суда.

Члан 79 **(Сарадња с другим судовима и институцијама)**

- (1) Уставни суд сарађује с другим уставним судовима, односно тијелима исте надлежности.
- (2) Уставни суд може да организује састанке и савјетовања и да учествује на састанцима и савјетовањима на којим се разматрају питања значајна за рад Уставног суда.

Глава II.

ПРЕДСЈЕДНИК УСТАВНОГ СУДА И СУДИЈЕ

Члан 80 (Избор судија)

- (1) Судије Уставног суда се бирају у складу са чланом VI/1 Устава.
- (2) Судије ће бити истакнути правници високих моралних квалитета. Свако лице с правом гласа и таквим квалификацијама може да буде судија Уставног суда. Судије које изабере председник Европског суда за људска права не могу да буду држављани Босне и Херцеговине или било које сусједне државе.
- (3) Судија дјелује у Уставном суду у личном својству.

Члан 81 (Председник и потпредседници)

Уставни суд бира председника Уставног суда и потпредседнике из реда судија.

Члан 82 (Свечана изјава)

Прије преузимања дужности сваки изабрани судија на првом засједању Уставног суда у пленарној сједници којој је тај судија присутан или, у случају потребе, пред председником Уставног суда даје и потписује сљедећу свечану изјаву:

Свечано изјављујем да ћу се у вршењу дужности судије Уставног суда Босне и Херцеговине придржавати Устава и законā Босне и Херцеговине, да ћу дужност судије вршити савјесно и непристрасно.

Члан 83 (Избор председника)

- (1) Председник Уставног суда се бира на пленарној сједници тајним гласањем ротацијом судија које су изабрали законодавни органи ентитета из члана VI/1a) Устава БиХ с тим да у два узастопна мандата председник Уставног суда не може да буде из реда конститутивног народа или Осталих из ког је био претходни, нити председник прије њега.
- (2) Ако у првом кругу гласања ниједан кандидат не добије већину гласова, гласање ће се поновити и сматраће се да је изабран онај кандидат који у другом кругу добије већи број гласова.

Члан 84 **(Мандат председника)**

- (1) Мандат председника Уставног суда траје три године, а почиње да тече избором.
- (2) Ако председник Уставног суда престане да буде члан Уставног суда прије истека мандата, Уставни суд ће у пленарној сједници именовати председника за преостало вријеме мандата према принципима утврђеним у члану 83 ових правила.

Члан 85 **(Представљање Уставног суда)**

Председник Уставног суда представља Уставни суд, организује, руководи, заказује и председава сједницама и јавним расправама, потписује одлуке Уставног суда, стара се о остваривању сарадње с другим институцијама, доноси појединачне акте и врши друге дужности предвиђене овим правилима и другим актима Уставног суда.

Члан 86 **(Избор потпредседника)**

- (1) Уставни суд на истој сједници на којој се бира председник Уставног суда бира три потпредседника Уставног суда.
- (2) Потпредседник Уставног суда се бира из реда свих судија.
- (3) Председник Уставног суда и потпредседник Уставног суда не могу истовремено да буду бирани из истог конститутивног или осталих народа.
- (4) Мандат потпредседника Уставног суда траје као и мандат председника.
- (5) Начин гласања за потпредседника истовјетан је начину гласања за председника Уставног суда.
- (6) Одредба члана 83 ових правила примјењује се и на потпредседнике Уставног суда.

Члан 87 **(Замјењивање председника)**

- (1) Председника Уставног суда, у случају његове одсутности или спријечености, замјењује потпредседник ког одреди председник Уставног суда.
- (2) Уставни суд на сједници, у случају да председник Уставног суда не може да одреди потпредседника који ће га замијенити, одређује који ће од изабраних

потпредсједника замјењивати предсједника Уставног суда у смислу става (1) овог члана.

Члан 88 (Првенство)

- (1) Судије, односно потпредсједници, имају, након предсједника Уставног суда, првенство према датуму свог избора.
- (2) Судије изабране на дужност истог дана имају првенство према животној доби.

Члан 89 (Права и дужности судије)

Судија има право и дужност да учествује у раду и одлучивању Уставног суда и његових радних тијела чији је члан.

Члан 90 (Изузеће)

- (1) Предсједник Уставног суда, односно судија, неће учествовати у раду и одлучивању о захтјеву за покретање поступка, односно апелацији, ако:
  - а) има неки лични интерес у конкретном случају;
  - б) је учествовао у доношењу одлуке која је предмет спора у статусу судије, странке у поступку или пуномоћника странке, односно пресуде која је предмет апелације, или закона чија се оцјена компатибилности тражи (члан VI/3 Устава), као и у случају преиспитивања процедуралне исправности предложене одлуке Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине (члан IV/3ф) Устава);
  - ц) постоје друге околности које изазивају оправдану сумњу у његову непристрасност.
- (2) Судија о чијем се изузећу одлучује може да да одговор на приједлог о изузећу.
- (3) Одлуку о изузећу из става (2) овог члана доноси Уставни суд већином гласова судија, на приједлог предсједника Уставног суда, односно судије.

Члан 91 (Савјесно обављање функције, чување угледа и достојанства)

- (1) Судија врши функцију судије савјесно.
- (2) Судија је дужан да чува углед и достојанство Уставног суда и углед и достојанство судије.

Члан 92
(Право предлагања)

Судије имају право да предлажу разматрање појединих питања на сједницама Уставног суда.

Члан 93
(Право на редовно обавјештавање)

- (1) Судија има право да буде редовно обавјештаван о свим питањима значајним за обављање функције Уставног суда.
- (2) О обавјештавању судије се старају председник и генерални секретар Уставног суда.

Члан 94
(Службена исказница)

- (1) Уставни суд издаје председнику и судијама службену исказницу.
- (2) Образац и начин издавања исказнице прописује Уставни суд.

Члан 95
(Службена одјећа)

Председник Уставног суда и судије, генерални секретар и регистрар дужни су да на јавним расправама носе службену одјећу, а на осталим сједницама Уставног суда према одлуци председника Уставног суда.

Члан 96
(Нespoјивост функције)

- (1) Функција судије је неспојива са:
  - а) чланством у политичкој партији или политичкој организацији у Босни и Херцеговини;
  - б) чланством у законодавној, извршној и другој судској власти у Босни и Херцеговини, односно ентитетима и Брчко дистрикту Босне и Херцеговине;
  - ц) сваком другом функцијом која може да утиче на непристрасност судије.
- (2) Судије које су изабрали надлежни законодавни органи ентитетā не смију да буду чланови управног или надзорног одбора јавних или приватних предузећа или других правних лица.
- (3) Универзитетски наставник (доцент, ванредни и редовни професор) правних наука изабран за судију Уставног суда може у смањеном обиму да настави наставу и научни рад као универзитетски наставник правних наука.

- (4) У смислу овог члана, јавном, односно професионалном дужношћу не сматра се ни друга научна и стручна дјелатност, нити чланско дјеловање у институ-тима и удружењима правника, као ни у хуманитарним, културним, спортским и другим удружењима, осим ако те активности нису у вези са радом неке политичке партије.
- (5) О свакој додатној активности судија ће дати изјаву предсједнику Уставног суда. У случају неслагања предсједника Уставног суда и судије о ком је ријеч, о сваком питању које би могло да се постави одлучује Уставни суд у пленарној сједници.

Члан 97 (Имунитет)

- (1) У обављању своје функције судија има имунитет.
- (2) Судија Уставног суда неће бити кривично или грађански одговоран за било који поступак извршен у оквиру своје дужности као судије Уставног суда. Судија Уставног суда не може да буде позван на кривичну одговорност, притворен или кажњен за изражено мишљење или гласање у Уставном суду.
- (3) Судија Уставног суда не може да буде кривично гоњен, нити може да буде задржан или лишен слободе, нити може да му се одреди притвор без претходног одобрења Уставног суда. Тужилац не може да покрене, односно да настави истрагу, нити да подигне оптужницу ако не поднесе доказ да је одобрење дато.
- (4) Уставни суд може да одлучи на пленарној сједници већином гласова да судија Уставног суда за ког је Уставни суд дао одобрење да против њега може да се настави кривични поступак и против ког је потврђена оптужница надлежног суда може да буде привремено удаљен с вршења дужности у Уставном суду док тај поступак траје. У том случају судији Уставног суда припада право на плату.
- (5) Уколико се у току парничног поступка који се води против судије Уставног суда судија позове на имунитет, тврдећи да је радња која представља основ за покретање тог парничног поступка извршена у оквиру његових дужности, о том питању ће расправити и одлучити Уставни суд.

Члан 98 (Престанак функције)

- (1) Судија може да буде разријешен дужности судије прије истека времена на које је изабран у сљедећим случајевима:
  - а) ако то сâм затражи;

- б) ако буде осуђен на затворску казну због почињеног кривичног дјела за које је правоснажно осуђен на безусловну казну затвора а које га чини недостојним за вршење судијске функције;
  - ц) ако трајно изгуби способност да обавља своју функцију;
  - д) ако наступе околности из члана 96 ових правила;
  - е) ако функцију судије не врши у складу са чланом 91 ових правила.
- (2) Уставни суд утврђује постојање разлога из става (1) овог члана, разрјешава судију на основу консензуса осталих судија и о томе обавјештава орган који је изабрао тог судију.

Члан 99 **(Поступак избора новог судије)**

- (1) Предсједник Уставног суда, најкасније шест мјесеци прије истека мандата судије због старосне доби, покреће поступак избора судије у складу са чланом VI/1a) Устава.
- (2) У случају оставке, односно разрјешења судије, предсједник Уставног суда покреће поступак избора судије даном доношења одлуке Уставног суда у пленарној сједници.
- (3) У случају из ст. (1) и (2) овог члана предсједник Уставног суда обавјештава предсједника Представничког дома Парламента Федерације Босне и Херцеговине/Народне скупштине Републике Српске, односно Предсједништво Босне и Херцеговине и предсједника Европског суда за људска права.
- (4) У случају из става (1) овог члана новоизабрани судија ступа на дужност након престанка мандата судије ком дужност престаје због година старости и након добијања акта од надлежног органа.
- (5) Новоизабрани судија, који је изабран умјесто судије који је поднио оставку или је разријешен дужности, ступа на дужност након објављивања одлуке о избору у службеним гласилима, односно пријема одговарајућег акта од предсједника Европског суда за људска права.
- (6) Одлуке из овог члана се објављују у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине”, службеним гласилима ентитета и у „Службеном гласнику Брчко дистрикта Босне и Херцеговине”.

Члан 100 **(Радна тијела)**

- (1) Рад Уставног суда се одвија и у сталним и повременим комисијама и другим радним тијелима Уставног суда.

- (2) Сталне комисије су:
  - а) Редакциона комисија;
  - б) Комисија за административна питања;
  - ц) Комисија за буџет;
  - д) Комисија за публикације, информисање и информациони систем.
- (3) Рад сталних комисија уређује се правилником.
- (4) Повремене комисије се образују за израду општих аката, стручних радова, анализа и за друга питања.

Члан 101
(Састав и организација радних тијела)

- (1) Стална комисија се састоји од предсједника и, у правилу, три члана.
- (2) Предсједник и један члан обавезно се бирају из реда судија.
- (3) Комисија, по потреби, бира секретара.
- (4) Предсједник и чланови сталних комисија се бирају на три године. Након истека тог времена могу да буду поново бирани.

Члан 102
(Редакциона комисија)

Редакциона комисија утврђује стручно-техничку редакцију текста одлука и других аката Уставног суда.

Члан 103
(Комисија за административна питања)

Комисија за административна питања прати и анализира организацију рада Уставног суда, припрема приједлог финансијског плана и завршног рачуна, даје приједлоге и мишљења о рјешавању других питања судија, генералног секретара Уставног суда и лица која именује и разрјешава Уставни суд, утврђује приједлоге општих аката Уставног суда.

Члан 104
(Комисија за буџет)

Комисија за буџет разматра приједлог буџета Уставног суда.

Члан 105
(Комисија за публикације и информисање)

Комисија за публикације и информисање Уставног суда издаје Билтен и друге публикације Уставног суда, прати одговарајућу стручну литературу, као и напise о раду уставних судова у средствима јавног информисања, научним и стручним публикацијама, одлучује о набавци стручне литературе, стара се о развоју и унапређивању информационог система Уставног суда и његовом укључивању у информациону мрежу у земљи и иностранству.

Глава III.

СЕКРЕТАРИЈАТ УСТАВНОГ СУДА

Члан 106
(Организација и руковођење Секретаријатом)

- (1) У обављању стручних и других послова Уставном суду помаже Секретаријат.
- (2) У оквиру Секретаријата се образују одјељења чији се дјелокруг утврђује Одлуком о организацији Секретаријата Уставног суда, коју доноси Уставни суд у пленарној сједници.
- (3) Секретаријатом руководи генерални секретар, који помаже Уставном суду у обављању његових функција, те одговара за организацију и активности Секретаријата, по овлашћењу предсједника Уставног суда.

Члан 107
(Услови за обављање најсложенијих послова у Секретаријату)

- (1) Најсложеније стручне послове који се односе на остваривање права и дужности Уставног суда, поред генералног секретара Уставног суда, обављају регистрар, шефови одјељења, шеф Кабинета Уставног суда, помоћник генералног секретара Уставног суда, правни савјетници судија које именује и разрјешава Уставни суд у пленарној сједници.
- (2) За генералног секретара Уставног суда, регистрара, шефове одјељења, шефа Кабинета, помоћника генералног секретара Уставног суда и правне савјетнике судија могу да се именују истакнути правници са искуством на истим или сличним правним пословима и другим условима прописаним посебним актом Уставног суда.

- (3) Регистар обавља дужност замјеника генералног секретара у случају његове одсутности или спријечености.
- (4) Категорије у оквиру радних мјеста правних савјетника судија утврђују се одлуком из члана 106 став (2) ових правила.

Члан 108

(Свечана изјава за функционере и запосленике Секретаријата)

- (1) Прије преузимања дужности лица из члана 107 став (1) ових правила дају и потписују следећу свечану изјаву пред Уставним судом у пленарној сједници или, ако је то потребно, пред предсједником Уставног суда:

Свечано изјављујем да ћу лојално и савјесно обављати функције које су ми повјерене и да ћу чувати тајност вијећања и гласања.

- (2) Остали запослени у Уставном суду изјаву из става (1) овог члана дају и потписују пред предсједником Уставног суда и генералним секретаром Уставног суда.

Члан 109

(Општи акт о организацији Секретаријата)

Одлуком из члана 106 став (2) ових правила ближе се уређују организација и послови Секретаријата, услови за обављање послова, број извршилаца и друга питања значајна за рад Секретаријата и остваривање права, дужности и одговорности запослених.

Члан 110

(Појединачни акти)

- (1) Предсједник Уставног суда доноси појединачне акте у складу са одлуком из члана 106 ових правила.
- (2) Предсједник Уставног суда може да овласти генералног секретара Уставног суда да доноси појединачне акте из става (1) овог члана.

Члан 111

(Уписници)

- (1) Уставни суд, у оквиру својих надлежности утврђених Уставом, води уписнике предмета „У” и „АП”.
- (2) Поступање у предметима и писменима из овог члана уређује се посебним актом Уставног суда.

ДИО ЧЕТВРТИ – ОСТАЛЕ ОДРЕДБЕ

Члан 112

(Сходна примјена других прописа)

На радноправни статус запослених у Секретаријату, материјално и финансијско пословање Уставног суда сходно се примјењују прописи који важе за органе власти Босне и Херцеговине, ако овим правилима Уставног суда и другим актима Уставног суда донесеним на основу ових правила није друкчије уређено.

Члан 113

(Општи акти о платама и накнадама)

- (1) Уставни суд посебним актом утврђује плате и друге накнаде за судије и лица која именује.
- (2) Уставни суд, на приједлог генералног секретара Уставног суда, доноси акт којим се уређују плате и друге накнаде за остале запослене у Секретаријату.

Члан 114

(Прописи о канцеларијском пословању, радном времену и кућном реду)

Прописи о канцеларијском пословању, радном времену и кућном реду који се односе на органе власти Босне и Херцеговине сходно се примјењују и на Уставни суд, ако актом Уставног суда није друкчије одређено.

Члан 115

(Доношење општих аката и објављивање)

- (1) Општи акти Уставног суда се доносе већином гласова свих судија.
- (2) Ова правила Уставног суда се објављују у „Службеном гласнику Босне и Херцеговине” и службеним гласилима ентитета и Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, а други општи акти и акт о избору председника Уставног суда и потпредседника на начин који одреди Уставни суд.

ДИО ПЕТИ – ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

Члан 116 (Окончање започетих предмета)

Поступци у предметима који су започети до дана ступања на снагу ових правила Уставног суда довршиће се у складу са овим правилима уколико досадашња правила нису повољнија за странку.

Члан 117 (Престанак важења досадашњих Правила)

Даном ступања на снагу ових правила престају да важе Правила Уставног суда Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине” бр. 60/05, 64/08 и 51/09).

Члан 118 (Родна равноправност)

Изрази у овим правилима који имају родно значење односе се једнако на све родове.

Број: П-569/14
27. новембар 2014. године
Сарајево

Предсједник
Редакционе комисије
Мирсад Ћеман, судија

АПЕЛАЦИЈА

Предмет број: АП ____ / __

Датум пријема:

(попуњава Писарница Суда)

1. ПОДНОСИЛАЦ АПЕЛАЦИЈЕ

а) Име и презиме/назив правног лица

ц) Телефон/факс

б) Адреса

Контакт адреса за преписку са Уставним судом

д) E-mail

2. ЗАСТУПНИК ПОДНОСИОЦА

Попунити овај дио само ако адвокат или други заступник заступа подносиоца апелације у поступку пред Уставним судом. Пуномоћ треба да буде приложена.

а) Име и презиме/назив правног лица

ц) Телефон/факс

б) Адреса

Контакт адреса за преписку са Уставним судом

д) E-mail

3. ОСПОРЕНА ОДЛУКА/ОДЛУКЕ

Копију одлуке приложити уз ову апелацију.

а) Суд/орган који је донио одлуку	Број одлуке	Датум доношења одлуке	Датум достављања одлуке

б) Благовременост

Наведите датум пријема одлуке о посљедњем коришћеном ефективном правном лијеку.

ц) Да ли је поступак окончан или је још у току?

ОКОНЧАН   У ТОКУ

Напомена

--

4. У НЕДОСТАТКУ ОСПОРЕНЕ ОДЛУКЕ, НАВЕДИТЕ РАЗЛОГЕ ПОДНОШЕЊА АПЕЛАЦИЈЕ (члан 21 став 2 алинеја 4 Правила Уставног суда), КАО И НАВОДЕ КОЈИ УКАЗУЈУ НА ОЗБИЉНА КРШЕЊА ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА КОЈЕ ШТИТИ УСТАВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ ИЛИ МЕЂУНАРОДНА ДОКУМЕНТА КОЈА СЕ ПРИМЈЕЊУЈУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ (члан 18 став 2 Правила Уставног суда).

--

5. ОДРЕДБЕ УСТАВА И/ИЛИ МЕЂУНАРОДНИХ ДОКУМЕНАТА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА КОЈИ СЕ ПРИМЈЕЊУЈУ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ ЗА КОЈЕ СМАТРАТЕ ДА СУ ПОВРИЈЕЂЕНЕ

Устав Босне и Херцеговине

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода

Листу права заштићених Уставом види у Прилогу 1. овог обрасца.

6. ЧИЊЕНИЦЕ

Укратко изнијети наводе, чињенице и доказе на којима се заснива Ваша апелација (наставити на посебном листу папира уколико је потребно).

7. ПРАВНИ ЛИЈЕКОВИ

а) Коришћени правни лијекови (жалба, ревизија и др.)

Суд/орган који је донио одлуку	Број одлуке	Датум доношења одлуке	Исход поступка

б) Неискоришћени правни лијекови

Ако је постојала могућност жалбе или ревизије коју нисте искористили, наведите разлоге због којих то нисте учинили.

8. ДОДАТНИ ПОДАЦИ И НАПОМЕНЕ

Остале одлуке

Навести хронолошким редом све друге одлуке у вези са Вашом апелацијом.

	Суд/орган који је донио одлуку	Број одлуке	Датум доношења одлуке
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

9. ЛИСТА ДОКУМЕНАТА

Упишите овдје сва документа која прилажете уз апелацију.

(Уз Вашу апелацију треба да буду приложене копије свих одлука и докумената које сте навели у овој апелацији.)

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

10. СЛУЖБЕНИ ЈЕЗИК

На ком службеном језику желите да комуницирате са Уставним судом?

- Босански
 Хрватски
 Српски

11. ТАЈНОСТ

Да ли се противите да Ваше име буде објављено за вријеме поступка пред Уставним судом?

ДА

НЕ

_____
Потпис подносиоца апелације
или заступника
(жиг/печат¹)

_____
Мјесто и датум

НАПОМЕНА: Због скенирања докумената, било би пожељно да се достављена документа не спајају и не копирају обострано.

Овај образац послати на следећу адресу:
Уставни суд Босне и Херцеговине
Ренса Цемалудина Чаушевића број 6/III
71000 Сарајево

¹ Жиг/печат потребан ако се ради о правном лицу

Прилог 1.

Права и слобода предвиђени у Европској конвенцији за заштиту људских права и основних слобода и у њеним протоколима се директно примјењују у Босни и Херцеговини.

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и слобода из става 2 овог члана, што укључује²:

- а) Право на живот.
- б) Право лица да не буду подвргнута мучењу, нити нечовјечном или понижавајућем третману или казни.
- ц) Право лица да не буду држана у ропству или потчињености или на присилном или обавезном раду.
- д) Право на личну слободу и безбједност.
- е) Право на правично саслушање у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези са кривичним поступком.
- ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку.
- г) Слободу мисли, савјести и вјере.
- х) Слободу изражавања.
- и) Слободу мирног окупљања и слободу удруживања с другим.
- ј) Право на брак и заснивање породице.
- к) Право на имовину.
- л) Право на образовање.
- м) Право на слободу кретања и пребивалиште.

Уживање права и слобода, предвиђених у овом члану или у међународним споразумима наведеним у Анексу I овог устава, обезбијеђено је свим лицима у Босни и Херцеговини **без дискриминације** по било ком основу као што су пол, раса, боја, језик, вјера, политичко и друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.³

2 Члан II/3 Устава Босне и Херцеговине

3 Члан II/4 Устава Босне и Херцеговине

Прилог 2.

Уставни суд може да разматра апелацију само:

Ако су против оспорене пресуде, односно одлуке која се њоме оспорава, исцрпљени сви дјелотворни правни лијекови могући по закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о посљедњем дјелотворном правном лијеку ког је користио.

Када може да се обрати Уставном суду.

Уставни суд „има апелациону надлежност за питања ... која се појаве на основу пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини“.

Ко може да поднесе апелацију.

На основу Устава Босне и Херцеговине, подносилац захтјева може да буде физичко или правно лице. Није нужно да подносилац апелације буде држављанин Босне и Херцеговине.

Како поднијети апелацију.

Апелација треба да буде достављена Уставном суду директно, или може да буде послана поштом на адресу Уставног суда. Апелација се подноси обавезно на посебном образцу доступном у Уставном суду или на web-страници Уставног суда. Образац чини саставни дио ових правила. Апелација се обавезно подноси у тексту који је електронски или механографски обрађен.

Подносилац апелације може сâм да изложи сопствени предмет, или може да изабере лице које ће га заступати пред Уставним судом. У том случају подносилац апелације треба да ангажује адвоката који ће изложити његов случај. Заступник је дужан да предочи пуномоћ на основу које заступа апеланта.

Електронска пошта, писмена достављена путем телефакса, те телеграми упућени Уставном суду не сматрају се поднесцима којима се покреће уставносудски поступак, односно којима се предлаже покретање уставносудског поступка, осим уколико се достављају на захтјев Уставног суда, или када то одобри Уставни суд.

Када не треба подносити апелацију.

Апелација треба да буде поднесена Уставном суду у року од 60 дана од дана када сте примили посљедњу пресуду или одлуку. Неопходно је и да подносилац апелације исцрпи сва правна средства која су му на располагању прије обраћања Уставном суду. То значи да, ако још увијек има могућности да се обрати неком другом органу или суду на нивоу државе или ентитета, потребно је то урадити. Међутим, потребно је да обраћање том органу или суду буде ефективно. Уколико апелант сматра да помоћ тог органа или суда не би била дјелотворна, апеланту је корисно да се обрати Уставном суду иако све правне опције нису искоришћене.

Какав је поступак пред Уставним судом.

Уставни суд предмете рјешава хронолошким редом, осим изузетака утврђених у члану 25 Правила Уставног суда када се поступа хитно.

Уколико Уставни суд оцијени да је апелација допуштива, он ће захтијевати од друге стране да достави свој одговор, или да поднесе документа у вези са захтјевом. Недостављање одговора не утиче на ток поступка пред Уставним судом.

Која су овлашћења Уставног суда.

Уколико Уставни суд установи да је апелација допуштива, он укида оспорену одлуку и предмет враћа суду, односно органу који је донио ту одлуку на поновни поступак, осим у случају када посљедице кршења уставних права могу да се отклоне на други начин. Редовни суд је дужан да донесе нову одлуку и да поступа у складу са одлуком Уставног суда о повреди људских права и основних слобода подносиоца апелације.

Having regard to Article 103 of the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (*Official Gazette of BiH* no. 22/14) and item XIX of the Decision on Amendments to the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (*Official Gazette of BiH* no. 57/14), the Editorial Commission of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina hereby determines the Revised text of the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina.

Revised text of the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina shall include the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (*Official Gazette of BiH* no. 22/14) and Decision on Amendments to the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (*Official Gazette of BiH* no. 57/14) with the dates on which they became effective.

R U L E S

OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

(Revised Text)

Considering the fact that the institution of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina has been established by Article VI of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, as an independent guardian of the Constitution and as an institutional guarantee for the protection of human rights and fundamental freedoms laid down in the Constitution and the instruments referred to in Annex I to the Constitution,

Bearing in mind that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina is not part of the legislative, executive or ordinary judicial authority, but has been positioned by the Constitution as a special independent and autonomous authority which, on the basis of the Constitution, acts as a remedy for the other three segments of authority,

Being mindful of the particular position and the role of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina in the Constitution of Bosnia and Herzegovina, which imposes an obligation to secure its independence, including full financial and administrative independence and autonomy, which is reflected in the autonomous planning and proposing of a budget, as well as in the autonomous distribution of the approved budget funds, the amount of which must in any case be subject to a corresponding review by a competent body and that the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina must be able to decide on its own organization and functioning, and that only the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina may pass regulations and general acts concerning its work and its role established by the Constitution of Bosnia and Herzegovina,

Since, due to the lack of a constitutional basis to regulate a procedure and organization through law, in addition to the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Rules of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, which, according to the power referred to in the Constitution of Bosnia and Herzegovina, shall be passed by the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina itself, are the sole legal act regulating these issues relating to the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina,

Having regard to Article VI(2)(b) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, sitting in plenary sessions of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina held on 23 January and 12 February 2014, adopted the following

R U L E S

OF THE CONSTITUTIONAL COURT OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

PART I - GENERAL PROVISIONS

Article 1 (Contents)

These Rules (hereinafter: the Rules) shall, in accordance with the Constitution of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitution), govern the proceedings before the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Constitutional Court), financial and administrative autonomy, the organizational basis and other issues relevant for the activities of the Constitutional Court.

Article 2 (Independence)

- (1) The Constitutional Court shall be independent of all other governmental bodies in Bosnia and Herzegovina and of any other external influences.
- (2) The Constitutional Court shall exercise its rights and obligations in accordance with the Constitution, these Rules and other acts of the Constitutional Court.

- (3) The organization of the Constitutional Court shall be exercised under the principle of administrative and financial independence.

Article 3 (Funds)

- (1) The funds for the operation of the Constitutional Court shall be secured within the Budget of the institutions of Bosnia and Herzegovina.
- (2) The use of the approved funds shall be governed by an internal act of the Constitutional Court.
- (3) The Secretary General of the Constitutional Court shall prepare a Draft Budget of the Constitutional Court and, following the procedure conducted in accordance with these Rules, shall submit it to the Ministry in charge of the preparation of the Budget of the institutions of Bosnia and Herzegovina.
- (4) The Minister of the competent Ministry referred to in paragraph 3 of this Article shall submit an Opinion with reasoning on the Draft Budget to the Constitutional Court.
- (5) After the competent Commission of the Constitutional Court has considered the previously submitted Opinion, the Constitutional Court shall establish the Proposal of the Budget of the Constitutional Court.
- (6) The Budget Proposal of the Constitutional Court shall be submitted to the Presidency of Bosnia and Herzegovina to be included in the Budget Proposal of the institutions of Bosnia and Herzegovina.
- (7) The Constitutional Court shall be independent in allocating the approved funds from the Budget of the institutions of Bosnia and Herzegovina, in accordance with its annual Budget.

Article 4 (Seat of the Constitutional Court)

The seat of the Constitutional Court shall be in Sarajevo.

Article 5 (Seal and other symbols)

- (1) The Constitutional Court shall have its seal and other symbols.
- (2) The appearance and the contents of the seal and other symbols shall be regulated in accordance with the regulations of Bosnia and Herzegovina and the internal acts of the Constitutional Court.

Article 6
(Use of Languages and Alphabets)

- (1) Equal use of the languages and alphabets in the official use in Bosnia and Herzegovina shall be provided in the work of the Constitutional Court.
- (2) When the judges appointed by the President of the European Court of Human Rights participate in the work of the Constitutional Court the use of English language shall be provided in an appropriate fashion.

Article 7
(Protocol)

The protocol of the institutions of BiH shall apply to the Constitutional Court.

PART II - GENERAL RULES OF PROCEDURE

Article 8
(Sessions)

- (1) The Constitutional Court shall take decisions sitting in sessions.
- (2) The sessions of the Constitutional Court shall be: the plenary Court, the session of the Grand Chamber and the session of the Chamber.

Article 9
(Session of the Plenary Court)

- (1) The Plenary Court shall be composed of all the judges of the Constitutional Court.
- (2) The Constitutional Court shall take decisions sitting in the plenary session, by a majority of votes of all the judges of the Constitutional Court, in the cases arising out of the competence of the Constitutional Court:
  - a) under Articles VI(3)(a), where instituted by an authorized applicant, VI(3)(c) and IV(3)(f) of the Constitution and Amendment I to the Constitution (hereinafter: Amendment I);
  - b) under Article VI(3)(b), which are included in the agenda of the plenary Court;
  - c) other issues set forth in the Constitution, these Rules and conclusion of the plenary Court.

**Article 10
(Grand Chamber)**

- (1) The Grand Chamber shall be composed of the judges elected by the competent Entity Legislature.
- (2) The President of the Constitutional Court shall preside at the sessions of the Grand Chamber. If he/she is prevented from sitting, he/she shall be replaced by one of the Vice-Presidents whom he/she shall designate.
- (3) The Grand Chamber shall take decisions, by a majority of votes of all the judges of the Constitutional Court (a minimum of five judges) on the cases arising out of the competence of the Constitutional Court under Article VI(3)(a), when instituted by an unauthorized applicants and Article VI(3)(b) of the Constitution which are not included in the agenda of the plenary Court and on other issues included in the agenda of the session in accordance with the Constitution and these Rules.
- (4) If no decision is taken, the case shall be referred to the Constitutional Court sitting in the plenary session with a text proposed by a Judge Rapporteur, unless the Grand Chamber decides otherwise.

**Article 11
(Quorum)**

The quorum for holding a session of the plenary Court and of the Grand Chamber shall be the majority of all the judges (a minimum of five judges) of the Constitutional Court. All its members shall constitute the quorum of the Chamber.

**Article 12
(Chamber)**

- (1) The Chamber shall be composed of the President of the Constitutional Court and two Vice-Presidents from among the judges elected by the competent Entity Legislature. The President of the Constitutional Court shall preside over the Chamber.
- (2) The Chamber shall take decisions, by a unanimous vote, on the requests for interim measures, on administrative issues, which are not decided at the sessions of the Constitutional Court.
- (3) If any member of the Chamber is prevented from sitting, he/she shall be replaced by a judge in the order referred to in Article 88 of these Rules and in accordance with the principles set forth in Article 86(3) and Article 87 of these Rules.

Article 13
(Public Character of the Work)

- (1) The work of the Constitutional Court shall be public.
- (2) The provisions for the proceedings before the Constitutional Court to be public shall be made by means of:
  - a) informing the public of the preparations and holding of the sessions of the Constitutional Court and the public hearings before the Constitutional Court;
  - b) providing notifications as to the course of the proceedings;
  - c) issuing press releases to the media;
  - d) holding press conferences;
  - e) allowing the parties to the proceedings to have access to the cases under consideration before the Constitutional Court, to attend the public hearings of the Constitutional Court, unless the President of the Constitutional Court, in the interest of ethics, public order or national security in a democratic society, decides otherwise;
  - f) publishing the decisions taken;
  - g) publishing the bulletin of the Constitutional Court, containing the significant decisions, rulings and other acts;
  - h) in any other way determined by the Constitutional Court.

Article 14
(Excluding the Public)

The public shall be excluded, in the proceedings before the Constitutional Court, from the working sessions, except for a public hearing.

Article 15
(Press Releases)

The press releases concerning the sessions and public hearings of the Constitutional Court (time, place and agenda) shall be posted on the notice board and the website of the Constitutional Court and sent to the media.

Article 16
(Parties to the Proceedings)

- (1) The parties to the proceedings shall be as follows:
  - a) the initiators of disputes referred to in Article VI(3)(a) of the Constitution and Amendment I and the authors of the acts which are the subject of dispute;

- b) the parties to the proceedings that ended in a decision challenged by an appeal and the court or body that rendered the judgment or the decision challenged by an appeal (Article VI(3)(b) of the Constitution);
  - c) the Chair of the House of Peoples, where a dispute has been initiated under Article IV(3)(f) of the Constitution;
  - d) the court that referred the issue to the Constitutional Court, and the author of the law on which validity a court decision depends (Article VI(3)(c) of the Constitution).
- (2) The Constitutional Court may, in each particular case, designate other parties to the proceedings in respect of whom the principle of adversary procedure will be applied.
- (3) The Constitutional Court, i.e. the Judge Rapporteur may request other bodies and organizations to submit expert opinions in writing or the Registrar may request other information relevant to the decision of the Constitutional Court in each particular case.

Article 17
(Use of Languages)

- (1) The official languages and alphabets referred to in Article 6 of these Rules shall be used in the proceedings before the Constitutional Court. At the request of party/parties to the proceedings, member/members of other peoples, the Constitutional Court may grant leave for the use of another language.
- (2) The Constitutional Court shall provide conditions for everyone to exercise the right referred to in paragraph 1 of this Article.

Article 18
(Admissibility of an Appeal)

- (1) The Constitutional Court may examine an appeal only if all effective remedies available under the law against a judgment or a decision challenged by the appeal have been exhausted and if the appeal is lodged within a time limit of 60 days as from the date on which the appellant received the decision on the last effective remedy he/she used.
- (2) Exceptionally, the Constitutional Court may examine an appeal where there is no decision of a competent court, if the appeal indicates a grave violation of the rights and fundamental freedoms safeguarded by the Constitution of Bosnia and Herzegovina or by the international documents applied in Bosnia and Herzegovina.
- (3) An appeal shall also be inadmissible in any of the following cases:
- a) the Constitutional Court is not competent to take a decision;

- b) the appeal is anonymous;
  - c) the time limit for lodging the appeal has expired;
  - d) the appeal was lodged by an unauthorized person;
  - e) the Constitutional Court has already decided about the issue concerned and the statements or evidence presented in the appeal do not provide sufficient grounds for a new decision;
  - f) the appellant abused the right to lodge an appeal:
  - g) the legal circumstances have changed;
  - h) the appeal is *ratione materiae* incompatible with the Constitution;
  - i) the appeal is *ratione personae* incompatible with the Constitution;
  - j) the appeal is *ratione temporis* incompatible with the Constitution;
  - k) the appellant failed to supplement/specify the appeal within the given time limit;
  - l) the appeal is premature;
  - m) the appellant failed to exhaust legal remedies available under the law.
- (4) The Constitutional Court shall reject an appeal as being manifestly (*prima facie*) ill-founded when it establishes that there is no justified request of the party to the proceedings, or that the presented facts cannot justify the allegation of the existence of a violation of the rights safeguarded by the Constitution and/or when the Constitutional Court establishes that the party to the proceedings has not suffered the consequences of a violation of the rights safeguarded by the Constitution, so that the examination of the merits of the appeal is superfluous.
- (5) The Constitutional Court shall reject an appeal where it establishes that the appellant has not suffered a significant damage unless the respect for the human rights, as defined in the Constitution, requires the consideration of an appeal on the merits.

Article 19

(Admissibility of Requests under Articles VI(3)(a), VI(3)(c) and IV(3)(f) of the Constitution and Amendment I)

A request shall be inadmissible in any of the following cases:

- a) the Constitutional Court is not competent to take a decision;
- b) the request is anonymous;
- c) the request was lodged by an unauthorized person;
- d) the Constitutional Court has already decided about the issue concerned and the allegations or evidence presented in the request do not provide the basis for a new decision;
- e) the legal circumstances have changed;

- f) the applicant failed to supplement/specify the request within the given time limit;
- g) the challenged general act is not in force.

Article 20
(Submission of a Request/Appeal)

- (1) A request for the institution of proceedings/an appeal addressed to the Constitutional Court shall be sent by mail or delivered directly to the Constitutional Court.
- (2) The submission referred to in paragraph 1 of this Article shall be deemed to have been received on the day of its receipt by the Constitutional Court or on the day of the registered mail receipt.
- (3) Electronic mail, written mail sent by fax and telegrams sent to the Constitutional Court shall not be regarded as submissions instituting constitutional proceedings, or such submissions proposing the institution of constitutional proceedings, unless submitted at the request of the Constitutional Court or where approved by the Constitutional Court.

Article 21
(Contents of a Request/Appeal)

- (1) A request for the institution of proceedings under Article VI(3)(a) of the Constitution and Amendment I ought to contain:
  - a) the title of the challenged act with the name and number of the official gazette in which it was published;
  - b) the provisions of the Constitution deemed to have been violated;
  - c) statements, facts and evidence on which the request is based;
  - d) the signature of an authorized person or applicant;
- (2) An appeal under Article VI(3)(b) of the Constitution ought to contain:
  - a) the challenged decision of a court in Bosnia and Herzegovina;
  - b) the provisions of the Constitution and/or of the international documents on human rights applicable in Bosnia and Herzegovina the appellant deems to have been violated;
  - c) statements, facts and evidence on which the appeal is based;
  - d) in the absence of challenged decision, the reasons for lodging the appeal;
  - e) the signature of the appellant or of the authorized representative;
  - f) special power of attorney for the representation before the Constitutional Court if the appellant has a representative.

- (3) The appeal referred to in paragraph 2 of this Article shall be made on the special form available in the Constitutional Court or on the website of the Constitutional Court. The form shall make an integral part of these Rules. It shall be mandatory to submit the appeal by typing the text either on a computer or a typewriter.
- (4) A request under Article VI(3)(c) of the Constitution ought to contain:
  - a) the provisions of the law which are subject of review of compatibility, along with an indication as to the official gazette in which it was published;
  - b) the provisions of the Constitution, the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and Protocols thereto and the law of Bosnia and Herzegovina, which is the subject of the review of compatibility, the existence or scope of some general rule of the public international law which is pertinent to the decision of the Constitutional Court;
  - c) statements, facts and evidence on which the request is based;
  - d) the signature of an authorized person.
- (5) In the case where the Constitutional Court examines the procedural regularity of the proposed decision under Article VI(3)(f) of the Constitution, a certified transcript of the decision accompanied by the statement of reasons as to the procedure shall be attached to the request.
- (6) The applicant/appellant shall be obligated to inform the Constitutional Court of all the changes as to his/her address, the legal and factual issues relating to the request/appeal, which occurred after he/she lodged the request or lodged the appeal with the Constitutional Court. Otherwise, the Constitutional Court will take a decision according to the status of the case-file.

Article 22
(Supplement to the Request/Appeal)

- (1) In the event that a request/appeal addressed to the Constitutional Court is incomplete, in terms of Article 21 of these Rules or it does not contain the information necessary for the proceedings to be conducted, the Constitutional Court shall request that the applicant or the appellant make the corrections within a specified time limit not exceeding 15 days.
- (2) If the applicant/appellant fails to make the corrections within the time limit referred to in paragraph 1 of this Article, the request/appeal shall be rejected.
- (3) The appeal/request may not be supplemented beyond the time limit referred to in Article 18(1) of these Rules without a request of the Constitutional Court.

Article 23
(Reply to the Request/Appeal)

- (1) The Judge Rapporteur, or the Registrar, shall specify the time limit for the submission of a reply to the allegations given in the request/appeal.
- (2) The Constitutional Court shall send the request/appeal to the author of the challenged act for the purpose of giving the latter an opportunity to reply or submit documents.
- (3) The Constitutional Court shall submit the appeal to the respondent party to the proceedings that resulted in the judgment/decision challenged by the appeal, for the purpose of giving that party an opportunity to submit a reply.
- (4) Failure to submit a reply to the request/appeal shall not affect the course of the proceedings before the Constitutional Court, which will, in that case, base its decision on the submitted information which were not challenged by other parties to the proceedings.
- (5) In case of the rejection of the request/appeal, the Constitutional Court may take a decision without submitting beforehand the request/appeal to the respondent party for the purpose of stating their respective opinion.
- (6) In case that the same issue is involved, the Constitutional Court shall not send the request/appeal for reply and shall take into account the previous replies.

Article 24
(Judge Rapporteur)

- (1) As a rule, following the examination of admissibility, a case shall be assigned to the Judges Rapporteurs in an alphabetical order of the judges' surnames. The President of the Constitutional Court may decide to assign cases to the Judges Rapporteurs in a different manner.
- (2) The cases concerning the same factual and legal issues may be assigned to a single Judge Rapporteur.
- (3) When deciding on a case the Constitutional Court may, on a proposal of the Judge Rapporteur, decide on his/her discharge from the case.
- (4) A Judge Rapporteur shall give his/her approval for a proposal of the decision to be brought before the session of the Constitutional Court.

Article 25
(Urgent Procedure)

- (1) An urgent procedure shall be compulsory in cases concerning the requests lodged on the basis of Article IV(3)(f) of the Constitution, electoral rights and the decisions on interim measures.

- (2) In determining the order in which to deal with the cases, the Constitutional Court will have regard to the importance and urgency of the issues raised on the basis of the criteria it has established itself.
- (3) The President of the Constitutional Court may give priority to a particular request/appeal.

Article 26
(Access to Cases)

- (1) Parties to the proceedings shall have the right to inspect the case-files kept by the Constitutional Court in accordance with the acts of the Constitutional Court and the law regulating the matter relating to the access to information.
- (2) The drafts and proposals of decisions, rulings and other acts prepared for decision-making, as well as acts designated as secret within the meaning of these Rules shall not be available for inspection.
- (3) Inspection of the case-files shall be approved by the Secretary General of the Constitutional Court. It shall be carried out at the official premises of the Constitutional Court and in the presence of an authorized employee of the Constitutional Court, in accordance with the general act of the Constitutional Court.

Article 27
(Copies of Acts)

- (1) Parties to the proceedings and other interested parties may request copies of documents from the case-files with the exception of those which shall not be made available in accordance with Article 26(2) of these Rules.
- (2) Making copies of documents from the case-files shall be approved by the Secretary General of the Constitutional Court. It shall be carried out at the official premises of the Constitutional Court in accordance with the general act of the Constitutional Court.

Article 28
(Notification of the Course of the Proceedings)

- (1) Notification of the course of the proceedings before the Constitutional Court shall be given by the President of the Constitutional Court, or the Registrar of the Constitutional Court, upon the instruction of the President.
- (2) No one shall have the right to give information regarding the Judge Rapporteur and the Legal Advisor whom the case has been assigned to, or information pertaining to the decision-making in the case concerned.

Article 29
(Delivery of Acts)

Acts of the Constitutional Court, summonses and other documents, shall be served on the persons concerned either by registered mail or in person accompanied by a note of delivery.

Article 30
(Basis for Decision-Making)

- (1) The Constitutional Court shall deliberate and take decisions on the basis of a decision proposed by a Judge Rapporteur, or by the Office of the Registrar.
- (2) For the purpose of taking a preliminary position, the Constitutional Court may discuss certain issues of relevance for adopting a decision, on the basis of a memorandum prepared either by the Judge Rapporteur or by the Office of the Registrar.
- (3) Upon a proposal of the Judge Rapporteur or another Judge, a draft decision may be preliminary discussed without a vote on it or an indicative vote may be taken in order to facilitate the preparation of the draft decision.

Article 31
(Scope of Decision-Making)

As a rule, during the decision-making procedure, the Constitutional Court shall examine the existence of only those violations that are stated in the request/appeal.

Article 32
(Joinder and Separation of Cases)

- (1) When the Constitutional Court receives several requests/appeals from within its competence concerning the same issue, the Constitutional Court shall, as a rule, take a decision on the joinder of cases in which the Constitutional Court shall conduct one set of proceedings and take a single decision.
- (2) Requests will not be joined, within the meaning of paragraph 1 of this Article, if this implies considerable prolongation of the proceedings.

Article 33
(Contents of Decisions)

- (1) A decision on the merits shall contain:
  - a) Introduction;
  - b) Enacting clause;

- c) Reasoning;
  - d) Conclusion.
- (2) The introduction shall contain the following: the constitutional grounds and the relevant provision of the Rules of the Constitutional Court, title „Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina”, case number, the name and surname, or the designation of the applicant or appellant, the composition of the deciding body (the names and surnames of the judges who participated in the decision-making according to the order referred to in Article 88 of these Rules without stating their respective academic titles), the date of the session and the type of the decision.
  - (3) The enacting clause shall contain the following: the decision of the Constitutional Court on the subject-matter concerned and the note as to whether the decision shall be published in the official gazettes.
  - (4) The reasoning adduced for the decisions taken on the basis of Article VI(3)(b) shall contain the following: introduction, proceedings before the Constitutional Court, facts of the case, allegations of the appeal, allegations given in the reply to the appeal, relevant law, admissibility, merits and conclusion.
  - (5) The reasoning adduced for the decisions taken on the basis of Article VI(3)(a), VI(3)(c), IV(3)(f) and Amendment I shall contain the following: introduction, proceedings before the Constitutional Court, allegations of the request, allegations of the reply to the request, relevant law, admissibility, merits and conclusion.
  - (6) Exceptionally, the Constitutional Court may take a decision on the merits containing solely the enacting clause, brief reasoning and a reference to the decision adopted previously in the same legal and factual situation.
  - (7) The reasoning adduced for the rest of the decisions of the Constitutional Court shall contain the relevant elements, depending on the type of the decision concerned.

Article 34 (Obligations of Other Institutions)

At the request of the Constitutional Court, the institutions of Bosnia and Herzegovina, the Entities, Brčko District of Bosnia and Herzegovina and legal and physical persons and others shall be obligated to submit data and information necessary for the work of the Constitutional Court. They shall also be obligated to carry out, on an order of the Constitutional Court, actions relevant for conducting the proceedings.

Chapter I.

SESSIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT

Article 35 (Venue)

- (1) The Constitutional Court shall work sitting in sessions.
- (2) The sessions of the Constitutional Court shall be held at the seat of the Constitutional Court.
- (3) Exceptionally, sessions of the Constitutional Court may be held outside the seat of the Constitutional Court.

Article 36 (Scheduling Sessions)

- (1) The President of the Constitutional Court shall convene a session, propose the agenda and chair the session of the Constitutional Court. The President of the Constitutional Court may authorize one of the Vice-Presidents to preside over the sessions of the Constitutional Court within the meaning of Article 88 of these Rules.
- (2) The President of the Constitutional Court shall schedule a session when:
  - a) the Constitutional Court has decided to hold a session;
  - b) a judge requests a session to be convened to discuss issues arising under the jurisdiction of the Constitutional Court.
- (3) The President of the Constitutional Court shall propose the agenda and chair the sessions.
- (4) The agenda of the session shall be determined by the Constitutional Court at a session.
- (5) In case referred to in paragraph 2 line b of this Article, a written request accompanied by a statement of reasons shall be submitted to the President of the Constitutional Court.
- (6) After the President of the Constitutional Court has announced that the Constitutional Court is in session and has proposed the agenda, each judge shall have the right to propose amendments thereto, or the removal of an individual case from the agenda accompanied by an oral explanation of the proposal.
- (7) If the removal of the case from the agenda has been proposed and explained orally by a judge who is the Judge Rapporteur in the case concerned, such a proposal may

not be discussed or voted on, rather it shall be noted in the minutes that the case has been removed from the agenda.

- (8) If the removal of the case from the agenda has been proposed and explained orally by a judge who is not the Judge Rapporteur in the case concerned, and the Judge Rapporteur has accepted the proposal, paragraph 7 of this Article shall be applied accordingly.
- (9) If the removal of the case from the agenda has been proposed and explained orally by a judge who is not the Judge Rapporteur in the case concerned, and the Judge Rapporteur has not accepted the proposal, a decision removing the case from the agenda shall be taken by a majority vote of all the judges.

Article 37 (Summons for a Session)

- (1) The summons for a session of the Constitutional Court, the cases and other materials to be considered at the session, shall be submitted to the judges not later than eight days before the session.
- (2) Exceptionally, in urgent cases, the summons for a session of the Constitutional Court, the cases and other materials to be considered at the session, may be submitted within a shorter period of time.
- (3) The Office of the Registrar will make timely submissions of draft decisions to a Judge Rapporteur in the cases in which a Judge Rapporteur has been designated.

Article 38 (Attendance of the Sessions)

- (1) The sessions of the Constitutional Court shall be attended by the judges, the Secretary General, the Registrar, the Heads of Departments and the person responsible for public relations.
- (2) The President of the Constitutional Court may decide for other qualified persons to attend the session.

Article 39 (Mandatory Adjournment of a Session)

The session of the Constitutional Court sitting as a plenary Court not attended by a minimum of three judges elected by the House of Representatives of the Federation of Bosnia and Herzegovina and by a minimum of one judge elected by the National Assembly of the Republika Srpska shall be adjourned, whereby the next session will be held in the event that the same situation repeats itself without justified reasons.

Article 40
(Course of a Session)

- (1) The President of the Constitutional Court shall chair the session of the Constitutional Court according to the agreed Agenda.
- (2) Prior to opening the deliberation, the President of the Constitutional Court shall be authorized to do the following:
  - a) specify the duration of the entire deliberation on a case;
  - b) determine the duration of the presentation of the first speaker;
  - c) determine the number and duration of rebuttals during a given deliberation.
- (3) In determining the duration of the actions referred to in paragraph (2) of this Article the President of the Constitutional Court shall have regard to the complexity of the case, the clarity, easy referencing and comprehensiveness of the explanation of the proposal of the decision, ruling or the report and the opening oral explanation by the Judge Rapporteur.
- (4) Prior to the deliberation and voting, regarding a particular case on the agenda of the session of the Constitutional Court, the Judge Rapporteur will outline a brief account of the factual and legal issues relevant to the deliberation and decision-making and will give a proposal of the decision.
- (5) The Judge Rapporteur may request that the Registrar presents the facts of the case and provides information as to the relevant law and case-law.
- (6) Following the presentation made by the Judge Rapporteur or the Registrar, the floor shall be given to the judges in the order in which they have asked for the floor.
- (7) After the judges who asked for the floor have completed their presentation, the floor shall be given for rebuttals or comments.
- (8) The Secretary General or the Registrar of the Constitutional Court may also take part in the deliberation, and, upon the invitation of a President of the Constitutional Court, the Heads of Departments of the Constitutional Court and the Legal Advisors to the judges of the Constitutional Court may do likewise.
- (9) The President of the Constitutional Court shall have the right to warn the speaker of the duration of his/her oral presentation, if he/she finds it unjustifiably lengthy.
- (10) In the event that a judge fails to complete his/her presentation within the specified time, the President of the Constitutional Court shall warn him/her of the elapsed time and shall give one minute to summarize and complete the presentation. After the expiry of the time given, the President of the Constitutional Court shall be authorized to interrupt the presentation of the judge and give the floor to the next speaker.

Article 41
(Adjournment of Deliberation)

The Constitutional Court may adjourn or discontinue the deliberation of a case for the purpose of obtaining new data and information, as well as for any other purpose.

Article 42
(Decision-Making)

- (1) Following the conclusion of the deliberation of a case, the Constitutional Court shall take a decision.
- (2) Only a judge who has attended the session at which the deliberation has been held on the case on which a decision is to be taken, may take part in the decision-making of the Constitutional Court.
- (3) A judge may not abstain from voting.
- (4) A decision of the Constitutional Court sitting as a plenary Court or as a Grand Chamber shall be taken by the majority of votes of the total of nine judges of the Constitutional Court.
- (5) Exceptionally, in the event where less than the total of nine judges take part in the decision-making by a plenary Court, for the reasons referred to in Article 90 paragraph 1 or Article 98 of these Rules and in the event where not all judges have been elected, or where a judge/judges have been prevented from discharging their office due to illness for a prolonged period of time, unless at least five judges vote identically on the proposal of a decision on a request/appeal, in the case referred to in Article 98, the decision-making procedure shall be postponed for one of the next sessions or until the election of an absent judge provided that this period is no longer than six months, and if the same situation occurs again after the expiry of that time limit, the President's vote *i.e.* the vote of the judge replacing the President shall carry a weight of two votes.
- (6) The decisions of the Chamber shall be taken unanimously.
- (7) The voting shall be done by show of hands.
- (8) The voting shall be done in the order in which the proposals have been presented. Before the vote, a preliminary non-binding vote on a proposed decision or parts of it may be held. The proposal that receives the majority during the preliminary vote shall be considered to be the first proposal to be voted on in accordance with paragraph 1 of this Article.
- (9) In other cases, the proposal of the Judge Rapporteur shall be considered to be the first proposal to be voted on, unless the Judge Rapporteur has proposed otherwise.

Article 43
(Separate Opinions)

- (1) Any judge who has taken part in the consideration of the case shall be entitled to state his/her opinion, concurring with or dissenting from the decision, or give a bare statement of dissent or joining a separate opinion.
- (2) Any judge shall have the right and obligation to present and explain his/her separate opinion in writing not later than 15 days after the edited decision has been sent to him/her.
- (3) A separate opinion of a judge shall be attached to the minutes of the session and enclosed with the case-file concerned. This shall be duly noted in the rendered decision and the ruling.
- (4) A separate opinion shall be annexed to the decision. The decision, together with the separate opinion, shall be published in the Official Gazettes and the Bulletin of the Constitutional Court.
- (5) A decision shall not be remitted before a separate opinion has been submitted or before the time limit referred to in paragraph 2 of this Article has expired. If a separate opinion has not been submitted before the expiry of the time limit referred to in paragraph 2 of this Article, the decision shall be remitted, and the separate opinion submitted subsequently shall be enclosed with the case-file and shall make an integral part thereof.

Article 44
(Recording Sessions)

- (1) The sessions of the Constitutional Court shall be recorded.
- (2) A recording/audio recording shall be attached to the Minutes and shall make an integral part thereof.
- (3) The manner of using a recording/audio recording shall be governed by the general act of the Constitutional Court.

Article 45
(Minutes of the Sessions)

- (1) The sessions of the Constitutional Court shall be entered into the Minutes.
- (2) The Minutes of a session of the Constitutional Court shall contain the following:
  - a) the date and venue of the session;
  - b) the names of the judges who are present and those who are absent;
  - c) the names of other persons present at the session;

- d) the subject-matter of deliberation and decision-making;
  - e) the enacting clause of the decision taken;
  - f) the voting results, indicating a judge/judges who voted against the decision, or who announced a separate opinion;
  - g) other conclusions reached with regard to the deliberation on the case.
- (3) When the public is excluded from a session or a part of it, this shall be also noted in the Minutes.
  - (4) As a rule, the Minutes of a session of the Constitutional Court shall be adopted at the next session.
  - (5) The adopted Minutes of the sessions of the Constitutional Court shall be signed by the President of the Constitutional Court and the Secretary General of the Constitutional Court.
  - (6) The Minutes shall make an integral part of the archives of the Constitutional Court and shall be safeguarded in accordance with the general act of the Constitutional Court.

Article 46
(Public Hearing)

- (1) When necessary to directly deliberate on an issue relevant for taking a decision during the proceedings before the Constitutional Court, the plenary Court shall hold a public hearing.
- (2) The Constitutional Court shall take a decision on the need to hold a public hearing, on a proposal of a Judge Rapporteur or another judge.

Article 47
(Summons for Public Hearing)

- (1) The parties to the proceedings shall be summoned to attend the public hearing.
- (2) If necessary, the Constitutional Court shall also summon the persons who may provide expert opinions and explanations relevant for taking a decision.
- (3) The Constitutional Court shall decide whether to invite the persons referred to in paragraph 2 of this Article on a proposal of a Judge Rapporteur. The participants shall not be granted honorarium.

Article 48
(Time Frame)

- (1) A summons to attend a public hearing and the corresponding materials shall be served not later than eight days prior to the public hearing.

- (2) Exceptionally, a summons to attend a public hearing may be served within a shorter period of time.

Article 49
(Venue)

- (1) A public hearings shall be held at the seat of the Constitutional Court.
- (2) In the event of special reasons, the Constitutional Court may decide to hold a public hearing outside the seat of the Constitutional Court.

Article 50
(Consequences of a Failure to Attend the Public Hearing)

The absence of the parties to the proceedings at a public hearing shall not prevent the Constitutional Court from holding a public hearing and taking a decision.

Article 51
(Adjournment and Discontinuation)

- (1) When necessary, the Constitutional Court may adjourn or discontinue a public hearing in order to obtain the necessary data and information, as well as in other justified cases.
- (2) In cases referred to in paragraph 1 of this Article, the President of the Constitutional Court shall inform the parties to the proceedings and other summoned persons as to when the public hearing shall be held or resumed.

Article 52
(Presiding over a Public Hearing)

- (1) The President of the Constitutional Court shall open a public hearing, announce the subject matter of the hearing and chair the session within the meaning of Article 40 of these Rules.
- (2) The Secretary General of the Constitutional Court shall inform the Constitutional Court of the presence of the parties to the proceedings and other persons summoned.

Article 53
(Role of the President of the Court)

- (1) At a public hearing, the President of the Constitutional Court shall present the facts and the disputable legal issues relevant for the deliberation, without stating his/her position on taking a decision.

- (2) Following the presentation made by the President of the Constitutional Court, the parties to the proceedings shall present reasons for their respective positions and give replies to the allegations made at the hearing, while other summoned persons shall present their opinions relevant for the clarification of the state of affairs.

Article 54
(Maintenance of Order)

- (1) The President of the Constitutional Court shall maintain order at a public hearing.
- (2) For that purpose he/she may:
  - a) warn a person who disturbs the order;
  - b) take the floor away from a person offending the Constitutional Court or someone else, or who is abusing in any other way the floor given to him/her;
  - c) remove from a public hearing a person who, despite the warning, continues to disrupt the course of a public hearing.

Article 55
(Conclusion of Public Hearing)

When the presentations made by the parties to the proceedings and other summoned persons have been completed and there are no issues to be clarified, the President of the Constitutional Court shall conclude the public hearing and inform the parties to the proceedings and other persons in attendance of the time and manner of announcing the decision of the Constitutional Court.

Article 56
(Minutes)

- (1) A public hearing shall be entered into the Minutes.
- (2) The Minutes of a public hearing shall include the data referred to in Article 45 of these Rules.
- (3) If there was no audio recording of a public hearing, the Minutes shall include a summary of the statements of the parties to the proceedings and of other persons in attendance.
- (4) Statements of the parties to the proceedings and of other persons in attendance, who may submit their written statements to the Constitutional Court, shall be attached to the Minutes of a public hearing.

Chapter II.

DECISIONS AND OTHER ACTS OF THE CONSTITUTIONAL COURT

Article 57 (Types of Decisions)

- (1) The Constitutional Court shall take decisions following the deliberation and voting.
- (2) The decisions of the Constitutional Court are as follows:
  - a) on the admissibility of a request/appeal;
  - b) on the admissibility and the merits of a request/appeal (full or partial);
  - c) rendering ineffective a provision/general act, which is incompatible with the Constitution;
  - d) on the discontinuation of the proceedings;
  - e) on an interim measure.
- (3) If need be, the Constitutional Court may render rulings and conclusions both in the proceedings before the Constitutional Court and on the internal matters of the Constitutional Court.

Article 58 (Decision on Admissibility)

The Constitutional Court shall take a decision on admissibility rejecting a request/appeal under the conditions laid down in Articles 18, 19 and 22 of these Rules.

Article 59 (Decision on Admissibility and Merits)

- (1) The Constitutional Court shall take a decision on admissibility and merits when granting or dismissing a request/appeal.
- (2) The Constitutional Court shall grant a request/appeal when, in accordance with its competences arising under Article VI(3)(a) and (b) of the Constitution and Amendment I, it finds that there is a violation of the Constitution, or when it finds, within the meaning of the competence of the Constitutional Court arising under Article VI(3)(c) of the Constitution, that a law on whose validity depends a decision of any court of Bosnia and Herzegovina, is incompatible with this Constitution, with the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, or with the laws of Bosnia and

Herzegovina, or concerning the existence or the scope of a general rule of public international law pertinent to the court's decision.

- (3) The Constitutional Court shall dismiss a request/appeal when, in accordance with its competences under Article VI(3)(a) and (b) of the Constitution and Amendment I, it finds that there is no violation of the Constitution, or that there is no violation within the meaning of the competence of the Constitutional Court arising under Article VI(3)(c) of the Constitution.
- (4) The Constitutional Court shall grant a request by its decision when it finds that the procedural regularity of the request, lodged in accordance with Article IV(3)(f) of the Constitution, exists.
- (5) The Constitutional Court shall dismiss a request by its decision when it finds that the procedural regularity of the request, lodged in accordance with Article IV(3)(f) of the Constitution, does not exist.

Article 60 (Partial Decision)

The Constitutional Court may take a partial decision if a request/appeal contains a number of issues and if the nature of the case makes that possible.

Article 61 (Effects of the Decisions on Request)

- (1) The Constitutional Court shall, in the decision granting a request, decide on its legal effect (*ex tunc, ex nunc*).
- (2) In a decision establishing the incompatibility under Article VI(3)(a) and VI(3)(c) of the Constitution, the Constitutional Court may quash the general act or some of its provisions, in full or partly.
- (3) The quashed general act, or its quashed provisions, shall be rendered ineffective on the next day following the date of the publication of the decision in the *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*.
- (4) Exceptionally, the Constitutional Court may, by its decision finding the incompatibility under Article VI(3)(a) and VI(3)(c) of the Constitution, grant a time-limit for harmonization, which may not exceed six months.
- (5) If the established incompatibility is not removed within the time-limit referred to in paragraph 4 of this Article, the Constitutional Court will, by its decision, establish that the incompatible provisions are rendered ineffective.
- (6) The incompatible provisions shall be rendered ineffective on the first day following the date of publication of the decision referred to in paragraph 4 of this Article in the *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*.

Article 62
(Effects of Decisions on Appeal)

- (1) In a decision granting an appeal, the Constitutional Court shall quash the challenged decision and refer the case back to the court or to the body which took that decision, for renewed proceedings, unless the consequences of violation of the constitutional rights may be removed in some other manner.
- (2) If the law regulating the competence for acting in the respective legal matter was amended prior to taking of a decision by the Constitutional Court, the court or the body which took the quashed decision is obligated to refer the case to the competent court or body without delay.
- (3) In reasoning adduced for its decision, the Constitutional Court shall specify which constitutional right has been violated and it shall give an explanation of the violation.
- (4) The court or the body whose decision has been quashed is obligated to take another decision and, in doing so, it shall be bound by the legal opinion of the Constitutional Court concerning the violation of the appellant's the rights and freedoms guaranteed under the Constitution.
- (5) Exceptionally, if the authority, the decision of which was quashed in terms of the aforesaid, takes a new decision without complying with the legal views of the Constitutional Court, the Constitutional Court itself may decide on the merits of the case, if there is a decision of a body that is not in violation of the constitutional rights, so that such decision shall remain in effect.
- (6) The proceedings before the court or before the authority referred to in paragraph 4 of this Article shall be expedited.
- (7) In a decision granting an appeal due to the violation of Article II(3)(e) of the Constitution for failure to take a decision within a reasonable time limit, the Constitutional Court may order urgent termination of the proceedings.
- (8) A decision on appeal shall take legal effect as of the service of the decision on the person having the competence to enforce it, unless otherwise decided by the Constitutional Court.

Article 63
(Decision to Terminate the Proceedings)

- (1) The Constitutional Court shall take a decision to terminate the proceedings when, during the proceedings:
  - a) the unconstitutionality of the challenged act is removed;
  - b) the challenged general act is rendered ineffective;

- c) the appellant died or, in case when the appellant is a legal person, the appellant no longer exists;
  - d) the applicant/appellant has withdrawn the request/appeal;
  - e) the prerequisites for the proceedings to be conducted no longer exist (the appellant/the applicant has no longer interest in) or the Constitutional Court finds that it would be irrelevant to proceed with further procedure provided that human rights are complied with;
- (2) In cases referred to in items (a) and (b) of paragraph 1 of this Article, the Constitutional Court shall continue the proceedings if there is a manifest violation of the provisions of Article II of the Constitution or if the consequences of the violation of the rights and fundamental freedoms have not been removed and, in case referred to in item (c) of paragraph 1 of this Article, if the heir or legal successor submits a request in writing to charge oneself with the continuation of the proceedings within 30 days from the date of death or cessation of the existence of the legal person or change of its status.

Article 64 **(Decision on Interim Measure)**

- (1) The Constitutional Court may, of its own motion or at the request of an applicant or appellant, adopt any interim measure it deems necessary in the interest of the parties or the proper conduct of the proceedings before the Constitutional Court.
- (2) Exceptionally, the President of the Constitutional Court may, if it is not possible to convene a session, adopt an interim measure such as is referred to in paragraph 1 of this Article.
- (3) A decision on an interim measure such as is referred to in paragraphs 1 and 2 of this Article shall be submitted immediately to the enactor of the challenged act and to the parties to the proceedings for enforcement.
- (4) The proceedings concerning the adoption of an interim measure shall be expedited and a decision granting a request for the adoption of an interim measure shall be binding until the Constitutional Court takes a final decision.
- (5) A request for interim measure may be lodged by the party to the proceedings before the Constitutional Court referred to in Article 16 of these Rules, provided that he/she previously requested, in accordance with the possibilities prescribed by the law, postponement of enforcement of decisions made by the ordinary courts or administrative authorities in the proceedings conducted before those courts or authorities.

Article 65
(Legal Effects of Decision on Request)

Everyone whose right was violated by a final or legally binding individual act, which was issued in accordance with provisions that were rendered ineffective within meaning of Article 61 of these Rules, shall have the right to request the competent body to alter that individual act while the competent body is obligated to renew proceedings and harmonize the act with the decision of the Constitutional Court.

Article 66
(Deadline for Submission of a Request)

A request for altering a final or legally binding act referred to in Article 65 of these Rules may be lodged within six months as from the date of the publication of the decision in the *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, provided that not more than five years have elapsed between the enactment of the act and the decision of the Constitutional Court.

Article 67
(Editing of Decisions)

- (1) Editing of the texts of the Constitutional Court's decisions shall be carried out by the Editorial Commission.
- (2) The President of the Editorial Commission and the Registrar shall confirm the final texts of all decisions by their respective signatures.
- (3) Decisions to be published shall be proofread and published in the official languages and alphabets of Bosnia and Herzegovina in accordance with the decision of the Constitutional Court taking account of the equal representation, whereas more significant decisions shall be translated into the English language after being proofread.
- (4) The decisions and rulings not to be published shall be served on parties in one of the official languages and alphabets of Bosnia and Herzegovina.
- (5) As a rule decisions are remitted within a time limit of 30 days from the date of the adoption thereof.

Article 68
(Review of Decisions)

- (1) In the event of discovery of a fact which might by its nature have a decisive influence on the outcome of the dispute concerned and which, when a decision was taken, was unknown to the Constitutional Court and could not reasonably have

been known to the party, the party may, within a period of six months after that party acquired knowledge of the fact, request the Constitutional Court to review that decision, and at the latest within the time limit of one year from the date of receipt of the decision.

- (2) Exceptionally, if the European Court of Human Rights finds that human rights relating to the access to a court have been violated in the proceedings before the Constitutional Court and if the decision of the Constitutional Court is based on such a violation, the Constitutional Court shall renew proceedings not later than three months from the finality of the judgment of the European Court of Human Rights.
- (3) The request referred shall mention the decision which is subject of review and shall contain information necessary to show that the requirements laid down in paragraph 1 of this Article have been met. The request shall be accompanied by the copies of all supporting documents. The request and supporting documents shall be lodged with the Constitutional Court.
- (4) The original Chamber shall dismiss the request if there are no reasons warranting the consideration thereof. In such event, the Office of the Registrar shall inform the applicant in writing. If it is not possible to constitute the original Chamber, the President of the Constitutional Court shall fill in the Chamber or shall compose the Chamber.
- (5) If the original Chamber decides to review its decision, the subject of review shall be examined in accordance with the rules applicable to the regular proceedings before the Constitutional Court.

Article 69 (Signing of Decisions)

- (1) The original decision of the Constitutional Court shall be signed by the President and the Registrar. The decision shall be published with the signature of the President of the Constitutional Court only.
- (2) The Secretary General of the Constitutional Court shall certify copies of the decisions that are being submitted.

Article 70 (Correction of Errors)

- (1) If the original decision contains clerical errors or if the published text is not identical to the original, the Secretary General of the Constitutional Court shall rectify the errors based on a conclusion of the Constitutional Court.
- (2) The correction shall be submitted to the participants to the proceedings and it shall be published in the same manner as the decision.

Article 71
(Publication of Decisions)

- (1) When making decisions the Constitutional Court decides on the publication thereof in the *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina* and Official Gazettes of the Entities and the Brčko District of Bosnia and Herzegovina.
- (2) A decision referred to in paragraph 1 of this Article shall contain the names of the appellant or legal person and other parties to the proceedings referred to in Article 16 these Rules, unless otherwise requested by the appellant or the respondent party during the proceedings before the Constitutional Court or if the nature of the procedure requires it.

Chapter III.

ENFORCEMENT OF DECISIONS

Article 72
(Binding Nature, Manner of Enforcement and
Time-limit for Enforcement)

- (1) The decisions of the Constitutional Court shall be final and binding. Every physical and legal person shall be obligated to comply with them.
- (2) All bodies shall be obligated to enforce the decisions of the Constitutional Court within their competences established by the Constitution and law.
- (3) Every person who has a legal interest may seek enforcement of a decision of the Constitutional Court.
- (4) The Constitutional Court may specify in its decision the manner of and time-limit for the enforcement of the decision of the Constitutional Court.
- (5) Within the time-limit referred to in paragraph 4 of this Article, the body obligated to enforce the decision of the Constitutional Court shall be obligated to submit information about the measures taken to enforce the decision of the Constitutional Court, as required by the decision.
- (6) In the event of a failure to enforce a decision, or a delay in enforcement or in giving information to the Constitutional Court about the measures taken, the Constitutional Court shall render a ruling in which it shall establish that its decision has not been enforced and it may determine the manner of enforcement of the decision. This ruling shall be transmitted to the competent prosecutor or another body competent to enforce the decision, as designated by the Constitutional Court.

**Article 73
(Discontinuation of Enforcement)**

Enforcement of final or legally binding individual acts which have been enacted in accordance with the provisions that ceased to be in force pursuant to Article 61 of these Rules can neither be ordered nor carried out. The enforcement shall be discontinued in the event it has commenced.

**Article 74
(Compensation for Non-Pecuniary Damage)**

- (1) In a decision granting an appeal, the Constitutional Court may award compensation for non-pecuniary damages.
- (2) If the Constitutional Court considers that compensation for pecuniary damage is necessary, it shall award it on equitable basis, taking into account the standards set forth in the case-law of the Constitutional Court.

Chapter IV.

SPECIAL PROVISIONS

**Article 75
(Posting on the Notice-board or Website)**

- (1) If summons, decisions or rulings of the Constitutional Court cannot be served for any reason on the participants to the proceedings, the service shall be effectuated by posting summons, decisions or rulings on the notice-board of the Constitutional Court or the website of the Constitutional Court.
- (2) The submission shall be considered effectuated upon expiration of eight days after summons, decisions or rulings have been posted on the notice-board of the Constitutional Court and website of the Constitutional Court.

**Article 76
(Other Issues)**

The Constitutional Court shall decide in each individual case on any issue regarding the proceedings before the Constitutional Court not regulated by these Rules.

PART III - ORGANIZATION OF THE CONSTITUTIONAL COURT

Chapter I.

RIGHTS AND OBLIGATIONS OF THE CONSTITUTIONAL COURT

Article 77

(Organizational and Financial Competences)

- (1) In addition to its functions exercised in accordance with the provisions of the Constitution, the Constitutional Court shall also decide on:
  - a) the election of the President and Vice-Presidents of the Constitutional Court;
  - b) the status and immunity rights of the President and judges of the Constitutional Court;
  - c) the internal organization of the Constitutional Court and the Secretariat of the Constitutional Court;
  - d) the working bodies of the Constitutional Court;
  - e) status issues of the persons appointed and dismissed by the Constitutional Court;
  - f) the work schedule of the Constitutional Court and its execution;
  - g) the financial needs of the Constitutional Court;
  - h) adoption of the annual budget of the Constitutional Court;
  - i) other issues within the competence of the Constitutional Court.
- (2) In the exercise of its financial independence, the Constitutional Court shall:
  - a) draw up a draft budget required to carry out of the Constitutional Court's competences and submit it to the Presidency of Bosnia and Herzegovina for the purpose of having it included in the Draft Budget pursuant to Article VIII of the Constitution;
  - b) adopt a financial plan for the Constitutional Court in which it plans and takes decisions on the expected revenues and expenditures in the current year;
  - c) adopt an annual budget;
  - d) decide on the use of grants and other sources of revenues.

Article 78
(Additional Attendees)

- (1) In addition to the President of the Constitutional Court and the judges, the Secretary General of the Constitutional Court and the Registrar shall also attend the sessions of the Constitutional Court when matters under Article 77 of these Rules are being decided upon.
- (2) In the event that the issue referred to in paragraph 1, lines c, d, f, g and h and paragraph 2 of Article 77 of these Rules are discussed, the Assistant Secretary General of the Constitutional Court and the professional persons designated by the President of the Constitutional Court shall also attend the sessions of the Constitutional Court.

Article 79
(Cooperation with other Courts and Institutions)

- (1) The Constitutional Court shall cooperate with other constitutional courts or bodies having the same jurisdiction.
- (2) The Constitutional Court may organize and participate at the meetings and conferences when issues of interest to the work of the Constitutional Court are discussed.

Chapter II.

**PRESIDENT OF THE CONSTITUTIONAL
COURT AND JUDGES**

Article 80
(Selection of Judges)

- (1) The judges of the Constitutional Court shall be selected in accordance with Article VI(1) of the Constitution.
- (2) The judges shall be distinguished lawyers of high moral standing. Any eligible voter so qualified may serve as a judge of the Constitutional Court. The judges selected by the President of the European Court of Human Rights shall not be citizens of Bosnia and Herzegovina or of any neighboring state.
- (3) The judges shall act in the Constitutional Court in their personal capacity.

Article 81
(President and Vice-Presidents)

The Constitutional Court shall elect its President and Vice-Presidents from among the judges.

Article 82
(Solemn Declaration)

Before taking up office, each elected judge shall, at the first sitting of the plenary Court at which the judge is present or in case of need, before the President of the Constitutional Court, take the following oath or make the following solemn declaration:

I solemnly declare that in exercising my functions as a judge of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina, I will uphold the Constitution and laws of Bosnia and Herzegovina and that I will exercise my functions as a judge conscientiously and impartially.

Article 83
(Election of President)

- (1) The Constitutional Court shall elect its President at the session of plenary Court by secret ballot by a rotation of the judges selected by the legislative authorities of the Entities under Article VI(1)(a) of the Constitution of BiH; the President of the Constitutional Court may not be from among the constituent peoples or Others that the former and the second former President were selected from, in two consecutive terms.
- (2) If no judge receives the majority in the first round of voting, ballot shall take place between the two judges who have received most votes and the judge who receives more votes in the second round of voting shall be elected.

Article 84
(Term of Office of President)

- (1) The term of office of President of the Constitutional Court shall be three years and it shall commence upon election.
- (2) If a President of the Constitutional Court ceases to be a member of the Constitutional Court before the end of his/her regular term of office, the plenary Court shall appoint a president for the remainder of the term of office in accordance with the principles set forth in Article 83 of these Rules.

Article 85
(Representation of the Constitutional Court)

The President of the Constitutional Court shall represent the Constitutional Court, organize, direct, convene and chair the sessions and public hearings, sign the decisions of the Constitutional Court, be responsible for cooperation with other institutions, issue individual acts and carry out other duties as specified in these Rules and other acts of the Constitutional Court.

Article 86
(Election of Vice-Presidents)

- (1) The Constitutional Court shall elect three Vice-Presidents at the same session when President of the Constitutional Court is being elected.
- (2) The Vice-Presidents of the Constitutional Court shall be elected from among all the judges.
- (3) The President of the Constitutional Court and Vice-Presidents of the Constitutional Court shall not be members of the same constituent people or other peoples.
- (4) The term of office of the Vice-Presidents of the Constitutional Court shall be the same as that of President of the Constitutional Court.
- (5) The voting for the Vice-Presidents shall be carried out in the same manner as for the President of the Constitutional Court.
- (6) The provisions of Article 83 of these Rules shall also apply to the Vice-Presidents of the Constitutional Court.

Article 87
(Replacement of President)

- (1) In the event of his/her absence or in the event of being otherwise prevented, the President of the Constitutional Court shall designate a Vice-President to act on his/her behalf.
- (2) In the event that the President of the Constitutional Court is unable to designate a Vice-President to represent him or her, the Constitutional Court shall determine which of the elected Vice-Presidents shall represent the President of the Constitutional Court within the meaning of paragraph 1 of this Article.

Article 88
(Precedence)

- (1) The judges or Vice-Presidents shall take precedence after the President of the Constitutional Court according to the date of their election.

- (2) The judges elected to office on the same date shall take precedence according to age.

Article 89
(Rights and Obligations of Judges)

Each judge shall have the right and obligation to participate in the work and decision-making by the Constitutional Court and those of its working bodies of which he or she is a member.

Article 90
(Disqualification)

- (1) The President of the Constitutional Court or a judge shall not participate in the work and the decision-making process relating to a request for institution of proceedings or an appeal if:
  - a) he/she has a personal interest in the case;
  - b) he/she was involved in the taking of the decision which is the subject of the dispute, as a judge, party to the proceedings or a representative of a party or was involved in the rendering of the judgment which is the subject of the appeal or the law which is the subject of review of constitutionality (under Article VI(3) of the Constitution) as well as in a review of procedural regularity of the proposed decision of the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina (Article VI(3)(f) of the Constitution); or
  - c) there are other circumstances which raise reasonable suspicion as to his or her impartiality.
- (2) A judge whose disqualification is being decided on may give a reply to the proposal for disqualification.
- (3) A decision on disqualification referred to in paragraph 2 of this Article shall be taken by a majority of the judges, on a proposal of the President of the Constitutional Court or a judge.

Article 91
**(Conscientious Exercise of Judicial Functions, Safeguarding
Reputation and Dignity)**

- (1) The judges shall perform the function of a judge conscientiously.
- (2) The judges shall uphold the reputation and dignity of the Constitutional Court and the reputation and dignity of a judge.

Article 92
(Right to Propose Issues)

The judges shall have the right to propose issues for consideration at the sessions of the Constitutional Court.

Article 93
(Right to be Informed on a Regular Basis)

- (1) The judges shall have the right to be informed on all issues of importance for carrying out of the functions of the Constitutional Court on a regular basis.
- (2) The President and the Secretary General of the Constitutional Court shall be responsible for keeping the judges informed.

Article 94
(Official Identity Card)

- (1) The Constitutional Court shall issue an official identity card to the President of the Constitutional Court and the judges.
- (2) The form and manner of issuance of the official identity cards shall be stipulated by the Constitutional Court.

Article 95
(Official Attire)

The President of the Constitutional Court, the judges, the Secretary General and the Registrar shall be obligated to wear official attire at public hearings. At other sessions the attire shall be worn in accordance with the decision of the President of the Constitutional Court.

Article 96
(Incompatibility of the Office of Judge of the Constitutional Court)

- (1) The position of a judge shall be incompatible with:
  - a) a membership in a political party or a political organization in Bosnia and Herzegovina;
  - b) a membership in a legislative, executive and other judicial authority in Bosnia and Herzegovina or the Entities and the Brčko District of Bosnia and Herzegovina;
  - c) any other position which could affect the impartiality of the judge.
- (2) The judges elected by the Entity Legislature shall not be members of an administrative or supervisory committee of public or private companies or other legal persons.

- (3) A university professor (assistant professor, full or associate professor) of law elected as a judge of the Constitutional Court may, on a reduced scale, continue to teach and work at the university as a professor of law.
- (4) For the purpose of this Article, other scientific or professional work or membership of institutes or associations of lawyers as well as humanitarian, cultural, sport or other associations shall not be considered a public or professional duty, unless those activities are associated with the activities of a political party.
- (5) Each judge shall declare to the President of the Constitutional Court any additional activity. In the event of a disagreement between the President of the Constitutional Court and the judge concerned, any question arising shall be decided by the plenary Court.

Article 97 (Immunity)

- (1) A judge shall be entitled to immunity in exercising his or her functions.
- (2) A judge of the Constitutional Court shall not be held criminally or civilly liable for any action taken within his/her office. A judge of the Constitutional Court shall not be held criminally liable, detained or sentenced for an opinion expressed or a vote cast at the Constitutional Court.
- (3) A judge of the Constitutional Court may not be prosecuted, held, deprived of liberty or detained without prior consent given by the Constitutional Court. A prosecutor cannot initiate or pursue investigation or bring an indictment if he/she does not submit evidence showing that the consent has been given.
- (4) The plenary Court may decide by the majority of votes that the judge of the Constitutional Court, for whom the Constitutional Court approved the continuation of criminal proceedings and against whom the indictment was confirmed by the competent court, may be temporarily suspended from his/her office at the Constitutional Court pending the proceedings. In such event, that judge shall be entitled to salary.
- (5) If a judge invokes immunity during civil proceedings conducted against the judge claiming that the action constituting the grounds for instituting such civil proceedings has been taken within the scope of his/her duties, the Constitutional Court shall discuss and decide on that issue.

Article 98 (Termination of Office)

- (1) A judge may be dismissed from office before the end of his/her term in the following cases:

- a) if he/she requests it;
  - b) if he/she is sentenced to an unsuspended prison sentence for committing a criminal offence that makes him or her unsuitable for the office;
  - c) if he/she permanently loses the ability to perform his or her functions;
  - d) if the circumstances indicated in Article 96 of these Rules occur;
  - e) if he/she fails to perform the function of a judge in accordance with Article 91 of these Rules.
- (2) The Constitutional Court shall establish the existence of reasons referred to in paragraph 1 of this Article and it shall dismiss the judge from office on the basis of a consensus of other judges and inform the body which elected that judge.

Article 99
(Procedure for the Election of a New Judge)

- (1) The President of the Constitutional Court shall institute proceedings for the election of a judge in accordance with Article VI(1)(a) of the Constitution not later than six months prior to the expiration of the term of office of a judge due to his/her age.
- (2) In the event of resignation or dismissal of a judge from office, the President of the Constitutional Court shall institute proceedings for the election of a judge as from the date of taking of the decision of the plenary Court.
- (3) In the event referred to in paragraphs 1 and 2 of this Article, the President of the Constitutional Court shall inform the Chair of the House of Representatives of the Parliament of the Federation of Bosnia and Herzegovina or the Chair of the National Assembly of the Republika Srpska, the Presidency of Bosnia and Herzegovina and the President of the European Court of Human Rights.
- (4) In case referred to in paragraph 1 of this Article, a newly elected judge shall assume office after the end of term of office of the judge whose term ended due to his/her age after the receipt of the acts of the competent body.
- (5) A newly elected judge, who is elected in place of a judge who resigned or was dismissed from office, shall assume office after the decision on the election has been published in the official gazettes or after the appropriate act of the President of the European Court of Human Rights has been received.
- (6) The decisions referred to in this Article shall be published in the *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina* and in the Official Gazettes of the Entities and *Official Gazette of the Brčko District of Bosnia and Herzegovina*.

Article 100
(Working Bodies)

- (1) The work of the Constitutional Court shall be carried out through permanent and *ad hoc* commissions and other bodies of the Constitutional Court.

- (2) The permanent commissions shall be:
  - a) the Editorial Commission;
  - b) the Commission for Administrative Affairs;
  - c) the Commission for Budget;
  - d) the Commission for Publication, Information and Information Systems.
- (3) The work of the permanent commissions shall be regulated in the Rules.
- (4) *Ad hoc* commissions shall be established for the purpose of drafting general acts, professional papers, analysis and for other purposes.

Article 101
(Composition and Organization of Working Bodies)

- (1) A permanent commission shall, as a rule, consist of the President and three members.
- (2) The President and one member shall always be elected from among the judges.
- (3) If required, the commission shall elect a secretary.
- (4) The President and the members of the permanent commissions shall be elected for a period of three years. They may be re-elected upon expiration of this period.

Article 102
(Editorial Commission)

The Editorial Commission shall prepare the final texts of decisions and other acts of the Constitutional Court.

Article 103
(Commission for Administrative Affairs)

The Commission for Administrative Affairs shall supervise and analyze the organization of the work of the Constitutional Court, prepare the proposal of the financial plan and annual financial statement and make proposals and deliver opinions for resolving other issues relating to the judges, the Secretary General of the Constitutional Court and persons who are appointed and dismissed by the Constitutional Court and determine the proposals for general acts of the Constitutional Court.

Article 104
(Commission for Budget)

The Commission for Budget shall consider the proposal for the budget of the Constitutional Court.

Article 105
(Commission for Publications and Information)

The Commission for Publications and Information of the Constitutional Court shall publish the Bulletin and other publications of the Constitutional Court, shall update the appropriate professional literature as well as articles on the work of constitutional courts in the media, scientific and professional publications, shall decide on the purchase of professional literature, shall be responsible for the development and improvement of the information system of the Constitutional Court and inclusion of the system into information network both in the country and abroad.

Chapter III.

SECRETARIAT OF THE CONSTITUTIONAL COURT

Article 106
(Organization and Management of the Secretariat)

- (1) The Secretariat of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (hereinafter: the Secretariat) shall assist the Constitutional Court in performing its professional and other duties.
- (2) Departments, the scope of whose work shall be established by a Decision on the Organization of the Secretariat taken by the Constitutional Court sitting in plenary, shall be formed within the Secretariat.
- (3) The Secretariat shall be managed by the Secretary General who shall assist the Constitutional Court in the performance of its functions and be responsible for the organization and activities of the Secretariat under the authorization of the President of the Constitutional Court.

Article 107
(Requirement for Performing the Most Complex Tasks in the Secretariat)

- (1) In addition to the Secretary General of the Constitutional Court, the most complex professional duties relating to exercising of the rights and duties of the Constitutional Court shall be carried out by the Registrar, Heads of Departments, Head of Office of the President of the Constitutional Court, Assistant Secretary General of the Constitutional Court, legal advisors to the judges who are appointed and dismissed by the plenary Court.

- (2) Distinguished lawyers with the experience in the same or similar legal activities and in accordance with the conditions prescribed by a special act of the Constitutional Court may be appointed to the Secretary General of the Constitutional Court, Registrar, Heads of Departments, Head of Office of the President, Assistant Secretary General of the Constitutional Court, legal advisors to the judges.
- (3) The Registrar shall perform duties of the Deputy Secretary General in the event he/she is absent or otherwise prevented.
- (4) The categories within the range of offices of legal advisors shall be established by a decision referred to in Article 106(2) of these Rules.

Article 108
(Solemn Declaration by Officials and Employees
of the Secretariat)

- (1) Before taking up office, the persons referred to in Article 107(1) of these Rules shall make and sign the following declaration before the plenary Court or, in case of need, before the President of the Constitutional Court:

I solemnly declare that I will exercise loyally and conscientiously the functions conferred upon me and that I will keep secret all deliberations and voting.

- (2) Other employees of the Constitutional Court shall take and sign the oath referred to in paragraph 1 of this Article before the President of the Constitutional Court and the Secretary General of the Constitutional Court.

Article 109
(General Acts on Organization of the Secretariat)

The decision referred to in Article 106(2) of these Rules shall provide a more detailed regulation of the organization and tasks of the Secretariat, the conditions for carrying out the tasks, the number of the employees and other issues of importance for the work of the Secretariat and exercising the rights, duties and responsibilities of the employees.

Article 110
(Individual Acts)

- (1) The President of the Constitutional Court shall issue individual acts in accordance with the decision referred to in Article 106 of these Rules.
- (2) The President of the Constitutional Court may authorize the Secretary General of the Constitutional Court to issue individual acts referred to in paragraph 1 of this Article.

**Article 111
(Registries)**

- (1) The Constitutional Court shall, within its constitutional competencies, maintain the registry of the cases: „U” and „AP”.
- (2) The actions concerning the cases and documents referred to in this Article shall be regulated by a special act of the Constitutional Court.

PART IV- OTHER PROVISIONS

**Article 112
(Appropriate Application of Other Laws)**

The laws applicable to the authorities in Bosnia and Herzegovina shall also apply to the employment status of the employees of the Secretariat as well as to the material and financial operations of the Constitutional Court, unless these Rules and other acts of the Constitutional Court issued pursuant to the Rules, stipulate otherwise.

**Article 113
(General Acts on Salaries and Compensations)**

- (1) The Constitutional Court shall, by a separate act, regulate the salaries and other forms of compensation for the judges and the persons it appoints.
- (2) On a proposal by the Secretary General of the Constitutional Court, the Constitutional Court shall issue an act regulating the salaries and other forms of compensation for the employees of the Secretariat.

**Article 114
(Regulations on Office Operation, Working Hours and House Rules)**

The regulations on office operation, working hours and house rules applicable to the authorities of Bosnia and Herzegovina shall as such be applied to the Constitutional Court, unless otherwise stipulated by an act of the Constitutional Court.

**Article 115
(Issuance of General Acts and Publication)**

- (1) The general acts of the Constitutional Court shall be issued by the majority of votes of all judges.

- (2) These Rules of the Constitutional Court shall be published in the *Official Gazette of Bosnia and Herzegovina* and the Official Gazettes of the Entities and of the Brčko District of Bosnia and Herzegovina while other general acts and the act on the election of the President of the Constitutional Court and Vice-Presidents shall be published in the manner as regulated by the Constitutional Court.

PART V - TRANSITIONAL AND FINAL PROVISIONS

Article 116

(Completion of Commenced Proceedings)

The proceedings in cases that commenced before the date on which these Rules of the Constitutional Court became effective, shall be completed in accordance with these Rules if the former Rules are not more favorable to the party.

Article 117

(Cessation of Validity of Previous Rules)

On the date when these Rules became effective, the Rules of Procedure of the Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina (*Official Gazette of Bosnia and Herzegovina*, nos. 60/05, 64/08 and 51/09) shall be rendered ineffective.

Article 118

(Gender Equality)

The terminology in these Rules having gender related meaning shall equally relate to all genders.

No. P 569/14
27 November 2014
Sarajevo

Mirsad Ćeman
President
Editorial Commission

APPEAL

Case no. AP ____/____

Date of receipt:

(to be filled in by the Court's Registry Office)

1. APPELLANT

a) First and last name/Name of legal entity

c) Tel/Fax

b) Address

Contact address for correspondence with the Constitutional Court

d) E-mail

2. APPELLANT'S COUNSEL

Fill in this section only if a lawyer or other counsel represents the appellant in proceedings before the Constitutional Court. Attach here a power of attorney.

a) First and last name/Name of legal entity

c) Tel/Fax

b) Address

Contact address for correspondence with the Constitutional Court

d) E-mail

3. CHALLENGED DECISION

Attach here a copy of the challenged decision.

a) Court/body that took the decision

Decision no.

Date of adoption

Date of service of the decision on you

b) Timeliness

State the date of service of a decision on the last effective remedy used.

c) Are proceedings terminated or pending?

TERMINATED   PENDING

Note

--

4. IN THE ABSENCE OF A CHALLENGED DECISION, SET OUT REASONS FOR LODGING YOUR APPEAL (Article 21 PARAGRAPH 2(4) OF THE RULES OF THE CONSTITUTIONAL COURT) AND ALLEGATIONS INDICATING GRAVE VIOLATION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS SAFEGUARDED BY THE CONSTITUTION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA OR THE INTERNATIONAL DOCUMENTS APPLIED IN BOSNIA AND HERZEGOVINA (ARTICLE 18(2) OF THE RULES OF THE CONSTITUTIONAL COURT).

--

5. PROVISIONS OF THE CONSTITUTION AND/OR INTERNATIONAL DOCUMENTS ON HUMAN RIGHTS APPLIED IN BOSNIA AND HERZEGOVINA DEEMED TO HAVE BEEN VIOLATED

The rights protected under the Constitution are listed in Attachment 1 (see the list).

Constitution of Bosnia and Herzegovina

European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

6. FACTS

Write a brief account of the allegations, facts and evidence on which your appeal is based (if necessary, continue on a separate sheet of paper).

7. LEGAL REMEDIES

a) Remedies used (complaint, revision-appeal, etc.)

Court/body that took the decision	Decision no.	Date of adoption	Outcome of proceedings

b) Failure to use legal remedies

If there was a possibility of lodging a complaint or revision-appeal that you did not use, set out the reasons why you failed to do so.

--

8. ADDITIONAL INFORMATION AND NOTES

a) Other decisions

State in chronological order all other decisions that have a bearing on your appeal.

	Court/body that took the decision	Decision no.	Date of adoption
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			

9. LIST OF DOCUMENTS

List all documents attached.

(Attach here copies of all decisions and documents referred to in this appeal)

1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	
10.	

10. OFFICIAL LANGUAGE

What official language would you like to use in your communication with the Constitutional Court?

- Bosnian
- Croatian
- Serbian

11. CONFIDENTIALITY

Do you wish your identity to be disclosed during the proceedings pending before the Constitutional Court?

YES

NO

_____
Signature of the appellant or his/her counsel
(seal¹)

_____
Place and date

NOTE: As the documents will be scanned, please ensure that documents are not stapled together and not double-sided.

This form must be sent to the following address:
Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina
R. Dz. Causevica 6/III
71000 Sarajevo

¹ Required in the case of a legal entity

Attachment 1

The rights and freedoms set forth in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols shall apply directly in Bosnia and Herzegovina.

All persons within the territory of Bosnia and Herzegovina shall enjoy the human rights and fundamental freedoms referred to in paragraph 2 above; these include²:

- a) The right to life.
- b) The right not to be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.
- c) The right not to be held in slavery or servitude or to perform forced or compulsory labour.
- d) The right to liberty and security of person.
- e) The right to a fair hearing in civil and criminal matters, and other rights relating to criminal proceedings.
- f) The right to private and family life, home, and correspondence.
- g) Freedom of thought, conscience and religion.
- h) Freedom of expression.
- i) Freedom of peaceful assembly and freedom of association with others.
- j) The right to marry and to establish a family.
- k) The right to property.
- l) The right to education.
- m) The right to freedom of movement and residence.

The enjoyment of the rights and freedoms provided for in this Article or in the international agreements listed in Annex I to this Constitution shall be guaranteed to all persons in Bosnia and Herzegovina **without discrimination** on any grounds such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.³

---

² Article II(3) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina

³ Article II(4) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina

Attachment 2

The Constitutional Court may examine an appeal only

If all effective remedies available under the law against a judgment or a decision challenged by the appeal have been exhausted and if the appeal is lodged within a time limit of 60 days as from the date on which the appellant received the decision on the last effective remedy he/she used.

When to apply to the Constitutional Court?

The Constitutional Court *shall also have appellate jurisdiction over issues... arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina.*

Who may lodge an appeal?

Pursuant to the Constitution of Bosnia and Herzegovina, the appellant may be private individual or legal entity. The appellant does not necessarily have to be a national of Bosnia and Herzegovina.

How to lodge an appeal?

An appeal to the Constitutional Court shall be sent by mail or delivered directly to the Constitutional Court. The appeal shall be made on the special form available at the premises of the Constitutional Court or online from the website of the Constitutional Court. The form shall make an integral part of the Rules. It shall be mandatory to submit the appeal by typing the text either on a computer or a typewriter.

The appellant may present his/her case before the Constitutional Court or he/she may designate a person to represent him/her. In the latter case, the appellant is advised to appoint a lawyer to present the case. A representative shall be obligated to present a power of attorney. Electronic mail, written mail sent by fax and telegrams sent to the Constitutional Court shall not be regarded as submissions instituting constitutional proceedings or such submissions proposing the institution of constitutional proceedings, unless submitted at the request of the Constitutional Court or where approved by the Constitutional Court.

When should an appeal not be lodged?

An appeal should be lodged with the Constitutional Court within 60 days as from the date of service of the last judgment or decision. It is also required that the appellant exhausts all legal remedies at his/her disposal prior to applying to the Constitutional Court. This implies that if there is still a possibility to apply to a body or a court at the state or entity level, one should do so. However, it is required that addressing the body or the court is *effective*. If the appellant considers that it would not be effective, it may still be useful for the appellant to apply to the Constitutional Court regardless of the fact that all legal remedies have not been exhausted.

What is the procedure before the Court?

The Constitutional Court decides the cases in a chronological order, except for cases as established by Article 25 of the Rules of the Constitutional Court when acting in urgent procedures.

In the event that the Constitutional Court finds the appeal admissible, it will request the respondent party to submit a reply or the supporting documents. Failure on the part of the respondent party to reply will not interrupt the running of the proceedings before the Constitutional Court.

What are the Constitutional Court's powers?

If the Constitutional Court finds the appeal admissible, it annuls the challenged judgment and remits the case to the court that rendered the judgment for employment of new proceedings, except in cases when consequences of violation of constitutional rights may be removed otherwise. A regular court is then obligated to adopt a new decision and to observe the Constitutional Court's decision regarding a violation of the human rights and fundamental freedoms of the appellant.

PRILOZI

ПРИЛОЗИ

**COMPLEMENTARY
TEXTS**

**USTAV
BOSNE I HERCEGOVINE**

**УСТАВ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ**

**CONSTITUTION
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA**

USTAV BOSNE I HERCEGOVINE⁴

Prijevod na bosanski jezik

PREAMBULA

Oslanjajući se na poštovanje ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti,

Posvećeni miru, pravdi, toleranciji i pomirenju,

Ubijeđeni da demokratski organi vlasti i pravične procedure najbolje stvaraju miroljubive odnose unutar pluralističkog društva,

U želji da podstaknu opšte blagostanje i ekonomski razvoj kroz zaštitu privatnog vlasništva i unapređenje tržišne privrede,

Vođeni ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda,

Opredijeljeni za suverenitet, teritorijalni integritet i političku nezavisnost Bosne i Hercegovine u skladu sa međunarodnim pravom,

Odlučni da osiguraju puno poštovanje međunarodnog humanitarnog prava,

Inspirisani Univerzalnom Deklaracijom o ljudskim pravima, Međunarodnim paktovima o građanskim i političkim pravima, odnosno o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, i Deklaracijom o pravima lica koja pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičkim manjinama, kao i drugim instrumentima ljudskih prava,

Podsjećajući se na Osnovna načela usaglašena u Ženevi 8. 9. 1995. godine i u Njujorku 26. 9. 1995. godine,

Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (u zajednici s ostalima), i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine:

---

4 Ustav Bosne i Hercegovine, OHR (Office of the High Representative), Sarajevo

Član I ***Bosna i Hercegovina***

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čije je zvanično ime od sada „Bosna i Hercegovina”, nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa unutrašnjom strukturom modificiranom ovim Ustavom, i sa postojećim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje država članica Ujedinjenih naroda i može kao Bosna i Hercegovina zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sistema Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim organizacijama.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država koja funkcioniše u skladu sa zakonom i na osnovu slobodnih i demokratskih izbora.

3. Sastav

Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljem tekstu „entiteti”).

4. Kretanje roba, usluga, kapitala i lica

Postoji sloboda kretanja širom Bosne i Hercegovine. Bosna i Hercegovina i entiteti neće ometati punu slobodu kretanja, lica, roba, usluga i kapitala širom Bosne i Hercegovine. Nijedan entitet neće provoditi bilo kakvu kontrolu na granici između entiteta.

5. Glavni grad

Glavni grad Bosne i Hercegovine je Sarajevo.

6. Simboli

Bosna i Hercegovina će imati one simbole koje svojom odlukom odredi Parlamentarna skupština i potvrdi Predsjedništvo.

7. Državljanstvo

Postoji državljanstvo Bosne i Hercegovine, koje reguliše Parlamentarna skupština, i državljanstvo svakog entiteta koje regulišu sami entiteti, pod uslovom da:

- a) Svi državljani bilo kojeg entiteta su, samim tim, državljani Bosne i Hercegovine.
- b) Nijedno lice ne može biti arbitrarno lišeno državljanstva Bosne i Hercegovine, ili državljanstva entiteta, ili na drugi način ostavljeno bez državljanstva. Niko ne može

biti lišen državljanstva Bosne i Hercegovine, ili entiteta, po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili bilo koji drugi status.

c) Sva lica koja su bila državljani Republike Bosne i Hercegovine, neposredno prije stupanja na snagu ovog Ustava, su državljani Bosne i Hercegovine. Državljanstvo lica koja su naturalizovana poslije 6.4.1992. godine, a prije stupanja na snagu ovog Ustava, regulisaće Parlamentarna skupština.

d) Državljanji Bosne i Hercegovine mogu imati državljanstvo druge države, pod uslovom da postoji bilateralni ugovor između Bosne i Hercegovine i te države kojim se to pitanje uređuje, a koji je odobrila Parlamentarna skupština u skladu sa članom IV, stav 4, tačka (d). Lica sa dvojnim državljanstvom mogu glasati u Bosni i Hercegovini i u entitetima samo ako je Bosna i Hercegovina država njihovog prebivališta.

e) Državljanin Bosne i Hercegovine u inostranstvu uživa zaštitu Bosne i Hercegovine. Svaki entitet može izdavati pasoše Bosne i Hercegovine svojim državljanima, na način kako je to regulisala Parlamentarna skupština. Bosna i Hercegovina može izdavati pasoše onim državljanima kojima pasoš nije izdat od strane entiteta. Uspostaviće se centralni registar svih pasoša izdatih od strane entiteta i od strane Bosne i Hercegovine.

Član II

Ljudska prava i osnovne slobode

1. Ljudska prava

Bosna i Hercegovina i oba entiteta će osigurati najviši nivo međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda. U tu svrhu postoji Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, kao što je predviđeno u Aneksu 6 Opšteg okvirnog sporazuma.

2. Međunarodni standardi

Prava i slobode predviđeni u Evropskoj konvenciji za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda i u njenim protokolima se direktno primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Ovi akti imaju prioritet nad svim ostalim zakonima.

3. Katalog prava

Sva lica na teritoriji Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i slobode iz stava 2. ovog člana, što uključuje:

a) Pravo na život.

b) Pravo lica da ne bude podvrgnuto mučenju niti nečovječnom ili ponižavajućem tretmanu ili kazni.

- c) Pravo lica da ne bude držano u ropstvu ili potčinjenosti, ili na prisilnom ili obaveznom radu.
- d) Pravo na ličnu slobodu i sigurnost.
- e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima i druga prava u vezi sa krivičnim postupkom.
- f) Pravo na privatni i porodični život, dom i prepisku.
- g) Slobodu misli, savjesti i vjere.
- h) Slobodu izražavanja.
- i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima.
- j) Pravo na brak i zasnivanje porodice.
- k) Pravo na imovinu.
- l) Pravo na obrazovanje.
- m) Pravo na slobodu kretanja i prebivališta.

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda, predviđenih u ovom članu ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovog Ustava, osigurano je svim licima u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojem osnovu kao što je pol, rasa, boja, jezik, vjera, političko i drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost sa nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

5. Izbjegllice i raseljena lica

Sve izbjeglice i raseljena lica imaju pravo da se slobodno vrate u svoje domove. Oni imaju pravo, u skladu s Aneksom 7 Opšteg okvirnog sporazuma, da im se vrati imovina koje su bili lišeni za vrijeme neprijateljstava od 1991. i da dobiju kompenzaciju za svu takvu imovinu, koja im ne može biti vraćena. Sve obaveze ili izjave u vezi sa takvom imovinom, koje su date pod prisilom, ništave su.

6. Implementacija

Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, ustanove, organi vlasti, te organi kojima posredno rukovode entiteti ili koji djeluju unutar entiteta podvrgnuti su, odnosno primjenjuju ljudska prava i osnovne slobode na koje je ukazano u stavu 2.

7. Međunarodni sporazumi

Bosna i Hercegovina će ostati ili postati strana ugovornica međunarodnih sporazuma pobrojanih u Aneksu I ovog Ustava.

8. Saradnja

Svi nadležni organi vlasti u Bosni i Hercegovini će saradivati sa, i obezbijediti neograničen pristup: svim međunarodnim posmatračkim mehanizmima ljudskih prava koji se uspostave za Bosnu i Hercegovinu; nadzornim tijelima koja se uspostave bilo kojim međunarodnim sporazumom navedenim u Aneksu I ovog Ustava; Međunarodnom tribunalu za bivšu Jugoslaviju (a naročito će se pridržavati naredbi koje su izdate po članu 29. Statuta Tribunala); i bilo kojoj drugoj organizaciji ovlaštenoj od strane Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda sa mandatom koji se tiče ljudskih prava ili humanitarnog prava.

Član III

Nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta

1. Nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine

Sljedeća pitanja su u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine:

- a) Vanjska politika.
- b) Vanjskotrgovinska politika.
- c) Carinska politika.
- d) Monetarna politika, kao što je predviđeno članom VII.
- e) Finansiranje institucija i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.
- f) Politika i regulisanje pitanja imigracije, izbjeglica i azila.
- g) Provođenje međunarodnih i međuentitetskih krivičnihopravnih propisa, uključujući i odnose sa Interpolom.
- h) Uspostavljanje i funkcionisanje zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih sredstava.
  - i) Regulisanje međuentitetskog transporta.
  - j) Kontrola vazdušnog saobraćaja.

2. Nadležnosti entiteta

a) Entiteti imaju pravo da uspostavljaju posebne paralelne odnose sa susjednim državama, u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine.

b) Svaki entitet će pružiti svu potrebnu pomoć vladi Bosne i Hercegovine kako bi joj se omogućilo da ispoštuje međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine, s tim da će finansijske obaveze u koje je ušao jedan entitet bez saglasnosti drugog, a prije izbora Parlamentarne skupštine i Predsjedništva Bosne i Hercegovine, ostati obaveza tog entiteta osim ukoliko je ta obaveza neophodna za nastavak članstva Bosne i Hercegovine u nekoj međunarodnoj organizaciji.

c) Entiteti će ispuniti sve uslove za pravnu sigurnost i zaštitu lica pod svojom jurisdikcijom, održavanjem civilnih ustanova za primjenu pravnih propisa, koje će funkcionisati u skladu sa međunarodno priznatim standardima uz poštovanje međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, iz člana II ovog Ustava, i poduzimanjem ostalih odgovarajućih mjera.

d) Svaki entitet može također sklapati sporazume sa državama i međunarodnim organizacijama uz saglasnost Parlamentarne skupštine. Parlamentarna skupština može zakonom predvidjeti da za određene vrste sporazuma takva saglasnost nije potrebna.

3. Pravni poredak i nadležnosti institucija

a) Sve vladine funkcije i ovlaštenja koja nisu ovim Ustavom izričito povjerena institucijama Bosne i Hercegovine pripadaju entitetima.

b) Entiteti i sve njihove administrativne jedinice će se u potpunosti pridržavati ovog Ustava, kojim se stavljaju van snage zakonske odredbe Bosne i Hercegovine i ustavne i zakonske odredbe entiteta koje mu nisu saglasne, kao i odluka institucija Bosne i Hercegovine. Opšta načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog poretka Bosne i Hercegovine i entiteta.

4. Koordinacija

Predsjedništvo može odlučiti da podstakne međuentitetsku koordinaciju u stvarima koje se ne nalaze u okviru nadležnosti Bosne i Hercegovine predviđenim ovim Ustavom, izuzev ako se u konkretnom slučaju jedan entitet tome usprotivi.

5. Dodatne nadležnosti

a) Bosna i Hercegovina će preuzeti nadležnost u onim stvarima u kojima se o tome postigne saglasnost entiteta; stvarima koje su predviđene u Aneksima 5 - 8 Opšteg okvirnog sporazuma; ili koje su potrebne za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke nezavisnosti i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine, u skladu sa podjelom nadležnosti među institucijama Bosne i Hercegovine. Dodatne institucije mogu biti uspostavljene prema potrebi za vršenje ovih nadležnosti.

b) U periodu od 6 mjeseci od stupanja na snagu ovog Ustava, entiteti će početi pregovore s ciljem uključivanja i drugih pitanja u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine, uključujući korištenje izvora energije, i zajedničke privredne projekte.

Član IV

Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Predstavnički dom.

1. Dom naroda

Dom naroda se sastoji od 15 delegata, od kojih su dvije trećine iz Federacije (uključujući pet Hrvata i pet Bošnjaka) i jedna trećina iz Republike Srpske (pet Srba).

a) Nominovane hrvatske, odnosno bošnjačke delegate iz Federacije biraju hrvatski odnosno bošnjački delegati u Domu naroda Federacije. Delegate iz Republike Srpske bira Narodna skupština Republike Srpske.

b) Devet članova Doma naroda sačinjava kvorum, pod uslovom da su prisutna najmanje tri bošnjačka, tri hrvatska i tri srpska delegata.

2. Predstavnički dom

Predstavnički dom se sastoji od 42 člana, od kojih se dvije trećine biraju sa teritorije Federacije, a jedna trećina sa teritorije Republike Srpske.

a) Članovi Predstavničkog doma biraju se neposredno iz svog entiteta, u skladu sa izbornim zakonom kojeg će donijeti Parlamentarna skupština. Međutim, prvi izbori će biti održani u skladu sa Aneksom 3. Opšteg okvirnog sporazuma.

b) Većina svih članova izabраних u Predstavnički dom sačinjava kvorum.

3. Procedura

a) I jedan i drugi dom će biti sazvani u Sarajevu, najkasnije 30 dana nakon njihovog izbora.

b) Svaki dom će većinom glasova usvojiti svoj poslovnik o radu i izabrati među svojim članovima jednog Srbina, jednog Bošnjaka i jednog Hrvata za predsjedavajućeg i zamjenike predsjedavajućeg, s tim da će mjesto predsjedavajućeg rotirati između ova tri lica.

c) Sve zakonodavne odluke moraju biti odobrene od strane oba doma.

d) Sve odluke u oba doma donose se većinom glasova onih koji su prisutni i glasaju. Delegati i članovi će ulagati najveće napore kako bi većina uključivala najmanje jednu trećinu glasova delegata ili članova sa teritorije svakog entiteta. Ukoliko većina ne uključuje jednu trećinu glasova delegata ili članova sa teritorije svakog entiteta, predsjedavajući i njegovi zamjenici će, radeći kao komisija, nastojati da u roku od tri dana od glasanja postignu saglasnost. Ukoliko ta nastojanja ne uspiju, odluke će se donijeti većinom onih koji su prisutni i glasaju, pod uslovom da glasovi protiv ne uključuju dvije trećine, ili više, delegata ili članova izabраних iz svakog entiteta.

e) Predložena odluka Parlamentarne skupštine može biti proglašena destruktivnom po vitalni interes bošnjačkog, hrvatskog ili srpskog naroda većinom glasova iz redova bošnjačkih, hrvatskih ili srpskih delegata izabраних u skladu sa stavom 1, tačka (a). Za donošenje takve odluke biće potrebna saglasnost Doma naroda, izglasana od strane većine bošnjačkih, većine hrvatskih i većine srpskih delegata koji su prisutni i glasaju.

f) Kada većina bošnjačkih, hrvatskih ili srpskih delegata stavi primjedbu na pozivanje na tačku (e), predsjedavajući Doma naroda će odmah sazvati Zajedničku komisiju, koja se sastoji od tri delegata, od kojih je svaki izabran iz redova bošnjačkih, hrvatskih i srpskih delegata, u cilju razrješenja tog pitanja. Ukoliko to Komisija ne uspije u roku od pet dana, predmet se upućuje Ustavnom sudu koji će po hitnom postupku preispitati proceduralnu ispravnost slučaja.

g) Dom naroda se može raspustiti odlukom Predsjedništva ili samog Doma, pod uslovom da je odluka Doma o raspuštanju donijeta većinom koja uključuje većinu delegata iz reda najmanje dva naroda, bošnjačkog, hrvatskog ili srpskog. Dom naroda koji je izabran u prvim izborima poslije stupanja na snagu ovog Ustava ne može biti raspušten.

h) Odluke Parlamentarne skupštine neće stupiti na snagu prije nego što budu objavljene.

i) Kompletni zapisnici sa rasprava u oba doma biće objavljivani, a njihove sjednice će, osim u izuzetnim situacijama u skladu sa poslovníkom, biti javne.

j) Delegati i članovi ne mogu biti pozivani na krivičnu ili građansku odgovornost u pogledu bilo kojeg čina izvršenog u okviru dužnosti u Parlamentarnoj skupštini.

4. Ovlaštenja

Parlamentarna skupština je nadležna za:

a) Donošenje zakona koji su potrebni za provođenje odluka Predsjedništva ili za vršenje funkcija Skupštine po ovom Ustavu.

b) Odlučivanje o izvorima i iznosu sredstava za rad institucija Bosne i Hercegovine i za međunarodne obaveze Bosne i Hercegovine.

c) Odobravanje budžeta za institucije Bosne i Hercegovine.

d) Odlučivanje o saglasnosti za ratifikaciju ugovora.

e) Ostala pitanja koja su potrebna da se provedu njene dužnosti, ili koja su joj dodijeljena zajedničkim sporazumom entiteta.

Član V ***Predsjedništvo***

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine se sastoji od tri člana: jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, koji se svaki biraju neposredno sa teritorije Federacije, i jednog Srbina, koji se bira neposredno sa teritorije Republike Srpske.

1. Izbor i trajanje mandata

a) Članovi Predsjedništva biraju se neposredno u svakom entitetu (tako da svaki glasač glasa za popunjavanje jednog mjesta u Predsjedništvu), u skladu sa izbornim

zakonom kojeg donosi Parlamentarna skupština. Međutim, prvi izbori će se održati u skladu sa Aneksom 3. Opšteg okvirnog sporazuma. Bilo koje upražnjeno mjesto u Predsjedništvu će biti popunjeno od strane odgovarajućeg entiteta, u skladu sa zakonom koji će donijeti Parlamentarna skupština.

b) Mandat članova Predsjedništva koji su izabrani na prvim izborima traje dvije godine; mandat članova izabranih nakon toga će biti četiri godine. Članovi Predsjedništva mogu biti birani još jedan uzastopni mandat, a nakon toga nemaju pravo izbora u Predsjedništvo prije isteka četvorogodišnjeg roka.

2. Procedura

a) Predsjedništvo će usvojiti svoj poslovnik o radu koji će predvidjeti adekvatan vremenski rok za najavu sjednica Predsjedništva.

b) Članovi Predsjedništva će između sebe imenovati jednog člana za predsjedavajućeg. U prvom mandatu Predsjedništva, predsjedavajući će biti onaj član koji je dobio najveći broj glasova. Poslije toga, način izbora predsjedavajućeg, rotacijom ili na drugi način, odrediće Parlamentarna skupština u skladu sa članom IV, stav 3.

c) Predsjedništvo će nastojati da usvoji sve odluke Predsjedništva – tj. one koje se tiču pitanja koja proizilaze iz člana V (3), tačke (a) do (e) – putem konsenzusa. Takve odluke mogu, pod uslovima iz tačke (d) ovog stava, usvojiti dva člana ukoliko svi pokušaji da se dostigne konsenzus ne uspiju.

d) Član Predsjedništva koji se ne slaže sa odlukom, može odluku Predsjedništva proglasiti destruktivnom po vitalni interes entiteta za teritoriju sa koje je izabran, pod uslovom da to učini u roku od tri dana po njenom usvajanju. Takva odluka će biti odmah upućena Narodnoj skupštini Republike Srpske, ukoliko je tu izjavu dao član sa te teritorije; bošnjačkim delegatima u Domu naroda Federacije, ukoliko je takvu izjavu dao bošnjački član; ili hrvatskim delegatima u istom tijelu, ukoliko je tu izjavu dao hrvatski član. Ukoliko takav proglas bude potvrđen dvotrećinskom većinom glasova u roku od 10 dana po upućivanju, osporavana odluka Predsjedništva neće imati učinka.

3. Ovlaštenja

Predsjedništvo je nadležno za:

a) Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.

b) Imenovanje ambasadora i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine, od kojih najviše dvije trećine mogu biti odabrani sa teritorije Federacije.

c) Predstavljanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i evropskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim međunarodnim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član.

d) Vođenje pregovora za zaključenje međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i, uz saglasnost Parlamentarne skupštine, ratifikovanje takvih ugovora.

- e) Izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine.
- f) Predlaganje godišnjeg budžeta Parlamentarnoj skupštini, uz preporuku Vijeća ministara.
- g) Podnošenje izvještaja o rashodima Predsjedništva Parlamentarnoj skupštini na njen zahtjev, ali najmanje jedanput godišnje.
- h) Koordinaciju, prema potrebi, sa međunarodnim i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini.
- i) Vršenje drugih djelatnosti koje mogu biti potrebne za obavljanje dužnosti koje mu prenese Parlamentarna skupština, ili na koje pristanu entiteti.

4. Vijeće ministara

Predsjedništvo će imenovati predsjedavajućeg Vijeća ministara koji će preuzeti dužnost po odobrenju Predstavničkog doma. Predsjedavajući će imenovati ministra vanjskih poslova, ministra vanjske trgovine i druge ministre po potrebi, a koji će preuzeti dužnost po odobrenju Predstavničkog doma.

a) Predsjedavajući i ministri zajedno sačinjavaju Vijeće ministara i odgovorni su za provođenje politike i odluka Bosne i Hercegovine u oblastima kako je naznačeno u stavovima 1, 4 i 5 člana III, o čemu podnose izvještaj Parlamentarnoj skupštini (uključujući, najmanje jedanput godišnje, izvještaj o rashodima Bosne i Hercegovine).

b) Najviše dvije trećine svih ministara mogu biti imenovani sa teritorije Federacije. Predsjedavajući će, također, imenovati zamjenike ministara (koji neće biti iz istog konstitutivnog naroda kao i njihovi ministri), koji će preuzeti dužnost nakon odobrenja Predstavničkog doma.

c) Vijeće ministara će podnijeti ostavku ukoliko mu Parlamentarna skupština izglasa nepovjerenje.

5. Stalni komitet

a) Svaki član Predsjedništva će, po službenoj dužnosti, vršiti funkciju civilnog zapovjednika oružanih snaga. Nijedan entitet neće prijetiti silom niti upotrebljavati silu protiv drugog entiteta i ni pod kakvim okolnostima oružane snage jednog entiteta ne smiju ući niti boraviti na teritoriji drugog entiteta bez saglasnosti njegove vlade i Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Sve oružane snage u Bosni i Hercegovini će funkcionisati u skladu sa suverenitetom i teritorijalnim integritetom Bosne i Hercegovine.

b) Članovi Predsjedništva će izabrati Stalni komitet za vojna pitanja koji će koordinirati aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Članovi Predsjedništva ujedno su i članovi Stalnog komiteta.

Član VI Ustavni sud

1. Sastav

Ustavni sud Bosne i Hercegovine sastoji se od devet članova.

a) Četiri člana bira Predstavnički dom Federacije, a dva člana Skupština Republike Srpske. Preostala tri člana bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava nakon konsultacije sa Predsjedništvom.

b) Sudije će biti istaknuti pravnici visokog moralnog ugleda. Svako ko udovoljava takvoj kvalifikaciji i ima pravo glasa može biti imenovan za sudiju Ustavnog suda. Sudije koje bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava ne mogu biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje susjedne države.

c) Mandat sudija imenovanih u prvom sazivu biće pet godina, izuzev ako podnesu ostavku ili budu s razlogom razriješeni na osnovu konsenzusa ostalih sudija. Sudije koje su imenovani u prvom sazivu ne mogu biti reimenovani. Sudije koje će biti imenovani nakon prvog saziva služiće do navršanih 70 godina života, izuzev ako podnesu ostavku ili budu s razlogom razriješeni na osnovu konsenzusa ostalih sudija.

d) Za imenovanja koja se budu vršila nakon isteka perioda od pet godina od prvih imenovanja, Parlamentarna skupština može zakonom predvidjeti drugačiji način izbora troje sudija koje bira predsjednik Evropskog suda za ljudska prava.

2. Procedure

a) Većina svih članova suda sačinjava kvorum.

b) Sud će, većinom glasova svih članova, usvojiti svoja pravila o radu. Sud će voditi javne rasprave, a svoje odluke će javno obrazlagati i objavljivati.

3. Jurisdikcija

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud je jedini nadležan da odlučuje o bilo kojem sporu koji se javlja po ovom Ustavu između dva entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, te između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući ali ne ograničavajući se na to:

- Da li je odluka entiteta da uspostavi poseban paralelan odnos sa susjednom državom u skladu sa ovim Ustavom, uključujući i odredbe koje se odnose na suverenitet i teritorijalni integritet Bosne i Hercegovine.

- Da li je bilo koja odredba ustava ili zakona jednog entiteta u skladu sa ovim Ustavom.

Sporove može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući, ili njegov zamjenik, bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata bilo kojeg doma Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina članova bilo kojeg doma zakonodavnog organa jednog entiteta.

b) Ustavni sud također ima apelacionu nadležnost u pitanjima koja su sadržana u ovom Ustavu, kada ona postanu predmet spora zbog presude bilo kojeg suda u Bosni i Hercegovini.

c) Ustavni sud je nadležan u pitanjima koja mu je proslijedio bilo koji sud u Bosni i Hercegovini u pogledu toga da li je zakon, o čijem važenju njegova odluka ovisi, kompatibilan sa ovim Ustavom, sa Evropskom konvencijom o ljudskim pravima i osnovnim slobodama i njenim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili u pogledu postojanja ili domašaja nekog opšteg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

4. Odluke

Odluke Ustavnog suda su konačne i obavezujuće.

Član VII ***Centralna banka***

Centralna banka Bosne i Hercegovine je jedina ovlaštena institucija za štampanje novca i monetarnu politiku na cijelom području Bosne i Hercegovine.

1. Nadležnosti Centralne banke odrediće Parlamentarna skupština. Međutim, u periodu od šest godina od stupanja na snagu ovog Ustava, Centralna banka neće moći davati kredite štampanjem novca, niti funkcionisati kao valutna komisija; nakon tog perioda Parlamentarna skupština može tu nadležnost dati Centralnoj banci.

2. Prvi Upravni odbor Centralne banke će se sastojati od Guvernera kojeg imenuje Međunarodni monetarni fond, nakon konsultacije sa Predsjedništvom, i tri člana koja imenuje Predsjedništvo, od kojih su dva iz Federacije (jedan Bošnjak i jedan Hrvat, koji će dijeliti jedan glas) i jedan iz Republike Srpske - svi sa mandatom od 6 godina. Guverner, koji neće biti državljanin Bosne i Hercegovine niti bilo koje susjedne države, može imati odlučujući glas u slučaju neriješenog ishoda glasanja.

3. Nakon tog perioda, Upravni odbor Centralne banke Bosne i Hercegovine će se sastojati od pet lica koja imenuje Predsjedništvo na period od 6 godina. Odbor će među svojim članovima imenovati Guvernera na period od 6 godina.

Član VIII **Finansije**

1. Parlamentarna skupština će svake godine, na prijedlog Predsjedništva, usvojiti budžet kojim se finansiraju troškovi potrebni za izvršavanje nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine i međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine.

2. Ukoliko se takav budžet ne usvoji blagovremeno, budžet za prethodnu godinu će biti korišten na privremenoj osnovi.

3. Federacija će obezbijediti dvije trećine, a Republika Srpska jednu trećinu prihoda koji su potrebni za budžet, osim ako se prihodi ne prikupljaju na način kako je utvrdila Parlamentarna skupština.

Član IX **Opšte odredbe**

1. Nijedno lice koje se nalazi na izdržavanju kazne, izrečene presudom Međunarodnog tribunala za bivšu Jugoslaviju, i niti jedna osoba koja je pod optužnicom Tribunala, a koja se nije povinovala naredbi da se pojavi pred Tribunalom, ne može biti kandidat ili imati bilo koju naimenovanu, izbornu ili drugu javnu funkciju na teritoriji Bosne i Hercegovine.

2. Naknada za lica koja obavljaju funkcije u institucijama Bosne i Hercegovine ne može biti umanjena za vrijeme trajanja mandata nosioca funkcije.

3. Funkcioneri imenovani na položaje u institucijama Bosne i Hercegovine, u pravilu, odražavaju sastav naroda Bosne i Hercegovine.

Član X **Izmjene i dopune**

1. Amandmanska procedura

Ovaj Ustav može biti mijenjan i dopunjavao odlukom Parlamentarne skupštine, koja uključuje dvotrećinsku većinu prisutnih i koji su glasali u Predstavničkom domu.

2. Ljudska prava i osnovne slobode

Nijednim amandmanom na ovaj Ustav ne može se eliminisati, niti umanjiti bilo koje od prava i sloboda iz člana II ovog Ustava, niti izmijeniti ova odredba.

Član XI **Prelazne odredbe**

Prelazne odredbe u vezi sa javnim funkcijama, važenjem zakona i drugim pitanjima izložene su u Aneksu II ovog Ustava.

Član XII ***Stupanje na snagu***

1. Ustav će stupiti na snagu po potpisivanju Opšteg okvirnog sporazuma kao ustavni akt, kojim se amandmanski zamjenjuje i stavlja van snage Ustav Republike Bosne i Hercegovine.

2. U roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovog Ustava, entiteti će amandmanskim postupkom izmijeniti svoje ustave da bi se osigurala saglasnost sa ovim Ustavom u skladu sa članom III, stav 3, tačka (b).

Aneks I ***Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini***

1. Konvencija o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948)
2. Ženevske konvencije I-IV o zaštiti žrtava rata (1949) i Dopunski protokoli I-II (1977)
3. Konvencija koja se odnosi na status izbjeglica (1951) i Protokol (1966)
4. Konvencija o državljanstvu udatih žena (1957)
5. Konvencija o smanjenju broja lica bez državljanstva (1961)
6. Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965)
7. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) i Opcioni protokoli (1966 i 1989)
8. Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
9. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije u odnosu na žene (1979)
10. Konvencija protiv mučenja i drugih surovih, nehumanih ili ponižavajućih tretmana ili kažnjavanja (1984)
11. Evropska konvencija o sprečavanju mučenja, nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (1987)
12. Konvencija o pravima djeteta (1989)
13. Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika-migranata i članova njihovih porodica (1990)
14. Evropska povelja za regionalne jezike i jezike manjina (1992)
15. Okvirna Konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1994)

Aneks II **Prelazne odredbe**

1. Zajednička prelazna komisija

a) Strane ovim ustanovljavaju Zajedničku prelaznu komisiju koja će biti ovlaštena da raspravlja o praktičnim pitanjima u vezi sa implementacijom Ustava Bosne i Hercegovine, Opšteg okvirnog sporazuma i njegovih aneksa, i daje preporuke i prijedloge.

b) Zajednička prelazna komisija se sastoji od četiri lica iz Federacije, tri iz Republike Srpske i jednog predstavnika Bosne i Hercegovine.

c) Sastancima komisije predsjedava Visoki predstavnik ili lice koje on odredi.

2. Kontinuitet pravnih propisa

Svi zakoni, propisi i sudski poslovници, koji su na snazi na teritoriji Bosne i Hercegovine u trenutku kada Ustav stupi na snagu, ostaće na snazi u onoj mjeri u kojoj nisu u suprotnosti sa Ustavom dok drugačije ne odredi nadležni organ vlasti Bosne i Hercegovine.

3. Pravni i administrativni postupci

Svi postupci u sudovima ili organima uprave, koji su u toku na prostoru Bosne i Hercegovine u trenutku stupanja na snagu ovog Ustava, biće nastavljeni ili preneseni na druge sudove ili organe u Bosni i Hercegovini u skladu sa propisima kojima se uređuje nadležnost ovih institucija.

4. Državni organi

Dok ne budu zamijenjeni novim sporazumom ili zakonom, organi vlasti, institucije i druga tijela Bosne i Hercegovine će funkcionisati u skladu sa važećim propisima.

5. Ugovori

Svi ugovori koje je ratifikovala Republika Bosna i Hercegovina između 1.1.1992. godine i stupanja na snagu ovog Ustava biće dati na uvid članovima Predsjedništva u roku od 15 dana od njihovog stupanja na dužnost; svaki ugovor koji ne bude dat na uvid biće proglašen poništenim. U roku od 6 mjeseci poslije prvog zasjedanja Parlamentarne skupštine, na zahtjev bilo kojeg člana Predsjedništva, Parlamentarna skupština će razmotriti da li da otkáže bilo koji drugi ugovor.

Izjava u ime Republike Bosne i Hercegovine

Republika Bosna i Hercegovina odobrava Ustav Bosne i Hercegovine u Aneksu IV Opšteg okvirnog sporazuma.

Muhamed Šaćirbegović

Za Republiku Bosnu i Hercegovinu

Izjava u ime Federacije Bosne i Hercegovine

Federacija Bosne i Hercegovine u ime svojih konstitutivnih naroda i građana odobrava Ustav Bosne i Hercegovine u Aneksu IV Opšteg okvirnog sporazuma.

Krešimir Zubak

Za Federaciju Bosne i Hercegovine

Izjava u ime Republike Srpske

Republika Srpska odobrava Ustav Bosne i Hercegovine u Aneksu IV Opšteg okvirnog sporazuma.

Nikola Koljević

Za Republiku Srpsku

Na osnovu člana X.1. Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na 49. sjednici Predstavničkog doma, održanoj 25. marta 2009. godine, i na 27. sjednici Doma naroda, održanoj 26. marta 2009. godine, donijela je

AMANDMAN I. NA USTAV BOSNE I HERCEGOVINE⁵

U Ustavu Bosne i Hercegovine iza člana VI.3. dodaje se novi član VI.4. koji glasi:

„4. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine

Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, koji postoji pod suverenitetom Bosne i Hercegovine i spada pod nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine onako kako te nadležnosti proizilaze iz ovog ustava, čija je teritorija u zajedničkoj svojini (kondominiju) entiteta, jedinica je lokalne samouprave s vlastitim institucijama, zakonima i propisima i s ovlaštenjima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog tribunala za spor u vezi s međuentitetskom linijom razgraničenja u oblasti Brčkog. Odnos između Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i institucija Bosne i Hercegovine i entiteta može se dalje urediti zakonom koji donosi Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine nadležan je da odlučuje o bilo kakvom sporu u vezi sa zaštitom utvrđenog statusa i ovlaštenja Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine koji se može javiti između jednog ili više entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ili između Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine po ovom ustavu i odlukama Arbitražnog tribunala.

Svaki takav spor također može pokrenuti većina poslanika u Skupštini Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine koja uključuje najmanje jednu petinu izabраних poslanika iz reda svakog od konstitutivnih naroda.”

Dosadašnji član VI.4. postaje član VI.5.

Amandman I. na Ustav Bosne i Hercegovine stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom glasniku BiH”.

PSBiH, broj 327/09
26. marta 2009. godine
Sarajevo

⁵ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/09

USTAV BOSNE I HERCEGOVINE⁶

Prijevod na hrvatski jezik

PREAMBULA

Na temelju poštivanja ljudskog dostojanstva, slobode i jednakosti,

Predani miru, pravdi, toleranciji i pomirenju,

Uvjereni da demokratske ustanove vlasti i pravični postupci najbolje uspostavljaju miroljubive odnose u pluralističnom društvu,

U želji da promiču opće blagostanje i gospodarski razvitak kroz zaštitu privatne svojine i promicanje tržišnog gospodarstva,

Rukovođeni ciljevima i načelima Povelje Ujedinjenih naroda,

Opredijeljeni za suverenitet, teritorijalni integritet i političku neovisnost Bosne i Hercegovine sukladno međunarodnom pravu,

Odlučni da osiguraju puno poštivanje međunarodnog humanitarnog prava,

Nadahnuti Općom deklaracijom o ljudskim pravima, Međunarodnim paktovima o civilnim i političkim pravima, odnosno o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima, i Deklaracijom o pravima osoba koje pripadaju nacionalnim ili etničkim, vjerskim i jezičnim manjinama, kao i drugim instrumentima ljudskih prava,

Podsjećajući na Temeljna načela usaglašena u Genevi 8. rujna 1995. i u New Yorku 26. rujna 1995.

Bošnjaci, Hrvati i Srbi, kao konstitutivni narodi (zajedno s ostalima), i građani Bosne i Hercegovine ovim utvrđuju Ustav Bosne i Hercegovine:

---

⁶ Ustav Bosne i Hercegovine, OHR (Office of the High Representative), Sarajevo

Članak I ***Bosna i Hercegovina***

1. Kontinuitet

Republika Bosna i Hercegovina, čiji je oficijelni naslov od sada „Bosna i Hercegovina”, nastavlja svoje pravno postojanje po međunarodnom pravu kao država, sa svojim unutarnjim ustrojem izmijenjenim kako je to predviđeno ovim Ustavom, sa svojim sadašnjim međunarodno priznatim granicama. Ona ostaje članica Ujedinjenih naroda, a kao Bosna i Hercegovina može zadržati članstvo ili zatražiti prijem u organizacijama unutar sustava Ujedinjenih naroda, kao i u drugim međunarodnim ustanovama.

2. Demokratska načela

Bosna i Hercegovina je demokratska država, koja funkcioniše sukladno zakonu i temeljem slobodnih i demokratskih izbora.

3. Sastav

Bosna i Hercegovina se sastoji od dva entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske (u daljnjem tekstu „entiteti”).

4. Kretanje roba, usluga, kapitala i osoba

Sloboda kretanja postoji po cijeloj Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina i entiteti neće ometati punu slobodu kretanja osoba, roba, usluga i kapitala po cijeloj Bosni i Hercegovini. Ni jedan entitet neće postavljati bilo kakve kontrole na granici između entiteta.

5. Glavni grad

Glavni grad Bosne i Hercegovine je Sarajevo.

6. Simboli

Bosna i Hercegovina će imati one simbole za koje se odluči njezina Parlamentarna skupština, a odobri ih Predsjedništvo.

7. Državljanstvo

Postoji državljanstvo Bosne i Hercegovine, koje uređuje Parlamentarna skupština, i državljanstvo svakog entiteta, koje uređuje svaki entitet, pod uvjetom da:

- a) Svi državljani nekog entiteta su, samim tim, državljani Bosne i Hercegovine.
- b) Ni jedna osoba ne može samovoljno biti lišena državljanstva Bosne i Hercegovine, ili državljanstva entiteta, ili na drugi način ostavljena bez državljanstva. Nitko ne

može biti lišen državljanstva Bosne i Hercegovine, ili entiteta, iz bilo kojeg razloga kao što su spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

c) Sve osobe koje su bile državljani Republike Bosne i Hercegovine neposredno prije stupanja na snagu ovoga Ustava, državljani su Bosne i Hercegovine. Državljanstvo osoba koje su naturalizirane poslije 6. travnja 1992. godine, a prije stupanja na snagu ovog Ustava, uredit će Parlamentarna skupština.

d) Državljanji Bosne i Hercegovine mogu imati državljanstvo neke druge države, pod uvjetom da postoji bilateralni sporazum između Bosne i Hercegovine i te države kojim se to pitanje uređuje, a koji je odobrila Parlamentarna skupština sukladno članku IV, stavak 4, točka (d). Osobe s dvojnim državljanstvom mogu glasovati u Bosni i Hercegovini i u entitetima samo ako je Bosna i Hercegovina zemlja njihova prebivanja.

e) Državljanin Bosne i Hercegovine u inozemstvu uživa zaštitu Bosne i Hercegovine. Svaki entitet može izdavati putovnice Bosne i Hercegovine svojim državljanima, na način kako to uredi Parlamentarna skupština. Bosna i Hercegovina može izdavati putovnice i onim državljanima kojima neki entitet nije izdao putovnicu. Postojat će središnji registar svih putovnica izdanih od strane entiteta i Bosne i Hercegovine.

Članak II

Ljudska prava i temeljne slobode

1. Ljudska prava

Bosna i Hercegovina i oba entiteta osigurat će najviši stupanj međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda. U tu svrhu oformljena je Komisija za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, kako to predviđa Aneks 6 Općeg okvirnog sporazuma.

2. Međunarodni standardi

U Bosni i Hercegovini izravno se primjenjuju prava i slobode garantirani Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda kao i njezinim protokolima. Ovi akti imaju prioritet nad svim drugim zakonima.

3. Popis prava

Sve osobe na teritoriju Bosne i Hercegovine uživaju ljudska prava i temeljne slobode iz ovog članka, stavak 2 što uključuje:

a) Pravo na život.

b) Pravo osobe da ne bude podvrgnuta mučenju ili nehumanom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

- c) Pravo osobe da ne bude držana u ropstvu ili potčinjenosti ili da ne obnaša prisilan ili obvezatan rad.
- d) Pravo na slobodu i sigurnost osobe.
- e) Pravo na pravično saslušanje u građanskim i krivičnim stvarima, i druga prava vezana za krivične postupke.
- f) Pravo na privatni i obiteljski život, dom i dopisivanje.
- g) Slobodu mišljenja, savjesti i vjere.
- h) Slobodu izražavanja.
- i) Slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja.
- j) Pravo na ženidbu i udadbu, te osnivanje obitelji.
- k) Pravo na imovinu.
- l) Pravo na obrazovanje.
- m) Pravo na slobodu kretanja i prebivanja.

4. Nediskriminacija

Uživanje prava i sloboda predviđenih ovim člankom ili u međunarodnim sporazumima navedenim u Aneksu I ovom Ustavu, osigurano je za sve osobe u Bosni i Hercegovini bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi kao što je spol, rasa, boja, jezik, vjera, političko ili drugo uvjerenje, nacionalno ili društveno podrijetlo, vezivanje za neku nacionalnu manjinu, imovina, rođenje ili drugi status.

5. Izbjegllice i raseljene osobe

Sve izbjeglice i raseljene osobe imaju pravo slobodno se vratiti u svoje domove. One imaju pravo, sukladno Aneksu 7 Općeg okvirnog sporazuma, da im se vrati imovina koje su bile lišene tijekom neprijateljstava od 1991. godine i da im se dadne naknada za svu takvu imovinu koja im se ne može vratiti. Sve obveze ili izjave vezane za takvu imovinu, a koje su date pod prisilom, ništavne su.

6. Provedba

Bosna i Hercegovina, i svi sudovi, uredi, državni organi, i tijela kojima posredno rukovode entiteti ili koja djeluju unutar entiteta, primjenjivat će i poštivati ljudska prava i temeljne slobode navedene u stavku 2.

7. Međunarodni sporazumi

Bosna i Hercegovina će ostati ili postati strana ugovornica u međunarodnim sporazumima popisanim u Aneksu I ovom Ustavu.

8. Suradnja

Sve nadležne vlasti u Bosni i Hercegovini surađivat će sa, i omogućiti neograničen pristup: svim međunarodnim mehanizmima za praćenje ljudskih prava utemeljenim za Bosnu i Hercegovinu; nadzornim tijelima utemeljenim bilo kojim međunarodnim sporazumom navedenim u Aneksu I ovom Ustavu; Međunarodnom sudu za bivšu Jugoslaviju (a posebice će se pokoravati nalogima izdanim temeljem članka 29. Statuta toga suda); i svim drugim organizacijama ovlaštenim od strane Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda s mandatom koji je u svezi sa ljudskim pravima ili humanitarnim pravom.

Članak III

Nadležnosti i odnosi između institucija Bosne i Hercegovine i entiteta

1. Nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine

Slijedeći poslovi su u nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine:

- a) Vanjska politika.
- b) Vanjskotrgovinska politika.
- c) Carinska politika.
- d) Monetarna politika kako je to predviđeno člankom 7.
- e) Financiranje institucija i međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.
- f) Politika useljavanja, izbjeglica i azila kao i donošenje propisa o tome.
- g) Provođenje međunarodnih i međuentitetskih krivičnihopravnih propisa, uključujući i odnose s Interpolom.
- h) Postavljanje i rad zajedničkih i međunarodnih komunikacijskih uređaja.
- i) Donošenje propisa o transportu među entitetima.
- j) Kontrola zračnog prometa.

2. Nadležnosti entiteta

a) Entiteti imaju pravo uspostavljati posebne paralelne odnose sa susjednim državama, sukladno suverenitetu i teritorijalnom integritetu Bosne i Hercegovine.

b) Svaki će entitet pružati svu potrebitu pomoć vladi Bosne i Hercegovine kako bi ona mogla izvršavati međunarodne obveze Bosne i Hercegovine, s tim da će za financijske obveze koje je stvorio jedan entitet bez suglasnosti drugog, prije izbora Parlamentarne skupštine i Predsjedništva Bosne i Hercegovine, biti odgovoran taj entitet, osim u onoj mjeri u kojoj je ta obveza potrebna za nastavak članstva Bosne i Hercegovine u nekoj međunarodnoj organizaciji.

c) Entiteti će ispuniti sve uvjete za sigurnost i zaštitu svih osoba u područjima pod njihovom nadležnošću održavanjem civilnih ustanova za provedbu pravnih propisa, koje će djelovati sukladno međunarodno priznatim standardima i uz poštivanje međunarodno priznatih ljudskih prava i temeljnih sloboda navedenih u članku II, i poduzimanjem drugih podesnih mjera.

d) Svaki entitet može također sklapati sporazume s državama i međunarodnim organizacijama uz suglasnost Parlamentarne skupštine. Parlamentarna skupština može zakonom urediti da takva suglasnost, za određene vrste sporazuma, nije potrebna.

3. Pravni sustav i nadležnosti entiteta i institucija

a) Sve vladine funkcije i ovlasti, koje po ovom Ustavu nisu izričito dodijeljene institucijama Bosne i Hercegovine, pripadaju entitetima.

b) Entiteti i sve njihove niže jedinice u potpunosti će se pokoravati ovome Ustavu, koji dokida one odredbe zakona Bosne i Hercegovine i ustava i zakona entiteta koje su protivne Ustavu, kao i odlukama institucija Bosne i Hercegovine. Opća načela međunarodnog prava su sastavni dio pravnog sustava Bosne i Hercegovine i entiteta.

4. Koordinacija

Predsjedništvo može odlučiti da potpomogne koordinaciju među entitetima u stvarima koje prema ovome Ustavu nisu u nadležnosti Bosne i Hercegovine, osim ako se neki entitet tome usprotivi u bilo kojem konkretnom slučaju.

5. Dodatne nadležnosti

a) Bosna i Hercegovina će preuzeti nadležnost za one poslove o kojima se entiteti suglase; koji su predviđeni u Aneksima 5 - 8 Općeg okvirnog sporazuma; ili koji su potrebni za očuvanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta, političke neovisnosti, i međunarodnog subjektiviteta Bosne i Hercegovine, u skladu s podjelom nadležnosti između institucija Bosne i Hercegovine. Mogu se po potrebi osnovati i dodatne institucije za obavljanje takovih nadležnosti

b) Tijekom šest mjeseci od stupanja na snagu ovog Ustava, entiteti će započeti pregovore s ciljem uključivanja u nadležnost institucija Bosne i Hercegovine i drugih poslova, uključujući i korištenje energetske resursa i zajedničke gospodarske projekte.

Članak IV

Parlamentarna skupština

Parlamentarna skupština ima dva doma: Dom naroda i Zastupnički dom.

1. Dom naroda

Dom naroda se sastoji od 15 delegata, od kojih su dvije trećine iz Federacije (uključujući pet Hrvata i pet Bošnjaka) i jedna trećina iz Republike Srpske (pet Srba).

a) Nominirane hrvatske i bošnjačke delegate iz Federacije biraju hrvatski odnosno bošnjački delegati Doma naroda Federacije. Delegate iz Republike Srpske bira Narodna skupština Republike Srpske.

b) Devet članova Doma naroda čine kvorum, s tim da su nazočna najmanje tri bošnjačka, tri hrvatska i tri srpska delegata.

2. Zastupnički dom

Zastupnički dom se sastoji od 42 člana, od kojih su dvije trećine izabrane s teritorija Federacije, a jedna trećina s teritorija Republike Srpske.

a) Članovi Zastupničkog doma biraju se izravno iz njihovih entiteta sukladno izbornom zakonu koji treba donijeti Parlamentarna skupština. Prvi izbori će se, protivno tome, održati sukladno Aneksu 3 Općeg okvirnog sporazuma.

b) Kvorum čini većina svih članova izabranih u Zastupnički dom.

3. Postupak

a) I jedan i drugi dom sazvat će se u Sarajevu najkasnije 30 dana po njihovu izboru.

b) Svaki će dom većinom glasova donijeti svoj poslovnik i od svojih članova izabrati jednog Srbina, jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, od kojih će jedan biti predsjedavajući, a druga dvojica dopredsjedavajući, s tim da se ove funkcije rotiraju između ove tri izabrane osobe.

c) Za donošenje svih zakona bit će potrebna suglasnost oba doma.

d) Sve odluke u oba doma donose se većinom glasova nazočnih članova koji su glasovali. Delegati i članovi će uložiti maksimalne napore kako bi ta većina uključivala barem jednu trećinu glasova delegata ili članova s teritorija svakog entiteta. Ako većina glasova ne uključuje po jednu trećinu glasova delegata ili članova s teritorija svakog entiteta, predsjedavajući i dopredsjedavajući sastat će se kao komisija i pokušati ishoditi suglasnost u roku od tri dana nakon glasovanja. Ako ovi naponi ne uspiju, odluke će se usvajati većinom onih koji su nazočni i koji glasuju, pod uvjetom da glasovi protiv ne uključuju dvije trećine ili više delegata ili članova iz jednog ili drugog entiteta.

e) Neka se predložena odluka Parlamentarne skupštine može proglasiti štetnom po vitalne interese bošnjačkog, hrvatskog ili srpskog naroda većinom glasova bošnjačkih, odnosno hrvatskih, odnosno srpskih delegata izabranih sukladno stavku 1, točka (a). Za takvu će predloženu odluku u Domu naroda biti potrebna suglasnost većine bošnjačkih, većine hrvatskih i većine srpskih delegata koji su nazočni i koji glasuju.

f) U slučaju protivljenja većine bošnjačkih, hrvatskih ili srpskih delegata pozivanju na točku (e), predsjedavajući Doma naroda odmah će sazvati Zajedničku komisiju sastavljenu od tri delegata, od kojih su po jednog izabrali bošnjački, hrvatski i srpski delegati, u svrhu rješenja spornog pitanja. Ako Komisija u roku od pet dana ne uspije to pitanje riješiti, predmet će se uputiti Ustavnom sudu koji će ga po hitnom postupku ispitati da vidi ima li postupovnih nepravilnosti.

g) Dom naroda može se raspustiti odlukom Predsjedništva ili samog Doma, pod uvjetom da odluka Doma o raspuštanju izglasuje većina koja uključuje većinu delegata iz barem dva naroda: Bošnjaka, Hrvata ili Srba. Međutim, Dom naroda iz prvog saziva nakon stupanja na snagu ovog Ustava ne može se raspustiti.

h) Odluke Parlamentarne skupštine ne mogu stupiti na snagu prije njihova objavljivanja.

i) Oba će doma u potpunosti objavljivati zapisnik sa svojih rasprava i javno voditi svoje rasprave osim u izuzetnim okolnostima sukladno svojim poslovnicima.

j) Delegati i članovi neće krivično ili građanskopravno odgovarati za djela počinjena u okviru njihovih dužnosti u Parlamentarnoj skupštini.

4. Ovlasti

Parlamentarna skupština je nadležna za:

a) Donošenje zakona potrebitih za provedbu odluka Predsjedništva ili za izvršavanje odgovornosti Skupštine po ovome Ustavu.

b) Odlučivanje o izvorima i visini sredstava za rad institucija Bosne i Hercegovine i za podmirivanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.

c) Odobravanje proračuna za institucije Bosne i Hercegovine.

d) Odlučivanje o davanju suglasnosti za ratifikaciju ugovora.

e) Ostale stvari potrebite za izvršavanje njezinih dužnosti ili one koje su joj dodijeljene uzajamnim sporazumom entiteta.

Članak V ***Predsjedništvo***

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine sastoji se od tri člana: jednog Bošnjaka i jednog Hrvata, koji je svaki izabran izravno s teritorija Federacije, i jednog Srbina, izravno izabrana sa teritorija Republike Srpske.

1. Izbor i trajanje mandata

a) Članovi Predsjedništva biraju se izravno u svakom entitetu (tako da svaki glasač glasuje za popunjavanje jednog mjesta u Predsjedništvu), sukladno izbornom zakonu

kojeg donosi Parlamentarna skupština. Prvi će se izbori, protivno tome, održati sukladno Aneksu 3 Općeg okvirnog sporazuma. Svako upražnjeno mjesto u Predsjedništvu popunjavat će se iz dotičnog entiteta, sukladno zakonu kojeg će usvojiti Parlamentarna skupština.

b) Mandat članova Predsjedništva izabranih na prvim izborima trajat će dvije godine; dok će mandat budućih članova trajati četiri godine. Članovi će imati pravo biti birani na još jedan uzastopni mandat, slijedom kojeg naredne četiri godine neće imati pravo biti birani.

2. Postupak

a) Predsjedništvo će donijeti svoj poslovnik o radu kojim će se predvidjeti adekvatno obavještanje o sazivanju svih sjednica Predsjedništva.

b) Članovi Predsjedništva će između sebe izabrati predsjedavajućeg. Za prvi mandat Predsjedništva predsjedavajući će biti član koji je dobio najveći broj glasova. Nakon toga način biranja predsjedavajućeg, rotacijom ili drukčje, odredit će Parlamentarna skupština, sukladno članku IV, stavak 3.

c) Predsjedništvo će nastojati da sve odluke Predsjedništva donosi konsenzusom (tj. one koje se tiču pitanja koja proizilaze iz članka V (3), točke (a) do (e)). Međutim, te odluke, pod uvjetima iz točke (d) ovog stavka, mogu donijeti samo dva člana ako propadnu svi naponi da se postigne konsenzus.

d) Član Predsjedništva koji je glasovao protiv neke odluke Predsjedništva može dati izjavu da je ta odluka štetna po vitalne interese entiteta za teritorij na kojem je izabran, a sve u roku od tri dana nakon usvajanja te odluke. Takova će se odluka odmah podnijeti Narodnoj skupštini Republike Srpske, ako je izjavu dao član s tog teritorija; odnosno bošnjačkim delegatima u Domu naroda Federacije, ako je izjavu dao bošnjački član; ili hrvatskim delegatima u Domu naroda Federacije ako je izjavu dao hrvatski član. Ako je izjava potvrđena dvotrećinskom većinom delegata u roku od deset dana od njezina podnošenja, sporna odluka Predsjedništva neće stupiti na snagu.

3. Ovlasti

Predsjedništvo je nadležno za:

a) Vođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine.

b) Imenovanje veleposlanika i drugih međunarodnih predstavnika Bosne i Hercegovine, s tim da ih se s teritorija Federacije ne može izabrati više od dvije trećine.

c) Zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim i europskim organizacijama i institucijama i traženje članstva u onim organizacijama i institucijama u kojima Bosna i Hercegovina nije član.

d) Vođenje pregovora o sklapanju međunarodnih ugovora Bosne i Hercegovine, otkazivanje i uz pristanak Parlamentarne skupštine, ratificiranje takvih ugovora.

e) Izvršavanje odluka Parlamentarne skupštine.

f) Predlaganje, na preporuku Savjeta ministara, godišnjeg proračuna Parlamentarnoj skupštini.

g) Podnošenje izvješća na zahtjev, ali najmanje jedanput godišnje, Parlamentarnoj skupštini o izdacima Predsjedništva.

h) Koordiniranje, po potrebi, sa međunarodnim i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini.

i) Obavljanje i drugih funkcija potrebitih za izvršavanje njegovih dužnosti koje mu dodijeli Parlamentarna skupština ili na koje pristanu entiteti.

4. Vijeće ministara

Predsjedništvo će imenovati predsjedavajućeg Vijeća ministara koji će preuzeti dužnost nakon potvrde od strane Zastupničkog doma. Predsjedavajući će imenovati ministra vanjskih poslova, ministra za vanjsku trgovinu i druge ministre po potrebi, a koji će stupiti na dužnost po potvrdi Zastupničkog doma.

a) Predsjedavajući i ministri zajedno čine Vijeće ministara s obavezom provođenja politike i odluka Bosne i Hercegovine u oblastima navedenim u članku III, stavak 1, 4 i 5, i podnošenja izvješća Parlamentarnoj skupštini (uključujući barem jedno izvješće godišnje o izdacima Bosne i Hercegovine).

b) S teritorija Federacije ne može se imenovati više od dvije trećine svih ministara. Predsjedavajući će također imenovati i zamjenike ministara (koji neće biti iz istog konstitutivnog naroda kao njihovi ministri), a koji će stupiti na dužnost nakon potvrde od strane Zastupničkog doma.

c) Vijeće ministara dužno je dati ostavku ako mu u bilo koje vrijeme Parlamentarna skupština izglasuje nepovjerenje.

5. Stalni komitet

a) Svaki će član Predsjedništva, po službenoj dužnosti, imati ovlast civilnog zapovjednika oružanih snaga. Ni jedan entitet ne smije prijetiti silom ili koristiti silu protiv drugog entiteta, a ni pod kakvim okolnostima ne smiju oružane snage jednog entiteta ući ili boraviti na teritoriju drugog entiteta bez odobrenja vlade ovog drugog i Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Sve će oružane snage u Bosni i Hercegovini djelovati sukladno suverenitetu i teritorijalnom integritetu Bosne i Hercegovine.

b) Članovi Predsjedništva izabrat će Stalni komitet za vojna pitanja koji će koordinirati aktivnosti oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Članovi Predsjedništva ujedno su i članovi Stalnog komiteta.

Članak VI Ustavni sud

1. Sastav

Ustavni sud Bosne i Hercegovine ima devet članova.

a) Četiri člana bira Zastupnički dom Federacije, a dva člana Skupština Republike Srpske. Preostala tri člana izabrat će predsjednik Europskog suda za ljudska prava nakon dogovora s Predsjedništvom.

b) Suci će biti istaknuti pravnici visokih moralnih kvaliteta. Svaka osoba s pravom glasa i takovim kvalifikacijama može biti sudac Ustavnog suda. Suci koje izabere predsjednik Europskog suda za ljudska prava ne mogu biti državljani Bosne i Hercegovine ili bilo koje susjedne države.

c) Mandat prvoimenovanih sudaca bit će pet godina, osim ako prije ne daju ostavku ili ne budu s razlogom smijenjeni konsenzusom ostalih sudaca. Prvoimenovani suci nemaju pravo biti ponovno imenovani. Svi kasnije imenovani suci obnašat će svoju dužnost do dobi od 70 godina ukoliko prije ne podnesu ostavku ili ne budu s razlogom smijenjeni konsenzusom ostalih sudaca.

d) Za imenovanja sudaca nakon pet godina od prvog imenovanja, Parlamentarna skupština može zakonom utvrditi drugačiji način izbora trojice sudaca koje bira predsjednik Europskog suda za ljudska prava.

2. Postupak

a) Većina svih članova Suda čini kvorum.

b) Sud će donijeti svoja pravila o radu većinom glasova svojih članova. Sud će voditi javne rasprave, a svoje odluke će obrazlagati i objavljivati.

3. Nadležnost

Ustavni sud će podržavati ovaj Ustav.

a) Ustavni sud ima isključivu nadležnost odlučivanja o svim sporovima koji proisteknu iz ovog Ustava između entiteta, ili između Bosne i Hercegovine i jednog ili oba entiteta, ili između institucija Bosne i Hercegovine, uključujući, ali ne ograničavajući se na to:

- Je li odluka nekog entiteta da uspostavi posebne paralelne odnose sa susjednom državom sukladna ovom Ustavu, uključujući i odredbe koje se tiču suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine.

- Je li neka odredba ustava ili zakona jednog entiteta sukladna ovom Ustavu.

Spor može pokrenuti član Predsjedništva, predsjedavajući Vijeća ministara, predsjedavajući ili dopredsjedavajući jednog od domova Parlamentarne skupštine; jedna četvrtina članova/delegata jednog od domova Parlamentarne skupštine, ili jedna četvrtina jednog od domova zakonodavnog tijela jednog entiteta.

b) Ustavni sud također ima prizivnu nadležnost za pitanja iz Ustava koja se pojave na temelju presude bilo kojeg drugog suda u Bosni i Hercegovini.

c) Ustavni sud će imati nadležnost za pitanja koja mu podnese bilo koji sud u Bosni i Hercegovini, a koja se tiču toga je li neki zakon o čijoj valjanosti ovisi njegova odluka sukladno ovom Ustavu, s Europskom konvencijom za ljudska prava i temeljne slobode i njezinim protokolima, ili sa zakonima Bosne i Hercegovine; ili koja se tiču postojanja ili djelokruga nekog općeg pravila međunarodnog javnog prava koje je bitno za odluku suda.

4. Odluke

Odluke Ustavnog suda su konačne i obvezujuće.

Članak VII **Centralna banka**

Centralna banka Bosne i Hercegovine je jedina vlast za izdavanje valute i monetarnu politiku u cijeloj Bosni i Hercegovini.

1. Nadležnosti Centralne banke odredit će Parlamentarna skupština. Izuzetno, tijekom prvih šest godina po stupanju na snagu ovog Ustava, ona ne može davati kredite pravljjenjem novca, djelujući u tom pogledu kao valutni odbor; nakon kojeg perioda joj Parlamentarna skupština može dodijeliti te ovlasti.

2. Prvi Upravni odbor Centralne banke sastojat će se od Guvernera kojeg će postaviti Međunarodni monetarni fond, nakon dogovora s Predsjedništvom, i tri člana koje postavlja Predsjedništvo, od kojih su dva iz Federacije (jedan Bošnjak, jedan Hrvat, koji će dijeliti jedan glas) i jedan iz Republike Srpske, svi sa mandatom od šest godina. Guverner, koji neće biti državljanin Bosne i Hercegovine ili neke od susjednih zemalja, može imati odlučujući glas u Upravnom odboru u slučaju neriješenog ishoda glasovanja.

3. Nakon toga, Upravni odbor Centralne banke Bosne i Hercegovine sastojat će se od pet osoba koje imenuje Predsjedništvo na period od šest godina. Odbor će između svojih članova izabrati Guvernera na period od šest godina.

Članak VIII **Financije**

1. Na prijedlog Predsjedništva Parlamentarna skupština će svake godine usvajati proračun koji će pokrivati izdatke potrebne za izvršavanje odgovornosti institucija Bosne i Hercegovine i za ispunjavanje međunarodnih obveza Bosne i Hercegovine.

2. Ako se takav proračun ne usvoji pravodobno, koristit će se proračun iz prethodne godine na privremenoj osnovi.

3. Federacija će osigurati dvije trećine, a Republika Srpska jednu trećinu sredstava potrebnih za proračun, osim ukoliko se sredstva prikupljaju na način koji je utvrdila Parlamentarna skupština.

Članak IX ***Opće odredbe***

1. Ni jedna osoba koja izdržava kaznu izrečenu od strane Međunarodnog suda za bivšu Jugoslaviju i ni jedna osoba koja je pod optužbom Suda i koja se oglašila o poziv da se pojavi pred Sudom, ne može se kandidirati, niti može obnašati nikakvu naimenovanu, izbornu ili drugu javnu funkciju na teritoriju Bosne i Hercegovine.

2. Naknada za osobe koje obnašaju službu u institucijama Bosne i Hercegovine ne može se smanjivati tijekom mandata obnašatelja službe.

3. Dužnosnici postavljeni na položaje u institucijama Bosne i Hercegovine odražavat će opći sastav naroda Bosne i Hercegovine.

Članak X ***Izmjene i dopune***

1. Postupak za izmjene i dopune

Izmjene i dopune ovoga Ustava mogu se vršiti odlukom Parlamentarne skupštine donesenom dvotrećinskom većinom nazočnih delegata koji su glasovali u Zastupničkom domu

2. Ljudska prava i temeljne slobode

Ni jedna izmjena ili dopuna ovog Ustava ne može dokinuti ili umanjiti ni jedno od prava i sloboda navedenih u članku II ovog Ustava ili izmijeniti ovaj stavak.

Članak XI ***Prijelazne odredbe***

Prijelazne odredbe koje se tiču javnih službi, pravnih i drugih pitanja izložene su u Aneksu II ovome Ustavu.

Članak XII ***Stupanje na snagu***

1. Ovaj Ustav će stupiti na snagu nakon potpisivanja Općeg okvirnog sporazuma kao ustavni akt koji zamjenjuje i stavlja van snage Ustav Republike Bosne i Hercegovine.

2. U roku od tri mjeseca od stupanja na snagu ovoga Ustava, entiteti će izvršiti izmjene svojih ustava kako bi ih usuglasili s ovim Ustavom, sukladno članku III, stavak 3, točka (b).

Aneks I ***Dodatni sporazumi o ljudskim pravima koji će se primjenjivati u Bosni i Hercegovini***

1. Konvencija o sprječavanju i kažnjavanju zločina genocida (1948)
2. Ženevske konvencije I-IV o zaštiti žrtava rata (1949) i Dopunski protokoli I-II (1977)
3. Konvencija koja se odnosi na status izbjeglica (1951) i Protokol (1966)
4. Konvencija o državljanstvu udatih žena (1957)
5. Konvencija o smanjivanju broja osoba bez državljanstva (1961)
6. Međunarodna konvencija o uklanjanju svih oblika rasne diskriminacije (1965)
7. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966) i Opcioni protokoli (1966 i 1989)
8. Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
9. Konvencija o uklanjanju svih oblika diskriminacije prema ženama (1979)
10. Konvencija protiv mučenja i drugog nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1984)
11. Europska konvencija o sprječavanju mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (1987)
12. Konvencija o pravima djeteta (1989)
13. Međunarodna konvencija o zaštiti prava svih radnika migranata i članova njihovih obitelji (1990)
14. Europska povelja za regionalne jezike i jezike manjina (1992)
15. Okvirna konvencija za zaštitu nacionalnih manjina (1994)

Aneks II **Prijelazne odredbe**

1. Zajednička privremena komisija

a) Strane ovim osnivaju Zajedničku privremenu komisiju s mandatom da raspravlja praktična pitanja vezana za provedbu Ustava Bosne i Hercegovine i Općeg okvirnog sporazuma i njegovih Aneksa, i da daje preporuke i prijedloge.

b) Zajednička privremena komisija sastojat će se od četiri osobe iz Federacije, tri osobe iz Republike Srpske i jednog predstavnika Bosne i Hercegovine.

c) Sjednicama Komisije predsjedavat će Visoki predstavnik ili osoba koju on odredi.

2. Kontinuitet pravnih propisa

Svi zakoni, propisi i sudski poslovници koji budu na snazi na teritoriju Bosne i Hercegovine kad Ustav stupi na snagu, ostaju na snazi u onoj mjeri u kojoj se ne kose s Ustavom, sve dok nadležno vladino tijelo Bosne i Hercegovine ne odredi drugačije.

3. Sudski i administrativni postupci

Svi postupci pred sudovima ili upravnim tijelima, koji budu djelovali na teritoriju Bosne i Hercegovine u trenutku kad Ustav stupi na snagu, nastaviti će se pred istima ili će biti preneseni na druge sudove ili tijela u Bosni i Hercegovni, sukladno zakonima koji određuju nadležnost takovih službi.

4. Državni organi

Vladini uredi, institucije i druga tijela Bosne i Hercegovine radit će sukladno važećim propisima dok ovi ne budu izmijenjeni novim sporazumom ili zakonom.

5. Ugovori

Svi ugovori koje je ratificirala Republika Bosna i Hercegovina između 1. siječnja 1992. godine i stupanja na snagu ovog Ustava predočit će se članovima Predsjedništva u roku od 15 dana po stupanju na dužnost; svaki takav ugovor koji se ne predoči, bit će poništen. U roku od šest mjeseci nakon prvog saziva Parlamentarne skupštine, na zahtjev bilo kojeg člana Predsjedništva, Parlamentarna skupština će razmotriti hoće li poništiti još koji takav ugovor.

Izjava u ime Republike Bosne i Hercegovine

Republika Bosna i Hercegovina odobrava Ustav Bosne i Hercegovine u Aneksu 4 Općeg okvirnog sporazuma.

Muhamed Šaćirbegović

Za Republiku Bosnu i Hercegovinu

Izjava u ime Federacije Bosne i Hercegovine

Federacija Bosne i Hercegovine u ime svojih konstitutivnih naroda i građana, odobrava Ustav Bosne i Hercegovine u Aneksu 4 Općeg okvirnog sporazuma.

Krešimir Zubak

Za Federaciju Bosne i Hercegovine

Izjava u ime Republike Srpske

Republika Srpska odobrava Ustav Bosne i Hercegovine u Aneksu 4 Općeg okvirnog sporazuma.

Nikola Koljević

Za Republiku Srpsku

Temeljem članka X.1. Ustava Bosne i Hercegovine (Aneks 4. Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini), Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine na 49. sjednici Zastupničkog doma, održanoj 25. ožujka 2009. godine, i na 27. sjednici Doma naroda, održanoj 26. ožujka 2009. godine, donijela je

AMANDMAN I. NA USTAV BOSNE I HERCEGOVINE⁷

U Ustavu Bosne i Hercegovine, iza članka VI.3. dodaje se novi članak VI.4, koji glasi:

„4. Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine

Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine, koji postoji pod suverenitetom Bosne i Hercegovine i spada pod nadležnosti institucija Bosne i Hercegovine, onako kako te nadležnosti proizlaze iz ovoga Ustava, čiji je teritorij u zajedničkoj svojini (kondominij) entiteta, jedinica je lokalne samouprave s vlastitim institucijama, zakonima i propisima, te s ovlastima i statusom konačno propisanim odlukama Arbitražnog tribunala za spor u vezi s međuentitetskom linijom razgraničenja u oblasti Brčkog. Odnos između Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine i institucija Bosne i Hercegovine i entiteta može se dalje urediti zakonom koji donosi Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine.

Ustavni sud Bosne i Hercegovine nadležan je za odlučivanje o bilo kakvom sporu u vezi sa zaštitom utvrđenog statusa i ovlasti Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine koji se može javiti između jednog ili više entiteta i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ili između Bosne i Hercegovine i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, prema ovome Ustavu i odlukama Arbitražnog tribunala.

Svaki takav spor također može pokrenuti većina zastupnika u Skupštini Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, koja uključuje najmanje jednu petinu izabranih zastupnika iz reda svakog od konstitutivnih naroda.”

Dosadašnji članak VI.4. postaje članak VI.5.

Amandman I. na Ustav Bosne i Hercegovine stupa na snagu osmoga dana od dana objave u „Službenom glasniku BiH”.

PSBiH, broj 327/09
26. ožujka 2009. godine
Sarajevo

---

⁷ Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, broj 25/09

УСТАВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ⁸

Превод на српски језик

ПРЕАМБУЛА

Полазећи од поштовања људског достојанства, слободе и једнакости,

Посвећени миру, правди, толеранцији и помирењу,

Увјерени да демократске институције власти и правични поступци најбоље стварају мирољубиве односе у плуралистичком друштву,

Желећи да подстакну опште благостање и економски раст путем заштите приватног власништва и унапређења тржишне привреде,

Руковођени циљевима и принципима Повеље Уједињених нација,

Опредијељени за суверенитет, територијални интегритет и политичку независност Босне и Херцеговине у складу са међународним правом,

Одлучни да обезбиде пуно поштовање међународног хуманитарног права,

Надахнути Универзалном декларацијом о правима човјека, Међународним пактовима о грађанским и политичким правима, односно о економским, социјалним и културним правима и Декларацијом о правима припадника националних или етничких, вјерских и језичких мањина, као и другим инструментима људских права,

Позивајући се на Основне принципе договорене 8. септембра 1995. у Женеви и 26. септембра 1995. у Њујорку,

Бошњаци, Хрвати и Срби, као конститутивни народи (заједно са осталима), и грађани Босне и Херцеговине овим одлучују да Устав Босне и Херцеговине гласи:

---

⁸ Устав Босне и Херцеговине, ОНР (Office of the High Representative), Сарајево

Члан I Босна и Херцеговина

1. Континуитет

Република Босна и Херцеговина, чије је званично име од сада „Босна и Херцеговина”, наставља своје правно постојање по међународном праву као држава, са унутрашњом структуром модификованом овим Уставом и са постојећим међународно признатим границама. Она остаје држава чланица Уједињених нација, и као Босна и Херцеговина може задржати чланство или затражити пријем у организацијама у оквиру система Уједињених нација, као и у другим међународним организацијама.

2. Демократска начела

Босна и Херцеговина је демократска држава, која функционише на принципу владавине права и на основу слободних и демократских избора.

3. Састав

Босна и Херцеговина се састоји од два ентитета: Федерације Босне и Херцеговине и Републике Српске (у даљем тексту „ентитети”).

4. Кретање роба, услуга, капитала и лица

На цијелој територији Босне и Херцеговине постоји слобода кретања. Босна и Херцеговина и ентитети неће ометати пуну слободу кретања лица, робе, услуга и капитала по цијелој територији Босне и Херцеговине. Ниједан ентитет неће успостављати било какву контролу на граници између ентитета.

5. Главни град

Главни град Босне и Херцеговине је Сарајево.

6. Символи

О симболима Босне и Херцеговине одлучује Парламентарна скупштина, а потврђује их Предсједништво.

7. Држављанство

Постоји држављанство Босне и Херцеговине, које регулише Парламентарна скупштина, и држављанство сваког ентитета, које регулише сваки ентитет, под условом:

а) Да су сви држављани сваког ентитета самим тим и држављани Босне и Херцеговине,

б) Да се ниједном лицу не може самовољно одузети држављанство Босне и Херцеговине или ентитета нити га се на други начин оставити без држављанства. Ниједно лице не може бити лишено држављанства Босне и Херцеговине по било којој основи, као што је пол, раса, боја, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност са националном мањином, имовина, рођење или неки други статуси.

ц) Сва лица која су била држављани Републике Босне и Херцеговине непосредно прије ступања на снагу овога Устава, су држављани Босне и Херцеговине. Држављанство лица која су натурализована послје 6. априла 1992, а прије ступања на снагу овог Устава, регулисаће Парламентарна скупштина.

д) Држављани Босне и Херцеговине могу имати држављанство друге државе, под условом да постоји билатерални споразум између Босне и Херцеговине и те државе којим се то питање уређује, а који је одобрила Парламентарна скупштина у складу са чланом IV, став 4, тачка (д). Лица са двојним држављанством могу гласати у Босни и Херцеговини и ентитетима само ако имају пребивалиште у Босни и Херцеговини.

е) Држављанин Босне и Херцеговине у иностранству ужива заштиту Босне и Херцеговине. Сваки ентитет може издавати пасоше Босне и Херцеговине својим држављанима, онако како то одреди Парламентарна скупштина. Босна и Херцеговина може издати пасоше својим држављанима којима није издат пасош неког од ентитета. Постојаће централна евиденција свих пасоша које издају ентитети и Босна и Херцеговина.

Члан II

Људска права и основне слободе

1. Људска права

Босна и Херцеговина и оба ентитета ће обезбиједити највиши ниво међународно признатих људских права и основних слобода. У том циљу постоји Комисија за људска права за Босну и Херцеговину, како је предвиђено Анексом 6 Општег оквирног споразума.

2. Међународни стандарди

Права и слободе предвиђене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода и њеним протоколима директно се примјењују у Босни и Херцеговини. Ови акти имају приоритет над свим другим законима.

3. Набрајање права

Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају:

- а) Право на живот.
- б) Право да не буду подвргнута мучењу или нехуманом и понижавајућем поступку или казни.
- ц) Право да не буду држана у ропству или потчињености или на принудном или обавезном раду.
- д) Право на личну слободу и безбједност.
- е) Право на правичан поступак у грађанским и кривичним стварима и друга права у вези с кривичним поступком.
- ф) Право на приватни и породични живот, дом и преписку.
- г) Слободу мисли, савјести и вјероисповијести.
- х) Слободу изражавања.
- и) Слободу мирног окупљања и слободу удруживања.
- ј) Право на брак и заснивање породице.
- к) Право на имовину.
- л) Право на образовање.
- м) Право на слободу кретања и пребивалишта.

4. Недискриминација

Уживање права и слобода, предвиђених овим чланом или међународним споразумима наведеним у Анексу I овог Устава, обезбијеђено је свим лицима у Босни и Херцеговини без дискриминације по било којој основи као што су пол, раса, боја, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално и социјално поријекло или повезаност са националном мањином, имовина, рођење или други статус.

5. Избјеглице и расељена лица

Све избјеглице и расељена лица имају право да се слободно врате својим домовима. Они имају право, у складу са Анексом 7 Општег оквирног споразума, на поврат имовине које су били лишени за вријеме непријатељстава од 1991. год. и на накнаду за ону имовину која им не може бити враћена. Све обавезе или изјаве о таквој имовини, дате под присилом, су ништавне.

6. Имплементација

Босна и Херцеговина и сви судови, агенције, владини органи и институције којима управљају ентитети или које дјелују у оквиру ентитета, подвргнути су, односно примјењују људска права и основне слободе из става 2.

7. Међународни споразуми

Босна и Херцеговина ће остати или постати уговорна страна међународних споразума наведених у Анексу I овог Устава.

8. Сарадња

Све надлежне власти у Босни и Херцеговини ће сарађивати са и омогућити неограничен приступ: свим међународним механизмима за надгледање људских права установљеним за Босну и Херцеговину; надзорним тијелима установљеним било којим од међународних споразума наведених у Анексу I овог Устава; Међународном суду за бившу Југославију (а нарочито ће се повинovati наређењима издатим на основу члана 29. Статута Суда); и свим другим организацијама које овласти Савјет безбједности Уједињених нација, са мандатом који је из подручја људских права и хуманитарног права.

Члан III

Надлежности и односи између институција Босне и Херцеговине и Ентитета

1. Надлежности институција Босне и Херцеговине

Сљедећа питања спадају у надлежност институција Босне и Херцеговине:

- а) Спољна политика.
- б) Спољнотрговинска политика.
- ц) Царинска политика.
- д) Монетарна политика, како је одређена чланом VII.
- е) Финансирање институција и међународних обавеза Босне и Херцеговине.
- ф) Политика и регулатива за усељавање, избјеглице и азил.
- г) Спровођење међународних и међуентитетских кривичноправних прописа, укључујући и односе са Интерполом.
- х) Успостављање и функционисање заједничких и међународних комуникација.
- и) Регулисање саобраћаја између ентитета.
- ј) Контрола ваздушног саобраћаја.

2. Надлежности Ентитета

а) Ентитети имају право да успоставе специјалне паралелне односе са сусједним државама, у складу са суверенитетом и територијалним интегритетом Босне и Херцеговине.

б) Сваки ентитет ће пружати сву потребну помоћ влади Босне и Херцеговине како би јој омогућио да испуњава међународне обавезе Босне и Херцеговине, под условом да је за финансијске обавезе које је преузео један ентитет без сагласности другог, а прије избора Парламентарне скупштине и Предсједништва Босне и Херцеговине, одговоран тај ентитет, изузев уколико је та обавеза неопходна за настављање чланства Босне и Херцеговине у некој међународној организацији.

ц) Ентитети ће испунити све услове за правну сигурност и заштиту лица под њиховом јурисдикцијом, одржавањем цивилних установа за примјену правних прописа које ће радити у складу са међународно признатим стандардима, поштујући међународно призната људска права и основне слободе из члана II овог Устава, као и предузимањем других одговарајућих мјера.

д) Сваки ентитет може такође да склапа уговоре са државама и међународним организацијама уз пристанак Парламентарне скупштине. Парламентарна скупштина може законом предвидјети да за неке врсте споразума таква сагласност није потребна.

3. Правни поредак и надлежности институција

а) Све владине функције и овлашћења, која нису овим Уставом изричито дата институцијама Босне и Херцеговине, припадају ентитетима.

б) Ентитети и њихове ниже јединице у потпуности ће поштовати овај Устав, којим се стављају ван снаге одредбе закона Босне и Херцеговине и одредбе устава и закона ентитета које су у супротности с њим, као и одлуке институција Босне и Херцеговине. Општи принципи међународног права представљају интегрални дио правног поретка Босне и Херцеговине и ентитета.

4. Координација

Предсједништво може да одлучи да олакша сарадњу између ентитета у стварима које не спадају у надлежност Босне и Херцеговине како је предвиђено овим Уставом, уколико се један ентитет не противи у датом случају.

5. Додатне надлежности

а) Босна и Херцеговина ће преузети надлежност и за друге послове о којима се ентитети договоре; за послове предвиђене Анексима 5 - 8 Општег оквирног споразума; или који су потребни за очување суверенитета, територијалног инте-

гритета, политичке независности и међународног субјективитета Босне и Херцеговине, у складу са подјелом надлежности између институција Босне и Херцеговине. По потреби, могу се формирати и додатне институције за обављање ових надлежности.

б) У периоду од шест мјесеци од ступања на снагу овог Устава, ентитети ће отпочети преговоре са циљем да у надлежности институција Босне и Херцеговине укључе и друга питања, укључујући коришћење енергетских ресурса и заједничке привредне пројекте.

Члан IV

Парламентарна скупштина

Парламентарна скупштина има два вијећа: Дом народа и Представнички дом.

1. Дом народа

Дом народа се састоји од 15 делегата, од којих су двије трећине из Федерације (пет Хрвата и пет Бошњака) и једна трећина из Републике Српске (пет Срба).

а) Именоване хрватске и бошњачке делегате из Федерације бирају хрватски, односно бошњачки делегати у Дому народа Федерације. Делегате из Републике Српске бира Народна скупштина Републике Српске.

б) Девет чланова Дома народа представљају кворум, под условом да су присутна најмање три бошњачка, три хрватска и три српска делегата.

2. Представнички дом

Представнички дом има четрдесет два члана, од којих се двије трећине бирају са територије Федерације, а једна трећина са територије Републике Српске.

а) Чланови Представничког дома се бирају директно из њихових ентитета, у складу са изборним законом који ће усвојити Парламентарна скупштина. Међутим, први избори ће се одржати у складу са Анексом 3 Општег оквирног споразума.

б) Већина свих чланова изабраних у Представничком дому представља кворум.

3. Поступак

а) У Сарајеву ће се састати сваки дом најкасније тридесет дана након избора.

б) Сваки дом већином гласова усваја свој пословник о раду и међу својим члановима бира за предсједавајућег и његове замјенике једног Србина, једног Бошњака и једног Хрвата, с тим да положи предсједавајућег ротира између та три изабрана лица.

ц) Доношење свих закона захтијева сагласност оба дома.

д) Све одлуке у оба дома доносе се већином гласова оних који су присутни и који гласају. Делегати и чланови ће максимално настојати да та већина укључује најмање једну трећину гласова делегата или чланова са територије сваког ентитета. Ако већина гласова не укључује једну трећину гласова делегата или посланика са територије сваког ентитета, предсједавајући и његови замјеници састаће се као комисија и покушати да обезбиједи сагласност у року од три дана након гласања. Ако то не успије, одлуке се доносе већином гласова оних који су присутни и гласају, под условом да гласови против не смију да садрже двије трећине или више делегата или чланова изабраних из сваког ентитета.

е) Предложена одлука Парламентарне скупштине може се прогласити штетном по виталне интересе бошњачког, хрватског или српског народа већином гласова из редова бошњачких, хрватских, или српских делегата, изабраних у складу са ставом 1. тачка (а). Да би била усвојена, таква предложена одлука захтијева у Дому народа сагласност већине бошњачких, већине хрватских и већине српских делегата који су присутни и гласају.

ф) Када се већина бошњачких, хрватских или српских делегата успротиви позивању на тачку (е), предсједавајући Дома народа ће одмах сазвати Заједничку комисију од три делегата, по једног из редова бошњачких, хрватских и српских делегата, како би ријешила то питање. Ако Комисија у томе не успије у року од пет дана, предмет се преноси на Уставни суд, који ће у хитном поступку размотрити процедуралну регуларност у тој ствари.

г) Дом народа могу да распусте Предсједништво или сам Дом, под условом да је ту одлуку Дома о распуштању усвојила већина, која укључује већину делегата из најмање два народа, бошњачког, хрватског или српског. Међутим, Дом народа изабран на првим изборима након ступања на снагу овог Устава не може се распустити.

х) Одлуке Парламентарне скупштине неће ступати на снагу прије објављивања.

и) Оба вијећа ће публиковати потпуне записнике својих расправа и, осим у изузетним случајевима у складу са пословником, расправљаће јавно.

ј) Делегати и чланови неће бити кривично или грађански одговорни за било који поступак извршен у оквиру њихових дужности у Парламентарној скупштини.

4. Овлашћења

Парламентарна скупштина је надлежна за:

а) Доношење закона потребних за спровођење одлука Предсједништва или за извршавање надлежности Скупштине по овом Уставу.

б) Одлучивање о изворима и износу средстава за функционисање институција Босне и Херцеговине и за међународне обавезе Босне и Херцеговине.

- ц) Одобравање буџета за институције Босне и Херцеговине.
- д) Одлучивање о пристанку на ратификацију уговора.
- е) Друга питања потребна за извршавање њезиних дужности или оних обавеза које су јој узајамним споразумом додијелили ентитети.

Члан V **Предсједништво**

Предсједништво Босне и Херцеговине се састоји од три члана: једног Бошњака и једног Хрвата, а сваки од њих се непосредно бира са територије Федерације, и једног Србина, који се непосредно бира са територије Републике Српске.

1. Избори и трајање мандата

а) Чланове Предсједништва ће непосредно бирати сваки ентитет (тако да сваки гласач гласа за једно мјесто у Предсједништву) у складу са изборним законом који ће усвојити Парламентарна скупштина. Међутим, први избори ће се одржати у складу са Анексом 3 Општег оквирног споразума. Упражњено мјесто у Предсједништву попуниће се из одговарајућег ентитета, у складу са законом који ће усвојити Парламентарна скупштина.

б) Мандат чланова Предсједништва изабраних на првим изборима траје двије године; мандат чланова изабраних након тога трајаће четири године. Чланови могу бити узастопно бирани још једном и послје тога не могу бити бирани сљедеће четири године.

2. Поступак

а) Предсједништво доноси пословник о свом раду, којим ће се обезбиједити одговарајуће обавјештавање о свим састанцима Предсједништва.

б) Чланови Предсједништва из својих редова именују предсједавајућег. У првом мандату Предсједништва, предсједавајући је онај члан који добије највећи број гласова. Касније ће о методу избора предсједавајућег, ротирањем или на други начин, одлучити Парламентарна скупштина у складу са чланом IV, став 3.

ц) Предсједништво ће настојати да консензусом усвоји све одлуке Предсједништва (тј. оне које произилазе из члана V (3), тачка (а)-(е)). Такве одлуке могу, што произилази из тачке (д) овог става, ипак да усвоје два члана ако сви напори за постизање консензуса претрпе неуспјех.

д) Члан Предсједништва који се не слаже са неком одлуком Предсједништва може да изјави да је она веома штетна по виталне интересе ентитета за територију са које је изабран, под условом да то учини у року од три дана од њеног усвајања. Таква одлука ће се одмах упутити Народној скупштини Републике Српске, ако

је такву изјаву дао члан са те територије, бошњачким делегатима у Дому народа Федерације, ако је такву изјаву дао бошњачки члан, или хрватској делегацији тог тијела, ако је такву изјаву дао хрватски члан. Ако је та изјава потврђена двотрећинском већином у року од десет дана по упућивању, оспорена одлука Предсједништва неће ступити на снагу.

3. Надлежности

Предсједништво је надлежно за:

- а) Вођење спољне политике Босне и Херцеговине.
- б) Именовање амбасадора и других међународних представника Босне и Херцеговине, од којих се са територије Федерације не бира више од двије трећине.
- ц) Представљање Босне и Херцеговине у међународним и европским организацијама и институцијама и тражење чланства у оним међународним организацијама и институцијама у којима Босна и Херцеговина није члан.
- д) Преговарање о закључењу међународних уговора Босне и Херцеговине, отказивање и, уз сагласност Парламентарне скупштине, ратификовање таквих уговора.
- е) Извршавање одлука Парламентарне скупштине.
- ф) Предлагање годишњег буџета Парламентарној скупштини на препоруку Министарског савјета.
- г) Извјештавање по захтјеву, најмање једанпут годишње, Парламентарне скупштине о трошковима Предсједништва.
- х) Координацију, према потреби, са међународним и невладиним организацијама у Босни и Херцеговини.
- и) Вршење других функција које могу бити потребне за извршење његових дужности, које му може додијелити Парламентарна скупштина, или за које се сложе ентитети.

4. Министарски савјет

Предсједништво ће именовати предсједавајућег Министарског савјета, који ступа на дужност пошто га потврди Представнички дом. Предсједавајући именује министра спољних послова, министра за спољну трговину и друге ministre по потреби, а који ће ступити на дужност након што их потврди Представнички дом.

а) Предсједавајући и министри заједно чине Министарски савјет, са надлежностима за извршавање политике и одлука Босне и Херцеговине у подручјима из члана III, став 1, 4 и 5, о чему подноси извјештаје Парламентарној скупштини (укључујући и, најмање једанпут годишње, извјештаје о трошковима Босне и Херцеговине).

б) Са територије Федерације не може бити именовано више од двије трећине свих министара. Председавајући именује и замјенике министара (који нису из истог конститутивног народа као њихови министри), који преузимају дужност након што их потврди Представнички дом.

ц) Министарски савјет ће поднијети оставку кад год му Парламентарна скупштина изгласа неповјерење.

5. Стални комитет

а) Сваки члан Предсједништва има, по својој функцији, цивилну команду над оружаним снагама. Ниједан ентитет неће пријетити силом или користити силу против другог ентитета и ни под којим околностима неће оружане снаге једног ентитета ући на територију другог ентитета или на њој боравити без сагласности владе овог другог ентитета и Предсједништва Босне и Херцеговине. Све оружане снаге у Босни и Херцеговини дјеловаће у сагласности са суверенитетом и територијалним интегритетом Босне и Херцеговине.

б) Чланови Предсједништва ће изабрати Стални комитет за војна питања, који ће координисати активности оружаних снага у Босни и Херцеговини. Чланови Предсједништва су уједно и чланови Сталног комитета.

Члан VI Уставни суд

1. Састав

Уставни суд Босне и Херцеговине има девет чланова.

а) Четири члана бира Представнички дом Федерације, а два члана Народна скупштина Републике Српске. Преостала три члана бира предсједник Европског суда за људска права након консултација са Предсједништвом.

б) Судије ће бити истакнути правници великог моралног угледа. Сваки пуноправни гласач са тим квалификацијама може да буде судија Уставног суда. Судије које изабере предсједник Европског суда за људска права не могу бити држављани Босне и Херцеговине, нити неке од сусједних земаља.

ц) Мандат судија који буду именовани на почетку трајаће пет година, осим ако не поднесу оставку или не буду с разлогом разријешени консензусом осталих судија. Судије које ће у почетку бити именоване не могу бити поново именоване. Судије које ће након тога бити именоване вршиће службу до седамдесет година старости, изузев ако не дају оставку или не буду с разлогом разријешени консензусом осталих судија.

д) За именовање након више од пет година по првобитном именовању судија, Парламентарна скупштина може законом да предвиди другачији начин избора оних троје судија које бира предсједник Европског суда за људска права.

2. Поступак

а) Већина свих чланова Суда представљаће кворум.

б) Суд ће усвојити правила Суда већином гласова својих чланова. Судски поступак ће бити јаван и Суд ће објављивати образложења својих одлука.

3. Надлежности

Уставни суд ће штитити овај Устав.

а) Уставни суд има искључиву надлежност да одлучује у споровима који по овом Уставу настају између ентитета, или између Босне и Херцеговине и једног или оба ентитета, или између институција Босне и Херцеговине, укључујући, али се не ограничавајући само на то:

- Да ли је одлука неког ентитета да успостави специјални паралелни однос са неком од сусједних држава сагласна овом Уставу, укључујући и одредбе које се односе на суверенитет и територијални интегритет Босне и Херцеговине.

- Да ли је неки члан устава или закона ентитета у сагласности са овим Уставом.

Спорове могу покретати само чланови Предсједништва, предсједавајући Министарског савјета, предсједавајући или замјеник предсједавајућег било којег вијећа Парламентарне скупштине, једна четвртина чланова било којег вијећа Парламентарне скупштине или једна четвртина било ког законодавног вијећа неког ентитета.

б) Уставни суд има и апелациону надлежност над питањима по овом Уставу, која проистичу из пресуде сваког суда у Босни и Херцеговини.

ц) Уставни суд има надлежност у питањима која му упуте било који суд у Босни и Херцеговини, а односи се на то да ли је закон на чијој ваљаности почива његова одлука, сагласан са овим Уставом, Европском конвенцијом о људским правима и основним слободама и њеним протоколима, или са законима Босне и Херцеговине; или у погледу постојања или дјелокруга неког општег правила међународног јавног права које је од значаја за одлуку тог суда.

4. Одлуке

Одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Члан VII Централна банка

Централна банка Босне и Херцеговине је једина власт за емитовање новца и монетарну политику у цијелој Босни и Херцеговини.

1. Парламентарна скупштина ће одредити надлежности Централне банке. Међутим, првих шест година након ступања на снагу овог Устава, она не може давати кредите стварањем новца, нити дјеловати као валутна емисиона установа. Послије тога Парламентарна скупштина јој може дати ту надлежност.

2. Први Управни одбор Централне банке сачињаваће Гувернер, којег именује Међународни монетарни фонд након консултација са Предсједништвом, и три члана, која именује Предсједништво, од којих су два из Федерације (један Бошњак, један Хрват, који заједно имају један глас) и један из Републике Српске, а сви имају мандат од шест година. Глас Гувернера, који не може бити грађанин Босне и Херцеговине, нити неке од сусједних држава, може бити одлучујући у случају изједначеног броја гласова.

3. Након тога ће Управни одбор Централне банке Босне и Херцеговине сачињавати пет лица, која именује Предсједништво на мандат од шест година. Одбор ће именовати Гувернера међу својим члановима са мандатом од шест година.

Члан VIII **Финансије**

1. Парламентарна скупштина ће сваке године, на приједлог Предсједништва, усвајати буџет за покривање трошкова потребних за извршавање надлежности институција Босне и Херцеговине и међународних обавеза Босне и Херцеговине.

2. Ако се такав буџет не усвоји благовремено, привремено ће се примјењивати буџет из претходне године.

3. Федерација ће обезбјеђивати двије трећине, а Република Српска једну трећину прихода потребних за буџет, осим у случајевима гдје Парламентарна скупштина одлучује о начину стицања прихода.

Члан IX **Опште одредбе**

1. Ниједно лице које служи казну изречену од стране Међународног суда за бившу Југославију и ниједно лице које је под оптужницом тог Суда, а није се повиновало налогу да се појави пред Судом, не може бити кандидат за наименовану, изборну или другу јавну функцију нити је вршити на територији Босне и Херцеговине.

2. Накнада за лица на функцији у институцијама Босне и Херцеговине не може се умањити за вријеме трајања мандата носиоца функције.

3. Функционери именовани на положаје у институцијама Босне и Херцеговине, у начелу, представљају састав народа Босне и Херцеговине.

Члан X ***Измјене и допуне***

1. Амандмански поступак

Овај Устав се може мијењати и допуњавати одлуком Парламентарне скупштине, која укључује двотрећинску већину гласова оних који су присутни и који гласају у Представничком дому.

2. Људска права и основне слободе

Ниједан амандман овог Устава не може да елиминише или умањи права и слободе из члана II овог Устава или да измијени ову одредбу.

Члан XI ***Прелазни аранжмани***

1. Прелазни аранжмани о јавним функцијама, важењу закона и другим питањима дати су у Анексу II овог Устава.

Члан XII ***Ступање на снагу***

1. Овај Устав ступа на снагу по потписивању Општег оквирног споразума као уставни акт који замјењује и ставља ван снаге Устав Републике Босне и Херцеговине.

2. У року од три мјесеца по ступању на снагу овог Устава, ентитети ће амандманским поступком измијенити своје уставе како би обезбиједили њихову сагласност са овим Уставом, у складу са чланом III, став 3, тачка (б).

Анекс I ***Додатни споразуми о људским правима који ће се примјењивати у Босни и Херцеговини***

1. Конвенција о спрјечавању и кажњавању злочина геноцида (1948)
2. Женевске конвенције I-IV о заштити жртава рата (1949) и њихови допунски протоколи I-II (1977)
3. Конвенција о статусу избјеглица (1951) и Протокол (1966)
4. Конвенција о држављанству удатих жена (1957)
5. Конвенција о смањењу броја лица без држављанства (1961)

6. Међународна конвенција о елиминацији свих облика расне дискриминације (1965)
7. Међународни пакт о грађанским и политичким правима (1966) и опциони протоколи (1966 и 1989)
8. Међународни пакт о економским, социјалним и културним правима (1966)
9. Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена (1979)
10. Конвенција против мучења и других сурових, нехуманих и понижавајућих поступака или кажњавања (1984)
11. Европска конвенција о спрјечавању мучења и нехуманих или понижавајућих поступака или кажњавања (1987)
12. Конвенција о правима дјетета (1989)
13. Међународна конвенција о заштити права свих радника миграната и чланова њихових породица (1990)
14. Европска повеља за регионалне и мањинске језике (1992)
15. Оквирна конвенција за заштиту националних мањина (1994)

Анекс II

Прелазни аранжмани

1. Заједничка прелазна комисија

а) Стране овим формирају Заједничку прелазну комисију са мандатом да расправља о практичним питањима спровођења Устава Босне и Херцеговине и Општег оквирног споразума и његових анекса и да даје препоруке и приједлоге.

б) Заједничку прелазну комисију чине четири лица из Федерације, три лица из Републике Српске и један представник Босне и Херцеговине.

ц) Састанцима комисије предсједава Високи представник или лице које он одреди.

2. Континуитет правних прописа

Сви закони, прописи и судски правилници, на снази на територији Босне и Херцеговине у вријеме ступања на снагу овог Устава, остају на снази у оној мјери у којој нису у супротности са Уставом, док одговарајући орган власти Босне и Херцеговине не одлучи другачије.

3. Правни и административни поступци

Сви поступци на судовима или у управним тијелима који су у току на територији Босне и Херцеговине у вријеме ступања на снагу овог Устава, наставиће се или ће се пренијети на друге судове или тијела у Босни и Херцеговни у складу са прописима којима се уређују надлежности таквих судова и тијела.

4. Државни органи

Док не буду замијењени новим споразумом или законом, органи власти, институције и друга тијела Босне и Херцеговине дјеловаће у складу са важећим прописима.

5. Уговори

Сваки уговор који је ратификовала Република Босна и Херцеговина између 1. јануара 1992. и ступања на снагу овог Устава, изнијеће се пред чланове Предсједништва у року од петнаест дана након њиховог ступања на дужност. Сваки уговор који не буде изнесен пред чланове биће проглашен неважећим. У року од шест мјесеци након што се Парламентарна скупштина први пут састане, на захтјев било којег члана Предсједништва, Парламентарна скупштина ће разматрати да ли да поништи било који други уговор.

Изјава у име Републике Босне и Херцеговине

Република Босна и Херцеговина прихвата Устав Босне и Херцеговине у Анексу 4 Општег оквирног споразума.

Мухамед Шаћирбеговић

За Републику Босну и Херцеговину

Изјава у име Федерације Босне и Херцеговине

Федерација Босне и Херцеговине у име својих конститутивних народа и грађана, прихвата Устав Босне и Херцеговине у Анексу 4 Општег оквирног споразума.

Крешимир Зубак

За Федерацију Босне и Херцеговине

Изјава у име Републике Српске

Република Српска одобрава Устав Босне и Херцеговине у Анексу 4 Општег оквирног споразума.

Никола Кољевић

За Републику Српску

На основу члана X.1. Устава Босне и Херцеговине (Анекс 4. Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини), Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине, на 49. сједници Представничког дома, одржаној 25. марта 2009. године, и на

27. сједници Дома народа, одржаној 26. марта 2009. године, донијела је

АМАНДМАН I НА УСТАВ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ⁹

У Уставу Босне и Херцеговине иза члана VI.3. додаје се нови члан VI.4. који гласи:

„4. Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине

Брчко Дистрикт Босне и Херцеговине, који постоји под суверенитетом Босне и Херцеговине и спада под надлежности институција Босне и Херцеговине онако како те надлежности произлазе из овог устава, чија је територија у заједничкој својини (кондоминијуму) ентитета, јединица је локалне самоуправе са властитим институцијама, законима и прописима, и са овлашћењима и статусом коначно прописаним одлукама Арбитражног трибунала за спор у вези са међуентитетском линијом разграничења у области Брчког. Однос између Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине и институција Босне и Херцеговине и ентитета може се даље уредити законом који доноси Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине.

Уставни суд Босне и Херцеговине надлежан је да одлучује о било каквом спору у вези са заштитом утврђеног статуса и овлашћења Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине који се може јавити између једног или више ентитета и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине или између Босне и Херцеговине и Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, по овом уставу и одлукама Арбитражног трибунала.

Сваки такав спор такође може покренути већина посланика у Скупштини Брчко Дистрикта Босне и Херцеговине, која укључује најмање једну петину изабраних посланика из реда сваког од конститутивних народа.”

Досадашњи члан VI.4. постаје члан VI.5.

Амандман I на Устав Босне и Херцеговине ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику БиХ”.

ПСБиХ, број 327/09
26. марта 2009. године
Сарајево

⁹ Службени гласник Босне и Херцеговине, број 25/08

CONSTITUTION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

PREAMBLE

Based on respect for human dignity, liberty, and equality,

Dedicated to peace, justice, tolerance, and reconciliation,

Convinced that democratic governmental institutions and fair procedures best produce peaceful relations within a pluralist society,

Desiring to promote the general welfare and economic growth through the protection of private property and the promotion of a market economy,

Guided by the Purposes and Principles of the Charter of the United Nations,

Committed to the sovereignty, territorial integrity, and political independence of Bosnia and Herzegovina in accordance with international law,

Determined to ensure full respect for international humanitarian law,

Inspired by the Universal Declaration of Human Rights, the International Covenants on Civil and Political Rights and on Economic, Social and Cultural Rights, and the Declaration on the Rights of Persons Belonging to National or Ethnic, Religious and Linguistic Minorities, as well as other human rights instruments,

Recalling the Basic Principles agreed in Geneva on September 8, 1995, and in New York on September 26, 1995,

Bosniacs, Croats, and Serbs, as constituent peoples (along with Others), and citizens of Bosnia and Herzegovina hereby determine that the Constitution of Bosnia and Herzegovina is as follows:

**Article I:
*Bosnia and Herzegovina***

1. Continuation

The Republic of Bosnia and Herzegovina, the official name of which shall henceforth be „Bosnia and Herzegovina,” shall continue its legal existence under international law as a state, with its internal structure modified as provided herein and with its present internationally recognized borders. It shall remain a Member State of the United Nations and may as Bosnia and Herzegovina maintain or apply for membership in organizations within the United Nations system and other international organizations.

2. Democratic Principles

Bosnia and Herzegovina shall be a democratic state, which shall operate under the rule of law and with free and democratic elections.

3. Composition

Bosnia and Herzegovina shall consist of the two Entities, the Federation of Bosnia and Herzegovina and the Republika Srpska (hereinafter „the Entities”).

4. Movement of Goods, Services, Capital and Persons

There shall be freedom of movement throughout Bosnia and Herzegovina. Bosnia and Herzegovina and the Entities shall not impede full freedom of movement of persons, goods, services, and capital throughout Bosnia and Herzegovina. Neither Entity shall establish controls at the boundary between the Entities.

5. Capital

The capital of Bosnia and Herzegovina shall be Sarajevo.

6. Symbols

Bosnia and Herzegovina shall have such symbols as are decided by its Parliamentary Assembly and approved by the Presidency.

7. Citizenship

There shall be a citizenship of Bosnia and Herzegovina, to be regulated by the Parliamentary Assembly, and a citizenship of each Entity, to be regulated by each Entity, provided that:

a) All citizens of either Entity are thereby citizens of Bosnia and Herzegovina.

b) No person shall be deprived of Bosnia and Herzegovina or Entity citizenship arbitrarily or so as to leave him or her stateless. No person shall be deprived of Bosnia and Herzegovina or Entity citizenship on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

c) All persons who were citizens of the Republic of Bosnia and Herzegovina immediately prior to the entry into force of this Constitution are citizens of Bosnia and Herzegovina. The citizenship of persons who were naturalized after April 6, 1992 and before the entry into force of this Constitution will be regulated by the Parliamentary Assembly.

d) Citizens of Bosnia and Herzegovina may hold the citizenship of another state, provided that there is a bilateral agreement, approved by the Parliamentary Assembly in accordance with Article IV(4)(d), between Bosnia and Herzegovina and that state governing this matter. Persons with dual citizenship may vote in Bosnia and Herzegovina and the Entities only if Bosnia and Herzegovina is their country of residence.

e) A citizen of Bosnia and Herzegovina abroad shall enjoy the protection of Bosnia and Herzegovina. Each Entity may issue passports of Bosnia and Herzegovina to its citizens as regulated by the Parliamentary Assembly. Bosnia and Herzegovina may issue passports to citizens not issued a passport by an Entity. There shall be a central register of all passports issued by the Entities and by Bosnia and Herzegovina.

Article II:

Human Rights and Fundamental Freedoms

1. Human Rights

Bosnia and Herzegovina and both Entities shall ensure the highest level of internationally recognized human rights and fundamental freedoms. To that end, there shall be a Human Rights Commission for Bosnia and Herzegovina as provided for in Annex 6 to the General Framework Agreement.

2. International Standards

The rights and freedoms set forth in the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols shall apply directly in Bosnia and Herzegovina. These shall have priority over all other law.

3. Enumeration of Rights

All persons within the territory of Bosnia and Herzegovina shall enjoy the human rights and fundamental freedoms referred to in paragraph 2 above; these include:

- a) The right to life.
- b) The right not to be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.
- c) The right not to be held in slavery or servitude or to perform forced or compulsory labor.
- d) The rights to liberty and security of person.
- e) The right to a fair hearing in civil and criminal matters, and other rights relating to criminal proceedings.
- f) The right to private and family life, home, and correspondence.
- g) Freedom of thought, conscience, and religion.
- h) Freedom of expression.
- i) Freedom of peaceful assembly and freedom of association with others.
- j) The right to marry and to found a family.
- k) The right to property.
- l) The right to education.
- m) The right to liberty of movement and residence.

4. Non-Discrimination

The enjoyment of the rights and freedoms provided for in this Article or in the international agreements listed in Annex I to this Constitution shall be secured to all persons in Bosnia and Herzegovina without discrimination on any ground such as sex, race, color, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

5. Non-Discrimination

All refugees and displaced persons have the right freely to return to their homes of origin. They have the right, in accordance with Annex 7 to the General Framework Agreement, to have restored to them property of which they were deprived in the course of hostilities since 1991 and to be compensated for any such property that cannot be restored to them. Any commitments or statements relating to such property made under duress are null and void.

6. Implementation

Bosnia and Herzegovina, and all courts, agencies, governmental organs, and instrumentalities operated by or within the Entities, shall apply and conform to the human rights and fundamental freedoms referred to in paragraph 2 above.

7. International Agreements

Bosnia and Herzegovina shall remain or become party to the international agreements listed in Annex I to this Constitution.

8. Cooperation

All competent authorities in Bosnia and Herzegovina shall cooperate with and provide unrestricted access to: any international human rights monitoring mechanisms established for Bosnia and Herzegovina; the supervisory bodies established by any of the international agreements listed in Annex I to this Constitution; the International Tribunal for the Former Yugoslavia (and in particular shall comply with orders issued pursuant to Article 29 of the Statute of the Tribunal); and any other organization authorized by the United Nations Security Council with a mandate concerning human rights or humanitarian law.

Article III:

Responsibilities of and Relations Between the Institutions of Bosnia and Herzegovina and the Entities

1. Responsibilities of the Institutions of Bosnia and Herzegovina

The following matters are the responsibility of the institutions of Bosnia and Herzegovina:

- a) Foreign policy.
- b) Foreign trade policy.
- c) Customs policy.
- d) Monetary policy as provided in Article VII.
- e) Finances of the institutions and for the international obligations of Bosnia and Herzegovina.
- f) Immigration, refugee, and asylum policy and regulation.
- g) International and inter-Entity criminal law enforcement, including relations with Interpol.
- h) Establishment and operation of common and international communications facilities.
- i) Regulation of inter-Entity transportation.
- j) Air traffic control.

2. Responsibilities of the Entities

a) The Entities shall have the right to establish special parallel relationships with neighboring states consistent with the sovereignty and territorial integrity of Bosnia and Herzegovina.

b) Each Entity shall provide all necessary assistance to the government of Bosnia and Herzegovina in order to enable it to honor the international obligations of Bosnia and Herzegovina, provided that financial obligations incurred by one Entity without the consent of the other prior to the election of the Parliamentary Assembly and Presidency of Bosnia and Herzegovina shall be the responsibility of that Entity, except insofar as the obligation is necessary for continuing the membership of Bosnia and Herzegovina in an international organization.

c) The Entities shall provide a safe and secure environment for all persons in their respective jurisdictions, by maintaining civilian law enforcement agencies operating in accordance with internationally recognized standards and with respect for the internationally recognized human rights and fundamental freedoms referred to in Article II above, and by taking such other measures as appropriate.

d) Each Entity may also enter into agreements with states and international organizations with the consent of the Parliamentary Assembly. The Parliamentary Assembly may provide by law that certain types of agreements do not require such consent.

3. Law and Responsibilities of the Entities and the Institutions

a) All governmental functions and powers not expressly assigned in this Constitution to the institutions of Bosnia and Herzegovina shall be those of the Entities.

b) The Entities and any subdivisions thereof shall comply fully with this Constitution, which supersedes inconsistent provisions of the law of Bosnia and Herzegovina and of the constitutions and law of the Entities, and with the decisions of the institutions of Bosnia and Herzegovina. The general principles of international law shall be an integral part of the law of Bosnia and Herzegovina and the Entities.

4. Coordination

The Presidency may decide to facilitate inter-Entity coordination on matters not within the responsibilities of Bosnia and Herzegovina as provided in this Constitution, unless an Entity objects in any particular case.

5. Additional Responsibilities

a) Bosnia and Herzegovina shall assume responsibility for such other matters as are agreed by the Entities; are provided for in Annexes 5 through 8 to the General Framework

Agreement; or are necessary to preserve the sovereignty, territorial integrity, political independence, and international personality of Bosnia and Herzegovina, in accordance with the division of responsibilities between the institutions of Bosnia and Herzegovina. Additional institutions may be established as necessary to carry out such responsibilities.

b) Within six months of the entry into force of this Constitution, the Entities shall begin negotiations with a view to including in the responsibilities of the institutions of Bosnia and Herzegovina other matters, including utilization of energy resources and cooperative economic projects.

Article IV: Parliamentary Assembly

The Parliamentary Assembly shall have two chambers: the House of Peoples and the House of Representatives.

1. House of Peoples

The House of Peoples shall comprise 15 Delegates, two-thirds from the Federation (including five Croats and five Bosniacs) and one-third from the Republika Srpska (five Serbs).

a) The designated Croat and Bosniac Delegates from the Federation shall be selected, respectively, by the Croat and Bosniac Delegates to the House of Peoples of the Federation. Delegates from the Republika Srpska shall be selected by the National Assembly of the Republika Srpska.

b) Nine members of the House of Peoples shall comprise a quorum, provided that at least three Bosniac, three Croat, and three Serb Delegates are present.

2. House of Representatives

The House of Representatives shall comprise 42 Members, two-thirds elected from the territory of the Federation, one-third from the territory of the Republika Srpska.

a) Members of the House of Representatives shall be directly elected from their Entity in accordance with an election law to be adopted by the Parliamentary Assembly. The first election, however, shall take place in accordance with Annex 3 to the General Framework Agreement.

b) A majority of all members elected to the House of Representatives shall comprise a quorum.

3. Procedures

a) Each chamber shall be convened in Sarajevo not more than 30 days after its selection or election.

b) Each chamber shall by majority vote adopt its internal rules and select from its members one Serb, one Bosniac, and one Croat to serve as its Chair and Deputy Chairs, with the position of Chair rotating among the three persons selected.

c) All legislation shall require the approval of both chambers.

d) All decisions in both chambers shall be by majority of those present and voting. The Delegates and Members shall make their best efforts to see that the majority includes at least one-third of the votes of Delegates or Members from the territory of each Entity. If a majority vote does not include one-third of the votes of Delegates or Members from the territory of each Entity, the Chair and Deputy Chairs shall meet as a commission and attempt to obtain approval within three days of the vote. If those efforts fail, decisions shall be taken by a majority of those present and voting, provided that the dissenting votes do not include two-thirds or more of the Delegates or Members elected from either Entity.

e) A proposed decision of the Parliamentary Assembly may be declared to be destructive of a vital interest of the Bosniac, Croat, or Serb people by a majority of, as appropriate, the Bosniac, Croat, or Serb Delegates selected in accordance with paragraph 1(a) above. Such a proposed decision shall require for approval in the House of Peoples a majority of the Bosniac, of the Croat, and of the Serb Delegates present and voting.

f) When a majority of the Bosniac, of the Croat, or of the Serb Delegates objects to the invocation of paragraph (e), the Chair of the House of Peoples shall immediately convene a Joint Commission comprising three Delegates, one each selected by the Bosniac, by the Croat, and by the Serb Delegates, to resolve the issue. If the Commission fails to do so within five days, the matter will be referred to the Constitutional Court, which shall in an expedited process review it for procedural regularity.

g) The House of Peoples may be dissolved by the Presidency or by the House itself, provided that the House's decision to dissolve is approved by a majority that includes the majority of Delegates from at least two of the Bosniac, Croat, or Serb peoples. The House of Peoples elected in the first elections after the entry into force of this Constitution may not, however, be dissolved.

h) Decisions of the Parliamentary Assembly shall not take effect before publication.

i) Both chambers shall publish a complete record of their deliberations and shall, save in exceptional circumstances in accordance with their rules, deliberate publicly.

j) Delegates and Members shall not be held criminally or civilly liable for any acts carried out within the scope of their duties in the Parliamentary Assembly.

4. Powers

The Parliamentary Assembly shall have responsibility for:

a) Enacting legislation as necessary to implement decisions of the Presidency or to carry out the responsibilities of the Assembly under this Constitution.

b) Deciding upon the sources and amounts of revenues for the operations of the institutions of Bosnia and Herzegovina and international obligations of Bosnia and Herzegovina.

c) Approving a budget for the institutions of Bosnia and Herzegovina.

d) Deciding whether to consent to the ratification of treaties.

e) Such other matters as are necessary to carry out its duties or as are assigned to it by mutual agreement of the Entities.

Article V: Presidency

The Presidency of Bosnia and Herzegovina shall consist of three Members: one Bosniac and one Croat, each directly elected from the territory of the Federation, and one Serb directly elected from the territory of the Republika Srpska.

1. Election and Term

a) Members of the Presidency shall be directly elected in each Entity (with each voter voting to fill one seat on the Presidency) in accordance with an election law adopted by the Parliamentary Assembly. The first election, however, shall take place in accordance with Annex 3 to the General Framework Agreement. Any vacancy in the Presidency shall be filled from the relevant Entity in accordance with a law to be adopted by the Parliamentary Assembly.

b) The term of the Members of the Presidency elected in the first election shall be two years; the term of Members subsequently elected shall be four years. Members shall be eligible to succeed themselves once and shall thereafter be ineligible for four years.

2. Procedures

a) The Presidency shall determine its own rules of procedure, which shall provide for adequate notice of all meetings of the Presidency.

b) The Members of the Presidency shall appoint from their Members a Chair. For the first term of the Presidency, the Chair shall be the Member who received the highest number of votes. Thereafter, the method of selecting the Chair, by rotation or otherwise, shall be determined by the Parliamentary Assembly, subject to Article IV(3).

c) The Presidency shall endeavor to adopt all Presidency Decisions (i.e., those concerning matters arising under Article V(3)(a) - (e)) by consensus. Such decisions may, subject to paragraph (d) below, nevertheless be adopted by two Members when all efforts to reach consensus have failed.

d) A dissenting Member of the Presidency may declare a Presidency Decision to be destructive of a vital interest of the Entity from the territory from which he was

elected, provided that he does so within three days of its adoption. Such a Decision shall be referred immediately to the National Assembly of the Republika Srpska, if the declaration was made by the Member from that territory; to the Bosniac Delegates of the House of Peoples of the Federation, if the declaration was made by the Bosniac Member; or to the Croat Delegates of that body, if the declaration was made by the Croat Member. If the declaration is confirmed by a two-thirds vote of those persons within ten days of the referral, the challenged Presidency Decision shall not take effect.

3. Powers

The Presidency shall have responsibility for:

- a) Conducting the foreign policy of Bosnia and Herzegovina.
- b) Appointing ambassadors and other international representatives of Bosnia and Herzegovina, no more than two-thirds of whom may be selected from the territory of the Federation.
- c) Representing Bosnia and Herzegovina in international and European organizations and institutions and seeking membership in such organizations and institutions of which Bosnia and Herzegovina is not a member.
- d) Negotiating, denouncing, and, with the consent of the Parliamentary Assembly, ratifying treaties of Bosnia and Herzegovina.
- e) Executing decisions of the Parliamentary Assembly.
- f) Proposing, upon the recommendation of the Council of Ministers, an annual budget to the Parliamentary Assembly.
- g) Reporting as requested, but not less than annually, to the Parliamentary Assembly on expenditures by the Presidency.
- h) Coordinating as necessary with international and nongovernmental organizations in Bosnia and Herzegovina.
- i) Performing such other functions as may be necessary to carry out its duties, as may be assigned to it by the Parliamentary Assembly, or as may be agreed by the Entities.

4. Council of Ministers

The Presidency shall nominate the Chair of the Council of Ministers, who shall take office upon the approval of the House of Representatives. The Chair shall nominate a Foreign Minister, a Minister for Foreign Trade, and other Ministers as may be appropriate, who shall take office upon the approval of the House of Representatives.

- a) Together the Chair and the Ministers shall constitute the Council of Ministers, with responsibility for carrying out the policies and decisions of Bosnia and Herzegovina

in the fields referred to in Article III(1), (4), and (5) and reporting to the Parliamentary Assembly (including, at least annually, on expenditures by Bosnia and Herzegovina).

b) No more than two-thirds of all Ministers may be appointed from the territory of the Federation. The Chair shall also nominate Deputy Ministers (who shall not be of the same constituent people as their Ministers), who shall take office upon the approval of the House of Representatives.

c) The Council of Ministers shall resign if at any time there is a vote of no-confidence by the Parliamentary Assembly.

5. Standing Committee

a) Each member of the Presidency shall, by virtue of the office, have civilian command authority over armed forces. Neither Entity shall threaten or use force against the other Entity, and under no circumstances shall any armed forces of either Entity enter into or stay within the territory of the other Entity without the consent of the government of the latter and of the Presidency of Bosnia and Herzegovina. All armed forces in Bosnia and Herzegovina shall operate consistently with the sovereignty and territorial integrity of Bosnia and Herzegovina.

b) The members of the Presidency shall select a Standing Committee on Military Matters to coordinate the activities of armed forces in Bosnia and Herzegovina. The Members of the Presidency shall be members of the Standing Committee.

Article VI: Constitutional Court

1. Composition

The Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina shall have nine members.

a) Four members shall be selected by the House of Representatives of the Federation, and two members by the Assembly of the Republika Srpska. The remaining three members shall be selected by the President of the European Court of Human Rights after consultation with the Presidency.

b) Judges shall be distinguished jurists of high moral standing. Any eligible voter so qualified may serve as a judge of the Constitutional Court. The judges selected by the President of the European Court of Human Rights shall not be citizens of Bosnia and Herzegovina or of any neighboring state.

c) The term of judges initially appointed shall be five years, unless they resign or are removed for cause by consensus of the other judges. Judges initially appointed shall not be eligible for reappointment. Judges subsequently appointed shall serve until age 70, unless they resign or are removed for cause by consensus of the other judges.

d) For appointments made more than five years after the initial appointment of judges, the Parliamentary Assembly may provide by law for a different method of selection of the three judges selected by the President of the European Court of Human Rights.

2. Procedures

a) A majority of all members of the Court shall constitute a quorum.

b) The Court shall adopt its own rules of court by a majority of all members. It shall hold public proceedings and shall issue reasons for its decisions, which shall be published.

3. Jurisdiction

The Constitutional Court shall uphold this Constitution.

a) The Constitutional Court shall have exclusive jurisdiction to decide any dispute that arises under this Constitution between the Entities or between Bosnia and Herzegovina and an Entity or Entities, or between institutions of Bosnia and Herzegovina, including but not limited to:

- Whether an Entity's decision to establish a special parallel relationship with a neighboring state is consistent with this Constitution, including provisions concerning the sovereignty and territorial integrity of Bosnia and Herzegovina.

- Whether any provision of an Entity's constitution or law is consistent with this Constitution.

Disputes may be referred only by a member of the Presidency, by the Chair of the Council of Ministers, by the Chair or a Deputy Chair of either chamber of the Parliamentary Assembly, by one-fourth of the members of either chamber of the Parliamentary Assembly, or by one-fourth of either chamber of a legislature of an Entity.

b) The Constitutional Court shall also have appellate jurisdiction over issues under this Constitution arising out of a judgment of any other court in Bosnia and Herzegovina.

c) The Constitutional Court shall have jurisdiction over issues referred by any court in Bosnia and Herzegovina concerning whether a law, on whose validity its decision depends, is compatible with this Constitution, with the European Convention for Human Rights and Fundamental Freedoms and its Protocols, or with the laws of Bosnia and Herzegovina; or concerning the existence of or the scope of a general rule of public international law pertinent to the court's decision.

4. Decisions

Decisions of the Constitutional Court shall be final and binding.

**Article VII:
Central Bank**

There shall be a Central Bank of Bosnia and Herzegovina, which shall be the sole authority for issuing currency and for monetary policy throughout Bosnia and Herzegovina.

1. The Central Bank's responsibilities will be determined by the Parliamentary Assembly. For the first six years after the entry into force of this Constitution, however, it may not extend credit by creating money, operating in this respect as a currency board; thereafter, the Parliamentary Assembly may give it that authority.

2. The first Governing Board of the Central Bank shall consist of a Governor appointed by the International Monetary Fund, after consultation with the Presidency, and three members appointed by the Presidency, two from the Federation (one Bosniac, one Croat, who shall share one vote) and one from the Republika Srpska, all of whom shall serve a six-year term. The Governor, who shall not be a citizen of Bosnia and Herzegovina or any neighboring state, may cast tie-breaking votes on the Governing Board.

3. Thereafter, the Governing Board of the Central Bank of Bosnia and Herzegovina shall consist of five persons appointed by the Presidency for a term of six years. The Board shall appoint, from among its members, a Governor for a term of six years.

**Article VIII:
Finances**

1. The Parliamentary Assembly shall each year, on the proposal of the Presidency, adopt a budget covering the expenditures required to carry out the responsibilities of institutions of Bosnia and Herzegovina and the international obligations of Bosnia and Herzegovina.

2. If no such budget is adopted in due time, the budget for the previous year shall be used on a provisional basis.

3. The Federation shall provide two-thirds, and the Republika Srpska one-third, of the revenues required by the budget, except insofar as revenues are raised as specified by the Parliamentary Assembly.

**Article IX:
General Provisions**

1. No person who is serving a sentence imposed by the International Tribunal for the Former Yugoslavia, and no person who is under indictment by the Tribunal and who has failed to comply with an order to appear before the Tribunal, may stand as a candidate or hold any appointive, elective, or other public office in the territory of Bosnia and Herzegovina.

2. Compensation for persons holding office in the institutions of Bosnia and Herzegovina may not be diminished during an officeholder's tenure.

3. Officials appointed to positions in the institutions of Bosnia and Herzegovina shall be generally representative of the peoples of Bosnia and Herzegovina.

Article X:
Amendment

1. Amendment Procedure

This Constitution may be amended by a decision of the Parliamentary Assembly, including a two-thirds majority of those present and voting in the House of Representatives.

2. Human Rights and Fundamental Freedoms

No amendment to this Constitution may eliminate or diminish any of the rights and freedoms referred to in Article II of this Constitution or alter the present paragraph.

Article XI:
Transitional Arrangements

Transitional arrangements concerning public offices, law, and other matters are set forth in Annex II to this Constitution.

Article XII:
Entry into Force

1. This Constitution shall enter into force upon signature of the General Framework Agreement as a constitutional act amending and superseding the Constitution of the Republic of Bosnia and Herzegovina.

2. Within three months from the entry into force of this Constitution, the Entities shall amend their respective constitutions to ensure their conformity with this Constitution in accordance with Article III(3)(b).

Annex I:
***Additional Human Rights Agreements To Be Applied In
Bosnia And Herzegovina***

1. 1948 Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide
2. 1949 Geneva Conventions I-IV on the Protection of the Victims of War, and the 1977 Geneva Protocols I-II thereto
3. 1951 Convention relating to the Status of Refugees and the 1966 Protocol thereto
4. 1957 Convention on the Nationality of Married Women
5. 1961 Convention on the Reduction of Statelessness
6. 1965 International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination
7. 1966 International Covenant on Civil and Political Rights and the 1966 and 1989 Optional Protocols thereto
8. 1966 Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
9. 1979 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
10. 1984 Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
11. 1987 European Convention on the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment
12. 1989 Convention on the Rights of the Child
13. 1990 International Convention on the Protection of the Rights of All Migrant Workers and Members of Their Families
14. 1992 European Charter for Regional or Minority Languages
15. 1994 Framework Convention for the Protection of National Minorities

Annex II: Transitional Arrangements

1. Joint Interim Commission

a) The Parties hereby establish a Joint Interim Commission with a mandate to discuss practical questions related to the implementation of the Constitution of Bosnia and Herzegovina and of the General Framework Agreement and its Annexes, and to make recommendations and proposals.

b) The Joint Interim Commission shall be composed of four persons from the Federation, three persons from the Republika Srpska, and one representative of Bosnia and Herzegovina.

c) Meetings of the Commission shall be chaired by the High Representative or his or designee.

2. Continuation of Laws

All laws, regulations, and judicial rules of procedure in effect within the territory of Bosnia and Herzegovina when the Constitution enters into force shall remain in effect to the extent not inconsistent with the Constitution, until otherwise determined by a competent governmental body of Bosnia and Herzegovina .

3. Judicial and Administrative Proceedings

All proceedings in courts or administrative agencies functioning within the territory of Bosnia and Herzegovina when the Constitution enters into force shall continue in or be transferred to other courts or agencies in Bosnia and Herzegovina in accordance with any legislation governing the competence of such courts or agencies.

4. Offices

Until superseded by applicable agreement or law, governmental offices, institutions, and other bodies of Bosnia and Herzegovina will operate in accordance with applicable law.

5. Treaties

Any treaty ratified by the Republic of Bosnia and Herzegovina between January 1, 1992 and the entry into force of this Constitution shall be disclosed to Members of the Presidency within 15 days of their assuming office; any such treaty not disclosed shall be denounced. Within six months after the Parliamentary Assembly is first convened, at the request of any member of the Presidency, the Parliamentary Assembly shall consider whether to denounce any other such treaty.

Declaration On Behalf Of The Republic Of Bosnia And Herzegovina

The Republic of Bosnia and Herzegovina approves the Constitution of Bosnia and Herzegovina at Annex 4 to the General Framework Agreement.

Muhamed Šaćirbegović

For the Republic of Bosnia and Herzegovina

Declaration On Behalf Of The Federation Of Bosnia And Herzegovina

The Federation of Bosnia and Herzegovina, on behalf of its constituent peoples and citizens, approves the Constitution of Bosnia and Herzegovina at Annex 4 to the General Framework Agreement.

Krešimir Zubak

For the Federation of Bosnia and Herzegovina

Declaration On Behalf Of The Republika Srpska

The Republika Srpska approves the Constitution of Bosnia and Herzegovina at Annex 4 to the General Framework Agreement.

Nikola Koljević

For the Republika Srpska

Pursuant to Article X(1) of the Constitution of Bosnia and Herzegovina (Annex 4 of the General Framework Agreement for Peace in Bosnia and Herzegovina), the Parliamentary Assembly of Bosnia and Herzegovina at the 49th session of the House of Representatives held on 25 March 2009, and at the 27th session of the House of Peoples held on 26 March 2009, enacted the following

**AMENDMENT I
TO THE CONSTITUTION OF BOSNIA AND HERZEGOVINA¹⁰**

In the Constitution of Bosnia and Herzegovina, after Article VI(3), a new Article VI(4) shall be added and shall read:

„4. The Brcko District of Bosnia and Herzegovina

The Brcko District of Bosnia and Herzegovina, which exists under the sovereignty of Bosnia and Herzegovina and is subject to the responsibilities of the institutions of Bosnia and Herzegovina as those responsibilities derive from this Constitution, whose territory is held in condominium by the Entities, is a unit of local self-government with its own institutions, laws and regulations, and with powers and status definitively prescribed by the awards of the Arbitral Tribunal for the Dispute over the Inter-Entity Boundary in the Brcko Area. The relationship between the Brcko District of Bosnia and Herzegovina and the institutions of Bosnia and Herzegovina and the Entities may be further regulated by law adopted by the Parliamentary Assembly.

The Constitutional Court of Bosnia and Herzegovina shall have jurisdiction to decide in any dispute relating to protection of the determined status and powers of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina that may arise between an Entity or more Entities and the Brcko District of Bosnia and Herzegovina or between Bosnia and Herzegovina and the Brcko District of Bosnia and Herzegovina under this Constitution and the awards of the Arbitral Tribunal.

Any such dispute may also be referred by a majority of the councilors of the Assembly of the Brcko District of Bosnia and Herzegovina including at least one-fifth of the elected councilors from among each of the constituent peoples.”

The existing Article VI(4) shall become Article VI(5).

Amendment I to the Constitution of Bosnia and Herzegovina shall enter into force on the eight day after the date of its publication in the *Official Gazette of BiH*.

Parliamentary Assembly of BiH, No. 327/09
26 March 2009
Sarajevo

---

10 Official Gazette of BiH No. 25/09.

EVROPSKA KONVENCIJA
za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

izmijenjena protokolima br. 11 i 14
dopunjena protokolima br. 1, 4, 6, 7, 12 i 13

EUROPSKA KONVENCIJA
za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

izmijenjena protokolima br. 11 i 14
dopunjena protokolima br. 1, 4, 6, 7, 12 i 13

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА
за заштиту људских права и основних слобода

измијењена протоколима бр. 11 и 14
допуњена протоколима бр. 1, 4, 6, 7, 12 и 13

EUROPEAN CONVENTION
for the Protection of Human Rights
and Fundamental Freedoms

as amended by Protocols Nos. 11 and 14
supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12 and 13

EVROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

izmijenjena protokolima br. 11 i 14

dopunjena protokolima br. 1, 4, 6, 7, 12 i 13

Konvencija je izložena u tekstu koji je izmijenjen odredbama **Protokola broj 14** (CETS broj 194) od dana njegovog stupanja na snagu 1. juna 2010. godine. Tekst Konvencije ranije je izmijenjen u skladu s odredbama **Protokola broj 3** (ETS broj 45) koji je stupio na snagu 21. septembra 1970. godine, **Protokola broj 5** (ETS broj 55) koji je stupio na snagu 20. decembra 1971. godine i **Protokola broj 8** (ETS broj 118) koji je stupio na snagu 1. januara 1990. godine, te sadrži i tekst **Protokola broj 2** (ETS broj 44) koji je, u skladu s članom 5. stav 3. istog Protokola, postao sastavni dio Konvencije od njezinog stupanja na snagu 21. septembra 1970. godine. Sve odredbe koje su bile izmijenjene ili dodate ovim protokolima zamijenjene su **Protokolom broj 11** (ETS broj 155) danom njegovog stupanja na snagu 1. novembra 1998. godine. Od tog datuma ukinut je **Protokol broj 9** (ETS broj 140) koji je stupio na snagu 1. oktobra 1994. godine, a **Protokol broj 10** (ETS broj 146) je izgubio svoju svrhu.

Trenutni status potpisa i ratifikacija Konvencije i njezinih protokola, kao i potpuna lista deklaracija i rezervi su dostupni na www.conventions.coe.int.

Vjerodostojne su jedino francuska i engleska verzija Konvencije. Ovaj prijevod nije zvanični prijevod Konvencije.¹¹

Evropski sud za ljudska prava

---

¹¹ Tekst Konvencije na engleskom jeziku preuzet je u novembru 2015. godine sa internetske stranice Evropskog suda za ljudska prava. Tekst preveo Jezički odjel Ustavnog suda BiH

KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I OSNOVNIH SLOBODA

Rim, 4. novembar 1950. godine

VLADE POTPISNICE OVE KONVENCIJE, kao članice Vijeća Evrope,

Imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih naroda proglasila 10. decembra 1948. godine;

Imajući u vidu da ova deklaracija ima cilj da osigura opće i djelotvorno priznanje i poštovanje prava proklamiranih u njoj;

Imajući u vidu da je cilj Vijeća Evrope postizanje većeg jedinstva između njegovih članica, te da je očuvanje i daljnje ostvarivanje osnovnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina za postizanje tog cilja;

Potvrđujući iznova svoju duboku vjeru u one osnovne slobode koje su osnov pravde i mira u svijetu, te koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokratijom, s jedne strane, i zajedničkim razumijevanjem i poštovanjem ljudskih prava od kojih one zavise, s druge strane;

Odlučne, kao vlade evropskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju zajedničko naslijeđe političkih tradicija, ideala, slobode i vladavine prava, preduzeti prve korake za kolektivno izvršavanje određenih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji;

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Obaveza poštovanja ljudskih prava

Visoke strane ugovornice osiguravaju svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Dijelu I. ove konvencije.

Dio I.

PRAVA I SLOBODE

Član 2.

Pravo na život

1. Pravo na život svake osobe zaštićeno je zakonom. Niko ne smije biti namjerno lišen života, osim prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za krivično djelo za koje je zakonom predviđena ova kazna.
2. Lišavanje života se ne smatra suprotnim ovom članu ako proistekne iz upotrebe sile koja je apsolutno nužna:
  - a) u odbrani bilo koje osobe od nezakonitog nasilja;
  - b) da bi se izvršilo zakonito hapšenje ili spriječilo bjekstvo zakonito pritvorene osobe;
  - c) prilikom preduzimanja zakonitih radnji u svrhu suzbijanja nereda ili pobune.

Član 3.

Zabrana mučenja

Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Član 4.

Zabrana ropstva i prinudnog rada

1. Niko se ne smije držati u ropstvu ili ropskom položaju.
2. Ni od koga se ne smije zahtijevati da obavlja prinudni ili obavezni rad.
3. U svrhu ovog člana izraz „prinudni ili obavezni rad” ne obuhvaća:
  - a) bilo koji rad koji se zahtijeva za vrijeme uobičajenog trajanja pritvora određenog u skladu s odredbama člana 5. ove konvencije ili tokom uvjetnog otpusta iz takvog pritvora;
  - b) bilo koju službu vojne prirode ili, u zemljama u kojima se priznaje prigovor savjesti, službu koja se zahtijeva umjesto obavezne vojne službe;
  - c) bilo koju službu koja se zahtijeva u slučaju krize ili nesreće koja prijeti opstanku ili dobrobiti zajednice;
  - d) bilo koji rad ili službu koji čine dio uobičajenih građanskih obaveza.

Član 5.

Pravo na slobodu i sigurnost

1. Svako ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Niko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i u skladu sa zakonom propisanim postupkom:
  - a) u slučaju zakonitog pritvora na osnovu presude nadležnog suda;
  - b) u slučaju zakonitog hapšenja ili pritvaranja zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga ili radi osiguranja ispunjenja bilo koje obaveze propisane zakonom;
  - c) u slučaju zakonitog hapšenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila krivično djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje krivičnog djela ili bjekstvo nakon počinjenja krivičnog djela;
  - d) u slučaju pritvaranja maloljetne osobe na osnovu zakonitog naloga u svrhu odgojnog nadzora ili zakonitog pritvaranja u svrhu njenog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast;
  - e) u slučaju zakonitog pritvaranja osobe da bi se spriječilo širenje zaraznih bolesti, kao i zakonitog pritvaranja duševno poremećenih osoba, alkoholičara ili ovisnika o drogama ili skitnica;
  - f) u slučaju zakonitog hapšenja ili pritvaranja osobe da bi se spriječio njezin neovlašteni ulazak u zemlju, ili osobe protiv koje se preduzima radnja radi deportacije ili ekstradicije.
2. Svako ko je uhapšen obavještava se bez odgađanja i na jeziku koji razumije o razlozima svog hapšenja i o svakoj optužbi protiv njega.
3. Svako ko je uhapšen ili pritvoren u skladu s odredbama iz stava 1. tačka c) ovog člana izvodi se bez odgađanja pred sudiju ili drugu službenu osobu ovlaštenu zakonom da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.
4. Svako ko je lišen slobode hapšenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kome će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegovog pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.
5. Svako ko je bio žrtva hapšenja ili pritvaranja u suprotnosti s odredbama ovog člana ima izvršno pravo na odštetu.

Član 6.

Pravo na pravično suđenje

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obaveza ili krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred nezavisnim i nepristrasnim sudom ustanovljenim zakonom. Presuda se izriče javno, ali se štampa

i javnost mogu isključiti iz cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u mjeri koja je, po mišljenju suda, strogo potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla naškoditi interesima pravde.

2. Svako ko je optužen za krivično djelo smatra se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivica u skladu sa zakonom.

3. Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:

- a) da bez odgađanja, posebno i na jeziku koji razumije bude obaviješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;
- b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremanje svoje odbrane;
- c) da se brani lično ili posredstvom branioca po vlastitom izboru ili da, ako nema dovoljno sredstava da plati pravnu pomoć, besplatno dobije branioca kada to zahtijevaju interesi pravde;
- d) da ispituje svjedoke protiv sebe ili da se oni ispituju, te da se osigura prisustvo i ispitivanje svjedoka u njegovu korist pod istim uvjetima koji važe za svjedoke koji svjedoče protiv njega;
- e) da dobije besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Član 7.

Kažnjavanje samo na osnovu zakona

1. Niko se ne smije smatrati krivim za krivično djelo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vrijeme kada je počinjeno, nije predstavljalo krivično djelo po unutrašnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne smije se izreći strožija kazna od one koja je bila primjenjiva u vrijeme kada je krivično djelo počinjeno.

2. Ovaj član ne utječe na ishod suđenja i kažnjavanje bilo koje osobe za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja smatralo krivičnim djelom prema općim pravnim načelima koja priznaju civilizirani narodi.

Član 8.

Pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života

1. Svako ima pravo na poštovanje svog privatnog i porodičnog života, doma i prepiske.

2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije u skladu sa zakonom i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili ekonomske dobrobiti zemlje, radi sprečavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 9. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti

1. Svako ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijesti; ovo pravo uključuje slobodu da se promijeni vjera ili uvjerenje i slobodu svakog da, bilo sâm ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, podučavanjem, redovnim obavljanjem i obredom.
2. Sloboda ispoljavanja vjere ili ubjeđenja podvrgava se samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu javne sigurnosti, radi zaštite javnog reda, zdravlja ili morala ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Član 10. Sloboda izražavanja

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i saopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj član ne sprečava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih preduzeća.
2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

Član 11. Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svako ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući i pravo da osniva sindikat i da mu pristupa radi zaštite svojih interesa.
2. Za ostvarivanje ovih prava ne smiju se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim članom ne sprečava se zakonito ograničavanje ostvarivanja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Član 12. Pravo na sklapanje braka

Muškarci i žene u dobi za sklapanje braka imaju pravo stupati u brak i zasnovati porodicu u skladu s domaćim zakonima koji uređuju ostvarivanje ovog prava.

Član 13.

Pravo na djelotvoran pravni lijek

Svako kome su povrijeđena prava i slobode koji su predviđeni u ovoj konvenciji ima pravo na djelotvoran pravni lijek pred domaćim vlastima, bez obzira na to da li su povredu učinile osobe koje su postupale u službenom svojstvu.

Član 14.

Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Član 15.

Odstupanje u vrijeme vanrednog stanja

1. U vrijeme rata ili drugog vanrednog stanja koje prijete opstanku nacije svaka visoka strana ugovornica može preduzeti mjere kojima odstupa od svojih obaveza prema ovoj konvenciji, i to u mjeri koju strogo iziskuje neodložnost takve situacije, pod uvjetom da te mjere ne budu u neskladu s njezinim drugim obavezama prema međunarodnom pravu.
2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanja od člana 2, osim kada se radi o slučajevima smrti prouzrokovanim zakonitim ratnim postupcima, niti od članova 3, 4. stav 1 i člana 7.
3. Svaka visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupi od obaveza obavještava u potpunosti generalnog sekretara Vijeća Evrope o mjerama koje preduzima i o razlozima zbog kojih to čini. Ona, također, obavještava generalnog sekretara Vijeća Evrope kada takve mjere prestaju djelovati i kada se odredbe Konvencije ponovo počinju izvršavati u potpunosti.

Član 16.

Ograničenja političke aktivnosti stranaca

Nijedna odredba članova 10, 11. i 14. ne smije se posmatrati tako da sprečava visoke strane ugovornice da ograničavaju političku djelatnost stranaca.

Član 17.

Zabrana zloupotrebe prava

Ništa u ovoj konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumijeva pravo bilo koje države, grupe ili osoba da se upuste u bilo koju djelatnost ili izvrše neki čin usmjeren na poništavanje bilo kog od navedenih prava i sloboda, ili na njihovo ograničavanje u mjeri većoj od one koja je predviđena Konvencijom.

Član 18.

Granice korištenja ograničenja prava

Ograničenja navedenih prava i sloboda koja su dozvoljena ovom konvencijom ne smiju se primjenjivati u bilo koje druge svrhe osim onih zbog kojih su propisana.

Dio II.

EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Član 19.

Osnivanje Suda

Da bi se osiguralo poštovanje obaveza iz Konvencije i njezinih protokola koje su prihvatile visoke strane ugovornice, osniva se Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud). Sud radi kao stalni organ.

Član 20.

Broj sudija

Sud se sastoji od onolikog broja sudija koliko je visokih strana ugovornica.

Član 21.

Uvjeti za službu

1. Sudije moraju imati visoki moralni ugled i moraju ili posjedovati kvalifikacije potrebne za imenovanje na visoku sudsku službu, ili biti priznati pravni stručnjaci.
2. Sudije djeluju u Sudu u ličnom svojstvu.
3. Tokom svog mandata sudije se ne smiju baviti poslovima koji su nespojivi s njihovom nezavisnošću, nepristrasnošću ili zahtjevima punog radnog vremena njihove službe; sva pitanja koja proizlaze iz primjene ovog stava rješava Sud.

Član 22.

Izbor sudija

Za svaku stranu ugovornicu sudiju bira Parlamentarna skupština većinom glasova sa liste od tri kandidata koje predloži određena visoka strana ugovornica.

Član 23. Mandat i razrješenje

1. Sudije se biraju na period od devet godina. One se ne mogu ponovo izabrati.
2. Sudijama istječe mandat kada navršše 70 godina života.
3. Sudije ostaju na dužnosti dok ne budu zamijenjene. Međutim, oni nastavljaju raditi na predmetima koje su već uzeli u razmatranje.
4. Sudija se ne može razriješiti funkcije osim ako druge sudije ne odluče dvotrećinskom većinom da on više ne ispunjava potrebne uvjete.

Član 24. Sekretarijat i izvjestioci

1. Sud ima Sekretarijat čije se funkcije i organizacija utvrđuju Pravilnikom Suda.
2. Kada sudi sudija pojedinac, Sudu pomažu izvjestioci koji djeluju prema ovlaštenju predsjednika Suda. Oni čine dio Sekretarijata Suda.

Član 25. Plenarna sjednica Suda

Na plenarnoj sjednici Sud:

- a) bira predsjednika i jednog ili dva potpredsjednika Suda na period od tri godine; oni mogu biti ponovo izabrani;
- b) formira vijeća na određeni vremenski period;
- c) bira predsjednike vijeća Suda; oni mogu biti ponovo izabrani;
- d) usvaja pravilnik Suda;
- e) bira sekretara Suda i jednog ili više njegovih zamjenika;
- f) podnosi bilo koji zahtjev u skladu s članom 26. stav 2.

Član 26. Sudija pojedinac, odbori, vijeća i Veliko vijeće

1. U razmatranju predmeta koji su mu podneseni Sud sudi kao sudija pojedinac, u odborima od trojice sudija, u vijećima od sedam sudija i Velikom vijeću od sedamnaest sudija. Vijeća Suda osnivaju odbore na određeni vremenski period.
2. Na zahtjev plenarne sjednice Suda, Komitet ministara može, jednoglasnom odlukom i na određeni vremenski period, smanjiti broj sudija u vijeću na pet.
3. Kada sudi kao sudija pojedinac, sudija ne smije razmatrati bilo koju predstavku podnesenu protiv visoke strane ugovornice u ime koje je taj sudija izabran.

4. U sastav vijeća i Velikog vijeća po službenoj dužnosti ulazi sudija izabran u ime određene visoke strane ugovornice. Ako takvog sudije nema ili nije u mogućnosti učestvovati u radu, u svojstvu sudije u radu vijeća i Velikog vijeća učestvuje osoba koju izabere predsjednik Suda sa liste koju unaprijed podnosi ta strana.

5. U sastav Velikog vijeća ulaze i predsjednik i potpredsjednici Suda, predsjednici vijeća i druge sudije izabrane u skladu s Pravilnikom Suda. Kada se predmet iznese pred Veliko vijeće na osnovu člana 43, nijedan sudija iz vijeća koje je donijelo presudu ne smije učestvovati u radu Velikog vijeća s izuzetkom predsjednika Vijeća i sudije koji je izabran u ime određene visoke strane ugovornice.

Član 27.

Nadležnost sudije pojedinca

1. Sudija pojedinac može proglasiti nedopustivom ili skinuti s liste predmeta Suda predstavku podnesenu na osnovu člana 34. u slučaju kada se takva odluka može donijeti bez daljnjeg ispitivanja.
2. Ova odluka je konačna.
3. Ako sudija pojedinac ne proglasi predstavku nedopustivom ili je ne skine s liste predmeta Suda, proslijedit će je nekom od odbora ili vijeća na daljnji postupak.

Član 28.

Nadležnost odbora

1. U odnosu na predstavku podnesenu u skladu sa članom 34, odbor može jednoglasnom odlukom:
  - a) proglasiti je nedopustivom ili je skinuti s liste predmeta u slučaju kada se takva odluka može donijeti bez daljnjeg ispitivanja, ili
  - b) proglasiti je dopustivom i istovremeno donijeti presudu o meritumu ako je osnovno pitanje u predmetu, koje se tiče tumačenja ili primjene Konvencije ili njezinih protokola, već bilo predmet razmatranja ustaljene prakse Suda.
2. Odluke i presude iz stava 1. su konačne.
3. Ako sudija izabran u ime određene visoke strane ugovornice nije član odbora, odbor može u bilo kojoj fazi postupka pozvati tog sudiju da zauzme mjesto jednog od članova tog odbora, uzimajući u obzir sve relevantne faktore, uključujući i to da li je ta strana osporila primjenu procedure predviđene stavom 1. tačka b).

Član 29.

Odluke vijeća o dopustivosti i meritumu

1. Ako nije donesena odluka na osnovu članova 27. i 28, niti je izrečena presuda na osnovu člana 28, vijeće odlučuje o dopustivosti i meritumu pojedinačnih predstavlki podnesenih na osnovu člana 34. Odluka o dopustivosti može se donijeti zasebno.
2. Vijeće odlučuje i o dopustivosti i meritumu međudržavnih predstavlki podnesenih na osnovu člana 33. Odluka o dopustivosti donosi se zasebno osim kada Sud, u izuzetnim slučajevima, odluči drugačije.

Član 30.

Ustupanje nadležnosti Velikom vijeću

U slučaju kada predmet koji se razmatra pred vijećem pokrene ozbiljno pitanje koje utječe na tumačenje Konvencije ili njezinih protokola, ili u slučaju kada rješenje pitanja pred vijećem može dovesti do rezultata koji nije u saglasnosti s prethodno donesenom presudom Suda, vijeće može, sve dok ne donese presudu, ustupiti nadležnost Velikom vijeću, izuzev kada se tome protivi jedna od stranaka u sporu.

Član 31.

Ovlaštenja Velikog vijeća

Veliko vijeće:

- a) odlučuje o predstavkama podnesenim na osnovu člana 33. ili člana 34. kada mu vijeće ustupi nadležnost na osnovu člana 30, ili kada mu je predmet upućen na osnovu člana 43;
- b) odlučuje o pitanjima koja Sudu upućuje Komitet ministara u skladu s članom 46. stav 4. i
- c) razmatra zahtjeve za savjetodavna mišljenja koji su podneseni na osnovu člana 47.

Član 32.

Nadležnost Suda

1. Nadležnost Suda se proteže na sva pitanja koja se tiču tumačenja i primjene Konvencije i njezinih protokola, a koja su mu upućena kako to predviđaju članovi 33, 34, 46. i 47.
2. Sud odlučuje u slučaju spora o tome da li Sud ima nadležnost.

Član 33.

Međudržavni sporovi

Svaka visoka strana ugovornica može uputiti Sudu bilo koju navodnu povredu odredbi Konvencije i njezinih protokola koju je učinila druga visoka strana ugovornica.

Član 34. Pojedinačne predstavke

Sud može primati predstavke od bilo koje osobe, nevladine organizacije ili grupe osoba koje tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili njezinim protokolima, koje je učinila jedna od visokih strana ugovornica. Visoke strane ugovornice obavezuju se da ni na koji način ne ometaju djelotvorno ostvarivanje ovog prava.

Član 35. Uvjeti dopustivosti

1. Sud može uzeti u razmatranje predmet tek kada se iscrpe svi domaći pravni lijekovi, prema općepriзнatim pravilima međunarodnog prava i u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka.
2. Sud ne postupa po bilo kojoj predstavljeni podnesenoj na osnovu člana 34. koja je:
  - a) anonimna ili
  - b) u suštini istovjetna s pitanjem koje je Sud već razmatrao, ili koje je već podneseno drugoj međunarodnoj instanci radi istrage ili rješavanja, a ne sadrži nove relevantne informacije.
3. Sud proglašava nedopustivom svaku pojedinačnu predstavku podnesenu na osnovu člana 34. ako:
  - a) smatra da je predstavka nespojiva s odredbama Konvencije ili njezinih protokola, očigledno neosnovana ili predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje pojedinačne predstavke, ili
  - b) smatra da podnositelj predstavke nije značajnije oštećen, osim ako poštovanje ljudskih prava određenih Konvencijom i njezinim protokolima ne zahtijeva ispitivanje merituma predstavke i pod uvjetom da se predmet ne može odbaciti po ovom osnovu, a da ga domaći sud nije prethodno razmotrio s dužnom pažnjom.
4. Sud odbacuje svaku predstavku koju smatra nedopustivom na osnovu ovog člana. On to može učiniti u bilo kojoj fazi postupka.

Član 36. Intervencija trećih osoba

1. Visoka strana ugovornica čiji je državljanin podnositelj predstavke ima pravo podnijeti pisane komentare i učestvovati u raspravi u svim predmetima pred vijećem ili Velikim vijećem.
2. Predsjednik Suda može, u interesu pravilnog provođenja pravde, pozvati svaku visoku stranu ugovornicu koja nije strana u postupku ili svaku zainteresiranu osobu koja nije podnositelj predstavke da podnesu pisane komentare ili učestvuju u raspravi.

3. Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope može podnijeti pisane komentare i učestvovati u raspravi u svim predmetima pred vijećem ili Velikim vijećem.

Član 37. Brisanje predstavki

1. Sud može, u bilo kojoj fazi postupka, odlučiti da izbriše predstavku s liste predmeta u slučaju kada okolnosti navode na zaključak:

- a) da se podnosilac predstavke ne namjerava dalje držati svoje predstavke, ili
- b) da je stvar razriješena, ili
- c) da iz bilo kog drugog razloga koji Sud utvrdi nije više opravdano nastaviti ispitivanje predstavke.

Međutim, Sud nastavlja da ispituje predstavku ako to zahtijeva poštovanje ljudskih prava određenih Konvencijom i njezinim protokolima.

2. Sud može odlučiti da predstavku vrati na svoju listu predmeta ako smatra da okolnosti opravdavaju takav tok postupanja.

Član 38. Ispitivanje predmeta

Sud razmatra predmet zajedno s predstavnicima stranaka i, ako je to potrebno, pokreće istragu za čije mu djelotvorno provođenje zainteresirane visoke strane ugovornice osiguravaju sva neophodna sredstva.

Član 39. Prijateljska poravnanja

1. U bilo kojoj fazi postupka Sud se može staviti na raspolaganje zainteresiranim stranama s ciljem osiguranja prijateljskog poravnanja stvari zasnovanog na poštovanju ljudskih prava određenih Konvencijom i njezinim protokolima.

2. Postupak koji se vodi na osnovu stava 1. povjerljive je prirode.

3. Ako se postigne prijateljsko poravnanje, Sud skida predmet sa svoje liste odlukom koja je ograničena na kratak opis činjenica i postignutog rješenja.

4. Odluka se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda izvršenje uvjeta prijateljskog poravnanja predviđenih odlukom.

Član 40.

Javnost rasprava i pristup dokumentima

1. Rasprave su javne, osim kada Sud u izuzetnim okolnostima odluči drugačije.
2. Spisi deponirani kod sekretara dostupni su javnosti, osim kada predsjednik Suda odluči drugačije.

Član 41.

Pravično zadovoljenje

Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili njezinih protokola, a unutrašnje pravo određene visoke strane ugovornice omogućava samo djelimičnu odštetu, ako je to potrebno, Sud pruža pravično zadovoljenje oštećenoj strani.

Član 42.

Presude vijeća

Presude vijeća postaju konačne u skladu s odredbama člana 44. stav 2.

Član 43.

Upućivanje Velikom vijeću

1. U roku od tri mjeseca od presude vijeća svaka stranka može, u izuzetnim slučajevima, zahtijevati da se predmet uputi Velikom vijeću.
2. Kolegij od pet sudija Velikog vijeća prihvata zahtjev ako predmet pokreće neko ozbiljno pitanje koje utječe na tumačenje ili primjenu Konvencije ili njezinih protokola ili kakvo drugo ozbiljno pitanje od općeg značaja.
3. Ako kolegij prihvati zahtjev, Veliko vijeće odlučuje o predmetu presudom.

Član 44.

Konačne presude

1. Presuda Velikog vijeća je konačna.
2. Presuda vijeća postaje konačna:
  - a) kada stranke izjave da neće zahtijevati da se predmet iznese pred Veliko vijeće, ili
  - b) tri mjeseca poslije donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet uputi Velikom vijeću, ili
  - c) kada kolegij Velikog vijeća odbaci zahtjev za upućivanje na osnovu člana 43.
3. Konačna presuda se objavljuje.

Član 45. **Obrazloženja presuda i odluka**

1. Presude, kao i odluke kojima se predstavke proglašavaju dopustivim ili nedopustivim moraju biti obrazložene.
2. Ako presuda ne predstavlja, u cijelosti ili djelimično, jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo iznijeti izdvojeno mišljenje.

Član 46. **Obaveznost i izvršenje presuda**

1. Visoke strane ugovornice se obavezuju da će poštovati konačnu presudu Suda u svakom predmetu u kome su stranke.
2. Konačna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njezino izvršenje.
3. Ako Komitet ministara smatra da praćenje izvršenja konačne presude otežava neki problem u vezi s tumačenjem presude, stvar može uputiti Sudu radi donošenja odluke o pitanju tumačenja. Za odluku o upućivanju Sudu potrebna je dvotrećinska većina glasova predstavnika koji imaju pravo biti članovi Komiteta.
4. Ako Komitet ministara smatra da neka visoka strana ugovornica odbija ispoštovati konačnu presudu u predmetu u kojem je stranka, on može, nakon što zvanično obavijesti tu visoku stranu ugovornicu, a na osnovu odluke usvojene dvotrećinskom većinom glasova predstavnika koji imaju pravo biti članovi Komiteta, Sudu uputiti pitanje da li je ta visoka strana ugovornica propustila ispuniti svoju obavezu iz stava 1.
5. Ako utvrdi povredu stava 1, Sud upućuje predmet Komitetu ministara radi razmatranja mjera koje treba preduzeti. Ako Sud ne utvrdi povredu stava 1, predmet upućuje Komitetu ministara koji zaključuje ispitivanje predmeta.

Član 47. **Savjetodavna mišljenja**

1. Na zahtjev Komiteta ministara Sud može davati savjetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja se tiču tumačenja Konvencije i njezinih protokola.
2. Takva mišljenja se ne smiju baviti bilo kojim pitanjem koje se odnosi na sadržaj ili obim prava ili sloboda određenih Dijelom I. Konvencije i njezinim protokolima, kao ni bilo kojim drugim pitanjem koje bi Sud ili Komitet ministara mogli razmatrati kao rezultat postupaka koji se mogu pokrenuti u skladu s Konvencijom.
3. Za odluke Komiteta ministara da zahtijeva savjetodavno mišljenje Suda potrebna je većina glasova predstavnika koji imaju pravo biti članovi Komiteta.

Član 48.
Savjetodavna nadležnost Suda

Sud odlučuje da li zahtjev za davanje savjetodavnog mišljenja koji podnese Komitet ministara spada u njegovu nadležnost određenu članom 47.

Član 49.
Obrazloženje savjetodavnih mišljenja

1. Savjetodavna mišljenja Suda moraju biti obrazložena.
2. Ako savjetodavno mišljenje, u cijelosti ili djelimično, ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo iznijeti izdvojeno mišljenje.
3. Savjetodavna mišljenja Suda dostavljaju se Komitetu ministara.

Član 50.
Troškovi Suda

Troškove Suda snosi Vijeće Evrope.

Član 51.
Privilegije i imuniteti sudija

Tokom vršenja svojih funkcija sudije uživaju privilegije i imunitete predviđene članom 40. Statuta Vijeća Evrope i sporazumima donesenim na osnovu njega.

Dio III.
RAZNE ODREDBE

Član 52.
Upiti generalnog sekretara

Po prijemu zahtjeva od generalnog sekretara Vijeća Evrope svaka visoka strana ugovornica pruža objašnjenje o načinu na koji njezino unutrašnje pravo osigurava djelotvornu primjenu bilo koje odredbe Konvencije.

Član 53.
Osiguranje postojećih ljudskih prava

Ništa u ovoj konvenciji ne tumači se tako da ograničava ili derogira bilo koje ljudsko pravo i osnovne slobode koji su osigurani po zakonima bilo koje visoke strane ugovornice ili po bilo kojem drugom sporazumu čija je strana ugovornica.

Član 54. Ovlaštenja Komiteta ministara

Ništa u ovoj konvenciji ne ide na štetu ovlaštenja koja su data Komitetu ministara Statutom Vijeća Evrope.

Član 55. Isključenje drugih sredstava rješavanja sporova

Izuzev na osnovu posebnog sporazuma, visoke strane ugovornice saglasne su da se neće koristiti ugovorima, konvencijama ili deklaracijama koje su na snazi između njih u svrhu pokretanja, putem podneska, spora koji proizlazi iz tumačenja ili primjene ove konvencije na rješavanje drugim sredstvima, osim onim predviđenim ovom konvencijom.

Član 56. Teritorijalna primjena

1. Prilikom ratifikacije, ili bilo kada poslije toga, svaka država može izjaviti, putem obavještenja upućenog generalnom sekretaru Vijeća Evrope, da se u zavisnosti od stava 4. ovog člana ova konvencija primjenjuje na sve ili na bilo koju od teritorija za čije je međunarodne odnose odgovorna.
2. Konvencija se primjenjuje na teritoriji ili teritorije označene u obavještenju počev od tridesetog dana kada generalni sekretar Vijeća Evrope primi ovo obavještenje.
3. Odredbe ove konvencije se primjenjuju na tim teritorijama vodeći računa o lokalnim potrebama.
4. Svaka država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1. ovog člana može bilo kada poslije toga izjaviti da prihvata za jednu ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca, prema članu 34. Konvencije.

Član 57. Rezerve

1. Prilikom potpisivanja ove konvencije, ili prilikom deponiranja instrumenta ratifikacije, svaka država može staviti rezervu na bilo koju konkretnu odredbu Konvencije u obimu u kome bilo koji zakon koji je tada na snazi na njezinoj teritoriji nije u saglasnosti s tom odredbom. Rezerve općeg karaktera nisu dozvoljene na osnovu ovog člana.
2. Svaka rezerva stavljena na osnovu ovog člana sadrži kratku izjavu o zakonu o kome je riječ.

Član 58. Otkazivanje

1. Visoka strana ugovornica može otkazati ovu konvenciju tek po isteku pet godina od dana kada je postala strana ugovornica i to putem obavještenja sa otkaznim rokom od šest mjeseci koje se dostavlja generalnom sekretaru Vijeća Evrope, koji o tome obavještava druge visoke strane ugovornice.
2. Otkaz ne može imati kao posljedicu da se određena visoka strana ugovornica oslobodi svojih obaveza prema ovoj konvenciji u pogledu bilo koje radnje učinjene do dana kada je otkaz počeo djelovati, a koja bi mogla predstavljati kršenje tih obaveza.
3. Pod ovim istim uvjetima svaka visoka strana ugovornica koja prestane biti članica Vijeća Evrope prestaje biti i ugovornica ove konvencije.
4. U skladu s odredbama prethodnih stavova, Konvencija se može otkazati u odnosu na bilo koju teritoriju za koju je izjavljeno da se primjenjuje na osnovu uvjeta iz člana 56.

Član 59. Potpis i ratifikacija

1. Ova konvencija je otvorena za potpis članicama Vijeća Evrope. Ona se ratificira. Ratifikacije se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.
2. Evropska unija može pristupiti ovoj konvenciji.
3. Ova konvencija stupa na snagu po deponiranju deset instrumenata ratifikacije.
4. U pogledu svakog potpisnika koji je bude ratificirao nakon toga, Konvencija stupa na snagu na dan kada on deponira svoj instrument ratifikacije.
5. Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava sve članice Vijeća Evrope o stupanju na snagu ove konvencije, o imenima visokih strana ugovornica koje su je ratificirale i o svim naknadno deponiranim instrumentima ratifikacije.

Sačinjeno u Rimu, 4. novembra 1950. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar dostavlja ovjerene prijepise svakoj potpisnici.

PROTOKOL
uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
(Prvi protokol)

Pariz, 20. mart 1952. godine

Vlade potpisnice, kao članice Vijeća Evrope,

Riješene da preuzmu korake radi osiguranja kolektivnog izvršavanja određenih prava i sloboda pored onih već uključenih u Dijelu I. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija),

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.
Zaštita imovine

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Niko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine u skladu s općim interesom, ili da bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

Član 2.
Pravo na obrazovanje

Nikome se ne smije uskratiti pravo na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija koje preuzima u odnosu na obrazovanje i nastavu država poštuje pravo roditelja da osiguraju obrazovanje i nastavu koji su u skladu s njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

Član 3.
Pravo na slobodne izbore

Visoke strane ugovornice se obavezuju da u razumnim vremenskim razmacima održavaju slobodne izbore tajnim glasanjem pod uvjetima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih organa.

Član 4. Teritorijalna primjena

Svaka visoka strana ugovornica može, prilikom potpisivanja ili ratifikacije ili bilo kada poslije toga, dostaviti generalnom sekretaru Vijeća Evrope izjavu o tome u kom obimu prihvata da se odredbe ovog protokola primjenjuju na teritorijama za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je navela u izjavi.

Svaka visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stava može s vremena na vrijeme dostaviti dodatnu izjavu kojom mijenja uvjete iz ranije izjave, ili ukida primjenu odredaba ovog protokola u odnosu na bilo koju teritoriju.

Izjava data u skladu sa ovim članom smatra se kao da je data u skladu sa stavom 1. člana 56 Konvencije.

Član 5. Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica odredbe članova 1, 2, 3. i 4. ovog protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu s tim.

Član 6. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis članicama Vijeća Evrope koje su potpisnice Konvencije; on se ratificira istovremeno ili nakon ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu nakon deponiranja deset instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratificirala naknadno, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponira svoj instrument ratifikacije.

Instrumenti ratifikacije se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope, koji će sve članice obavijestiti o imenima onih članica koje su izvršile ratifikaciju.

Sačinjeno u Parizu, 20. marta 1952. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar dostavlja ovjerene prijepise vladi svake države potpisnice.

PROTOKOL BROJ 4

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda kojim se osiguravaju određena prava i slobode koji nisu već uključeni u Konvenciju i njezin Prvi protokol

Strasbourg, 16. septembar 1963. godine

Vlade potpisnice, kao članice Vijeća Evrope,

Riješene preduzeti korake radi osiguranja kolektivnog izvršavanja određenih prava i sloboda pored onih već uključenih u Dijelu I Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950. (u daljnjem tekstu: Konvencija), te članova od 1. do 3. Prvog protokola uz Konvenciju, potpisanog u Parizu 20. marta 1952. godine,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Zabrana dužničkog zatvora

Niko se ne smije lišiti slobode samo na osnovu nesposobnosti da ispuni ugovornu obavezu.

Član 2.

Sloboda kretanja

1. Svako ko se zakonito nalazi na teritoriji jedne države ima na toj teritoriji pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.
2. Svako je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i vlastitu.
3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na ostvarivanje ovih prava osim onih koja su u skladu sa zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu državne ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, radi sprečavanja kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.
4. Prava iz stava 1. mogu se u određenim oblastima, također, podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena u skladu sa zakonom i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.

Član 3.

Zabrana protjerivanja vlastitih državljana

1. Niko ne smije biti protjeran, bilo pojedinačnom ili kolektivnom mjerom, s teritorije države čiji je državljanin.
2. Niko ne smije biti lišen prava da uđe na teritoriju države čiji je državljanin.

Član 4.

Zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca

Zabranjeno je kolektivno protjerivanje stranaca.

Član 5.

Teritorijalna primjena

1. Svaka visoka strana ugovornica može, prilikom potpisivanja ili ratifikacije ili bilo kada poslije toga, dostaviti generalnom sekretaru Vijeća Evrope izjavu u kojoj navodi u kom obimu prihvata da se odredbe ovog protokola primjenjuju na teritorijama za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je navela u izjavi.
2. Svaka visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stava može s vremena na vrijeme dostaviti dodatnu izjavu kojom mijenja uvjete iz ranije izjave ili ukida primjenu odredaba ovog protokola u odnosu na bilo koju teritoriju.
3. Izjava data u skladu s ovim članom smatra se kao da je data u skladu sa stavom 1. člana 56. Konvencije.
4. Teritorija bilo koje države na koju se primjenjuje ovaj protokol na osnovu ratifikacije ili prihvatanja te države i svaka teritorija na koju se ovaj protokol primjenjuje na osnovu izjave te države date na osnovu ovog člana smatraju se odvojenim teritorijama u svrhu upućivanja na teritoriju države u članovima 2. i 3.
5. Svaka država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1. ili 2. ovog člana može bilo kada nakon toga izjaviti da prihvata za jednu ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstave pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca kako predviđa član 34. Konvencije, u vezi sa svim članovima ili bilo kojim članom od 1. do 4. ovog protokola.

Član 6.

Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica, odredbe članova od 1. do 5. ovog protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu s tim.

Član 7. Potpis i ratifikacija

1. Ovaj protokol je otvoren za potpis članicama Vijeća Evrope koje su potpisnice Konvencije; on se ratificira istovremeno ili nakon ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu nakon deponiranja pet instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratificirala naknadno, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponira svoj instrument ratifikacije.

2. Instrumenti ratifikacije se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope, koji će sve članice obavijestiti o imenima onih članica koje su izvršile ratifikaciju.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 16. marta 1963. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako mjerodavna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi potpisnici.

PROTOKOL BROJ 6

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne

Strasbourg, 28. april 1983. godine

Države članice Vijeća Evrope, potpisnice ovog protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisanu u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija),

Smatrajući da promjene do kojih je došlo u nekoliko država članica Vijeća Evrope izražavaju opću tendenciju ka ukidanju smrtne kazne,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Član 2.

Smrtna kazna u vrijeme rata

Država može u svom zakonodavstvu predvidjeti smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti; takva kazna primjenjuje se samo u slučajevima predviđenim zakonom i u skladu s njegovim odredbama. Država saopćava generalnom sekretaru Vijeća Evrope relevantne odredbe tog zakona.

Član 3.

Zabrana derogacije

Odredbe ovog protokola ne smiju se derogirati na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 4.

Zabrana rezervi

Na odredbe ovog protokola ne mogu se stavljati rezerve na osnovu člana 57. Konvencije.

Član 5. Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, odrediti teritoriju ili teritorije na koje se ovaj Protokol primjenjuje.
2. Svaka država može, bilo kada nakon toga, putem izjave upućene generalnom sekretaru Vijeća Evrope, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koju drugu teritoriju označenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.
3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva stava može se u pogledu bilo koje teritorije označene u toj izjavi, povući putem obavještenja upućenog generalnom sekretaru. Povlačenje izjave djeluje od prvog dana u mjesecu od dana kada je generalni sekretar primio takvo obavještenje.

Član 6. Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica odredbe članova od 1. do 5. ovog protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu s tim.

Član 7. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Evrope koje su potpisnice Konvencije. On se ratificira, prihvaća ili odobrava. Država članica Vijeća Evrope ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije istovremeno ili prethodno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.

Član 8. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana kada je pet država članica Vijeća Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 7.
2. U pogledu bilo koje države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obavezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja.

Član 9.
Funkcije depozitara

Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava države članice Vijeća o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu s članovima 5. i 8,
- d) svakoj drugoj radnji, obavještenju ili saopćenju u vezi s ovim protokolom.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 28. aprila 1983. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Evrope.

PROTOKOL BROJ 7

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Strasbourg, 22. novembar 1984. godine

Države članice Vijeća Evrope, potpisnice ovog protokola,

Riješene preduzeti dalje korake radi osiguranja kolektivnog izvršavanja određenih prava i sloboda putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija),

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Proceduralne zaštitne mjere pri protjerivanju stranaca

1. Stranac koji zakonito boravi na teritoriji države ne smije se iz nje protjerati, osim na osnovu odluke donesene u skladu sa zakonom i dopušteno mu je:
  - a) iznijeti razloge kojima osporava protjerivanje;
  - b) da se njegov slučaj preispita i
  - c) da u te svrhe bude zastupan pred nadležnom vlasti ili osobom ili osobama koje ta vlast odredi.
2. Stranac se može protjerati i prije nego što ostvari svoja prava iz stava 1. tačke a), b) i c) ovog člana, ako je protjerivanje neophodno u interesu javnog reda, ili ako se zasniva na razlozima državne sigurnosti.

Član 2.

Pravo na žalbu u krivičnim stvarima

1. Svako koga sud osudi za krivično djelo ima pravo da njegovu osuđujuću presudu ili kaznu preispita viši sud. Ostvarivanje ovog prava, uključujući i osnove za njegovo ostvarivanje, uređuje se zakonom.
2. Ovo pravo može biti podložno izuzecima kada je riječ o djelima manjeg značaja, koja su propisana zakonom, ili u slučajevima kada je određenoj osobi u prvom stepenu sudio najviši sud, ili je ona bila osuđena nakon izjavljene žalbe protiv oslobađajuće presude.

Član 3. Naknada zbog pogrešne osuđujuće presude

Kada je neka osoba konačnom odlukom osuđena za krivično djelo i kada je naknadno njezina osuđujuća presuda ukinuta, ili je pomilovana na osnovu toga što nova ili novootkrivena činjenica uvjerljivo pokazuje da je došlo do pogrešne presude, osoba koja je izdržala kaznu kao posljedicu takve osuđujuće presude dobiva naknadu u skladu sa zakonom ili praksom određene države, osim ako se ne dokaže da joj se može u potpunosti ili djelimično pripisati to što nepoznata činjenica nije blagovremeno otkrivena.

Član 4. Pravo da se ne bude dvaput suđen ili kažnjen u istoj stvari

1. Nikome se ne smije ponovo suditi, niti se smije ponovo kazniti u krivičnom postupku u nadležnosti iste države za djelo zbog koga je već bio pravomoćno oslobođen ili osuđen u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom te države.
2. Odredbe prethodnog stava ne sprečavaju ponovno otvaranje predmeta u skladu sa zakonom i krivičnim postupkom određene države ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitne povrede koja je mogla utjecati na ishod predmeta.
3. Ovaj član se ne može derogirati na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 5. Jednakost supružnika

U vezi s brakom, u toku braka i u slučaju njegovog raskida supružnici uživaju jednaka prava i odgovornosti privatnopravne prirode u međusobnom odnosu kao i u svojim odnosima prema djeci. Ovim članom države se ne sprečavaju da preduzimaju one mjere koje su neophodne u interesu djece.

Član 6. Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja odrediti teritoriju ili teritorije na koje se ovaj protokol primjenjuje i navesti obim u kome se obavezuje da se odredbe Protokola primjenjuju na toj teritoriji ili teritorijama.
2. Svaka država može bilo kada nakon toga, putem izjave upućene generalnom sekretaru Vijeća Evrope, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koju drugu teritoriju određenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od dva mjeseca od dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva člana može se u pogledu bilo koje teritorije određene u toj izjavi povući ili izmijeniti putem obavještenja upućenog generalnom sekretaru. Povlačenje ili izmjena izjave djeluje od prvog dana u mjesecu od dana protoka roka od dva mjeseca od dana kada generalni sekretar primi takvo obavještenje.
4. Izjava data u skladu s ovim članom smatra se kao da je data u skladu sa stavom 1. člana 56. Konvencije.
5. Teritorija bilo koje države na koju se primjenjuje ovaj protokol na osnovu ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja i svaka teritorija na koju se ovaj protokol primjenjuje na osnovu izjave te države na osnovu ovog člana mogu se smatrati odvojenim teritorijama u svrhu upućivanja na teritoriju države u članu 1.
6. Svaka država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1. ili 2. ovog člana može bilo kada nakon toga izjaviti da prihvata za jednu ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstavke pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca kako predviđa član 34. Konvencije u vezi sa članovima od 1. do 5. ovog protokola.

Član 7. Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica odredbe članova od 1. do 6. ovog protokola smatraju se dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu s tim.

Član 8. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Evrope koje su potpisnice Konvencije. On podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Država članica Vijeća Evrope ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije prethodno ili istovremeno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.

Član 9. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana protoka roka od dva mjeseca od dana kada je sedam država članica Vijeća Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 8.
2. U pogledu svake države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obavezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana protoka roka od dva mjeseca od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Član 10.
Funkcije depozitara

Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava države članice Vijeća Evrope o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu s članovima 6. i 9,
- d) svakoj drugoj radnji, obavještenju ili izjavi koja se odnosi na ovaj protokol.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 22. novembra 1984. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se deponira u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Evrope.

PROTOKOL BROJ 12

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Rim, 4. novembar 2000. godine

Države članice Vijeća Evrope, potpisnice ovog protokola,

Imajući u vidu osnovno načelo da su svi ljudi jednaki pred zakonom i da imaju pravo na jednaku zaštitu zakona;

Riješene preduzeti dalje korake radi unapređivanja jednakosti svih osoba kolektivnom primjenom opće zabrane diskriminacije putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisane u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija);

Potvrđujući da načelo nediskriminacije ne sprečava države potpisnice da preduzimaju mjere radi unapređivanja pune i djelotvorne jednakosti pod uvjetom da postoji objektivno i razumno opravdanje za takve mjere,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Opća zabrana diskriminacije

1. Uživavanje svakog prava koje zakon predviđa mora se osigurati bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.
2. Javne vlasti ne smiju ni prema kome vršiti diskriminaciju po bilo kom osnovu kao što su oni spomenuti u stavu 1.

Član 2.

Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja, ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja, odrediti teritoriju ili teritorije na kojima se primjenjuje ovaj protokol.
2. Svaka država može bilo kada kasnije, putem izjave upućene generalnom sekretaru Vijeća Evrope, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koju drugu teritoriju određenu u

izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva stava može se u pogledu bilo koje teritorije određene u toj izjavi povući ili izmijeniti putem obavještenja upućenog generalnom sekretaru. Povlačenje ili izmjena djeluje od prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je generalni sekretar primio obavještenje.

4. Izjava data u skladu s ovim članom smatra se kao da je data u skladu sa stavom 1. člana 56. Konvencije.

5. Svaka država koja je dala izjavu u skladu sa stavom 1. ili 2. ovog člana može bilo kada nakon toga izjaviti da prihvata za jednu ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstavke pojedinaca, nevladinih organizacija ili grupa pojedinaca kako predviđa član 34. Konvencije, u vezi s članom 1. ovog protokola.

Član 3.

Odnos prema Konvenciji

Odredbe članova 1. i 2. ovog protokola smatraju se među državama stranama ugovornicama, dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu s tim.

Član 4.

Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Evrope koje su potpisnice Konvencije. On podliježe ratifikaciji, prihvatanju ili odobrenju. Država članica Vijeća Evrope ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije prethodno ili istovremeno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.

Član 5.

Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deset država članica Vijeća Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 4.

2. U pogledu svake države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obavezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Član 6. Funkcije depozitara

Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava države članice Vijeća Evrope o:

- a) svakom potpisu
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu s članovima 2. i 5.
- d) svakoj drugoj radnji, obavještenju ili saopćenju u vezi s ovim protokolom.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Rimu, 4. novembra 2000. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se deponira u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Evrope.

PROTOKOL BROJ 13

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima

Vilnius, 3. maj 2002. godine

Države članice Vijeća Evrope, potpisnice ovog protokola,

Uvjerene da je pravo svakoga na život osnovna vrijednost u demokratskom društvu i da je ukidanje smrtne kazne od suštinske važnosti za zaštitu ovog prava, kao i za potpuno priznavanje urođenog dostojanstva svih ljudskih bića;

Želeći da ojačaju zaštitu prava na život, zajamčenog Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, potpisanom u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija);

Imajući u vidu da Protokol broj 6 uz Konvenciju, koji se odnosi na ukidanje smrtne kazne, potpisan u Strasbourgu 28. aprila 1983. godine, ne isključuje smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme ratnog stanja ili stanja neposredne ratne opasnosti;

Riješene preduzeti odlučujući korak s ciljem ukidanja smrtne kazne u svim okolnostima,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Niko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Član 2.

Zabrana derogacije

Odredbes ovog protokola ne smiju se derogirati na osnovu člana 15. Konvencije.

Član 3.

Zabrana rezervi

Na odredbe ovog protokola ne mogu se stavljati rezerve na osnovu člana 57. Konvencije.

Član 4. Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja, ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, odrediti teritoriju ili teritorije na koje se ovaj protokol primjenjuje.
2. Svaka država može bilo kada nakon toga, putem izjave upućene generalnom sekretaru Vijeća Evrope, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koju drugu teritoriju označenu u izjavi. U pogledu takve teritorije Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada generalni sekretar primi takvu izjavu.
3. Svaka izjava učinjena na osnovu prethodna dva stava može se u pogledu bilo koje teritorije označene u toj izjavi povući ili izmijeniti putem obavještenja upućenog generalnom sekretaru. Povlačenje ili izmjena izjave djeluje od prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je generalni sekretar primio takvo obavještenje.

Član 5. Odnos prema Konvenciji

Odredbe članova od 1. do 4. ovog protokola smatraju se među državama stranama ugovornicama, dodatnim članovima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se u skladu s tim.

Član 6. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Evrope koje su potpisnice Konvencije. On se ratificira, prihvaća ili odobrava. Država članica Vijeća Evrope ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije prethodno ili istovremeno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.

Član 7. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deset država članica Vijeća Evrope izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 6.
2. U pogledu bilo koje države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obavezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja.

Član 8.
Funkcije depozitara

Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava države članice Vijeća Evrope o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola u skladu s članovima 4. i 7,
- d) svakoj drugoj radnji, obavještenju ili saopćenju u vezi s ovim Protokolom.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Vilniusu, 3. maja 2002. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se deponira u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Evrope.

PROTOKOL BROJ 15¹²

o izmjenama i dopunama Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Preambula

Države članice Vijeća Evrope i druge visoke strane ugovornice Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja je potpisana u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija), potpisnice ovog Protokola;

Imajući u vidu deklaraciju koja je usvojena na Konferenciji na visokom nivou o budućnosti Evropskog suda za ljudska prava, koja je održana u Brightonu 19. i 20. aprila 2012. godine, kao i deklaracije usvojene na konferencijama održanim u Interlakenu 18. i 19. februara 2010. godine i Izmiru 26. i 27. aprila 2011. godine;

Imajući u vidu Mišljenje broj 283 (2013) koje je usvojila Parlamentarna skupština Vijeća Evrope 26. aprila 2013. godine;

S obzirom na potrebu da se Evropskom sudu za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud) omogući da i dalje zadrži svoju ključnu ulogu u zaštiti ljudskih prava u Evropi,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

Dodaje se nova odredba na kraju Preambule Konvencije, koja glasi:

„Potvrđujući da visoke strane ugovornice, u skladu s principom supsidijarnosti, imaju prvenstvenu odgovornost da osiguraju prava i slobode propisane ovom konvencijom i njenim protokolima, te da pri tome uživaju slobodu procjene koja podliježe nadzoru Evropskog suda za ljudska prava uspostavljenog ovom konvencijom (...).”

Član 2.

1. U članu 21. Konvencije dodaje se novi stav 2, koji glasi:

„Kandidati moraju biti mlađi od 65 godina na dan do kojeg je Parlamentarna skupština zahtijevala da joj se dostavi lista od tri kandidata, u skladu s članom 22.”

---

¹² Usvojen u junu 2013. godine. U momentu štampanja ove publikacije (1. decembar 2015. godine) nije stupio na snagu. Tekst Protokola broj 15 sa engleskog jezika preveo Jezički odjel Ustavnog suda BiH

2. Stavovi 2. i 3. člana 21. Konvencije postaju stavovi 3. i 4. člana 21.
3. Stav 2. člana 23. Konvencije se briše. Stavovi 3. i 4. člana 23. postaju stavovi 2. i 3. člana 23.

Član 3.

U članu 30. Konvencije brišu se riječi „izuzev kada se tome protivi jedna od stranaka u sporu”.

Član 4.

U članu 35. stav 1. Konvencije riječi „u roku od šest mjeseci” zamjenjuju se riječima „u roku od četiri mjeseca”.

Član 5.

U članu 35. stav 3. tačka b. Konvencije brišu se riječi „s tim da se aplikacija ne može odbaciti po ovom osnovu ukoliko slučaj nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud”.

Prijelazne i završne odredbe

Član 6.

1. Ovaj protokol otvoren je za potpisivanje visokim stranama ugovornicama Konvencije koje mogu izraziti svoj pristanak da budu obavezane:
  - a) potpisom bez rezerve u pogledu ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, ili
  - b) potpisom koji podliježe ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju nakon kojeg slijedi ratifikacija, prihvatanje, odnosno odobrenje.
2. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja pohranjuju se kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.

Član 7.

Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu koji nastupa nakon isteka tromjesečnog perioda od dana kada su sve visoke strane ugovornice Konvencije izrazile svoj pristanak da ih ovaj protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 6.

Član 8.

1. Izmjene i dopune iz člana 2. ovog protokola primjenjuju se samo na kandidate na listama koje su visoke strane ugovornice podnijele Parlamentarnoj skupštini na osnovu člana 22. Konvencije nakon stupanja na snagu ovog protokola.
2. Izmjena iz člana 3. ovog protokola ne primjenjuje se ni na jedan postupak koji je u toku i u kojem je jedna od stranaka prigovorila, prije nego što je ovaj protokol stupio na snagu, na prijedlog vijeća Suda da ustupi nadležnost Velikom vijeću.
3. Član 4. ovog protokola stupa na snagu šest mjeseci nakon stupanja na snagu Protokola. Član 4. Protokola ne primjenjuje se na one aplikacije za koje je donesena konačna odluka u smislu člana 35. stav 1. Konvencije prije stupanja na snagu člana 4. ovog protokola.
4. Sve druge odredbe ovog protokola primjenjuju se od dana njegovog stupanja na snagu, u skladu s odredbama člana 7.

Član 9.

Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava sve države članice Vijeća Evrope i ostale visoke strane ugovornice Konvencije o:

- a) svakom potpisu,
- b) pohranjivanju instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu s članom 7, i
- d) svakom drugom aktu, obavještenju ili saopćenju u vezi s ovim Protokolom.

Potvrđujući navedeno, potpisani, propisno ovlašteni za tu svrhu, potpisali su ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 24. juna 2013. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se pohranjuje u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope dostavit će ovjerene kopije svakoj državi članici Vijeća Evrope i drugim visokim stranama ugovornicama Konvencije.

PROTOKOL BROJ 16¹³

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda

Preambula

Države članice Vijeća Evrope i druge visoke strane ugovornice Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, koja je potpisana u Rimu 4. novembra 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija), potpisnice ovog protokola;

Imajući u vidu odredbe Konvencije, a posebno član 19. kojim se uspostavlja Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud);

S obzirom na to da će proširenje nadležnosti Suda da pruža savjetodavna mišljenja dalje ojačati međusobne odnose između Suda i domaćih organa, te time osnažiti primjenu Konvencije, u skladu s principom supsidijarnosti;

Imajući u vidu Mišljenje broj 285 (2013) koje je Parlamentarna skupština Vijeća Evrope usvojila 28. juna 2013. godine,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Član 1.

1. Najviši sudovi i tribunali visoke strane ugovornice, kako je predviđeno u skladu s članom 10, mogu zatražiti od Suda savjetodavna mišljenja o načelnim pitanjima u vezi s tumačenjem ili primjenom prava i sloboda definiranih Konvencijom ili njenim protokolima.
2. Sud ili tribunal koji traži mišljenje može zatražiti savjetodavno mišljenje samo u kontekstu predmeta koji se vodi pred njim.
3. Sud ili tribunal koji traži mišljenje navest će razloge svog zahtjeva i dostavit će relevantno pravno i činjenično stanje predmeta koji je u toku.

Član 2.

1. Vijeće od pet sudija Velikog vijeća odlučit će da li da prihvati zahtjev za savjetodavno mišljenje imajući u vidu član 1. Vijeće će navesti razloge za svako odbijanje da prihvati zahtjev.

---

¹³ Usvojen u oktobru 2013. godine. U momentu štampanja ove publikacije (1. decembar 2015. godine) nije stupio na snagu. Tekst Protokola broj 16 sa engleskog jezika preveo Jezički odjel Ustavnog suda BiH

2. Ako vijeće prihvati zahtjev, Veliko vijeće će donijeti savjetodavno mišljenje.
3. Vijeće i Veliko vijeće, kako su navedeni u prethodnim stavovima, uključit će po službenoj dužnosti sudiju izabranog za visoku stranu ugovornicu iz koje je sud ili tribunal koji traži mišljenje. Ako takvog sudije nema, ili ako taj sudija nije u mogućnosti da učestvuje u radu vijeća, osoba koju predsjednik Suda izabere sa spiska koji je ta strana ugovornica unaprijed dostavila učestvovat će u radu vijeća u svojstvu sudije.

Član 3.

Komesar za ljudska prava Vijeća Evrope i visoka strana ugovornica iz koje je sud ili tribunal koji traži savjetodavno mišljenje imaju pravo da dostave pisane komentare i da učestvuju u raspravi. Predsjednik Suda može, u interesu ispravnog postupanja, pozvati bilo koju drugu visoku stranu ugovornicu ili osobu da, također, dostave pisane komentare ili učestvuju u raspravi.

Član 4.

1. Za savjetodavna mišljenja daje se obrazloženje.
2. Ako savjetodavno mišljenje ne predstavlja, u cjelini ili djelimično, jednoglasno mišljenje sudija, svaki sudija ima pravo da dostavi izdvojeno mišljenje.
3. Savjetodavna mišljenja dostavljaju se sudu ili tribunalu koji ih je zatražio i visokoj strani ugovornici iz koje je taj sud ili tribunal.
4. Savjetodavna mišljenja se objavljuju.

Član 5.

Savjetodavna mišljenja nisu obavezujuća.

Član 6.

Među visokim stranama ugovornicama odredbe članova od 1. do 5. ovog protokola smatrat će se dodatnim članovima Konvencije, a sve odredbe Konvencije primjenjivat će se shodno tome.

Član 7.

1. Ovaj protokol otvoren je za potpisivanje visokim stranama ugovornicama Konvencije koje mogu izraziti svoj pristanak da budu obavezane:
  - a) potpisom bez rezerve u pogledu ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, ili
  - b) potpisom koji podliježe ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju nakon kojeg slijedi ratifikacija, prihvaćanje, odnosno odobrenje.

2. Instrumenti ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja pohranjuju se kod generalnog sekretara Vijeća Evrope.

Član 8.

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu koji nastupa nakon isteka tromjesečnog perioda od dana kada deset visokih strana ugovornica Konvencije izrazi saglasnost da ih ovaj protokol obavezuje u skladu s odredbama člana 7.

2. U vezi s visokom stranom ugovornicom Konvencije koja naknadno izrazi saglasnost da je on obavezuje, ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu koji nastupa nakon isteka tromjesečnog perioda od dana kada ta strana izrazi svoju saglasnost da bude obavezana ovim protokolom u skladu s odredbama člana 7.

Član 9.

U vezi s odredbama ovog protokola, ne mogu se stavljati rezerve na osnovu člana 57. Konvencije.

Član 10.

Svaka visoka strana ugovornica Konvencije u vrijeme potpisivanja ili prilikom pohranjivanja instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja izjavom upućenom generalnom sekretaru Vijeća Evrope navodi sudove ili tribunale koje određuje u svrhu člana 1. stav 1. ovog protokola. Ta izjava može se naknadno izmijeniti bilo kada i po istom postupku.

Član 11.

Generalni sekretar Vijeća Evrope obavještava države članice Vijeća Evrope i druge visoke strane ugovornice Konvencije o:

- a) svakom potpisu,
- b) pohranjivanju instrumenata ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) datumu stupanja na snagu ovog Protokola u skladu s članom 8,
- d) svakoj izjavi datoj u skladu s članom 10. i
- e) svakom drugom aktu, obavještenju ili saopćenju u vezi s ovim protokolom.

Potvrđujući navedeno, potpisani su, propisno ovlašteni za tu svrhu, potpisali ovaj Protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 2. oktobra 2013. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se pohranjuje u arhiv Vijeća Evrope. Generalni sekretar Vijeća Evrope dostavlja ovjerene primjerke svakoj državi članici Vijeća Evrope i drugim visokim stranama ugovornicama Konvencije.

EUROPSKA KONVENCIJA O LJUDSKIM PRAVIMA

izmijenjena protokolima br. 11 i 14

dopunjena protokolima br. 1, 4, 6, 7, 12 i 13

Konvencija je izložena u tekstu koji je izmijenjen odredbama **Protokola broj 14** (CETS broj 194) od dana njegovog stupanja na snagu 1. lipnja 2010. godine. Tekst Konvencije ranije je izmijenjen sukladno odredbama **Protokola broj 3** (ETS broj 45) koji je stupio na snagu 21. rujna 1970. godine, **Protokola broj 5** (ETS broj 55) koji je stupio na snagu 20. prosinca 1971. godine i **Protokola broj 8** (ETS broj 118) koji je stupio na snagu 1. siječnja 1990. godine, te sadrži i tekst **Protokola broj 2** (ETS broj 44) koji je, sukladno njegovom članku 5. stavak 3, postao sastavnim dijelom Konvencije od njezinog stupanja na snagu 21. rujna 1970. godine. Sve odredbe koje su bile izmijenjene ili dodate ovim protokolima zamijenjene su **Protokolom broj 11** (ETS broj 155) danom njegovog stupanja na snagu 1. studenog 1998. godine. Od toga datuma ukinut je **Protokol broj 9** (ETS broj 140) koji je stupio na snagu 1. listopada 1994. godine, a **Protokol broj 10** (ETS broj 146) izgubio je svoju svrhu.

Trenutačni status potpisa i ratifikacija Konvencije i njezinih protokola, kao i potpuna lista deklaracija i rezervi su dostupni na www.conventions.coe.int.

Vjerodostojne su jedino francuska i engleska verzija Konvencije. Ovaj prijevod nije zvanični prijevod Konvencije.¹⁴

Europski sud za ljudska prava

¹⁴ Tekst Konvencije na engleskom jeziku preuzet je studenog 2015. godine sa internetske stranice Europskog suda za ljudska prava. Tekst preveo Jezički odjel Ustavnog suda BiH

KONVENCIJA ZA ZAŠTITU LJUDSKIH PRAVA I TEMELJNIH SLOBODA

Rim, 4. studeni 1950. godine

VLADE POTPISNICE OVE KONVENCIJE, kao članice Vijeća Europe,

Imajući u vidu Univerzalnu deklaraciju o ljudskim pravima koju je Generalna skupština Ujedinjenih naroda proglasila 10. prosinca 1948;

Imajući u vidu da ova deklaracija ima cilj osigurati opće i učinkovito priznanje i poštovanje prava proklamiranih u njoj;

Imajući u vidu da je cilj Vijeća Europe postizanje većeg jedinstva između njegovih članica, te da je očuvanje i daljnje ostvarivanje temeljnih ljudskih prava i sloboda jedan od načina za postizanje tog cilja;

Potvrđujući iznova svoju duboku vjeru u one temeljne slobode koje su osnova pravde i mira u svijetu, te koje se najbolje održavaju stvarnom političkom demokracijom, s jedne strane, i zajedničkim razumijevanjem i poštovanjem ljudskih prava o kojima one ovise, s druge strane;

Odlučne, kao vlade europskih zemalja koje su sličnih pogleda i imaju zajedničko naslijeđe političkih tradicija, ideala, slobode i vladavine prava, poduzeti prve korake za kolektivno izvršavanje određenih prava navedenih u Univerzalnoj deklaraciji,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1. **Obveza poštovanja ljudskih prava**

Visoke strane ugovornice osiguravaju svakome u svojoj nadležnosti prava i slobode određene u Odjeljku I. ove konvencije.

Odjeljak I. PRAVA I SLOBODE

Članak 2. Pravo na život

1. Pravo na život svake osobe zaštićeno je zakonom. Nitko ne smije biti namjerno lišen života, osim prilikom izvršenja presude suda kojom je osuđen za kazneno djelo za koje je zakonom predviđena ova kazna.
2. Lišavanje života se ne smatra protivnim ovom članku ako proistekne iz uporabe sile koja je apsolutno nužna:
  - a) u obrani bilo koje osobe od nezakonitog nasilja;
  - b) da bi se izvršilo zakonito uhićenje ili spriječilo bjekstvo zakonito pritvorene osobe;
  - c) prilikom poduzimanja zakonitih radnji u svrhu suzbijanja nereda ili pobune.

Članak 3. Zabrana mučenja

Nitko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.

Članak 4. Zabrana ropstva i prinudnog rada

1. Nitko se ne smije držati u ropstvu ili ropskom položaju.
2. Ni od koga se ne smije zahtijevati da obavlja prinudni ili obvezatni rad.
3. U svrhu ovog članka izraz „prinudni ili obvezatni rad” ne obuhvaća:
  - a) bilo koji rad koji se zahtijeva za vrijeme uobičajenog trajanja pritvora određenog sukladno odredbama članka 5. ove konvencije ili tijekom uvjetnog otpusta iz takvog pritvora;
  - b) bilo koju službu vojne prirode, ili u zemljama u kojima se priznaje prigovor savjesti, službu koja se zahtijeva umjesto obvezne vojne službe;
  - c) bilo koju službu koja se zahtijeva u slučaju krize ili nesreće koja prijete opstanku ili dobrobiti zajednice;
  - d) bilo koji rad ili službu koji čine dio uobičajenih građanskih obveza.

Članak 5. Pravo na slobodu i sigurnost

1. Svatko ima pravo na slobodu i sigurnost ličnosti. Nitko ne može biti lišen slobode osim u sljedećim slučajevima i sukladno postupku propisanom zakonom:
  - a) u slučaju zakonitog pritvora na temelju presude nadležnog suda;
  - b) u slučaju zakonitog uhićenja, ili pritvaranja zbog nepoštovanja zakonitog sudskog naloga, ili radi osiguranja ispunjenja bilo koje obveze propisane zakonom;
  - c) u slučaju zakonitog uhićenja ili pritvaranja osobe u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast zbog razumne sumnje da je počinila kazneno djelo, ili kada se to razumno smatra potrebnim kako bi se spriječilo počinjenje kaznenog djela ili bjekstvo nakon počinjenja kaznenog djela;
  - d) u slučaju pritvaranja maloljetne osobe na temelju zakonitog naloga u svrhu odgojnog nadzora ili zakonitog pritvaranja u svrhu njezinog dovođenja pred nadležnu zakonitu vlast;
  - e) u slučaju zakonitog pritvaranja osobe da bi se spriječilo širenje zaraznih bolesti, kao i zakonitog pritvaranja duševno poremećenih osoba, alkoholičara ili ovisnika o drogama ili skitnica;
  - f) u slučaju zakonitog uhićenja ili pritvaranja osobe da bi se spriječio njezin neovlašteni ulazak u zemlju, ili osobe protiv koje se poduzima radnja u svrhu deportacije ili ekstradicije.
2. Svatko tko je uhićen obavještava se bez odgađanja i na jeziku koji razumije o razlozima svog uhićenja i o svakoj optužbi protiv njega.
3. Svatko tko je uhićen ili pritvoren sukladno odredbama iz stavka 1. točka c) ovog članka izvodi se bez odgađanja pred suca ili drugu službenu osobu zakonom ovlaštenu da vrši sudsku vlast, te ima pravo da mu se sudi u razumnom roku ili da bude pušten na slobodu do suđenja. Puštanje na slobodu može biti uvjetovano jamstvima da će se osoba pojaviti na suđenju.
4. Svatko tko je lišen slobode uhićenjem ili pritvaranjem ima pravo pokrenuti postupak u kojem će sud brzo odlučiti o zakonitosti njegova pritvaranja i naložiti puštanje na slobodu ako je pritvaranje bilo nezakonito.
5. Svatko tko je bio žrtva uhićenja ili pritvaranja protivno odredbama ovog članka ima izvršno pravo na odštetu.

Članak 6. Pravo na pravično suđenje

1. Prilikom utvrđivanja njegovih građanskih prava i obveza ili kaznene optužbe protiv njega, svatko ima pravo na pravičnu i javnu raspravu u razumnom roku pred neovisnim i nepristranim sudom ustanovljenim zakonom. Presuda se izriče javno, ali se tisk i

javnost mogu isključiti iz cijelog ili dijela suđenja u interesu morala, javnog reda ili nacionalne sigurnosti u demokratskom društvu, kada to zahtijevaju interesi maloljetnika ili zaštita privatnog života stranaka, ili u mjeri koja je, po mišljenju suda, strogo potrebna u posebnim okolnostima kada bi javnost mogla naškoditi interesima pravde.

2. Svatko tko je optužen za kazneno djelo smatra se nevinim sve dok se ne dokaže njegova krivnja sukladno zakonu.
3. Svatko tko je optužen za kazneno djelo ima sljedeća minimalna prava:
  - a) da bez odgađanja, posebno i na jeziku koji razumije bude obaviješten o prirodi i razlozima optužbe protiv njega;
  - b) da ima dovoljno vremena i mogućnosti za pripremu svoje obrane
  - c) da se brani osobno ili posredstvom branitelja po vlastitom izboru ili da, ako nema dovoljno sredstava da plati pravnu pomoć, besplatno dobije branitelja kada to zahtijevaju interesi pravde;
  - d) da ispituje svjedoke protiv sebe ili da se oni ispituju, te da se osigura nazočnost i ispitivanje svjedoka u njegovu korist pod istim uvjetima koji važe za svjedoke koji svjedoče protiv njega;
  - e) da dobije besplatnu pomoć tumača ako ne razumije ili ne govori jezik koji se upotrebljava na sudu.

Članak 7.

Kažnjavanje samo na temelju zakona

1. Nitko se ne smije smatrati krivim za kazneno djelo izvršeno činjenjem ili nečinjenjem koje, u vrijeme kada je počinjeno, nije predstavljalo kazneno djelo po unutarnjem ili međunarodnom pravu. Isto tako, ne smije se izreći stroža kazna od one koja je bila primjenjiva u vrijeme kada je kazneno djelo počinjeno.
2. Ovaj članak ne utječe na ishod suđenja i kažnjavanje bilo koje osobe za činjenje ili nečinjenje koje se u vrijeme počinjenja smatralo kaznenim djelom prema općim pravnim načelima koja priznaju civilizirani narodi.

Članak 8.

Pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života

1. Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i prepiske.
2. Javne vlasti se ne smiju miješati u ostvarivanje ovog prava osim ako to nije sukladno zakonu i neophodno u demokratskom društvu u interesima nacionalne sigurnosti, javne

sigurnosti ili gospodarske dobrobiti zemlje, radi sprječavanja nereda ili kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Članak 9. Sloboda mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi

1. Svatko ima pravo na slobodu mišljenja, savjesti i vjeroispovijedi; ovo pravo uključuje slobodu promjene vjere ili uvjerenja i slobodu svakog da, bilo sâm ili zajedno s drugima, javno ili privatno, ispoljava vjeru ili uvjerenje molitvom, podučavanjem, redovnim obavljanjem i obredom.
2. Sloboda ispoljavanja vjere ili uvjerenja podvrgava se samo onim ograničenjima koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu javne sigurnosti radi, zaštite javnog reda, zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.

Članak 10. Sloboda izražavanja

1. Svatko ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo obuhvaća slobodu vlastitog mišljenja, primanja i priopćavanja informacija i ideja bez miješanja javne vlasti i bez obzira na granice. Ovaj članak ne sprječava države da zahtijevaju dozvole za rad radio, televizijskih i kinematografskih poduzeća.
2. Pošto ostvarivanje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uvjetima, ograničenjima ili kaznama propisanim zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti, teritorijalnog integriteta ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprječavanja otkrivanja informacija dobivenih u povjerenju, ili radi očuvanja autoriteta i nepristranosti sudstva.

Članak 11. Sloboda okupljanja i udruživanja

1. Svatko ima pravo na slobodu mirnog okupljanja i slobodu udruživanja s drugima, uključujući i pravo da osniva sindikat i da mu pristupa radi zaštite svojih interesa.
2. Za ostvarivanje ovih prava ne smiju se postavljati nikakva ograničenja, osim onih koja su propisana zakonom i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu nacionalne sigurnosti ili javne sigurnosti, radi sprječavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih. Ovim se člankom ne sprječava zakonito ograničavanje ostvarivanja ovih prava pripadnicima oružanih snaga, policije ili državne uprave.

Članak 12.
Pravo na sklapanje braka

Muškarci i žene u dobi za sklapanje braka imaju pravo stupati u brak i zasnovati obitelj sukladno domaćim zakonima koji uređuju ostvarivanje ovog prava.

Članak 13.
Pravo na učinkovit pravni lijek

Svatko kome su povrijeđena prava i slobode koji su predviđeni u ovoj konvenciji ima pravo na učinkovit pravni lijek pred domaćim vlastima, bez obzira na to jesu li povredu učinile osobe koje su djelovale u službenom svojstvu.

Članak 14.
Zabrana diskriminacije

Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.

Članak 15.
Odstupanje u vrijeme izvanrednog stanja

1. U vrijeme rata ili drugog izvanrednog stanja koje prijete opstanku nacije svaka visoka strana ugovornica može poduzeti mjere kojima odstupa od svojih obveza prema ovoj konvenciji, i to u mjeri koju strogo iziskuje neodložnost takve situacije, pod uvjetom da te mjere ne budu u neskladu s njezinim drugim obvezama prema međunarodnom pravu.
2. Prethodna odredba ne dopušta odstupanja od članka 2, osim kada se radi o slučajevima smrti prouzročeni zakonitim ratnim postupcima, niti od članka 3, 4. stavak 1. i članka 7.
3. Svaka visoka strana ugovornica koja koristi svoje pravo da odstupi od obveza obavještava u potpunosti generalnog tajnika Vijeća Europe o mjerama koje poduzima i o razlozima zbog kojih to čini. Ona, također, obavještava generalnog tajnika Vijeća Europe kada takve mjere prestanu djelovati i kada se odredbe Konvencije ponovno počnu izvršavati u potpunosti.

Članak 16.
Ograničenja političke aktivnosti stranaca

Nijedna odredba članka 10, 11. i 14. ne smije se promatrati tako da sprječava visoke strane ugovornice da ograničavaju političku djelatnost stranaca.

Članak 17. Zabrana zlouporabe prava

Ništa u ovoj konvenciji ne može se tumačiti tako da podrazumijeva pravo bilo koje države, skupine ili osoba da se upuste u bilo koju djelatnost ili izvrše neki čin usmjeren na poništavanje bilo kojeg od navedenih prava i sloboda, ili na njihovo ograničavanje u mjeri većoj od one koja je predviđena Konvencijom.

Članak 18. Granice korištenja ograničenja prava

Ograničenja navedenih prava i sloboda koja su dozvoljena ovom konvencijom ne smiju se primjenjivati u bilo koje druge svrhe osim onih zbog kojih su propisana.

Odjeljak II. EUROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

Članak 19. Osnivanje Suda

Da bi se osiguralo poštovanje obveza iz Konvencije i njezinih protokola koje su prihvatile visoke strane ugovornice, osniva se Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud). Sud radi kao stalno tijelo.

Članak 20. Broj sudaca

Sud se sastoji od onolikog broja sudaca koliko je visokih strana ugovornica.

Članak 21. Uvjeti za službu

1. Suci moraju imati visoki moralni ugled i moraju ili posjedovati kvalifikacije potrebne za imenovanje na visoku sudsku službu, ili biti priznati pravni stručnjaci.
2. Suci služe u Sudu u osobnom svojstvu.
3. Tijekom svoga mandata suci se ne smiju baviti poslovima koji su nespojivi s njihovom neovisnošću, nepristranošću ili zahtjevima punog radnog vremena njihove službe; sva pitanja koja proizlaze iz primjene ovog stavka rješava Sud.

Članak 22. Izbor sudaca

Za svaku stranu ugovornicu suca bira Parlamentarna skupština većinom glasova s liste od tri kandidata koje predloži određena visoka strana ugovornica.

Članak 23. Mandat i razrješenje

1. Suci se biraju na razdoblje od devet godina. Oni se ne mogu ponovno izabrati.
2. Sucima istječe mandat kada navrše 70 godina života.
3. Suci ostaju na dužnosti dok ne budu zamijenjeni. Međutim, oni nastavljaju raditi na predmetima koje su već uzeli u razmatranje.
4. Sudac se ne može razriješiti funkcije osim ako drugi suci ne odluče dvotrećinskom većinom da on više ne ispunjava potrebne uvjete.

Članak 24. Tajništvo i izvjestitelji

1. Sud ima Tajništvo čije se funkcije i organizacija utvrđuju Pravilnikom Suda.
2. Kada sudi sudac pojedinac, Sudu pomažu izvjestitelji koji djeluju prema ovlaštenju predsjednika Suda. Oni čine dio Tajništva Suda.

Članak 25. Plenarna sjednica Suda

Na plenarnoj sjednici Sud:

- a) bira predsjednika i jednog ili dva dopredsjednika Suda na razdoblje od tri godine; oni mogu biti ponovno izabrani;
- b) formira vijeća na određeno vremensko razdoblje;
- c) bira predsjednike vijeća Suda; oni mogu biti ponovno izabrani;
- d) usvaja pravilnik Suda;
- e) bira tajnika Suda i jednog ili više njegovih zamjenika;
- f) podnosi bilo koji zahtjev sukladno članku 26. stavak 2.

Članak 26. Sudac pojedinac, odbori, vijeća i Veliko vijeće

1. U razmatranju predmeta koji su mu podneseni Sud sudi kao sudac pojedinac, u odborima od tri suca, u vijećima od sedam sudaca i Velikom vijeću od sedamnaest sudaca. Vijeća Suda osnivaju odbore na određeno vremensko razdoblje.

2. Na zahtjev plenarne sjednice Suda, Komitet ministara može smanjiti, jednoglasnom odlukom i na određeno vremensko razdoblje, broj sudaca u vijeću na pet.
3. Kada sudi kao sudac pojedinac, sudac ne smije razmatrati bilo koju predstavku podnesenu protiv visoke strane ugovornice u ime koje je taj sudac izabran.
4. U sastav vijeća i Velikog vijeća, po službenoj dužnosti, ulazi sudac izabran u ime određene visoke strane ugovornice. Ako takvog suca nema ili nije u mogućnosti sudjelovati u radu, u svojstvu suca u radu vijeća i Velikog vijeća sudjeluje osoba koju izabere predsjednik Suda s liste koju unaprijed podnosi ta strana.
5. U sastav Velikog vijeća ulaze i predsjednik i dopredsjednici Suda, predsjednici vijeća i drugi suci izabrani sukladno Pravilniku Suda. Kada se predmet iznese pred Veliko vijeće na temelju članka 43., nijedan sudac iz vijeća koje je donijelo presudu ne smije sudjelovati u radu Velikog vijeća, s iznimkom predsjednika Vijeća i suca koji je izabran u ime određene visoke strane ugovornice.

Članak 27.

Nadležnost suca pojedinca

1. Sudac pojedinac može proglasiti nedopustivom ili skinuti s liste predmeta Suda predstavku podnesenu na temelju članka 34. u slučaju kada se takva odluka može donijeti bez daljnjeg ispitivanja.
2. Ova odluka je konačna.
3. Ako sudac pojedinac ne proglasi predstavku nedopustivom ili je ne skine s liste predmeta Suda, proslijedit će je nekom od odbora ili vijeća na daljnji postupak.

Članak 28.

Nadležnost odbora

1. U odnosu na predstavku podnesenu sukladno članku 34, odbor može jednoglasnom odlukom:
  - a) proglasiti je nedopustivom ili je skinuti s liste predmeta u slučaju kada se takva odluka može donijeti bez daljnjeg ispitivanja, ili
  - b) proglasiti dopustivom i istodobno donijeti presudu o meritumu ako je temeljno pitanje u predmetu, koje se tiče tumačenja ili primjene Konvencije ili njezinih protokola, već bilo predmetom razmatranja ustaljene prakse Suda.
2. Odluke i presude iz stavka 1. su konačne.
3. Ako sudac izabran u ime određene visoke strane ugovornice nije član odbora, odbor može u bilo kojoj fazi postupka pozvati tog suca da zauzme mjesto jednog od članova tog odbora, uzimajući u obzir sve relevantne čimbenike, uključujući i to je li ta strana osporila primjenu procedure predviđene stavkom 1. točka b).

Članak 29. Odluke vijeća o dopustivosti i meritumu

1. Ako nije donesena odluka na temelju članka 27. i 28, niti je izrečena presuda na temelju članka 28, vijeće odlučuje o dopustivosti i meritumu pojedinačnih predstavki podnesenih na temelju članka 34. Odluka o dopustivosti može se donijeti odvojeno.
2. Vijeće odlučuje i o dopustivosti i meritumu međudržavnih predstavki podnesenih na temelju članka 33. Odluka o dopustivosti donosi se odvojeno osim kada Sud, u iznimnim slučajevima, odluči drugačije.

Članak 30. Ustupanje nadležnosti Velikom vijeću

U slučaju kada predmet koji se razmatra pred vijećem pokrene ozbiljno pitanje koje utječe na tumačenje Konvencije ili njezinih protokola, ili u slučaju kada rješenje pitanja pred vijećem može dovesti do rezultata koji nije u suglasnosti s prethodno donesenom presudom Suda, vijeće može, sve dok ne donese presudu, ustupiti nadležnost Velikom vijeću, izuzev kada se tome protivi jedna od stranaka u sporu.

Članak 31. Ovlasti Velikog vijeća

Veliko vijeće:

- a) odlučuje o predstavkama podnijetim na temelju članka 33. ili članka 34. kada mu vijeće ustupi nadležnost na temelju članka 30, ili kada mu je predmet upućen na temelju članka 43;
- b) odlučuje o pitanjima koja Sudu upućuje Komitet ministara sukladno članku 46. stavak 4. i
- c) razmatra zahtjeve za savjetodavna mišljenja koji su podneseni na temelju članka 47.

Članak 32. Nadležnost Suda

1. Nadležnost Suda proteže se na sva pitanja glede tumačenja i primjene Konvencije i njezinih protokola, a koja su mu upućena kako to predviđaju članci 33, 34, 46. i 47.
2. Sud odlučuje u slučaju spora o tome ima li Sud nadležnost.

Članak 33. Međudržavni sporovi

Svaka visoka strana ugovornica može uputiti Sudu bilo koju navodnu povredu odredbi Konvencije i njezinih protokola koju je počinila druga visoka strana ugovornica.

Članak 34. Pojedinačne predstavke

Sud može primiti predstavke od bilo koje osobe, nevladine organizacije ili skupine osoba koje tvrde da su žrtve povrede prava ustanovljenih Konvencijom ili njezinim protokolima koje je počinila jedna od visokih strana ugovornica. Visoke strane ugovornice obvezuju se da ni na koji način ne ometaju učinkovito ostvarivanje ovog prava.

Članak 35. Uvjeti dopustivosti

1. Sud može uzeti u razmatranje predmet tek kada se iscrpe svi domaći pravni lijekovi, prema općepriznatim pravilima međunarodnog prava i u roku od šest mjeseci od dana kada je donesena konačna odluka.
2. Sud ne postupa po bilo kojoj predstavi podnesenoj na temelju članka 34. koja je:
  - a) anonimna ili
  - b) u suštini istovjetna s pitanjem koje je Sud već razmatrao, ili koje je već podneseno drugj međunarodnoj instanci radi istrage ili rješavanja, a ne sadrži nove relevantne informacije.
3. Sud proglašava nedopustivom svaku pojedinačnu predstavku podnesenu na temelju članka 34. ako:
  - a) smatra da je predstavka nespojiva s odredbama Konvencije ili njezinih protokola, očigledno neutemeljena ili predstavlja zlouporabu prava na podnošenje pojedinačne predstavke, ili
  - b) smatra da podnositelj predstavke nije značajnije oštećen, osim ako poštovanje ljudskih prava određenih Konvencijom i njezinim protokolima ne zahtijeva ispitivanje merituma predstavke i pod uvjetom da se predmet ne može odbaciti po ovoj osnovi, a da ga domaći sud nije prethodno razmotrio s dužnom pozornošću.
4. Sud odbacuje svaku predstavku koju smatra nedopustivom na temelju ovog članka. On to može učiniti u bilo kojoj fazi postupka.

Članak 36. Intervencija trećih osoba

1. Visoka strana ugovornica čiji je državljanin podnositelj predstavke ima pravo podnijeti pisane komentare i sudjelovati u raspravi u svim predmetima pred vijećem ili Velikim vijećem.
2. Predsjednik Suda može, u interesu pravilne provedbe pravde, pozvati svaku visoku stranu ugovornicu koja nije strana u postupku ili svaku zainteresiranu osobu koja nije podnositelj predstavke da podnesu pisane komentare ili sudjeluju u raspravi.
3. Komesar za ljudska prava Vijeća Europe može podnijeti pisane komentare i sudjelovati u raspravi u svim predmetima pred vijećem ili Velikim vijećem.

Članak 37. Brisanje predstavki

1. Sud može, u bilo kojoj fazi postupka, odlučiti izbrisati predstavku s liste predmeta u slučaju kada okolnosti navode na zaključak:
  - a) da se podnositelj predstavke ne namjerava dalje držati svoje predstavke, ili
  - b) da je stvar razriješena, ili
  - c) da iz bilo kojeg drugog razloga koji Sud utvrdi nije više opravdano nastaviti ispitivati predstavku.Međutim, Sud nastavlja ispitivati predstavku ako to iziskuje poštovanje ljudskih prava određenih Konvencijom i njezinim protokolima.
2. Sud može odlučiti predstavku vratiti na svoju listu predmeta ako smatra da okolnosti opravdavaju takav tijek postupanja.

Članak 38. Ispitivanje predmeta

Sud razmatra predmet zajedno s predstavnicima stranaka i, ako je to potrebno, pokreće istragu za čiju mu učinkovitu provedbu zainteresirane visoke strane ugovornice osiguravaju sva neophodna sredstva.

Članak 39. Prijateljska poravnanja

1. U bilo kojoj fazi postupka Sud se može staviti na raspolaganje zainteresiranim stranama s ciljem osiguranja prijateljskog poravnanja stvari utemeljenog na poštovanju ljudskih prava određenih Konvencijom i njezinim protokolima.

2. Postupak koji se vodi na temelju stavka 1. povjerljive je prirode.
3. Ako se postigne prijateljsko poravnanje, Sud skida predmet sa svoje liste odlukom koja je ograničena na kratak opis činjenica i postignutog rješenja.
4. Odluka se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda izvršenje uvjeta prijateljskog poravnanja predviđenih odlukom.

Članak 40. Javnost rasprava i pristup dokumentima

1. Rasprave su javne, osim kada Sud u iznimnim okolnostima odluči drugačije.
2. Spisi deponirani kod tajnika dostupni su javnosti, osim kada predsjednik Suda odluči drugačije.

Članak 41. Pravično zadovoljenje

Ako Sud utvrdi da je došlo do povrede Konvencije ili njezinih protokola, a unutarnje pravo određene visoke strane ugovornice omogućava samo djelomičnu odštetu, ako je to potrebno, Sud pruža pravično zadovoljenje oštećenoj strani.

Članak 42. Presude vijeća

Presude vijeća postaju konačne sukladno odredbama članka 44. stavak 2.

Članak 43. Upućivanje Velikom vijeću

1. U roku od tri mjeseca od presude vijeća svaka stranka može, u iznimnim slučajevima, zahtijevati da se predmet uputi Velikom vijeću.
2. Kolegij od pet sudaca Velikog vijeća prihvaća zahtjev ako predmet pokreće neko ozbiljno pitanje koje utječe na tumačenje ili primjenu Konvencije ili njezinih protokola ili kakvo drugo ozbiljno pitanje od općeg značaja.
3. Ako kolegij prihvati zahtjev, Veliko vijeće odlučuje o predmetu presudom.

Članak 44.
Konačne presude

1. Presuda Velikog vijeća je konačna.
2. Presuda vijeća postaje konačna:
  - a) kada stranke izjave da neće zahtijevati da se predmet iznese pred Veliko vijeće, ili
  - b) tri mjeseca poslije donošenja presude, ako se ne zatraži da se predmet uputi Velikom vijeću, ili
  - c) kada kolegij Velikog vijeća odbaci zahtjev za upućivanje na temelju članka 43.
3. Konačna presuda se objavljuje.

Članak 45.
Obrazloženja presuda i odluka

1. Presude, kao i odluke kojima se predstavke proglašavaju dopustivim ili nedopustivim moraju biti obrazložene.
2. Ako presuda ne predstavlja, u cijelosti ili djelomično, jednoglasno mišljenje sudaca, svaki sudac ima pravo iznijeti izdvojeno mišljenje.

Članak 46.
Obveznost i izvršenje presuda

1. Visoke strane ugovornice se obvezuju da će poštovati konačnu presudu Suda u svakom predmetu u kojem su stranke.
2. Konačna presuda Suda se dostavlja Komitetu ministara koji nadgleda njezino izvršenje.
3. Ako Komitet ministara smatra da praćenje izvršenja konačne presude otežava neki problem u svezi s tumačenjem presude, stvar može uputiti Sudu radi donošenja odluke o pitanju tumačenja. Za odluku o upućivanju Sudu potrebna je dvotrećinska većina glasova predstavnika koji imaju pravo biti članovi Komiteta.
4. Ako Komitet ministara smatra da neka visoka strana ugovornica odbija ispoštovati konačnu presudu u predmetu u kojem je stranka, on može, nakon što zvanično obavijesti tu visoku stranu ugovornicu, a na temelju odluke usvojene dvotrećinskom većinom glasova predstavnika koji imaju pravo biti članovi Komiteta, Sudu uputiti pitanje je li ta visoka strana ugovornica propustila ispuniti svoju obvezu iz stavka 1.
5. Ako utvrdi povredu stavka 1, Sud upućuje predmet Komitetu ministara radi razmatranja mjera koje treba poduzeti. Ako Sud ne utvrdi povredu stavka 1, predmet upućuje Komitetu ministara koji zaključuje ispitivanje predmeta.

Članak 47. Savjetodavna mišljenja

1. Na zahtjev Komiteta ministara Sud može davati savjetodavna mišljenja o pravnim pitanjima koja se tiču tumačenja Konvencije i njezinih protokola.
2. Takva mišljenja se ne smiju baviti bilo kojim pitanjem koje se odnosi na sadržaj ili opseg prava ili sloboda određenih Odjeljkom I. Konvencije i njezinim protokolima, kao ni bilo kojim drugim pitanjem koje bi Sud ili Komitet ministara mogli razmatrati kao rezultat postupaka koji se mogu pokrenuti sukladno Konvenciji.
3. Za odluke Komiteta ministara da zahtijeva savjetodavno mišljenje Suda potrebna je većina glasova predstavnika koji imaju pravo biti članovi Komiteta.

Članak 48. Savjetodavna nadležnost Suda

Sud odlučuje spada li zahtjev za davanje savjetodavnog mišljenja koji podnese Komitet ministara u njegovu nadležnost određenu člankom 47.

Članak 49. Obrazloženje savjetodavnih mišljenja

1. Savjetodavna mišljenja Suda moraju biti obrazložena.
2. Ako savjetodavno mišljenje, u cijelosti ili djelomično, ne predstavlja jednoglasno mišljenje sudaca, svaki sudac ima pravo iznijeti izdvojeno mišljenje.
3. Savjetodavna mišljenja Suda dostavljaju se Komitetu ministara.

Članak 50. Troškovi Suda

Troškove Suda snosi Vijeće Europe.

Članak 51. Privilegije i imuniteti sudaca

Tijekom obnašanja svojih funkcija suci uživaju privilegije i imunitete predviđene člankom 40. Statuta Vijeća Europe i sporazumima donesenim na temelju njega.

Odjeljak III. RAZNE ODREDBE

Članak 52. Upiti generalnog tajnika

Po primitku zahtjeva od generalnog tajnika Vijeća Europe svaka visoka strana ugovornica pruža objašnjenje o načinu na koji njezino unutarnje pravo osigurava učinkovitu primjenu bilo koje odredbe Konvencije.

Članak 53. Osiguranje postojećih ljudskih prava

Ništa u ovoj konvenciji ne tumači se tako da ograničava ili derogira bilo koje ljudsko pravo i temeljne slobode koji su osigurani po zakonima bilo koje visoke strane ugovornice ili po bilo kojem drugom sporazumu čija je strana ugovornica.

Članak 54. Ovlasti Komiteta ministara

Ništa u ovoj konvenciji ne ide na štetu ovlasti koje su dane Komitetu ministara Statutom Vijeća Europe.

Članak 55. Isključenje drugih sredstava rješavanja sporova

Izuzev na temelju posebnog sporazuma, visoke strane ugovornice suglasne su da se neće koristiti ugovorima, konvencijama ili deklaracijama koje su na snazi između njih u svrhu pokretanja, putem podneska, spora koji proizlazi iz tumačenja ili primjene ove konvencije za rješavanje drugim sredstvima, osim onim predviđenim ovom konvencijom.

Članak 56. Teritorijalna primjena

1. Prilikom ratifikacije, ili bilo kada poslije toga, svaka država može izjaviti, putem obavijesti upućene generalnom tajniku Vijeća Europe, da se ovisno o stavku 4. ovog članka ova konvencija primjenjuje na sve ili na bilo koji od teritorija za čije je međunarodne odnose odgovorna.
2. Konvencija se primjenjuje na teritorij ili teritorije označene u obavijesti počev od tridesetog dana kada generalni tajnik Vijeća Europe primi ovu obavijest.

3. Odredbe ove konvencije se primjenjuju na tim teritorijima vodeći računa o lokalnim potrebama.
4. Svaka država koja je dala izjavu sukladno stavku 1. ovog članka može bilo kada poslije toga izjaviti da prihvata za jedan ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstavke pojedinaca, nevladinih organizacija ili skupina pojedinaca, prema članku 34. Konvencije.

Članak 57. Rezerve

1. Prilikom potpisivanja ove konvencije, ili prilikom deponiranja instrumenta ratifikacije, svaka država može staviti rezervu na bilo koju konkretnu odredbu Konvencije u opsegu u kome bilo koji zakon koji je tada na snazi na njezinom teritoriju nije u suglasnosti s tom odredbom. Rezerve općeg karaktera nisu dozvoljene na temelju ovog članka.
2. Svaka rezerva stavljena na temelju ovog članka sadrži kratku izjavu o zakonu o kojem je riječ.

Članak 58. Otkazivanje

1. Visoka strana ugovornica može otkazati ovu konvenciju tek po isteku pet godina od dana kada je postala strana ugovornica i to putem obavijesti sa otkaznim rokom od šest mjeseci koja se dostavlja generalnom tajniku Vijeća Europe, koji o tome obavještava druge visoke strane ugovornice.
2. Otkaz ne može imati posljedicu da se određena visoka strana ugovornica oslobodi svojih obveza prema ovoj konvenciji u pogledu bilo koje radnje učinjene do dana kada je otkaz počeo djelovati, a koja bi mogla predstavljati kršenje tih obveza.
3. Pod ovim istim uvjetima svaka visoka strana ugovornica koja prestane biti članicom Vijeća Europe prestaje biti i ugovornicom ove konvencije.
4. Sukladno odredbama prethodnih stavaka, Konvencija se može otkazati u odnosu na bilo koji teritorij za koji je izjavljeno da se primjenjuje na temelju uvjeta iz članka 56.

Članak 59. Potpis i ratifikacija

1. Ova konvencija je otvorena za potpis članicama Vijeća Europe. Ona se ratificira. Ratifikacije se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe.
2. Europska unija može pristupiti ovoj konvenciji.
3. Ova konvencija stupa na snagu po deponiranju deset instrumenata ratifikacije.

4. U pogledu svakog potpisnika koji je bude ratificirao nakon toga, Konvencija stupa na snagu na dan kada on deponira svoj instrument ratifikacije.
5. Generalni tajnik Vijeća Europe obavještava sve članice Vijeća Europe o stupanju na snagu ove konvencije, o imenima visokih strana ugovornica koje su je ratificirale i o svim naknadno deponiranim instrumentima ratifikacije.

Sačinjeno u Rimu, 4. studenog 1950. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik dostavlja ovjerene prijepise svakoj potpisnici.

PROTOKOL

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

(Prvi protokol)

Pariz, 20. ožujak 1952. godine

Vlade potpisnice, kao članice Vijeća Europe,

riješene poduzeti korake radi osiguranja kolektivnog izvršavanja određenih prava i sloboda pored onih već uključenih u Odjeljku I. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija),

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

Zaštita imovine

Svaka fizička ili pravna osoba ima pravo na mirno uživanje svoje imovine. Nitko ne može biti lišen svoje imovine, osim u javnom interesu i pod uvjetima predviđenim zakonom i općim načelima međunarodnog prava.

Prethodne odredbe, međutim, ni na koji način ne umanjuju pravo države da primjenjuje zakone koje smatra potrebnim da bi regulirala korištenje imovine sukladno općem interesu, ili da bi osigurala plaćanje poreza ili drugih doprinosa ili kazni.

Članak 2.

Pravo na obrazovanje

Nikome se ne smije uskratiti pravo na obrazovanje. U vršenju svih svojih funkcija koje preuzima u odnosu na obrazovanje i nastavu, država poštuje pravo roditelja da osiguraju obrazovanje i nastavu koji su sukladni njihovim vlastitim vjerskim i filozofskim uvjerenjima.

Članak 3.

Pravo na slobodne izbore

Visoke strane ugovornice se obvezuju održavati slobodne izbore tajnim glasovanjem u razumnim vremenskim razmacima, pod uvjetima koji osiguravaju slobodno izražavanje mišljenja naroda pri izboru zakonodavnih tijela.

Članak 4. Teritorijalna primjena

Svaka visoka strana ugovornica može prilikom potpisivanja ili ratifikacije, ili bilo kada poslije toga, dostaviti generalnom tajniku Vijeća Europe izjavu o tome u kom opsegu prihvaća da se odredbe ovog protokola primjenjuju na teritorijima za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je navela u izjavi.

Svaka visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stavka može s vremena na vrijeme dostaviti dodatnu izjavu kojom mijenja uvjete iz ranije izjave, ili ukida primjenu odredaba ovog protokola u odnosu na bilo koji teritorij.

Izjava dana sukladno ovom članku smatra se kao da je dana sukladno stavku 1. članka 56. Konvencije.

Članak 5. Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica odredbe članaka 1, 2, 3. i 4. ovog protokola smatraju se dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se sukladno tome.

Članak 6. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis članicama Vijeća Europe koje su potpisnice Konvencije; on se ratificira istodobno ili nakon ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu nakon deponiranja deset instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratificirala naknadno, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponira svoj instrument ratifikacije.

Instrumenti ratifikacije se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe, koji će sve članice obavijestiti o imenima onih članica koje su izvršile ratifikaciju.

Sačinjeno u Parizu, 20. ožujka 1952. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik dostavlja ovjerene prijepise vladi svake države potpisnice.

PROTOKOL BROJ 4
uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i
temeljnih sloboda kojim se osiguravaju određena
prava i slobode koji nisu već uključeni u
Konvenciju i njezin Prvi protokol

Strasbourg, 16. rujan 1963. godine

Vlade potpisnice, kao članice Vijeća Europe,

Riješene poduzeti korake radi osiguranja kolektivnog izvršavanja određenih prava i sloboda pored onih već uključenih u Odjeljku I. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija), te članaka od 1. do 3. Prvog protokola uz Konvenciju, potpisanog u Parizu 20. ožujka 1952. godine,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.
Zabrana dužničkog zatvora

Nitko se ne smije lišiti slobode samo na temelju nesposobnosti da ispuni ugovornu obvezu.

Članak 2.
Sloboda kretanja

1. Svatko tko se zakonito nalazi na teritoriju jedne države ima na tom teritoriju, pravo na slobodu kretanja i slobodu izbora boravišta.
2. Svatko je slobodan napustiti bilo koju zemlju, uključujući i vlastitu.
3. Nikakva ograničenja ne mogu se postaviti u odnosu na ostvarivanje ovih prava osim onih koja su sukladna zakonu i koja su neophodna u demokratskom društvu u interesu državne ili javne sigurnosti, radi očuvanja javnog poretka, radi sprječavanja kriminala, radi zaštite zdravlja ili morala, ili radi zaštite prava i sloboda drugih.
4. Prava iz stavka 1. mogu se u određenim oblastima, također, podvrgnuti ograničenjima koja su uvedena sukladno zakonu i opravdana javnim interesom u demokratskom društvu.

Članak 3.
Zabrana protjerivanja vlastitih državljana

1. Nitko ne smije biti protjeran, bilo pojedinačnom ili kolektivnom mjerom, s teritorija države čiji je državljanin.
2. Nitko ne smije biti lišen prava da uđe na teritorij države čiji je državljanin.

Članak 4.
Zabrana kolektivnog protjerivanja stranaca

Zabranjeno je kolektivno protjerivanje stranaca.

Članak 5.
Teritorijalna primjena

1. Svaka visoka strana ugovornica može, prilikom potpisivanja ili ratifikacije ili bilo kada poslije toga, dostaviti generalnom tajniku Vijeća Europe izjavu u kojoj navodi u kojem opsegu prihvaća da se odredbe ovog protokola primjenjuju na teritorijima za čije je međunarodne odnose odgovorna, a koje je navela u izjavi.
2. Svaka visoka strana ugovornica koja je dostavila izjavu u smislu prethodnog stavka može s vremena na vrijeme dostaviti dodatnu izjavu kojom mijenja uvjete iz ranije izjave ili ukida primjenu odredaba ovog protokola u odnosu na bilo koji teritorij.
3. Izjava dana sukladno ovom članku smatra se kao da je dana sukladno stavku 1. članka 56. Konvencije.
4. Teritorij bilo koje države na koji se primjenjuje ovaj protokol na temelju ratifikacije ili prihvaćanja te države i svaki teritorij na koji se ovaj protokol primjenjuje na temelju izjave te države dane na temelju ovog članka smatraju se odvojenim teritorijima u svrhu upućivanja na teritorij države u člancima 2. i 3.
5. Svaka država koja je dala izjavu sukladno stavku 1. ili 2. ovog članka može bilo kada nakon toga izjaviti da prihvaća, za jedan ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili skupina pojedinaca kako predviđa članak 34. Konvencije u svezi sa svim člancima ili bilo kojim člankom od 1. do 4. ovog protokola.

Članak 6.
Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica, odredbe članaka od 1. do 5. ovog protokola smatraju se dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se sukladno tome.

Članak 7. Potpis i ratifikacija

1. Ovaj protokol je otvoren za potpis članicama Vijeća Europe koje su potpisnice Konvencije; on se ratificira istodobno ili nakon ratifikacije Konvencije. On stupa na snagu nakon deponiranja pet instrumenata ratifikacije. U pogledu svake potpisnice koja ga bude ratificirala naknadno, Protokol stupa na snagu na dan kada ona deponira svoj instrument ratifikacije.

2. Instrumenti ratifikacije se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe, koji će sve članice obavijestiti o imenima onih članica koje su izvršile ratifikaciju.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 16. ožujka 1963. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako mjerodavna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi potpisnici.

PROTOKOL BROJ 6

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda o ukidanju smrtne kazne

Strasbourg, 28. travanj 1983. godine

Države članice Vijeća Europe, potpisnice ovog protokola uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisanu u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija),

Smatrajući da promjene do kojih je došlo u nekoliko država članica Vijeća Europe izražavaju opću tendenciju ka ukidanju smrtne kazne,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Nitko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Članak 2.

Smrtna kazna u vrijeme rata

Država može u svom zakonodavstvu predvidjeti smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme rata ili neposredne ratne opasnosti; takva kazna primjenjuje se samo u slučajevima predviđenim zakonom i sukladno njegovim odredbama. Država priopćava generalnom tajniku Vijeća Europe relevantne odredbe tog zakona.

Članak 3.

Zabrana derogacije

Odredbe ovog protokola ne smiju se derogirati na temelju članka 15. Konvencije.

Članak 4.

Zabrana rezervi

Na odredbe ovog protokola ne mogu se stavljati rezerve na temelju članka 57. Konvencije.

Članak 5. Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, odrediti teritorij ili teritorije na koje se ovaj protokol primjenjuje.
2. Svaka država može, bilo kada nakon toga, putem izjave upućene generalnom tajniku Vijeća Europe, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koji drugi teritorij označen u izjavi. U pogledu takvog teritorija Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana kada generalni tajnik primi takvu izjavu.
3. Svaka izjava učinjena na temelju prethodna dva stavka može se u pogledu bilo kojeg teritorija označenog u toj izjavi povući putem obavijesti upućene generalnom tajniku. Povlačenje izjave ima djelovanje od prvog dana u mjesecu od dana kada je generalni tajnik primio takvu obavijest.

Članak 6. Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica odredbe članaka od 1. do 5. ovog protokola smatraju se dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se sukladno tome.

Članak 7. Potpis i ratifikacija

Ovaj Protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Europe koje su potpisnice Konvencije. On se ratificira, prihvaća ili odobrava. Država članica Vijeća Europe ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije istodobno ili prethodno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe.

Članak 8. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana kada je pet država članica Vijeća Europe izrazilo svoj pristanak da ih ovaj Protokol obvezuje sukladno odredbama članka 7.
2. U pogledu bilo koje države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obvezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja.

Članak 9. Funkcije depozitara

Generalni tajnik Vijeća Europe obavještava države članice Vijeća o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola sukladno člancima 5. i 8,
- d) svakoj drugoj radnji, obavijesti ili priopćenju u svezi s ovim protokolom.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 28. travnja 1983. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se odlaže u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik Vijeća Europe dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Europe.

PROTOKOL BROJ 7

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Strasbourg, 22. studeni 1984. godine

Države članice Vijeća Europe, potpisnice ovog protokola,

Riješene poduzeti dalje korake radi osiguranja kolektivnog izvršavanja određenih prava i sloboda putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija),

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

Proceduralne zaštitne mjere pri protjerivanju stranaca

1. Stranac koji zakonito boravi na teritoriju države ne smije se iz nje protjerati, osim na temelju odluke donesene sukladno zakonu i dopušteno mu je:
  - a) iznijeti razloge kojima osporava protjerivanje;
  - b) da se njegov slučaj preispita i
  - c) da u te svrhe bude zastupan pred nadležnom vlasti ili osobom ili osobama koje ta vlast odredi.
2. Stranac se može protjerati i prije nego što ostvari svoja prava iz stavka 1. točka a), b) i c) ovog članka, ako je protjerivanje neophodno u interesu javnog reda, ili ako se temelji na razlozima državne sigurnosti.

Članak 2.

Pravo na priziv u kaznenim stvarima

1. Svatko koga sud osudi za kazneno djelo ima pravo da njegovu osuđujuću presudu ili kaznu preispita viši sud. Ostvarivanje ovog prava, uključujući i temelje za njegovo ostvarivanje, uređuje se zakonom.
2. Ovo pravo može biti podložno iznimkama kada je riječ o djelima manjeg značaja koja su propisana zakonom, ili u slučajevima kada je određenoj osobi u prvom stupnju sudio najviši sud, ili je ona bila osuđena nakon izjavljenog priziva protiv oslobađajuće presude.

Članak 3. Naknada zbog pogrešne osuđujuće presude

Kada je neka osoba konačnom odlukom osuđena za kazneno djelo i kada je naknadno njezina osuđujuća presuda ukinuta ili je pomilovana na temelju toga što nova ili novootkrivena činjenica uvjerljivo pokazuje da je došlo do pogrešne presude, osoba koja je izdržala kaznu kao posljedicu takve osuđujuće presude dobiva naknadu sukladno zakonu ili praksi određene države, osim ako se ne dokaže da joj se može u potpunosti ili djelomično pripisati to što nepoznata činjenica nije pravodobno otkrivena.

Članak 4. Pravo da se ne bude dvaput suđen ili kažnjen u istoj stvari

1. Nikome se ne smije ponovno suditi, niti se smije ponovno kazniti u kaznenom postupku u nadležnosti iste države za djelo zbog kojeg je već bio pravomoćno oslobođen ili osuđen sukladno zakonu i kaznenom postupku te države.
2. Odredbe prethodnog stavka ne sprječavaju ponovno otvaranje predmeta sukladno zakonu i kaznenom postupku određene države, ako postoje dokazi o novim ili novootkrivenim činjenicama, ili ako je u prethodnom postupku došlo do bitne povrede koja je mogla utjecati na ishod predmeta.
3. Ovaj članak se ne može derogirati na temelju članka 15. Konvencije.

Članak 5. Jednakost supružnika

U svezi s brakom, tijekom braka i u slučaju njegovog raskida, supružnici uživaju jednaka prava i odgovornosti privatnopravne prirode u međusobnom odnosu, kao i u svojim odnosima prema djeci. Ovim se člankom države ne sprječavaju poduzimati one mjere koje su neophodne u interesu djece.

Članak 6. Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja odrediti teritorij ili teritorije na koje se ovaj protokol primjenjuje i navesti opseg u kojem se obvezuje da se odredbe Protokola primjenjuju na tom teritoriju ili teritorijama.
2. Svaka država može, bilo kada nakon toga, putem izjave upućene generalnom tajniku Vijeća Europe, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koji drugi teritorij određen u izjavi. U pogledu takvog teritorija Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana protoka roka od dva mjeseca od dana kada generalni tajnik primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava učinjena na temelju prethodna dva članka može se u pogledu bilo kojeg teritorija određenog u toj izjavi povući ili izmijeniti putem obavijesti upućene generalnom tajniku. Povlačenje ili izmjena izjave ima djelovanje od prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od dva mjeseca od dana kada generalni tajnik primi takvu obavijest.
4. Izjava dana sukladno ovom članku smatra se kao da je dana sukladno stavku 1. članka 56. Konvencije.
5. Teritorij bilo koje države na koji se primjenjuje ovaj protokol na temelju ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja i svaki teritorij na koji se ovaj protokol primjenjuje na temelju izjave te države na temelju ovog članka mogu se smatrati odvojenim teritorijima u svrhu upućivanja na teritorij države u članku 1.
6. Svaka država koja je dala izjavu sukladno stavku 1. ili 2. ovog članka može bilo kada nakon toga izjaviti da prihvaća, za jedan ili više teritorija na koje se izjava odnosi nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili skupina pojedinaca kako predviđa članak 34. Konvencije, u svezi članaka od 1. do 5. ovog protokola.

Članak 7. Odnos prema Konvenciji

U pogledu visokih strana ugovornica odredbe članaka od 1. do 6. ovog protokola smatraju se dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se sukladno tome.

Članak 8. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Europe koje su potpisnice Konvencije. On podliježe ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju. Država članica Vijeća Europe ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije prethodno ili istodobno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe.

Članak 9. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od dva mjeseca od dana kada je sedam država članica Vijeća Europe izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obvezuje sukladno odredbama članka 8.
2. U pogledu svake države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obvezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka

roka od dva mjeseca od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja.

Članak 10. Funkcije depozitara

Generalni tajnik Vijeća Europe obavještava države članice Vijeća Europe o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola sukladno člancima 6. i 9,
- d) svakoj drugoj radnji, obavijesti ili izjavi koja se odnosi na ovaj protokol.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 22. studenog 1984. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se deponira u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik Vijeća Europe dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Europe.

PROTOKOL BROJ 12

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Rim, 4. studeni 2000. godine

Države članice Vijeća Europe, potpisnice ovog protokola,

Imajući u vidu temeljno načelo da su svi ljudi jednaki pred zakonom i da imaju pravo na jednaku zaštitu zakona;

Riješene poduzeti dalje korake radi unapređivanja jednakosti svih osoba kolektivnom primjenom opće zabrane diskriminacije putem Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija);

Potvrđujući da načelo nediskriminacije ne sprječava države potpisnice poduzimati mjere radi unapređivanja pune i učinkovite jednakosti pod uvjetom da postoji objektivno i razumno opravdanje za takve mjere,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

Opća zabrana diskriminacije

1. Uživavanje svakog prava koje zakon predviđa mora se osigurati bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijed, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno podrijetlo, povezanost s nacionalnom manjinom, imovina, rođenje ili drugi status.
2. Javne vlasti ne smiju ni prema kome vršiti diskriminaciju po bilo kojoj osnovi kao što su one spomenute u stavku 1.

Članak 2.

Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja, ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, odrediti teritorij ili teritorije na kojima se primjenjuje ovaj protokol.
2. Svaka država može, bilo kada kasnije, putem izjave upućene generalnom tajniku Vijeća Europe, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koji drugi teritorij određen u

izjavi. U pogledu takvog teritorija Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada generalni tajnik primi takvu izjavu.

3. Svaka izjava učinjena na temelju prethodna dva stavka može se u pogledu bilo kojeg teritorija određene u toj izjavi povući ili izmijeniti putem obavijesti upućene generalnom tajniku. Povlačenje ili izmjena ima djelovanje od prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je generalni tajnik primio obavijesti.

4. Izjava dana sukladno ovom članku smatra se kao da je dana sukladno stavku 1. članka 56. Konvencije.

5. Svaka država koja je dala izjavu sukladno stavku 1. ili 2. ovog članka može bilo kada nakon toga izjaviti da prihvaća, za jedan ili više teritorija na koje se izjava odnosi, nadležnost Suda da prima predstavke od pojedinaca, nevladinih organizacija ili skupina pojedinaca kako predviđa članak 34. Konvencije, u svezi s člankom 1. ovog protokola.

Članak 3. Odnos prema Konvenciji

Odredbe članaka 1. i 2. ovog protokola smatraju se među državama stranama ugovornicama, dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju se sukladno tome.

Članak 4. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Europe koje su potpisnice Konvencije. On podliježe ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju. Država članica Vijeća Europe ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije prethodno ili istodobno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe.

Članak 5. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deset država članica Vijeća Europe izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obvezuje sukladno odredbama članka 4.

2. U pogledu svake države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obvezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja.

Članak 6. Funkcije depozitara

Generalni tajnik Vijeća Europe obavještava države članice Vijeća Europe o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola sukladno člancima 2. i 5,
- d) svakoj drugoj radnji, obavijesti ili priopćenju u svezi s ovim protokolom.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Rimu, 4. studenog 2000. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se deponira u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik Vijeća Europe dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Europe.

PROTOKOL BROJ 13

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda o ukidanju smrtne kazne u svim okolnostima

Vilnius, 3. svibanj 2002. godine

Države članice Vijeća Europe, potpisnice ovog protokola,

Uvjerene da je pravo svakoga na život temeljna vrijednost u demokratskom društvu i da je ukidanje smrtne kazne od suštinske važnosti za zaštitu ovog prava, kao i za potpuno priznavanje urođenog dostojanstva svih ljudskih bića;

Želeći ojačati zaštitu prava na život, zajamčenog Konvencijom za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda potpisanom u Rimu, 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija);

Imajući u vidu da Protokol broj 6 uz Konvenciju, koji se odnosi na ukidanje smrtne kazne, potpisan u Strasbourgu 28. travnja 1983. godine, ne isključuje smrtnu kaznu za djela počinjena u vrijeme ratnog stanja ili stanja neposredne ratne opasnosti;

Riješene poduzeti odlučujući korak u svrhu ukidanja smrtne kazne u svim okolnostima,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

Ukidanje smrtne kazne

Smrtna kazna se ukida. Nitko se ne smije osuditi na takvu kaznu ili pogubiti.

Članak 2.

Zabrana derogacije

Odredbe ovog protokola ne smiju se derogirati na temelju članka 15. Konvencije.

Članak 3.

Zabrana rezervi

Na odredbe ovog protokola ne mogu se stavljati rezerve na temelju članka 57. Konvencije.

Članak 4. Teritorijalna primjena

1. Svaka država može prilikom potpisivanja, ili kada deponira instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, odrediti teritoriju ili teritorije na koje se ovaj protokol primjenjuje.
2. Svaka država može bilo kada nakon toga, putem izjave upućene generalnom tajniku Vijeća Europe, proširiti primjenu ovog protokola na bilo koji drugi teritorij označen u izjavi. U pogledu takvog teritorija Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada generalni tajnik primi takvu izjavu.
3. Svaka izjava učinjena na temelju prethodna dva stavka može se u pogledu bilo kojeg teritorija označenog u toj izjavi povući ili izmijeniti putem obavijesti upućene generalnom tajniku. Povlačenje ili izmjena izjave ima djelovanje od prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je generalni tajnik primio takvu obavijest.

Članak 5. Odnos prema Konvenciji

Odredbe članaka od 1. do 4. ovog protokola smatraju se među državama stranama ugovornicama dodatnim člancima Konvencije i sve odredbe Konvencije primjenjuju sukladno tome.

Članak 6. Potpis i ratifikacija

Ovaj protokol je otvoren za potpis državama članicama Vijeća Europe koje su potpisnice Konvencije. On se ratificira, prihvaća ili odobrava. Država članica Vijeća Europe ne može ratificirati, prihvatiti ili odobriti ovaj protokol ako nije prethodno ili istodobno ratificirala Konvenciju. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja se deponiraju kod generalnog tajnika Vijeća Europe.

Članak 7. Stupanje na snagu

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deset država članica Vijeća Europe izrazilo svoj pristanak da ih ovaj protokol obvezuje sukladno odredbama članka 6.
2. U pogledu bilo koje države članice koja naknadno izrazi svoj pristanak da je ovaj protokol obvezuje, Protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu od dana proteka roka od tri mjeseca od dana kada je deponiran instrument ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja.

Članak 8. Funkcije depozitara

Generalni tajnik Vijeća Europe obavještava države članice Vijeća Europe o:

- a) svakom potpisu,
- b) deponiranju svakog instrumenta ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja,
- c) svakom datumu stupanja na snagu ovog protokola sukladno člancima 4. i 7,
- d) svakoj drugoj radnji, obavijesti ili priopćenju u svezi s ovim protokolom.

Kao potvrda tome su dolje potpisane i s tim ciljem propisno ovlaštene osobe i potpisale ovaj protokol.

Sačinjeno u Vilniusu 3. svibnja 2002. godine, na engleskom i francuskom jeziku, pri čemu su oba teksta podjednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se deponira u arhiv Vijeća Europe. Generalni tajnik Vijeća Europe dostavlja ovjerene prijepise svakoj državi članici Vijeća Europe.

PROTOKOL BROJ 15¹⁵

o izmjenama i dopunama Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Preambula

Države članice Vijeća Europe i druge visoke strane ugovornice Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja je potpisana u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija), potpisnice ovog protokola;

Imajući u vidu deklaraciju koja je usvojena na Konferenciji na visokoj razini o budućnosti Europskog suda za ljudska prava, koja je održana u Brightonu 19. i 20. travnja 2012. godine, kao i deklaracije usvojene na konferencijama održanim u Interlakenu 18. i 19. veljače 2010. godine i Izmiru 26. i 27. travnja 2011. godine;

Imajući u vidu Mišljenje broj 283 (2013) koje je usvojila Parlamentarna skupština Vijeća Europe 26. travnja 2013. godine;

S obzirom na potrebu da se Europskom sudu za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud) omogući da i dalje zadrži svoju ključnu ulogu u zaštiti ljudskih prava u Europi,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

Dodaje se nova odredba na kraju Preambule Konvencije, koja glasi:

„Potvrđujući da visoke strane ugovornice, sukladno načelu supsidijarnosti, imaju prvenstvenu odgovornost da osiguraju prava i slobode propisane ovom konvencijom i njezinim protokolima, te da pri tome uživaju slobodu procjene koja podliježe nadzoru Europskog suda za ljudska prava uspostavljenog ovom konvencijom (...).”

Članak 2.

1. U članku 21. Konvencije dodaje se novi stavak 2, koji glasi:

„Kandidati moraju biti mlađi od 65 godina na dan do kojega je Parlamentarna skupština zahtijevala da joj se dostavi lista od tri kandidata, sukladno članku 22.”

---

¹⁵ Usvojen u lipnju 2013. godine. U momentu tiskanja ove publikacije (1. prosinac 2015. godine) nije stupio na snagu. Tekst Protokola broj 15 sa engleskog jezika preveo Jezički odjel Ustavnog suda BiH

2. Stavci 2. i 3. članka 21. Konvencije postaju stavci 3. i 4. članka 21.
3. Stavak 2. članka 23. Konvencije se briše. Stavci 3. i 4. članka 23. postaju stavci 2. i 3. članka 23.

Članak 3.

U članku 30. Konvencije brišu se riječi „izuzev kada se tome protivi jedna od stranaka u sporu”.

Članak 4.

U članku 35. stavak 1. Konvencije riječi „u roku od šest mjeseci” zamjenjuju se riječima „u roku od četiri mjeseca”.

Članak 5.

U članku 35. stavak 3. točka b. Konvencije brišu se riječi „s tim da se aplikacija ne može odbaciti po ovoj osnovi ukoliko slučaj nije prethodno s dužnom pažnjom razmotrio domaći sud”.

Prijelazne i završne odredbe

Članak 6.

1. Ovaj Protokol otvoren je za potpisivanje visokim stranama ugovornicama Konvencije koje mogu izraziti svoj pristanak da budu obvezane:
  - a) potpisom bez rezerve u pogledu ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, ili
  - b) potpisom koji podliježe ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju nakon kojega slijedi ratifikacija, prihvaćanje, odnosno odobrenje.
2. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja pohranjuju se kod glavnog tajnika Vijeća Europe.

Članak 7.

Ovaj protokol stupa na snagu prvoga dana u mjesecu koji nastupa nakon isteka tromjesečnoga razdoblja od dana kada su sve visoke strane ugovornice Konvencije izrazile svoj pristanak da ih ovaj protokol obvezuje sukladno odredbama članka 6.

Članak 8.

1. Izmjene i dopune iz članka 2. ovog protokola primjenjuju se samo na kandidate na listama koje su visoke strane ugovornice podnijele Parlamentarnoj skupštini na temelju članka 22. Konvencije nakon stupanja na snagu ovog protokola.
2. Izmjena iz članka 3. ovog protokola ne primjenjuje se ni na jedan postupak koji je u tijeku i u kojem je jedna od stranaka prigovorila, prije nego što je ovaj protokol stupio na snagu, na prijedlog vijeća Suda da ustupi nadležnost Velikom vijeću.
3. Članak 4. ovog protokola stupa na snagu šest mjeseci nakon stupanja na snagu protokola. Članak 4. Protokola ne primjenjuje se na one aplikacije za koje je donesena konačna odluka u smislu članka 35. stavak 1. Konvencije prije stupanja na snagu članka 4. ovog protokola.
4. Sve druge odredbe ovog protokola primjenjuju se od dana njegovog stupanja na snagu, sukladno odredbama članka 7.

Članak 9.

Glavni tajnik Vijeća Europe obavještava sve države članice Vijeća Europe i ostale visoke strane ugovornice Konvencije o:

- a) svakom potpisu,
- b) pohranjivanju instrumenta ratifikacije, prihvatanja ili odobrenja,
- c) datumu stupanja na snagu ovog Protokola sukladno članku 7, i
- d) svakom drugom aktu, obavijesti ili priopćenju u svezi s ovim protokolom.

Potvrđujući navedeno, potpisani, propisno ovlašteni za tu svrhu, potpisali su ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu ,24. lipnja 2013. godine, na engleskome i francuskome jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se pohranjuje u arhiv Vijeća Europe. Glavni tajnik Vijeća Europe dostavit će ovjerene preslike svakoj državi članici Vijeća Europe i drugim visokim stranama ugovornicama Konvencije.

PROTOKOL BROJ 16¹⁶

uz Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

Preambula

Države članice Vijeća Europe i druge visoke strane ugovornice Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja je potpisana u Rimu 4. studenog 1950. godine (u daljnjem tekstu: Konvencija), potpisnice ovog Protokola,

Imajući u vidu odredbe Konvencije, a posebno članak 19. kojim se uspostavlja Europski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud),

S obzirom na to da će proširenje nadležnosti Suda da pruža savjetodavna mišljenja dalje ojačati međusobne odnose između Suda i domaćih tijela, te time osnažiti primjenu Konvencije, sukladno načelu supsidijarnosti,

Imajući u vidu Mišljenje broj 285 (2013) koje je Parlamentarna skupština Vijeća Europe usvojila 28. lipnja 2013. godine,

Sporazumjele su se o sljedećem:

Članak 1.

1. Najviši sudovi i tribunali visoke strane ugovornice, kako je predviđeno sukladno članku 10, mogu zatražiti od Suda savjetodavna mišljenja o načelnim pitanjima u svezi s tumačenjem ili primjenom prava i sloboda definiranih Konvencijom ili njezinim protokolima.
2. Sud ili tribunal koji traži mišljenje može zatražiti savjetodavno mišljenje samo u kontekstu predmeta koji se vodi pred njim.
3. Sud ili tribunal koji traži mišljenje navest će razloge svog zahtjeva i dostavit će relevantno pravno i činjenično stanje predmeta koji je u tijeku.

Članak 2.

1. Vijeće od pet sudaca Velikoga vijeća odlučit će hoće li prihvatiti zahtjev za savjetodavno mišljenje imajući u vidu članak 1. Vijeće će navesti razloge za svako odbijanje da prihvati zahtjev.

---

¹⁶ Usvojen u listopadu 2013. godine. U momentu tiskanja ove publikacije (1. prosinac 2015. godine) nije stupio na snagu. Tekst Protokola broj 16 sa engleskog jezika preveo Jezički odjel Ustavnog suda BiH

2. Ako vijeće prihvati zahtjev, Veliko vijeće će donijeti savjetodavno mišljenje.
3. Vijeće i Veliko vijeće, kako su navedeni u prethodnim stavcima, uključit će po službenoj dužnosti suca izabranog za visoku stranu ugovornicu iz koje je sud ili tribunal koji traži mišljenje. Ako takvog suca nema, ili ako taj sudac nije u mogućnosti sudjelovati u radu vijeća, osoba koju predsjednik Suda izabere sa spiska koji je ta strana ugovornica unaprijed dostavila sudjelovat će u radu vijeća u svojstvu suca.

Članak 3.

Povjerenik za ljudska prava Vijeća Europe i visoka strana ugovornica iz koje je sud ili tribunal koji traži savjetodavno mišljenje imaju pravo dostaviti pisane komentare i sudjelovati u raspravi. Predsjednik Suda može, u interesu ispravnog postupanja, pozvati bilo koju drugu visoku stranu ugovornicu ili osobu da, također, dostave pisane komentare ili sudjeluju u raspravi.

Članak 4.

1. Za savjetodavna mišljenja daje se obrazloženje.
2. Ako savjetodavno mišljenje ne predstavlja, u cjelini ili djelomično, jednoglasno mišljenje sudaca, svaki sudac ima pravo dostaviti izdvojeno mišljenje.
3. Savjetodavna mišljenja dostavljaju se sudu ili tribunalu koji ih je zatražio i visokoj strani ugovornici iz koje je taj sud ili tribunal.
4. Savjetodavna mišljenja se objavljuju.

Članak 5.

Savjetodavna mišljenja nisu obvezujuća.

Članak 6.

Među visokim stranama ugovornicama odredbe članaka od 1. do 5. ovog Protokola smatrat će se dodatnim člancima Konvencije, a sve odredbe Konvencije primjenjivat će se sukladno tome.

Članak 7.

1. Ovaj Protokol otvoren je za potpisivanje visokim stranama ugovornicama Konvencije koje mogu izraziti svoj pristanak da budu obvezane:

- a) potpisom bez rezerve u pogledu ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja, ili

- b) potpisom koji podliježe ratifikaciji, prihvaćanju ili odobrenju nakon kojega slijedi ratifikacija, prihvaćanje, odnosno odobrenje.
2. Instrumenti ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja pohranjuju se kod glavnog tajnika Vijeća Europe.

Članak 8.

1. Ovaj protokol stupa na snagu prvog dana u mjesecu koji nastupa nakon isteka tromjesečnoga razdoblja od dana kada deset visokih strana ugovornica Konvencije izrazi suglasnost da ih ovaj protokol obvezuje sukladno odredbama članka 7.
2. U svezi s visokom stranom ugovornicom Konvencije koja naknadno izrazi suglasnost da je on obvezuje, ovaj protokol stupa na snagu prvoga dana u mjesecu koji nastupa nakon isteka tromjesečnoga razdoblja od dana kada ta strana izrazi svoju suglasnost da bude obvezana ovim protokolom sukladno odredbama članka 7.

Članak 9.

U svezi s odredbama ovog protokola, ne mogu se stavljati rezerve na temelju članka 57. Konvencije.

Članak 10.

Svaka visoka strana ugovornica Konvencije u vrijeme potpisivanja ili prilikom pohranjivanja instrumenata ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja izjavom upućenom glavnom tajniku Vijeća Europe navodi sudove ili tribunale koje određuje u svrhu članka 1. stavak 1. ovog protokola. Ta izjava može se naknadno izmijeniti bilo kada i po istom postupku.

Članak 11.

Glavni tajnik Vijeća Europe obavještava države članice Vijeća Europe i druge visoke strane ugovornice Konvencije o:

- a) svakom potpisu,
- b) pohranjivanju instrumenata ratifikacije, prihvaćanja ili odobrenja,
- c) datumu stupanja na snagu ovoga Protokola sukladno članku 8,
- d) svakoj izjavi danoj sukladno članku 10. i
- e) svakom drugom aktu, obavijesti ili priopćenju u svezi s ovim protokolom.

Potvrđujući navedeno, potpisani su, propisno ovlašteni za tu svrhu, potpisali ovaj protokol.

Sačinjeno u Strasbourgu, 2. listopada 2013. godine, na engleskome i francuskome jeziku, pri čemu su oba teksta jednako vjerodostojna, u jednom primjerku koji se pohranjuje u arhiv Vijeća Europe. Glavni tajnik Vijeća Europe dostavlja ovjerene primjerke svakoj državi članici Vijeća Europe i drugim visokim stranama ugovornicama Konvencije.

ЕВРОПСКА КОНВЕНЦИЈА О ЉУДСКИМ ПРАВИМА

измијењена протоколима бр. 11 и 14

допуњена протоколима бр. 1, 4, 6, 7, 12 и 13

Конвенција је изложена у тексту који је измијењен одредбама **Протокола број 14** (СЕТС број 194) од дана његовог ступања на снагу 1. јуна 2010. године. Текст Конвенције раније је измијењен у складу с одредбама **Протокола број 3** (ЕТС број 45) који је ступио на снагу 21. септембра 1970. године, **Протокола број 5** (ЕТС број 55) који је ступио на снагу 20. децембра 1971. године и **Протокола број 8** (ЕТС број 118) који је ступио на снагу 1. јануара 1990. године, те садржи и текст **Протокола број 2** (ЕТС број 44) који је, у складу с његовим чланом 5 став 3, постао саставни дио Конвенције од њеног ступања на снагу 21. септембра 1970. године. Све одредбе које су биле измијењене или додате овим протоколима замијењене су **Протоколом број 11** (ЕТС број 155) даном његовог ступања на снагу 1. новембра 1998. године. Од тог датума укинут је **Протокол број 9** (ЕТС број 140), који је ступио на снагу 1. октобра 1994. године, а **Протокол број 10** (ЕТС број 146) је изгубио своју сврху.

Тренутни статус потписа и ратификација Конвенције и њених протокола, као и потпуна листа декларација и резерви су доступни на www.conventions.coe.int.

Вјеродостојне су једино француска и енглеска верзија Конвенције. Овај превод није званични превод Конвенције.¹⁷

Европски суд за људска права

¹⁷ Текст Конвенције на енглеском језику преузет је у новембру 2015. године са интернетске странице Европског суда за људска права. Текст превело Језичко одјељење Уставног суда БиХ

КОНВЕНЦИЈА ЗА ЗАШТИТУ ЉУДСКИХ ПРАВА И ОСНОВНИХ СЛОБОДА

Рим, 4. новембар 1950. године

ВЛАДЕ ПОТПИСНИЦЕ ОВЕ КОНВЕНЦИЈЕ, као чланице Савјета Европе,

Имајући у виду Универзалну декларацију о људским правима коју је Генерална скупштина Уједињених нација прогласила 10. децембра 1948. године;

Имајући у виду да ова декларација има циљ да обезбиди опште и дјелотворно признање и поштовање права прокламованих у њој;

Имајући у виду да је циљ Савјета Европе постизање већег јединства између његових чланица, те да је очување и даљње остваривање основних људских права и слобода један од начина за постизање тог циља;

Потврђујући изнова своју дубоку вјеру у оне основне слободе које су основ правде и мира у свијету те које се најбоље одржавају стварном политичком демократијом, с једне стране, и заједничким разумијевањем и поштовањем људских права од којих оне зависе, с друге стране;

Одлучне да, као владе европских земаља које су сличних погледа и имају заједничко наслеђе политичких традиција, идеала, слободе и владавине права, предузму прве кораке за колективно извршавање одређених права наведених у Универзалној декларацији,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Обавеза поштовања људских права

Високе стране уговорнице обезбјеђују свакоме у својој надлежности права и слободе одређене у Дијелу I ове конвенције.

Дио I ПРАВА И СЛОБОДЕ

Члан 2 Право на живот

1. Право на живот сваког лица заштићено је законом. Нико не смије бити намјерно лишен живота, осим приликом извршења пресуде суда којом је осуђен за кривично дјело за које је законом предвиђена ова казна.
2. Лишавање живота се не сматра супротним овом члану ако проистекне из употребе силе која је апсолутно нужна:
  - а) у одбрани било којег лица од незаконитог насиља;
  - б) да би се извршило законито хапшење или спрјечило бјекство законито притвореног лица;
  - ц) приликом предузимања законитих радњи у сврху сузбијања нереда или побуне.

Члан 3 Забрана мучења

Нико не смије бити подвргнут мучењу, или нечовјечном или понижавајућем поступању или кажњавању.

Члан 4 Забрана ропства и принудног рада

1. Нико се не смије држати у ропству или ропском положају.
2. Ни од кога се не смије захтијевати да обавља принудни или обавезни рад.
3. У сврху овог члана израз „принудни или обавезни рад” не обухвата:
  - а) било који рад који се захтијева за вријеме уобичајеног трајања притвора одређеног у складу с одредбама члана 5 ове конвенције или током условног отпуста из таквог притвора;
  - б) било коју службу војне природе, или у земљама у којима се признаје приговор савјести, службу која се захтијева умјесто обавезне војне службе;
  - ц) било коју службу која се захтијева у случају кризе или несреће која пријети опстанку или добробити заједнице;
  - д) било који рад или службу који чине дио уобичајених грађанских обавеза.

Члан 5 Право на слободу и безбједност

1. Свако има право на слободу и безбједност личности. Нико не може бити лишен слободе осим у сљедећим случајевима и у складу са поступком прописаним законом:

- а) у случају законитог притвора на основу пресуде надлежног суда
- б) у случају законитог хапшења или притварања због непоштовања законитог судског налога или ради обезбјеђења испуњења било које обавезе прописане законом;
- ц) у случају законитог хапшења или притварања лица у сврху његовог довођења пред надлежну закониту власт због разумне сумње да је починило кривично дјело, или када се то разумно сматра потребним како би се спријечило почињење кривичног дјела или бјекство након почињења кривичног дјела;
- д) у случају притварања малољетног лица на основу законитог налога у сврху васпитног надзора или законитог притварања у сврху његовог довођења пред надлежну закониту власт;
- е) у случају законитог притварања лица да би се спријечило ширење заразних болести, као и законитог притварања душевно поремећених лица, алкохоличара или овисника о дрогама или скитница;
- ф) у случају законитог хапшења или притварања лица да би се спријечио његов неовлашћени улазак у земљу, или лица против кога се предузима радња у циљу депортације или екстрадиције.

1. Свако ко је ухапшен обавјештава се без одлагања и на језику који разумије о разлозима свог хапшења и о свакој оптужби против њега.

2. Свако ко је ухапшен или притворен у складу с одредбама из става 1 тачка ц) овог члана изводи се без одлагања пред судију или друго службено лице овлашћено законом да врши судску власт, те има право да му се суди у разумном року или да буде пуштен на слободу до суђења. Пуштање на слободу може бити условљено јемствима да ће се лице појавити на суђењу.

3. Свако ко је лишен слободе хапшењем или притварањем има право да покрене поступак у коме ће суд брзо одлучити о законитости његовог притварања и наложити пуштање на слободу ако је притварање било незаконито.

4. Свако ко је био жртва хапшења или притварања у супротности с одредбама овог члана има извршно право на одштету.

Члан 6

Право на правично суђење

1. Приликом утврђивања његових грађанских права и обавеза или кривичне оптужбе против њега, свако има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом установљеним законом. Пресуда се изриче јавно, али се штампа и јавност могу да искључе из цијелог или дијела суђења у интересу морала, јавног реда или националне безбједности у демократском друштву, када то захтијевају интереси малолетника или заштита приватног живота странака, или у мјери која је, по мишљењу суда, строго потребна у посебним околностима када би јавност могла да нашкоди интересима правде.
2. Свако ко је оптужен за кривично дјело сматра се невиним све док се не докаже кривим у складу са законом.
3. Свако ко је оптужен за кривично дјело има сљедећа минимална права:
  - а) да без одлагања, подробно и на језику који разумије буде обавијештен о природи и разлозима оптужбе против њега;
  - б) да има довољно времена и могућности за припремање своје одбране;
  - ц) да се брани лично или посредством браниоца по сопственом избору или да, ако нема довољно средстава да плати правну помоћ, бесплатно добије браниоца када то захтијевају интереси правде;
  - д) да испитује свједоке против себе или да се они испитају, те да се обезбиједи присуство и испитивање свједока у његову корист под истим условима који важе за свједоке који свједоче против њега;
  - е) да добије бесплатну помоћ тумача ако не разумије или не говори језик који се употребљава на суду.

Члан 7

Кажњавање само на основу закона

1. Нико се не смије сматрати кривим за кривично дјело извршено чињењем или нечињењем које, у вријеме када је почињено, није представљало кривично дјело по унутрашњем или међународном праву. Исто тако, не смије се изрећи строжија казна од оне која је била примјенљива у вријеме када је кривично дјело почињено.
2. Овај члан не утиче на исход суђења и кажњавање било ког лица за чињење или нечињење које се у вријеме почињења сматрало кривичним дјелом према општим правним принципима која признају цивилизовани народи.

Члан 8

Право на поштовање приватног и породичног живота

1. Свако има право на поштовање свог приватног и породичног живота, дома и преписке.

2. Јавне власти се не смију мијешати у остваривање овог права осим ако то није у складу са законом и неопходно у демократском друштву у интересима националне безбједности, јавне безбједности или економске добробити земље, ради спречавања нереда или криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

Члан 9

Слобода мишљења, савјести и вјероисповијести

1. Свако има право на слободу мишљења, савјести и вјероисповијести; ово право укључује слободу промјене вјере или увјерења и слободу сваког да, било сâм или заједно с другима, јавно или приватно, испољава вјеру или убјеђење молитвом, подучавањем, редовним обављањем и обредом.
2. Слобода испољавања вјере или убјеђења подвргава се само оним ограничењима која су прописана законом и која су неопходна у демократском друштву у интересу јавне безбједности, ради заштите јавног реда, здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.

Члан 10

Слобода изражавања

1. Свако има право на слободу изражавања. Ово право обухвата слободу сопственог мишљења, примања и саопштавања информација и идеја без мијешања јавне власти и без обзира на границе. Овај члан не спречава државе да захтијевају дозволе за рад радио, телевизијских и кинематографских предузећа.
2. Пошто остваривање ових слобода повлачи за собом дужности и одговорности, оно се може подвргнути формалностима, условима, ограничењима или казнама прописаним законом и неопходним у демократском друштву у интересу националне безбједности, територијалног интегритета или јавне безбједности, ради спречавања нереда или криминала, заштите здравља или морала, заштите угледа или права других, спречавања откривања информација добијених у повјерењу, или ради очувања ауторитета и непристрасности судства.

Члан 11

Слобода окупљања и удруживања

1. Свако има право на слободу мирног окупљања и слободу удруживања с другима, укључујући и право да оснива синдикат и приступи му ради заштите својих интереса.
2. За остваривање ових права не смију се постављати никаква ограничења, осим оних која су прописана законом и која су неопходна у демократском друштву у интересу националне безбједности или јавне безбједности, ради спречавања

нереда или криминала, заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других. Овим чланом не спречава се законито ограничавање остваривања ових права припадницима оружаних снага, полиције или државне управе.

Члан 12

Право на склапање брака

Мушкарци и жене у доби за склапање брака имају право да ступају у брак и да заснивају породицу у складу с домаћим законима који уређују остваривање овог права.

Члан 13

Право на дјелотворан правни лијек

Свако коме су повријеђена права и слободе који су предвиђени у овој конвенцији има право на дјелотворан правни лијек пред домаћим властима, без обзира на то да ли су повреду учинила лица која су поступала у службеном својству.

Члан 14

Забрана дискриминације

Уживање права и слобода предвиђених у овој конвенцији обезбјеђује се без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност с националном мањином, имовина, рођење или други статус.

Члан 15

Одступање у вријеме ванредног стања

1. У вријеме рата или другог ванредног стања које пријети опстанку нације свака висока страна уговорница може да предузме мјере којима одступа од својих обавеза према овој конвенцији, и то у мјери коју строго изискује неодложност такве ситуације, под условом да те мјере не буду у нескладу с њеним другим обавезама према међународном праву.
2. Претходна одредба не допушта одступања од члана 2, осим када се ради о случајевима смрти проузрокованим законитим ратним поступцима, нити од чланова 3, 4 став 1 и члана 7.
3. Свака висока страна уговорница која користи своје право да одступи од обавеза обавјештава у потпуности генералног секретара Савјета Европе о мјерама које предузима и о разлозима због којих то чини. Она, такође, обавјештава генералног секретара Савјета Европе када такве мјере престану да дјелују и када одредбе конвенције поново почну да се извршавају у потпуности.

Члан 16 **Ограничења политичке активности странаца**

Ниједна одредба чланова 10, 11 и 14 не смије се посматрати тако да спречава високе стране уговорнице да ограничавају политичку дјелатност странаца.

Члан 17 **Забрана злоупотребе права**

Ништа у овој конвенцији не може се тумачити тако да подразумијева право било које државе, групе или лица да се упусте у било коју дјелатност или изврше неки чин усмјерен на поништавање било ког од наведених права и слобода, или на њихово ограничавање у мјери већој од оне која је предвиђена Конвенцијом.

Члан 18 **Границе коришћења ограничења права**

Ограничења наведених права и слобода која су дозвољена овом конвенцијом не смију се примјењивати у било које друге сврхе осим оних ради којих су прописана.

Дио II **ЕВРОПСКИ СУД ЗА ЉУДСКА ПРАВА**

Члан 19 **Оснивање Суда**

Да би се обезбиједило поштовање обавеза из Конвенције и њених протокола које су прихватиле високе стране уговорнице, оснива се Европски суд за људска права (у даљњем тексту: Суд). Суд ради као стални орган.

Члан 20 **Број судија**

Суд се састоји од оноликог броја судија колико је високих страна уговорница.

Члан 21 **Услови за службу**

1. Судије морају имати високи морални углед и морају или посједовати квалификације потребне за именоване на високу судску службу, или бити признати правни стручњаци.

2. Судије дјелују у Суду у личном својству.
3. Током свог мандата судије се не смију бавити пословима који су неспојиви с њиховом независношћу, непристрасношћу или захтјевима пуног радног времена њихове службе; сва питања која произилазе из примјене овог става рјешава Суд.

Члан 22

Избор судија

За сваку страну уговорницу судију бира Парламентарна скупштина већином гласова са листе од три кандидата које предложи одређена висока страна уговорница.

Члан 23

Мандат и разрешење

1. Судије се бирају на период од девет година. Оне се не могу поново изабрати.
2. Судијама истиче мандат када наврше 70 година живота.
3. Судије остају на дужности док не буду замијењене. Међутим, они настављају да раде на предметима које су већ узели у разматрање.
4. Судија се не може разријешити функције осим ако друге судије не одлуче двотрећинском већином да он више не испуњава потребне услове.

Члан 24

Секретаријат и извјестиоци

1. Суд има Секретаријат чије се функције и организација утврђују Правилником Суда.
2. Када суди судија појединац, Суду помажу извјестиоци који дјелују према овлашћењу председника Суда. Они чине дио Секретаријата Суда.

Члан 25

Пленарна сједница Суда

На пленарној сједници Суд:

- а) бира председника и једног или два потпредседника Суда на период од три године; они могу поново бити изабрани;
- б) формира вијећа на одређени временски период;
- ц) бира председнике вијећа Суда; они могу бити поново изабрани;
- д) усваја правилник Суда;

- е) бира секретара Суда и једног или више његових замјеника;
- ф) подноси било који захтјев у складу са чланом 26 став 2.

Члан 26

Судија појединац, одбори, вијећа и Велико вијеће

1. У разматрању предмета који су му поднесени Суд суди као судија појединац, у одборима од тројице судија, у вијећима од седам судија и Великом вијећу од седамнаест судија. Вијећа Суда оснивају одборе на одређени временски период.
2. На захтјев пленарне сједнице Суда, Комитет министара може, једногласном одлуком и на одређени временски период, да смањи број судија у вијећу на пет.
3. Када суди као судија појединац, судија не смије да разматра било коју представку поднесену против високе стране уговорнице у име које је тај судија изабран.
4. У састав вијећа и Великог вијећа по службеној дужности улази судија изабран у име одређене високе стране уговорнице. Ако таквог судије нема или није у могућности да учествује у раду, у својству судије у раду вијећа и Великог вијећа учествује лице које изабере предсједник Суда са листе коју унапријед подноси та страна.
5. У састав Великог вијећа улазе и предсједник и потпредсједници Суда, предсједници вијећа и друге судије изабране у складу са Правилником Суда. Када се предмет изнесе пред Велико вијеће на основу члана 43, ниједан судија из вијећа које је донијело пресуду не смије учествовати у раду Великог вијећа с изузетком предсједника Вијећа и судије који је изабран у име одређене високе стране уговорнице.

Члан 27

Надлежност судије појединца

1. Судија појединац може да прогласи недопустивом или да скине с листе предмета Суда представку поднесену на основу члана 34 у случају када се таква одлука може донијети без даљњег испитивања.
2. Ова одлука је коначна.
3. Ако судија појединац не прогласи представку недопустивом или је не скине с листе предмета Суда, прослиједиће је неком од одбора или вијећа на даљњи поступак.

Члан 28

Надлежност одбора

1. У односу на представку поднесену у складу с чланом 34, одбор може једногласном одлуком:

- а) да је прогласи недопустивом или да је скине с листе предмета у случају када се таква одлука може донијети без даљњег испитивања, или
  - б) да је прогласи допустивом и истовремено донесе пресуду о меритуму ако је основно питање у предмету које се тиче тумачења или примјене Конвенције или њених протокола већ било предмет разматрања устаљене праксе Суда.
2. Одлуке и пресуде из става 1 су коначне.
3. Ако судија изабран у име одређене високе стране уговорнице није члан одбора, одбор може у било којој фази поступка да позове тог судију да заузме мјесто једног од чланова тог одбора, узимајући у обзир све релевантне факторе, укључујући и то да ли је та страна оспорила примјену процедуре предвиђене ставом 1 тачка б).

Члан 29

Одлуке вијећа о допустивости и меритуму

1. Ако није донесена одлука на основу чланова 27 и 28, нити је изречена пресуда на основу члана 28, вијеће одлучује о допустивости и меритуму појединачних представки поднесених на основу члана 34. Одлука о допустивости може се донијети засебно.
2. Вијеће одлучује и о допустивости и меритуму међудржавних представки поднесених на основу члана 33. Одлука о допустивости доноси се засебно осим када Суд, у изузетним случајевима, одлучи друкчије.

Члан 30

Уступање надлежности Великом вијећу

У случају када предмет који се разматра пред вијећем покрене озбиљно питање које утиче на тумачење Конвенције или њених протокола, или у случају када рјешење питања пред вијећем може да доведе до резултата који није у сагласности с претходно донесеном пресудом Суда, вијеће може, све док не донесе пресуду, да уступи надлежност Великом вијећу, изузев када се томе противи једна од странака у спору.

Члан 31

Овлашћења Великог вијећа

Велико вијеће:

- а) одлучује о представкама поднесеним на основу члана 33 или члана 34, када му вијеће уступи надлежност на основу члана 30, или када му је предмет упућен на основу члана 43;
- б) одлучује о питањима која Суду упућује Комитет министара у складу с чланом 46 став 4 и

- ц) разматра захтјеве за савјетодавна мишљења који су поднесени на основу члана 47.

Члан 32 **Надлежност Суда**

1. Надлежност Суда се протеже на сва питања која се тичу тумачења и примјене Конвенције и њених протокола, а која су му упућена како то предвиђају чланови 33, 34, 46 и 47.
2. Суд одлучује у случају спора о томе да ли Суд има надлежност.

Члан 33 **Међудржавни спорови**

Свака висока страна уговорница може упутити Суду било коју наводну повреду одредби Конвенције и њених протокола коју је учинила друга висока страна уговорница.

Члан 34 **Појединачне представке**

Суд може да прима представке од било којег лица, невладине организације или групе лица која тврде да су жртве повреде права установљених Конвенцијом или њеним протоколима коју је учинила једна од високих страна уговорница. Високе стране уговорнице обавезују се да ни на који начин не ометају дјелотворно остваривање овог права.

Члан 35 **Услови допустивости**

1. Суд може узети предмет у разматрање тек када се исцрпе сви домаћи правни лијекови, према општепризнатим правилима међународног права, и у року од шест мјесеци од дана када је донесена коначна одлука.
2. Суд не поступа по било којој представци поднијетој на основу члана 34 која је
  - а) анонимна, или
  - б) у суштини истовјетна с питањем које је Суд већ разматрао, или које је већ поднесено другој међународној инстанци ради истраге или рјешавања, а не садржи нове релевантне информације.
3. Суд проглашава недопустивом сваку појединачну представку поднесену на основу члана 34 ако:

- а) сматра да је представка неспојива с одредбама Конвенције или њених протокола, очигледно неоснована, или представља злоупотребу права на подношење појединачне представке, или
  - б) сматра да подносилац представке није значајније оштећен, осим ако поштовање људских права одређених Конвенцијом и њеним протоколима не захтијева испитивање меритума представке, и под условом да се предмет не може одбацити по овом основу, а да га домаћи суд није претходно размотрио с дужном пажњом.
4. Суд одбацује сваку представку коју сматра недопустивом на основу овог члана. Он то може учинити у било којој фази поступка.

Члан 36 **Интервенција трећих лица**

1. Висока страна уговорница чији је држављанин подносилац представке има право да поднесе писане коментаре и да учествује у свим предметима пред вијећем или Великим вијећем.
2. Предсједник Суда може, у интересу правилног спровођења правде, позвати сваку високу страну уговорницу која није страна у поступку или свако заинтересовано лице које није подносилац представке да поднесу писане коментаре или да учествују у расправи.
3. Комесар за људска права Савјета Европе може поднијети писане коментаре и учествовати у расправи у свим предметима пред вијећем или Великим вијећем.

Члан 37 **Брисање представки**

1. Суд може у било којој фази поступка да одлучи да избрише представку са листе предмета у случају када околности наводе на закључак:
  - а) да подносилац представке не намјерава да се даље држи своје представке, или
  - б) да је ствар разријешена, или
  - ц) да из било којег другог разлога који Суд утврди није више оправдано наставити испитивање представке.Међутим, Суд наставља да испитује представку ако то изискује поштовање људских права одређених Конвенцијом и њеним протоколима.
2. Суд може одлучити да представку врати на своју листу предмета ако сматра да околности оправдавају такав ток поступања.

Члан 38 **Испитивање предмета**

Суд разматра предмет заједно с представницима странака и, ако је то потребно, покреће истрагу за чије му дјелотворно спровођење заинтересоване високе стране уговорнице обезбјеђују сва неопходна средства.

Члан 39 **Пријатељска поравнања**

1. У било којој фази поступка Суд се може ставити на располагање заинтересованим странама с циљем обезбјеђења пријатељског поравнања ствари заснованог на поштовању људских права одређених Конвенцијом и њеним протоколима.
2. Поступак који се води на основу става 1 повјерљиве је природе.
3. Ако се постигне пријатељско поравнање, Суд скида предмет са своје листе одлуком која је ограничена на кратак опис чињеница и постигнутог рјешења.
4. Одлука се доставља Комитету министара који надгледа извршење услова пријатељског поравнања предвиђених одлуком.

Члан 40 **Јавност расправа и приступ документима**

1. Расправе су јавне, осим када Суд у изузетним околностима одлучи друкчије.
2. Списи депоновани код секретара доступни су јавности, осим када председник Суда одлучи друкчије.

Члан 41 **Правично задовољење**

Ако Суд утврди да је дошло до повреде Конвенције или њених протокола, а унутрашње право одређене високе стране уговорнице омогућава само дјелимичну одштету, ако је то потребно, Суд пружа правично задовољење оштећеној страни.

Члан 42 **Пресуде вијећа**

Пресуде вијећа постају коначне у складу с одредбама члана 44 став 2.

Члан 43 **Упућивање Великом вијећу**

1. У року од три мјесеца од пресуде вијећа свака странка може, у изузетним случајевима, да захтијева да се предмет упути Великом вијећу.

2. Колегијум од пет судија Великог вијећа прихвата захтјев ако предмет покреће неко озбиљно питање које утиче на тумачење или примјену Конвенције или њених протокола, или какво друго озбиљно питање од општег значаја.
3. Ако колегијум прихвати захтјев, Велико вијеће одлучује о предмету пресудом.

Члан 44 **Коначне пресуде**

1. Пресуда Великог вијећа је коначна.
2. Пресуда вијећа постаје коначна:
  - а) када странке изјаве да неће захтијевати да се предмет изнесе пред Велико вијеће, или
  - б) три мјесеца послје доношења пресуде, ако се не затражи да се предмет упути Великом вијећу, или
  - ц) када колегијум Великог вијећа одбаци захтјев за упућивање на основу члана 43.
3. Коначна пресуда се објављује.

Члан 45 **Образложења пресуда и одлука**

1. Пресуде, као и одлуке којима се представке проглашавају допустивим или недопустивим морају бити образложене.
2. Ако пресуда не представља, у цијелости или дјелимично, једногласно мишљење судија, сваки судија има право да изнесе издвојено мишљење.

Члан 46 **Обавезност и извршење пресуда**

1. Високе стране уговорнице се обавезују да ће поштовати коначну пресуду Суда у сваком предмету у коме су странке.
2. Коначна пресуда Суда се доставља Комитету министара који надгледа њено извршење.
3. Ако Комитет министара сматра да праћење извршења коначне пресуде отежава неки проблем у вези са тумачењем пресуде, ствар може упутити Суду ради доношења одлуке о питању тумачења. За одлуку о упућивању Суду потребна је двотрећинска већина гласова представника који имају право да буду чланови Комитета.

4. Ако Комитет министара сматра да нека висока страна уговорница одбија да испштује коначну пресуду у предмету у којем је странка, он може, након што званично обавијести ту високу страну уговорницу, а на основу одлуке усвојене двотрећинском већином гласова представника који имају право да буду чланови Комитета, да упути Суду питање да ли је та висока страна уговорница пропустила да испуни своју обавезу из става 1.

5. Ако утврди повреду става 1, Суд упућује предмет Комитету министара ради разматрања мјера које треба предузети. Ако Суд не утврди повреду става 1, упућује предмет Комитету министара који закључује испитивање предмета.

Члан 47

Савјетодавна мишљења

1. На захтјев Комитета министара Суд може да даје савјетодавна мишљења о правним питањима која се тичу тумачења Конвенције и њених протокола.
2. Таква мишљења се не смију бавити било којим питањем које се односи на садржину или опсег права или слобода одређених Дијелом I Конвенције и њеним протоколима, као ни било којим другим питањем које би Суд или Комитет министара могли да разматрају као резултат поступака који се могу покренути у складу са Конвенцијом.
3. За одлуке Комитета министара да захтијева савјетодавно мишљење Суда потребна је већина гласова представника који имају право да буду чланови Комитета.

Члан 48

Савјетодавна надлежност Суда

Суд одлучује да ли захтјев за давање савјетодавног мишљења који поднесе Комитет министара спада у његову надлежност одређену чланом 47.

Члан 49

Образложење савјетодавних мишљења

1. Савјетодавна мишљења Суда морају бити образложена.
2. Ако савјетодавно мишљење, у цијелости или дјелимично, не представља једногласно мишљење судија, сваки судија има право да изнесе издвојено мишљење.
3. Савјетодавна мишљења Суда достављају се Комитету министара.

Члан 50 **Трошкови Суда**

Трошкове Суда сноси Савјет Европе.

Члан 51 **Привилегије и имунитети судија**

Током вршења својих функција судије уживају привилегије и имунитете предвиђене чланом 40 Статута Савјета Европе и споразумима донесеним на основу њега.

Дио III **РАЗНЕ ОДРЕДБЕ**

Члан 52 **Упити генералног секретара**

По пријему захтјева од генералног секретара Савјета Европе свака висока страна уговорница пружа објашњење о начину на који њено унутрашње право обезбјеђује дјелотворну примјену било које одредбе Конвенције.

Члан 53 **Обезбјеђење постојећих људских права**

Ништа у овој конвенцији не тумачи се тако да ограничава или дерогира било које људско право и основне слободе који су обезбијеђени по законима било које високе стране уговорнице или по било којем другом споразуму чија је страна уговорница.

Члан 54 **Овлашћења Комитета министара**

Ништа у овој конвенцији не иде на штету овлашћења која су дата Комитету министара Статутом Савјета Европе.

Члан 55 **Искључење других средстава рјешавања спорова**

Изузев на основу посебног споразума, високе стране уговорнице сагласне су да се неће користити уговорима, конвенцијама или декларацијама које су на

снази између њих у сврху покретања, путем поднеска, спора који произилази из тумачења или примјене ове конвенције за рјешавање другим средствима, осим оним предвиђеним овом конвенцијом.

Члан 56 **Територијална примјена**

1. Приликом ратификације, или било када послје тога, свака држава може изјавити, путем обавјештења упућеног генералном секретару Савјета Европе, да се у зависности од става 4 овог члана ова конвенција примјењује на све или на било коју од територија за чије је међународне односе одговорна.
2. Конвенција се примјењује на територији или територије означене у обавјештењу почев од тридесетог дана када генерални секретар Савјета Европе прими ово обавјештење.
3. Одредбе ове конвенције се примјењују на тим територијама водећи рачуна о локалним потребама.
4. Свака држава која је дала изјаву у складу са ставом 1 овог члана може било када послје тога да изјави да прихвата за једну или више територија на које се изјава односи надлежност Суда да прима представке од појединаца, невладиних организација или група појединаца, према члану 34 Конвенције.

Члан 57 **Резерве**

1. Приликом потписивања ове конвенције, или приликом депоновања инструмента ратификације, свака држава може ставити резерву на било коју конкретну одредбу Конвенције у обиму у коме било који закон који је тада на снази на њеној територији није у сагласности са том одредбом. Резерве општег карактера нису дозвољене на основу овог члана.
2. Свака резерва стављена на основу овог члана садржи кратку изјаву о закону о коме је ријеч.

Члан 58 **Отказивање**

1. Висока страна уговорница може да откаже ову конвенцију тек по истеку пет година од дана када је постала страна уговорница и то путем обавјештења са отказним роком од шест мјесеци које се доставља генералном секретару Савјета Европе, који о томе обавјештава друге високе стране уговорнице.
2. Отказ не може имати посљедицу да се одређена висока страна уговорница ослободи својих обавеза према овој конвенцији у погледу било које радње учињене

до дана када је отказ почео да дејствује, а која би могла да представља кршење тих обавеза.

3. Под овим истим условима свака висока страна уговорница која престане да буде чланица Савјета Европе престаје да буде и уговорница ове конвенције.
4. У складу с одредбама претходних ставова, Конвенција се може отказати у односу на било коју територију за коју је изјављено да се примјењује на основу услова из члана 56.

Члан 59 **Потпис и ратификација**

1. Ова конвенција је отворена за потпис чланицама Савјета Европе. Она се ратификује. Ратификације се депонују код генералног секретара Савјета Европе.
2. Европска унија може да приступи овој конвенцији.
3. Ова конвенција ступа на снагу по депоновању десет инструмената ратификације.
4. У погледу сваког потписника који је буде ратификовао након тога, Конвенција ступа на снагу на дан када он депонује свој инструмент ратификације.
5. Генерални секретар Савјета Европе обавјештава све чланице Савјета Европе о ступању на снагу ове конвенције, о именима високих страна уговорница које су је ратификовале и о свим накнадно депонованим инструментима ратификације.

Сачињено у Риму, 4. новембра 1950. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако вјеродостојна, у једном примјерку који се одлаже у архив Савјета Европе. Генерални секретар доставља овјерене преписе свакој потписници.

ПРОТОКОЛ

уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

(Први протокол)

Париз, 20. март 1952. године

Владе потписнице, као чланице Савјета Европе,

Ријешене да предузму кораке ради обезбјеђења колективног извршавања одређених права и слобода поред оних већ укључених у Дијелу I Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, потписане у Риму 4. новембра 1950. године (у даљњем тексту: Конвенција),

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Заштита имовине

Свако физичко или правно лице има право на мирно уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине, осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и општим принципима међународног права.

Претходне одредбе, међутим, ни на који начин не умањују право државе да примјењује законе које сматра потребним да би регулисала коришћење имовине у складу с општим интересом, или да би обезбиједила плаћање пореза или других доприноса или казни.

Члан 2

Право на образовање

Никоме се не смије ускратити право на образовање. У вршењу свих својих функција које преузима у односу на образовање и наставу држава поштује право родитеља да обезбиједи образовање и наставу који су у складу с њиховим сопственим вјерским и филозофским увјерењима.

Члан 3

Право на слободне изборе

Високе стране уговорнице се обавезују да у разумним временским размацима одржавају слободне изборе тајним гласањем под условима који обезбјеђују слободно изражавање мишљења народа при избору законодавних органа.

Члан 4 **Територијална примјена**

Свака висока страна уговорница може приликом потписивања или ратификације, или било када послѣ тога, да достави генералном секретару Савјета Европе изјаву о томе у ком обиму прихвата да се одредбе овог протокола примјењују на територијама за чије је међународне односе одговорна, а које је навела у изјави.

Свака висока страна уговорница која је доставила изјаву у смислу претходног става може с времена на вријеме да достави додатну изјаву којом мијења услове из раније изјаве, или укида примјену одредби овог протокола у односу на било коју територију.

Изјава дата у складу са овим чланом сматра се као да је дата у складу са ставом 1 члана 56 Конвенције.

Члан 5 **Однос према Конвенцији**

У погледу високих страна уговорница одредбе чланова 1, 2, 3 и 4 овог протокола сматрају се додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу с тим.

Члан 6 **Потпис и ратификација**

Овај протокол је отворен за потпис чланицама Савјета Европе које су потписнице Конвенције; он се ратификује истовремено или након ратификације Конвенције. Он ступа на снагу након депоновања десет инструмената ратификације. У погледу сваке потписнице која га буде ратификовала накнадно, Протокол ступа на снагу на дан када она депонује свој инструмент ратификације.

Инструменти ратификације се депонују код генералног секретара Савјета Европе, који ће све чланице обавијестити о именима оних чланица које су извршиле ратификацију.

Сачињено у Паризу, 20. марта 1952. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако вјеродостојна, у једном примјерку који се одлаже у архив Савјета Европе. Генерални секретар доставља овјерене преписе влади сваке државе потписнице.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 4

уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбјеђују одређена права и слободе који нису већ укључени у Конвенцију и њен Први протокол

Стразбур, 16. септембар 1963. године

Владе потписнице, као чланице Савјета Европе,

Ријешене да предузму кораке ради обезбјеђења колективног извршавања одређених права и слобода поред оних већ укључених у Дијелу I Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, потписане у Риму 4. новембра 1950. године (у даљњем тексту: Конвенција), те члановима 1 до 3 Првог протокола уз Конвенцију, потписаног у Паризу 20. марта 1952. године,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Забрана дужничког затвора

Нико се не смије лишити слободе само на основу неспособности да испуни уговорну обавезу.

Члан 2

Слобода кретања

1. Свако ко се законито налази на територији једне државе има на тој територији право на слободу кретања и слободу избора боравишта.
2. Свако је слободан да напусти било коју земљу, укључујући и сопствену.
3. Никаква ограничења не могу се поставити у односу на остваривање ових права осим оних која су у складу са законом и која су неопходна у демократском друштву у интересу државне или јавне безбједности, ради очувања јавног поретка, ради спречавања криминала, ради заштите здравља или морала, или ради заштите права и слобода других.
4. Права из става 1 могу се у одређеним областима, такође, подвргнути ограничењима која су уведена у складу са законом и оправдана јавним интересом у демократском друштву.

Члан 3

Забрана протјеривања сопствених држављана

1. Нико не смије бити протјеран, било појединачном или колективном мјером, с територије државе чији је држављанин.
2. Нико не смије бити лишен права да уђе на територију државе чији је држављанин.

Члан 4

Забрана колективног протјеривања странаца

Забрањено је колективно протјеривање странаца.

Члан 5

Територијална примјена

1. Свака висока страна уговорница може, приликом потписивања или ратификације, или било када последије тога, доставити генералном секретару Савјета Европе изјаву у којој наводи у ком обиму прихвата да се одредбе овог протокола примјењују на територијама за чије је међународне односе одговорна, а које је навела у изјави.
2. Свака висока страна уговорница која је доставила изјаву у смислу претходног става може с времена на вријеме да достави додатну изјаву којом мијења услове из раније изјаве, или укида примјену одредби овог протокола у односу на било коју територију.
3. Изјава дата у складу с овим чланом сматра се као да је дата у складу са ставом 1 члана 56 Конвенције.
4. Територија било које државе на коју се примјењује овај протокол на основу ратификације или прихватања те државе, и свака територија на коју се овај протокол примјењује на основу изјаве те државе дате на основу овог члана сматрају се одвојеним територијама у сврху упућивања на територију државе у члановима 2 и 3.
5. Свака држава која је дала изјаву у складу са ставом 1 или 2 овог члана може била када након тога изјавити да прихвата за једну или више територија на које се изјава односи надлежност Суда да прима представке појединаца, невладиних организација или група појединаца како предвиђа члан 34 Конвенције, у вези са свим члановима или било којим чланом од 1 до 4 овог протокола.

Члан 6

Однос према Конвенцији

У погледу високих страна уговорница, одредбе чланова од 1 до 5 овог протокола сматрају се додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу с тим.

Члан 7 **Потпис и ратификација**

1. Овај протокол је отворен за потпис чланицама Савјета Европе које су потписнице Конвенције; он се ратификује истовремено или након ратификације Конвенције. Он ступа на снагу након депоновања пет инструмената ратификације. У погледу сваке потписнице која га буде ратификовала накнадно, Протокол ступа на снагу на дан када она депонује свој инструмент ратификације.

2. Инструменти ратификације се депонују код генералног секретара Савјета Европе, који ће све чланице обавијестити о именима оних чланица које су извршиле ратификацију.

Као потврда томе су доље потписана и с тим циљем прописно овлашћена лица и потписала овај Протокол.

Сачињено у Стразбуру, 16. марта 1963. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако мјеродавна, у једном примјерку који се одлаже у архив Савјета Европе. Генерални секретар доставља овјерене преписе свакој држави потписници.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 6

уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне

Стразбур, 28. април 1983. године

Државе чланице Савјета Европе, потписнице овог протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, потписану у Риму 4. новембра 1950. године (у даљњем тексту: Конвенција),

Сматрајући да промјене до којих је дошло у неколико држава чланица Савјета Европе изражавају општу тенденцију ка укидању смртне казне,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Укидање смртне казне

Смртна казна се укида. Нико се не смије осудити на такву казну или погубити.

Члан 2

Смртна казна у вријеме рата

Држава може у свом законодавству да предвиди смртну казну за дјела почињена у вријеме рата или непосредне ратне опасности; таква казна примјењује се само у случајевима предвиђеним законом и у складу с његовим одредбама. Држава саопштава генералном секретару Савјета Европе релевантне одредбе тог закона.

Члан 3

Забрана дерогације

Одредбе овог протокола не смију се дерогирати на основу члана 15 Конвенције.

Члан 4

Забрана резерви

На одредбе овог протокола не могу се стављати резерве на основу члана 57 Конвенције.

Члан 5

Територијална примјена

1. Свака држава може приликом потписивања или када депонује инструмент ратификације, прихватања или одобрења, да одреди територију или територије на које се овај протокол примјењује.
2. Свака држава може, било када након тога, путем изјаве упућене генералном секретару Савјета Европе, да прошири примјену овог Протокола на било коју другу територију означену у изјави. У погледу такве територије Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана када генерални секретар прими такву изјаву.
3. Свака изјава учињена на основу претходна два става може у погледу било које територије означене у тој изјави да се повуче путем обавјештења упућеног генералном секретару. Повлачење изјаве има дејство од првог дана у мјесецу од дана када је генерални секретар примио такво обавјештење.

Члан 6

Однос према Конвенцији

У погледу високих страна уговорница одредбе чланова од 1 до 5 овог протокола сматрају се додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу с тим.

Члан 7

Потпис и ратификација

Овај протокол је отворен за потпис државама чланицама Савјета Европе које су потписнице Конвенције. Он се ратификује, прихвата или одобрава. Држава чланица Савјета Европе не може да ратификује, прихвати или одобри овај протокол ако није истовремено или претходно ратификовала Конвенцију. Инструменти ратификације, прихватања или одобрења се депонују код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 8

Ступање на снагу

1. Овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана када је пет држава чланица Савјета Европе изразило свој пристанак да их овај протокол обавезује у складу са одредбама члана 7.
2. У погледу било које државе чланице која накнадно изрази свој пристанак да је овај протокол обавезује, Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана када је депонован инструмент ратификације, прихватања или одобрења.

Члан 9 **Функције депозитара**

Генерални секретар Савјета Европе обавјештава државе чланице Савјета о:

- а) сваком потпису,
- б) депоновању сваког инструмента ратификације, прихватања или одобрења,
- ц) сваком датуму ступања на снагу овог Протокола у складу са члановима 5 и 8,
- д) свакој другој радњи, обавјештењу или саопштењу у вези с овим Протоколом.

Као потврда томе су доље потписана и с тим циљем прописно овлашћена лица и потписала овај протокол.

Сачињено у Стразбуру, 28. априла 1983. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако вјеродостојна, у једном примјерку који се одлаже у архив Савјета Европе. Генерални секретар Савјета Европе доставља овјерене преписе свакој држави чланици Савјета Европе.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 7

Уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

Стразбур, 22. новембар 1984. године

Државе чланице Савјета Европе, потписнице овог протокола,

Ријешене да предузму даље кораке ради обезбјеђења колективног извршавања одређених права и слобода путем Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, потписане у Риму 4. новембра 1950. године (у даљњем тексту: Конвенција),

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Процедуралне заштитне мјере при протјеривању странаца

1. Странац који законито борави на територији државе не смије се из ње протјерати, осим на основу одлуке донесене у складу са законом, и допуштено му је:
  - а) да изнесе разлоге којима оспорава протјеривање;
  - б) да се његов случај преиспита и
  - ц) да у те сврхе буде заступан пред надлежном власти или лицем или лицима која та власт одреди.
2. Странац се може протјерати и прије него што оствари своја права из става 1 тачка а), б) и ц) овог члана, ако је протјеривање неопходно у интересу јавног реда, или ако се заснива на разлозима државне безбједности.

Члан 2

Право на жалбу у кривичним стварима

1. Свако кога суд осуди за кривично дјело има право да његову осуђујућу пресуду или казну преиспита виши суд. Остваривање овог права, укључујући и основе за његово остваривање, уређује се законом.
2. Ово право може бити подложно изузецима када је ријеч о дјелима мањег значаја, која су прописана законом, или у случајевима када је одређеном лицу у првом степену судио највиши суд, или је оно било осуђено након изјављене жалбе против ослобађајуће пресуде.

Члан 3

Накнада због погрешне осуђујуће пресуде

Када је неко лице коначном одлуком осуђено за кривично дјело и када је накнадно његова осуђујућа пресуда укинута, или је помиловано на основу тога што нова или новооткривена чињеница увјерљиво показује да је дошло до погрешне пресуде, лице које је издржало казну као посљедицу такве осуђујуће пресуде добија накнаду у складу са законом или праксом одређене државе, осим ако се не докаже да му се може у потпуности или дјелимично приписати то што непозната чињеница није благовремено откривена.

Члан 4

Право да се не буде двапут суђен или кажњен у истој ствари

1. Нико се не смије поново судити, нити се смије поново казнити у кривичном поступку у надлежности исте државе за дјело због кога је већ био правоснажно ослобођен или осуђен у складу са законом и кривичним поступком те државе.
2. Одредбе претходног става не спречавају поновно отварање предмета у складу са законом и кривичним поступком одређене државе, ако постоје докази о новим или новооткривеним чињеницама, или ако је у претходном поступку дошло до битне повреде која је могла да утиче на исход предмета.
3. Овај члан се не може дерогирати на основу члана 15 Конвенције.

Члан 5

Једнакост супружника

У вези с браком, у току брака и у случају његовог раскида супружници уживају једнака права и одговорности приватноправне природе у међусобном односу, као и у својим односима према дјечи. Овим чланом државе се не спречавају да предузимају оне мјере које су неопходне у интересу дјецe.

Члан 6

Територијална примјена

1. Свака држава може приликом потписивања или када депонује инструмент ратификације, прихватања или одобрења да одреди територију или територије на које се овај протокол примјењује и да наведе обим у коме се обавезује да се одредбе Протокола примјенују на тој територији или територијама.
2. Свака држава може било када након тога, путем изјаве упућене генералном секретару Савјета Европе, да прошири примјену овог протокола на било коју другу територију одређену у изјави. У погледу такве територије Протокол ступа

на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од два мјесеца од дана када генерални секретар прими такву изјаву.

3. Свака изјава учињена на основу претходна два члана може у погледу било које територије одређене у тој изјави да се повуче или измијени путем обавјештења упућеног генералном секретару. Повлачење или измјена изјаве има дејство од првог дана у мјесецу од дана протеча рока од два мјесеца од дана када генерални секретар прими такво обавјештење.

4. Изјава дата у складу са овим чланом сматра се као да је дата у складу са ставом 1 члана 56 Конвенције.

5. Територија било које државе на коју се примјењује овај протокол на основу ратификације, прихватања или одобрења и свака територија на коју се овај протокол примјењује на основу изјаве те државе на основу овог члана могу се сматрати одвојеним територијама у сврху упућивања на територију државе у члану 1.

6. Свака држава која је дала изјаву у складу са ставом 1 или 2 овог члана може било када након тога изјавити да прихвата за једну или више територија на које се изјава односи надлежност Суда да прима представке појединаца, невладиних организација или група појединаца како предвиђа члан 34 Конвенције, у вези са члановима од 1 до 5 овог протокола.

Члан 7

Однос према Конвенцији

У погледу високих страна уговорница одредбе чланова од 1 до 6 овог протокола сматрају се додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу с тим.

Члан 8

Потпис и ратификација

Овај протокол је отворен за потпис државама чланицама Савјета Европе које су потписнице Конвенције. Он подлијеже ратификацији, прихватању или одобрењу. Држава чланица Савјета Европе не може да ратификује, прихвати или одобри овај протокол ако није претходно или истовремено ратификовала Конвенцију. Инструменти ратификације, прихватања или одобрења се депонују код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 9

Ступање на снагу

1. Овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од два мјесеца од дана када је седам држава чланица Савјета Европе изразило свој пристанак да их овај протокол обавезује у складу са одредбама члана 8.

2. У погледу сваке државе чланице која накнадно изрази свој пристанак да је овај протокол обавезује, Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од два мјесеца од дана када је депонован инструмент ратификације, прихватања или одобрења.

Члан 10 **Функције депозитара**

Генерални секретар Савјета Европе обавјештава државе чланице Савјета Европе о:

- а) сваком потпису,
- б) депоновању сваког инструмента ратификације, прихватања или одобрења,
- ц) сваком датуму ступања на снагу овог Протокола у складу са члановима 6 и 9,
- д) свакој другој радњи, обавјештењу или изјави која се односи на овај Протокол.

Као потврда томе су доље потписана и с тим циљем прописно овлашћена лица и потписала овај протокол.

Сачињено у Стразбуру, 22. новембра 1984. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако вјеродостојна, у једном примјерку који се депонује у архив Савјета Европе. Генерални секретар Савјета Европе доставља овјерене преписе свакој држави чланици Савјета Европе.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 12

уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

Рим, 4. новембар 2000. године

Државе чланице Савјета Европе, потписнице овог протокола,

Имајући у виду основни принцип да су сви људи једнаки пред законом и да имају право на једнаку заштиту закона;

Ријешене да предузму даље кораке ради унапређивања једнакости свих лица колективном примјеном опште забране дискриминације путем Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, потписане у Риму 4. новембра 1950. године (у даљњем тексту: Конвенција);

Потврђујући да принцип недискриминације не спречава државе потписнице да предузимају мјере ради унапређивања пуне и дјелотворне једнакости под условом да постоји објективно и разумно оправдање за такве мјере,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Општа забрана дискриминације

1. Уживање сваког права које закон предвиђа мора да се обезбиједи без дискриминације по било ком основу, као што су пол, раса, боја коже, језик, вјероисповијест, политичко или друго мишљење, национално или социјално поријекло, повезаност с националном мањином, имовина, рођење или други статус.
2. Јавне власти не смију ни према коме вршити дискриминацију по било ком основу као што су они поменути у ставу 1.

Члан 2

Територијална примјена

1. Свака држава може приликом потписивања или када депонује инструмент ратификације, прихватања или одобрења, одредити територију или територије на којима се примјењује овај протокол.
2. Свака држава може било када касније, путем изјаве упућене генералном секретару Савјета Европе, да прошири примјену овог протокола на било коју другу

територију одређену у изјави. У погледу такве територије Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када генерални секретар прими такву изјаву.

3. Свака изјава учињена на основу претходна два става може у погледу било које територије одређене у тој изјави да се повуче или измијени путем обавјештења упућеног генералном секретару. Повлачење или измјена има дејство од првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када је генерални секретар примио обавјештење.

4. Изјава дата у складу са овим чланом сматра се као да је дата у складу са ставом 1 члана 56 Конвенције.

5. Свака држава која је дала изјаву у складу са ставом 1 или 2 овог члана може било када након тога изјавити да прихвата за једну или више територија на које се изјава односи надлежност Суда да прима представке појединаца, невладиних организација или група појединаца како предвиђа члан 34 Конвенције, у вези с чланом 1 овог протокола.

Члан 3 **Однос према Конвенцији**

Одредбе чланова 1 и 2 овог протокола сматрају се међу државама странама уговорницама додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу с тим.

Члан 4 **Потпис и ратификација**

Овај протокол је отворен за потпис државама чланицама Савјета Европе које су потписнице Конвенције. Он подлијеже ратификацији, прихватању или одобрењу. Држава чланица Савјета Европе не може да ратификује, прихвати или одобри овај протокол ако није претходно или истовремено ратификовала Конвенцију. Инструменти ратификације, прихватања или одобрења се депонују код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 5 **Ступање на снагу**

1. Овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када је десет држава чланица Савјета Европе изразило свој пристанак да их овај протокол обавезује у складу са одредбама члана 4.

2. У погледу сваке државе чланице која накнадно изрази свој пристанак да је овај протокол обавезује, Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када је депонован инструмент ратификације, прихватања или одобрења.

Члан 6 **Функције депозитара**

Генерални секретар Савјета Европе обавјештава државе чланице Савјета Европе о:

- а) сваком потпису,
- б) депоновању сваког инструмента ратификације, прихватања или одобрења,
- ц) сваком датуму ступања на снагу овог Протокола у складу с члановима 2 и 5,
- д) свакој другој радњи, обавјештењу или саопштењу у вези с овим протоколом.

Као потврда томе су доље потписана и с тим циљем прописно овлашћена лица и потписала овај Протокол.

Сачињено у Риму, 4. новембра 2000. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако вјеродостојна, у једном примјерку који се депонује у архив Савјета Европе. Генерални секретар Савјета Европе доставља овјерене преписе свакој држави чланици Савјета Европе.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 13

уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима

Вилнус, 3. мај 2002. године

Државе чланице Савјета Европе, потписнице овог протокола,

Увјерене да је право свакога на живот основна вриједност у демократском друштву и да је укидање смртне казне од суштинске важности за заштиту овог права, као и за потпуно признавање урођеног достојанства свих људских бића;

Желећи да ојачају заштиту права на живот, загарантованог Конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода потписаном у Риму 4. новембра 1950. године (у даљњем тексту: Конвенција);

Имајући у виду да Протокол број 6 уз Конвенцију, који се односи на укидање смртне казне, потписан у Стразбуру 28. априла 1983. године, не искључује смртну казну за дјела почињена у вријеме ратног стања или стања непосредне ратне опасности;

Ријешене да предузму одлучујући корак ради укидања смртне казне у свим околностима,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Укидање смртне казне

Смртна казна се укида. Нико се не смије осудити на такву казну или погубити.

Члан 2

Забрана дерогације

Одредбе овог протокола не смију се дерогирати на основу члана 15 Конвенције.

Члан 3

Забрана резерви

На одредбе овог протокола не могу се стављати резерве на основу члана 57 Конвенције.

Члан 4 **Територијална примјена**

1. Свака држава може приликом потписивања, или када депонује инструмент ратификације, прихватања или одобрења, да одреди територију или територије на које се овај протокол примјењује.
2. Свака држава може било када након тога, путем изјаве упућене генералном секретару Савјета Европе, да прошири примјену овог протокола на било коју другу територију означену у изјави. У погледу такве територије Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када генерални секретар прими такву изјаву.
3. Свака изјава учињена на основу претходна два става може у погледу било које територије означене у тој изјави да се повуче или измијени путем обавјештења упућеног генералном секретару. Повлачење или измјена изјаве има дејство од првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када је генерални секретар примио такво обавјештење.

Члан 5 **Однос према Конвенцији**

Одредбе чланова од 1 до 4 овог протокола сматрају се међу државама странама уговорницама, додатним члановима Конвенције и све одредбе Конвенције примјењују се у складу с тим.

Члан 6 **Потпис и ратификација**

Овај протокол је отворен за потпис државама чланицама Савјета Европе које су потписнице Конвенције. Он се ратификује, прихвата или одобрава. Држава чланица Савјета Европе не може да ратификује, прихвати или одобри овај протокол ако није претходно или истовремено ратификовала Конвенцију. Инструменти ратификације, прихватања или одобрења се депонују код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 7 **Ступање на снагу**

1. Овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана протеча рока од три мјесеца од дана када је десет држава чланица Савјета Европе изразило свој пристанак да их овај протокол обавезује у складу са одредбама члана 6.
2. У погледу било које државе чланице која накнадно изрази свој пристанак да је овај протокол обавезује, Протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу од дана

протека рока од три мјесеца од дана када је депонован инструмент ратификације, прихватања или одобрења.

Члан 8 **Функције депозитара**

Генерални секретар Савјета Европе обавјештава државе чланице Савјета Европе о:

- а) сваком потпису,
- б) депоновању сваког инструмента ратификације, прихватања или одобрења,
- ц) сваком датуму ступања на снагу овог Протокола у складу са члановима 4 и 7,
- д) свакој другој радњи, обавјештењу или саопштењу у вези с овим Протоколом.

Као потврда томе су доље потписана и с тим циљем прописно овлашћена лица и потписала овај протокол.

Сачињено у Вилнусу, 3. маја 2002. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста подједнако вјеродостојна, у једном примјерку који се депонује у архив Савјета Европе. Генерални секретар Савјета Европе доставља овјерене преписе свакој држави чланици Савјета Европе.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 15¹⁸

о изменама и допунама Конвенције за заштиту људских права и основних слобода

Преамбула

Државе чланице Савјета Европе и друге високе стране уговорнице Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, која је потписана у Риму 4. новембра 1950. године (у даљем тексту: Конвенција), потписнице овог протокола;

Имајући у виду декларацију која је усвојена на Конференцији на високом нивоу о будућности Европског суда за људска права, која је одржана у Брајтону 19. и 20. априла 2012. године, као и декларације усвојене на конференцијама одржаним у Интерлакену 18. и 19. фебруара 2010. године и Измиру 26. и 27. априла 2011. године;

Имајући у виду Мишљење број 283 (2013) које је усвојила Парламентарна скупштина Савјета Европе 26. априла 2013. године;

С обзиром на потребу да се Европском суду за људска права (у даљем тексту: Суд) омогући да и даље задржи своју кључну улогу у заштити људских права у Европи,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

Додаје се нова одредба на крају Преамбуле Конвенције, која гласи:

„Потврђујући да високе стране уговорнице, у складу с принципом супсидијарности, имају првенствену одговорност да обезбиједи права и слободу прописане овом конвенцијом и њеним протоколима, те да при томе уживају слободу процјене која подлијеже надзору Европског суда за људска права успостављеног овом конвенцијом (...).”

Члан 2

1. У члану 21 Конвенције додаје се нови став 2, који гласи:

¹⁸ Усвојен у јуну 2013. године. У моменту штампања ове публикације (1. децембар 2015. године) није ступио на снагу. Текст Протокола број 15 са енглеског језика превело Језичко одјељење Уставног суда БиХ

„Кандидати морају бити млађи од 65 година на дан до ког је Парламентарна скупштина захтијевала да јој се достави листа од три кандидата, у складу с чланом 22.”

2. Ставови 2 и 3 члана 21 Конвенције постају ставови 3 и 4 члана 21.
3. Став 2 члана 23 Конвенције се брише. Ставови 3 и 4 члана 23 постају ставови 2 и 3 члана 23.

Члан 3

У члану 30 Конвенције бришу се ријечи „изузев када се томе противи једна од странака у спору”.

Члан 4

У члану 35 став 1 Конвенције ријечи „у року од шест мјесеци” замјењују се ријечима „у року од четири мјесеца”.

Члан 5

У члану 35 став 3 тачка б. Конвенције бришу се ријечи „с тим да се апликација не може одбацити по овом основу уколико случај није претходно с дужном пажњом размотрио домаћи суд”.

Прелазне и завршне одредбе

Члан 6

1. Овај протокол отворен је за потписивање високим странама уговорницама Конвенције које могу да изразе свој пристанак да буду обавезане:
  - а) потписом без резерве у погледу ратификације, прихватања или одобрења, или
  - б) потписом који подлијеже ратификацији, прихватању или одобрењу након ког слиједи ратификација, прихватање, односно одобрење.
2. Инструменти ратификације, прихватања или одобрења похрањују се код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 7

Овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу који наступа након истека тромјесечног периода од дана када су све високе стране уговорнице Конвенције изразиле свој пристанак да их овај протокол обавезује у складу с одредбама члана 6.

Члан 8

1. Измјене и допуне из члана 2 овог протокола примјењују се само на кандидате на листама које су високе стране уговорнице поднијеле Парламентарној скупштини на основу члана 22 Конвенције након ступања на снагу овог протокола.
2. Измјена из члана 3 овог протокола не примјењује се ни на један поступак који је у току и у ком је једна од странака приговорила, прије него што је овај протокол ступио на снагу, на приједлог вијећа Суда да уступи надлежност Великом вијећу.
3. Члан 4 овог протокола ступа на снагу шест мјесеци након ступања на снагу Протокола. Члан 4 Протокола не примјењује се на оне апликације за које је донесена коначна одлука у смислу члана 35 став 1 Конвенције прије ступања на снагу члана 4 овог протокола.
4. Све друге одредбе овог протокола примјењују се од дана његовог ступања на снагу, у складу с одредбама члана 7.

Члан 9

Генерални секретар Савјета Европе обавјештава све државе чланице Савјета Европе и остале високе стране уговорнице Конвенције о:

- а) сваком потпису,
- б) похрањивању инструмента ратификације, прихватања или одобрења,
- ц) датуму ступања на снагу овог Протокола у складу с чланом 7 и
- д) сваком другом акту, обавјештењу или саопштењу у вези с овим Протоколом.

Потврђујући наведено, потписани, прописно овлашћени за ту сврху, потписали су овај протокол.

Сачињено у Стразбуру, 24. јуна 2013. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста једнако вјеродостојна, у једном примјерку који се похрањује у архив Савјета Европе. Генерални секретар Савјета Европе доставиће овјерене копије свакој држави чланици Савјета Европе и другим високим странама уговорницама Конвенције.

ПРОТОКОЛ БРОЈ 16¹⁹

уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода

Преамбула

Државе чланице Савјета Европе и друге високе стране уговорнице Конвенције за заштиту људских права и основних слобода, која је потписана у Риму 4. новембра 1950. године (у даљем тексту: Конвенција), потписнице овог Протокола;

Имајући у виду одредбе Конвенције, а посебно члан 19 којим се успоставља Европски суд за људска права (у даљем тексту: Суд);

С обзиром на то да ће проширење надлежности Суда да пружа савјетодавна мишљења даље ојачати међусобне односе између Суда и домаћих органа, те тиме оснажити примјену Конвенције, у складу с принципом супсидијарности;

Имајући у виду Мишљење број 285 (2013) које је Парламентарна скупштина Савјета Европе усвојила 28. јуна 2013. године,

Споразумјеле су се о сљедећем:

Члан 1

1. Највиши судови и трибунали високе стране уговорнице, како је предвиђено у складу с чланом 10, могу затражити од Суда савјетодавна мишљења о начелним питањима у вези с тумачењем или примјеном права и слобода дефинисаних Конвенцијом или њеним протоколима.
2. Суд или трибунал који тражи мишљење може затражити савјетодавно мишљење само у контексту предмета који се води пред њим.
3. Суд или трибунал који тражи мишљење навешће разлоге свог захтјева и доставиће релевантно правно и чињенично стање предмета који је у току.

---

¹⁹ Усвојен у октобру 2013. године. У моменту штампања ове публикације (1. децембар 2015. године) није ступио на снагу. Текст Протокола број 16 са енглеског језика превело Језичко одјељење Уставног суда БиХ

Члан 2

1. Вијеће од пет судија Великог вијећа одлучиће да ли да прихвати захтјев за савјетодавно мишљење имајући у виду члан 1 Вијеће ће навести разлоге за свако одбијање да прихвати захтјев.
2. Ако вијеће прихвати захтјев, Велико вијеће ће донијети савјетодавно мишљење.
3. Вијеће и Велико вијеће, како су наведени у претходним ставовима, укључиће по службеној дужности судију изабраног за високу страну уговорницу из које је суд или трибунал који тражи мишљење. Ако таквог судије нема, или ако тај судија није у могућности да учествује у раду вијећа, лице које председник Суда изабере са списка који је та страна уговорница унапријед доставила учествоваће у раду вијећа у својству судије.

Члан 3

Комесар за људска права Савјета Европе и висока страна уговорница из које је суд или трибунал који тражи савјетодавно мишљење имају право да доставе писане коментаре и да учествују у расправи. Председник Суда може, у интересу исправног поступања, позвати било коју другу високу страну уговорницу или лице да, такође, доставе писане коментаре или учествују у расправи.

Члан 4

1. За савјетодавна мишљења даје се образложење.
2. Ако савјетодавно мишљење не представља, у цјелини или дјелимично, једногласно мишљење судија, сваки судија има право да достави издвојено мишљење.
3. Савјетодавна мишљења достављају се суду или трибуналу који их је затражио и високој страни уговорници из које је тај суд или трибунал.
4. Савјетодавна мишљења се објављују.

Члан 5

Савјетодавна мишљења нису обавезујућа.

Члан 6

Међу високим странама уговорницама одредбе чланова од 1 до 5 овог протокола сматраће се додатним члановима Конвенције, а све одредбе Конвенције примјениваће се сходно томе.

Члан 7

1. Овај протокол отворен је за потписивање високим странама уговорницама Конвенције које могу да изразе свој пристанак да буду обавезане:
  - а) потписом без резерве у погледу ратификације, прихватања или одобрења, или
  - б) потписом који подлијеже ратификацији, прихватању или одобрењу након ког слиједи ратификација, прихватање, односно одобрење.
2. Инструменти ратификације, прихватања или одобрења похрањују се код генералног секретара Савјета Европе.

Члан 8

1. Овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу који наступа након истека тромјесечног периода од дана када десет високих страна уговорница Конвенције изрази сагласност да их овај протокол обавезује у складу с одредбама члана 7.
2. У вези с високом страном уговорницом Конвенције која накнадно изрази сагласност да је он обавезује, овај протокол ступа на снагу првог дана у мјесецу који наступа након истека тромјесечног периода од дана када та страна изрази своју сагласност да буде обавезана овим протоколом у складу с одредбама члана 7.

Члан 9

У вези с одредбама овог протокола, не могу се стављати резерве на основу члана 57 Конвенције.

Члан 10

Свака висока страна уговорница Конвенције у вријеме потписивања или приликом похрањивања инструмента ратификације прихватања или одобрења изјавом упућеном генералном секретару Савјета Европе наводи судове или трибунале које одређује у сврху члана 1 став 1 овог протокола. Та изјава може се накнадно измијенити било када и по истом поступку.

Члан 11

Генерални секретар Савјета Европе обавјештава државе чланице Савјета Европе и друге високе стране уговорнице Конвенције о:

- а) сваком потпису,
- б) похрањивању инструмента ратификације, прихватања или одобрења,

- ц) датуму ступања на снагу овог Протокола у складу с чланом 8;
- д) свакој изјави датој у складу с чланом 10 и
- е) сваком другом акту, обавјештењу или саопштењу у вези с овим Протоколом.

Потврђујући наведено, потписани су, прописно овлашћени за ту сврху, потписали овај протокол.

Сачињено у Стразбуру 2. октобра 2013. године, на енглеском и француском језику, при чему су оба текста једнако вјеродостојна, у једном примјерку који се похрањује у архив Савјета Европе. Генерални секретар Савјета Европе доставља овјерене примјерке свакој држави чланици Савјета Европе и другим високим странама уговорницама Конвенције.

EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS²⁰

**As amended by Protocols Nos. 11 and 14
supplemented by Protocols Nos. 1, 4, 6, 7, 12 and 13**

The text of the Convention is presented as amended by the provisions of **Protocol No. 14** (CETS no. 194) as from its entry into force on 1 June 2010. The text of the Convention had previously been amended according to the provisions of **Protocol No. 3** (ETS no. 45), which entered into force on 21 September 1970, of **Protocol No. 5** (ETS no. 55), which entered into force on 20 December 1971, and of **Protocol No. 8** (ETS no. 118), which entered into force on 1 January 1990, and comprised also the text of **Protocol No. 2** (ETS no. 44) which, in accordance with Article 5 § 3 thereof, had been an integral part of the Convention since its entry into force on 21 September 1970. All provisions which had been amended or added by these Protocols were replaced by **Protocol No. 11** (ETS no. 155), as from the date of its entry into force on 1 November 1998. As from that date, **Protocol No. 9** (ETS no. 140), which entered into force on 1 October 1994, was repealed and **Protocol No. 10** (ETS no. 146) lost its purpose.

The current state of signatures and ratifications of the Convention and its Protocols as well as the complete list of declarations and reservations are available at www.conventions.coe.int.

Only the English and French versions of the Convention are authentic.

European Court of Human Rights

---

²⁰ Text of the Convention taken from the official website of the European Court of Human Rights in November 2015.

CONVENTION FOR THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AND FUNDAMENTAL FREEDOMS

Rome, 4.XI.1950

THE GOVERNMENTS SIGNATORY HERETO, being members of the Council of Europe,

Considering the Universal Declaration of Human Rights proclaimed by the General Assembly of the United Nations on 10th December 1948;

Considering that this Declaration aims at securing the universal and effective recognition and observance of the Rights therein declared;

Considering that the aim of the Council of Europe is the achievement of greater unity between its members and that one of the methods by which that aim is to be pursued is the maintenance and further realisation of Human Rights and Fundamental Freedoms;

Reaffirming their profound belief in those fundamental freedoms which are the foundation of justice and peace in the world and are best maintained on the one hand by an effective political democracy and on the other by a common understanding and observance of the Human Rights upon which they depend;

Being resolved, as the governments of European countries which are likeminded and have a common heritage of political traditions, ideals, freedom and the rule of law, to take the first steps for the collective enforcement of certain of the rights stated in the Universal Declaration,

Have agreed as follows:

Article 1 **Obligation to respect Human Rights**

The High Contracting Parties shall secure to everyone within their jurisdiction the rights and freedoms defined in Section I of this Convention.

Section I

RIGHTS AND FREEDOMS

Article 2

Right to life

1. Everyone's right to life shall be protected by law. No one shall be deprived of his life intentionally save in the execution of a sentence of a court following his conviction of a crime for which this penalty is provided by law.
2. Deprivation of life shall not be regarded as inflicted in contravention of this Article when it results from the use of force which is no more than absolutely necessary:
  - (a) in defence of any person from unlawful violence;
  - (b) in order to effect a lawful arrest or to prevent the escape of a person lawfully detained;
  - (c) in action lawfully taken for the purpose of quelling a riot or insurrection.

Article 3

Prohibition of torture

No one shall be subjected to torture or to inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 4

Prohibition of slavery and forced labour

1. No one shall be held in slavery or servitude.
2. No one shall be required to perform forced or compulsory labour.
3. For the purpose of this Article the term „forced or compulsory labour” shall not include:
  - (a) any work required to be done in the ordinary course of detention imposed according to the provisions of Article 5 of this Convention or during conditional release from such detention;
  - (b) any service of a military character or, in case of conscientious objectors in countries where they are recognised, service exacted instead of compulsory military service;
  - (c) any service exacted in case of an emergency or calamity threatening the life or wellbeing of the community;
  - (d) any work or service which forms part of normal civic obligations.

Article 5
Right to liberty and security

1. Everyone has the right to liberty and security of person. No one shall be deprived of his liberty save in the following cases and in accordance with a procedure prescribed by law:

- (a) the lawful detention of a person after conviction by a competent court;
- (b) the lawful arrest or detention of a person for noncompliance with the lawful order of a court or in order to secure the fulfilment of any obligation prescribed by law;
- (c) the lawful arrest or detention of a person effected for the purpose of bringing him before the competent legal authority on reasonable suspicion of having committed an offence or when it is reasonably considered necessary to prevent his committing an offence or fleeing after having done so;
- (d) the detention of a minor by lawful order for the purpose of educational supervision or his lawful detention for the purpose of bringing him before the competent legal authority;
- (e) the lawful detention of persons for the prevention of the spreading of infectious diseases, of persons of unsound mind, alcoholics or drug addicts or vagrants;
- (f) the lawful arrest or detention of a person to prevent his effecting an unauthorised entry into the country or of a person against whom action is being taken with a view to deportation or extradition.

2. Everyone who is arrested shall be informed promptly, in a language which he understands, of the reasons for his arrest and of any charge against him.

3. Everyone arrested or detained in accordance with the provisions of paragraph 1 (c) of this Article shall be brought promptly before a judge or other officer authorised by law to exercise judicial power and shall be entitled to trial within a reasonable time or to release pending trial. Release may be conditioned by guarantees to appear for trial.

4. Everyone who is deprived of his liberty by arrest or detention shall be entitled to take proceedings by which the lawfulness of his detention shall be decided speedily by a court and his release ordered if the detention is not lawful.

5. Everyone who has been the victim of arrest or detention in contravention of the provisions of this Article shall have an enforceable right to compensation.

Article 6
Right to a fair trial

1. In the determination of his civil rights and obligations or of any criminal charge against him, everyone is entitled to a fair and public hearing within a reasonable time by an independent and impartial tribunal established by law. Judgment shall be pronounced

publicly but the press and public may be excluded from all or part of the trial In the Interests of morals, public order or national security In a democratic society, where the Interests of juveniles or the protection of the private life of the parties so require, or to the extent strictly necessary In the opinion of the court In special circumstances where publicity would prejudice the interests of justice.

2. Everyone charged with a criminal offence shall be presumed Innocent until proved guilty according to law.
3. Everyone charged with a criminal offence has the following minimum rights:
  - (a) to be informed promptly, in a language which he understands and in detail, of the nature and cause of the accusation against him;
  - (b) to have adequate time and facilities for the preparation of his defence;
  - (c) to defend himself in person or through legal assistance of his own choosing or, if he has not sufficient means to pay for legal assistance, to be given it free when the interests of justice so require;
  - (d) to examine or have examined witnesses against him and to obtain the attendance and examination of witnesses on his behalf under the same conditions as witnesses against him;
  - (e) to have the free assistance of an interpreter if he cannot understand or speak the language used in court.

Article 7

No punishment without law

1. No one shall be held guilty of any criminal offence on account of any act or omission which did not constitute a criminal offence under national or international law at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the criminal offence was committed.
2. This Article shall not prejudice the trial and punishment of any person for any act or omission which, at the time when it was committed, was criminal according to the general principles of law recognised by civilised nations.

Article 8

Right to respect for private and family life

1. Everyone has the right to respect for his private and family life, his home and his correspondence.
2. There shall be no interference by a public authority with the exercise of this right except such as is in accordance with the law and is necessary in a democratic society in the interests of national security, public safety or the economic wellbeing of the country,

for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Article 9
Freedom of thought, conscience and religion

1. Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief, in worship, teaching, practice and observance.
2. Freedom to manifest one's religion or beliefs shall be subject only to such limitations as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of public safety, for the protection of public order, health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.

Article 10
Freedom of expression

1. Everyone has the right to freedom of expression. This right shall include freedom to hold opinions and to receive and impart information and ideas without interference by public authority and regardless of frontiers. This Article shall not prevent States from requiring the licensing of broadcasting, television or cinema enterprises.
2. The exercise of these freedoms, since it carries with it duties and responsibilities, may be subject to such formalities, conditions, restrictions or penalties as are prescribed by law and are necessary in a democratic society, in the interests of national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others, for preventing the disclosure of information received in confidence, or for maintaining the authority and impartiality of the judiciary.

Article 11
Freedom of assembly and association

1. Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and to freedom of association with others, including the right to form and to join trade unions for the protection of his interests.
2. No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are prescribed by law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals or for the protection of the rights and freedoms of others. This Article shall not prevent the imposition of lawful restrictions on the exercise of these rights by members of the armed forces, of the police or of the administration of the State.

Article 12
Right to marry

Men and women of marriageable age have the right to marry and to found a family, according to the national laws governing the exercise of this right.

Article 13
Right to an effective remedy

Everyone whose rights and freedoms as set forth in this Convention are violated shall have an effective remedy before a national authority notwithstanding that the violation has been committed by persons acting in an official capacity.

Article 14
Prohibition of discrimination

The enjoyment of the rights and freedoms set forth in this Convention shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, property, birth or other status.

Article 15
Derogation in time of emergency

1. In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party may take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under international law.
2. No derogation from Article 2, except in respect of deaths resulting from lawful acts of war, or from Articles 3, 4 (paragraph 1) and 7 shall be made under this provision.
3. Any High Contracting Party availing itself of this right of derogation shall keep the Secretary General of the Council of Europe fully informed of the measures which it has taken and the reasons therefor. It shall also inform the Secretary General of the Council of Europe when such measures have ceased to operate and the provisions of the Convention are again being fully executed.

Article 16
Restrictions on political activity of aliens

Nothing in Articles 10, 11 and 14 shall be regarded as preventing the High Contracting Parties from imposing restrictions on the political activity of aliens.

Article 17
Prohibition of abuse of rights

Nothing in this Convention may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein or at their limitation to a greater extent than is provided for in the Convention.

Article 18
Limitation on use of restrictions on rights

The restrictions permitted under this Convention to the said rights and freedoms shall not be applied for any purpose other than those for which they have been prescribed.

Section II
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Article 19
Establishment of the Court

To ensure the observance of the engagements undertaken by the High Contracting Parties in the Convention and the Protocols thereto, there shall be set up a European Court of Human Rights, hereinafter referred to as „the Court”. It shall function on a permanent basis.

Article 20
Number of judges

The Court shall consist of a number of judges equal to that of the High Contracting Parties.

Article 21
Criteria for office

1. The judges shall be of high moral character and must either possess the qualifications required for appointment to high judicial office or be jurisconsults of recognised competence.
2. The judges shall sit on the Court in their individual capacity.
3. During their term of office the judges shall not engage in any activity which is incompatible with their independence, impartiality or with the demands of a fulltime

office; all questions arising from the application of this paragraph shall be decided by the Court.

Article 22 **Election of judges**

The judges shall be elected by the Parliamentary Assembly with respect to each High Contracting Party by a majority of votes cast from a list of three candidates nominated by the High Contracting Party.

Article 23 **Terms of office and dismissal**

1. The judges shall be elected for a period of nine years. They may not be reelected.
2. The terms of office of judges shall expire when they reach the age of 70.
3. The judges shall hold office until replaced. They shall, however, continue to deal with such cases as they already have under consideration.
4. No judge may be dismissed from office unless the other judges decide by a majority of two-thirds that that judge has ceased to fulfil the required conditions.

Article 24 **Registry and rapporteurs**

1. The Court shall have a Registry, the functions and organisation of which shall be laid down in the rules of the Court.
2. When sitting in a single-judge formation, the Court shall be assisted by rapporteurs who shall function under the authority of the President of the Court. They shall form part of the Court's Registry.

Article 25 **Plenary Court**

The plenary Court shall

- (a) elect its President and one or two Vice-Presidents for a period of three years; they may be reelected;
- (b) set up Chambers, constituted for a fixed period of time;
- (c) elect the Presidents of the Chambers of the Court; they may be reelected;
- (d) adopt the rules of the Court;
- (e) elect the Registrar and one or more Deputy Registrars;
- (f) make any request under Article 26, paragraph 2.

Article 26

Single-judge formation, Committees, Chambers and Grand Chamber

1. To consider cases brought before it, the Court shall sit in a single-judge formation, in committees of three judges, in Chambers of seven judges and in a Grand Chamber of seventeen judges. The Court's Chambers shall set up committees for a fixed period of time.
2. At the request of the plenary Court, the Committee of Ministers may, by a unanimous decision and for a fixed period, reduce to five the number of judges of the Chambers.
3. When sitting as a single judge, a judge shall not examine any application against the High Contracting Party in respect of which that judge has been elected.
4. There shall sit as an ex officio member of the Chamber and the Grand Chamber the judge elected in respect of the High Contracting Party concerned. If there is none or if that judge is unable to sit, a person chosen by the President of the Court from a list submitted in advance by that Party shall sit in the capacity of judge.
5. The Grand Chamber shall also include the President of the Court, the Vice-Presidents, the Presidents of the Chambers and other judges chosen in accordance with the rules of the Court. When a case is referred to the Grand Chamber under Article 43, no judge from the Chamber which rendered the judgment shall sit in the Grand Chamber, with the exception of the President of the Chamber and the judge who sat in respect of the High Contracting Party concerned.

Article 27

Competence of single judges

1. A single judge may declare inadmissible or strike out of the Court's list of cases an application submitted under Article 34, where such a decision can be taken without further examination.
2. The decision shall be final.
3. If the single judge does not declare an application inadmissible or strike it out, that judge shall forward it to a committee or to a Chamber for further examination.

Article 28

Competence of Committees

1. In respect of an application submitted under Article 34, a committee may, by a unanimous vote,
  - (a) declare it inadmissible or strike it out of its list of cases, where such decision can be taken without further examination; or
  - (b) declare it admissible and render at the same time a judgment on the merits, if the underlying question in the case, concerning the interpretation or the

application of the Convention or the Protocols thereto, is already the subject of well established case law of the Court.

2. Decisions and judgments under paragraph 1 shall be final.
3. If the judge elected in respect of the High Contracting Party concerned is not a member of the committee, the committee may at any stage of the proceedings invite that judge to take the place of one of the members of the committee, having regard to all relevant factors, including whether that Party has contested the application of the procedure under paragraph 1 .(b).

Article 29

Decisions by Chambers on admissibility and merits

1. If no decision is taken under Article 27 or 28, or no judgment rendered under Article 28, a Chamber shall decide on the admissibility and merits of individual applications submitted under Article 34. The decision on admissibility may be taken separately.
2. A Chamber shall decide on the admissibility and merits of inter-State applications submitted under Article 33. The decision on admissibility shall be taken separately unless the Court, in exceptional cases, decides otherwise.

Article 30

Relinquishment of jurisdiction to the Grand Chamber

Where a case pending before a Chamber raises a serious question affecting the interpretation of the Convention or the Protocols thereto, or where the resolution of a question before the Chamber might have a result inconsistent with a judgment previously delivered by the Court, the Chamber may, at any time before it has rendered its judgment, relinquish jurisdiction in favour of the Grand Chamber, unless one of the parties to the case objects.

Article 31

Powers of the Grand Chamber

The Grand Chamber shall

- (a) determine applications submitted either under Article 33 or Article 34 when a Chamber has relinquished jurisdiction under Article 30 or when the case has been referred to it under Article 43;
- (b) decide on issues referred to the Court by the Committee of Ministers in accordance with Article 46, paragraph 4; and
- (c) consider requests for advisory opinions submitted under Article 47.

Article 32
Jurisdiction of the Court

1. The jurisdiction of the Court shall extend to all matters concerning the interpretation and application of the Convention and the Protocols thereto which are referred to it as provided in Articles 33, 34, 46 and 47.
2. In the event of dispute as to whether the Court has jurisdiction, the Court shall decide.

Article 33
Inter-State cases

Any High Contracting Party may refer to the Court any alleged breach of the provisions of the Convention and the Protocols thereto by another High Contracting Party.

Article 34
Individual applications

The Court may receive applications from any person, nongovernmental organisation or group of individuals claiming to be the victim of a violation by one of the High Contracting Parties of the rights set forth in the Convention or the Protocols thereto. The High Contracting Parties undertake not to hinder in any way the effective exercise of this right.

Article 35
Admissibility criteria

1. The Court may only deal with the matter after all domestic remedies have been exhausted, according to the generally recognised rules of international law, and within a period of six months from the date on which the final decision was taken.
2. The Court shall not deal with any application submitted under Article 34 that
  - (a) is anonymous; or
  - (b) is substantially the same as a matter that has already been examined by the Court or has already been submitted to another procedure of international investigation or settlement and contains no relevant new information.
3. The Court shall declare inadmissible any individual application submitted under Article 34 if it considers that:
  - (a) the application is incompatible with the provisions of the Convention or the Protocols thereto, manifestly illfounded, or an abuse of the right of individual application; or

- (b) the applicant has not suffered a significant disadvantage, unless respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto requires an examination of the application on the merits and provided that no case may be rejected on this ground which has not been duly considered by a domestic tribunal.
4. The Court shall reject any application which it considers inadmissible under this Article. It may do so at any stage of the proceedings.

Article 36 **Third party intervention**

1. In all cases before a Chamber or the Grand Chamber, a High Contracting Party one of whose nationals is an applicant shall have the right to submit written comments and to take part in hearings.
2. The President of the Court may, in the interest of the proper administration of justice, invite any High Contracting Party which is not a party to the proceedings or any person concerned who is not the applicant to submit written comments or take part in hearings.
3. In all cases before a Chamber or the Grand Chamber, the Council of Europe Commissioner for Human Rights may submit written comments and take part in hearings.

Article 37 **Striking out applications**

1. The Court may at any stage of the proceedings decide to strike an application out of its list of cases where the circumstances lead to the conclusion that
- (a) the applicant does not intend to pursue his application; or
  - (b) the matter has been resolved; or
  - (c) for any other reason established by the Court, it is no longer justified to continue the examination of the application.

However, the Court shall continue the examination of the application if respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto so requires.

2. The Court may decide to restore an application to its list of cases if it considers that the circumstances justify such a course.

Article 38 **Examination of the case**

The Court shall examine the case together with the representatives of the parties and, if need be, undertake an investigation, for the effective conduct of which the High Contracting Parties concerned shall furnish all necessary facilities.

Article 39
Friendly settlements

1. At any stage of the proceedings, the Court may place itself at the disposal of the parties concerned with a view to securing a friendly settlement of the matter on the basis of respect for human rights as defined in the Convention and the Protocols thereto.
2. Proceedings conducted under paragraph 1 shall be confidential.
3. If a friendly settlement is effected, the Court shall strike the case out of its list by means of a decision which shall be confined to a brief statement of the facts and of the solution reached.
4. This decision shall be transmitted to the Committee of Ministers, which shall supervise the execution of the terms of the friendly settlement as set out in the decision.

Article 40
Public hearings and access to documents

1. Hearings shall be in public unless the Court in exceptional circumstances decides otherwise.
2. Documents deposited with the Registrar shall be accessible to the public unless the President of the Court decides otherwise.

Article 41
Just satisfaction

If the Court finds that there has been a violation of the Convention or the Protocols thereto, and if the internal law of the High Contracting Party concerned allows only partial reparation to be made, the Court shall, if necessary, afford just satisfaction to the injured party.

Article 42
Judgments of Chambers

Judgments of Chambers shall become final in accordance with the provisions of Article 44, paragraph 2.

Article 43
Referral to the Grand Chamber

1. Within a period of three months from the date of the judgment of the Chamber, any party to the case may, in exceptional cases, request that the case be referred to the Grand Chamber.

2. A panel of five judges of the Grand Chamber shall accept the request if the case raises a serious question affecting the interpretation or application of the Convention or the Protocols thereto, or a serious issue of general importance.
3. If the panel accepts the request, the Grand Chamber shall decide the case by means of a judgment.

Article 44
Final judgments

1. The judgment of the Grand Chamber shall be final.
2. The judgment of a Chamber shall become final
  - (a) when the parties declare that they will not request that the case be referred to the Grand Chamber; or
  - (b) three months after the date of the judgment, if reference of the case to the Grand Chamber has not been requested; or
  - (c) when the panel of the Grand Chamber rejects the request to refer under Article 43.
3. The final judgment shall be published.

Article 45
Reasons for judgments and decisions

1. Reasons shall be given for judgments as well as for decisions declaring applications admissible or inadmissible.
2. If a judgment does not represent, in whole or in part, the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.

Article 46
Binding force and execution of judgments

1. The High Contracting Parties undertake to abide by the final judgment of the Court in any case to which they are parties.
2. The final judgment of the Court shall be transmitted to the Committee of Ministers, which shall supervise its execution.
3. If the Committee of Ministers considers that the supervision of the execution of a final judgment is hindered by a problem of interpretation of the judgment, it may refer the matter to the Court for a ruling on the question of interpretation. A referral decision shall require a majority vote of two thirds of the representatives entitled to sit on the committee.

4. If the Committee of Ministers considers that a High Contracting Party refuses to abide by a final judgment in a case to which it is a party, it may, after serving formal notice on that Party and by decision adopted by a majority vote of two thirds of the representatives entitled to sit on the committee, refer to the Court the question whether that Party has failed to fulfil its obligation under paragraph 1.

5. If the Court finds a violation of paragraph 1, it shall refer the case to the Committee of Ministers for consideration of the measures to be taken. If the Court finds no violation of paragraph 1, it shall refer the case to the Committee of Ministers, which shall close its examination of the case.

Article 47 **Advisory opinions**

1. The Court may, at the request of the Committee of Ministers, give advisory opinions on legal questions concerning the interpretation of the Convention and the Protocols thereto.
2. Such opinions shall not deal with any question relating to the content or scope of the rights or freedoms defined in Section I of the Convention and the Protocols thereto, or with any other question which the Court or the Committee of Ministers might have to consider in consequence of any such proceedings as could be instituted in accordance with the Convention.
3. Decisions of the Committee of Ministers to request an advisory opinion of the Court shall require a majority vote of the representatives entitled to sit on the committee.

Article 48 **Advisory jurisdiction of the Court**

The Court shall decide whether a request for an advisory opinion submitted by the Committee of Ministers is within its competence as defined in Article 47.

Article 49 **Reasons for advisory opinions**

1. Reasons shall be given for advisory opinions of the Court.
2. If the advisory opinion does not represent, in whole or in part, the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.
3. Advisory opinions of the Court shall be communicated to the Committee of Ministers.

Article 50 **Expenditure on the Court**

The expenditure on the Court shall be borne by the Council of Europe.

Article 51
Privileges and immunities of judges

The judges shall be entitled, during the exercise of their functions, to the privileges and immunities provided for in Article 40 of the Statute of the Council of Europe and in the agreements made thereunder.

Section III
MISCELLANEOUS PROVISIONS

Article 52
Inquiries by the Secretary General

On receipt of a request from the Secretary General of the Council of Europe any High Contracting Party shall furnish an explanation of the manner in which its internal law ensures the effective implementation of any of the provisions of the Convention.

Article 53
Safeguard for existing human rights

Nothing in this Convention shall be construed as limiting or derogating from any of the human rights and fundamental freedoms which may be ensured under the laws of any High Contracting Party or under any other agreement to which it is a party.

Article 54
Powers of the Committee of Ministers

Nothing in this Convention shall prejudice the powers conferred on the Committee of Ministers by the Statute of the Council of Europe.

Article 55
Exclusion of other means of dispute settlement

The High Contracting Parties agree that, except by special agreement, they will not avail themselves of treaties, conventions or declarations in force between them for the purpose of submitting, by way of petition, a dispute arising out of the interpretation or application of this Convention to a means of settlement other than those provided for in this Convention.

Article 56
Territorial application

1. Any State may at the time of its ratification or at any time thereafter declare by notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe that the present Convention shall, subject to paragraph 4 of this Article, extend to all or any of the territories for whose international relations it is responsible.
2. The Convention shall extend to the territory or territories named in the notification as from the thirtieth day after the receipt of this notification by the Secretary General of the Council of Europe.
3. The provisions of this Convention shall be applied in such territories with due regard, however, to local requirements.
4. Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, nongovernmental organisations or groups of individuals as provided by Article 34 of the Convention.

Article 57
Reservations

1. Any State may, when signing this Convention or when depositing its instrument of ratification, make a reservation in respect of any particular provision of the Convention to the extent that any law then in force in its territory is not in conformity with the provision. Reservations of a general character shall not be permitted under this Article.
2. Any reservation made under this Article shall contain a brief statement of the law concerned.

Article 58
Denunciation

1. A High Contracting Party may denounce the present Convention only after the expiry of five years from the date on which it became a party to it and after six months' notice contained in a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe, who shall inform the other High Contracting Parties.
2. Such a denunciation shall not have the effect of releasing the High Contracting Party concerned from its obligations under this Convention in respect of any act which, being capable of constituting a violation of such obligations, may have been performed by it before the date at which the denunciation became effective.
3. Any High Contracting Party which shall cease to be a member of the Council of Europe shall cease to be a Party to this Convention under the same conditions.

4. The Convention may be denounced in accordance with the provisions of the preceding paragraphs in respect of any territory to which it has been declared to extend under the terms of Article 56.

Article 59
Signature and ratification

1. This Convention shall be open to the signature of the members of the Council of Europe. It shall be ratified. Ratifications shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.
2. The European Union may accede to this Convention.
3. The present Convention shall come into force after the deposit of ten instruments of ratification.
4. As regards any signatory ratifying subsequently, the Convention shall come into force at the date of the deposit of its instrument of ratification.
5. The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the members of the Council of Europe of the entry into force of the Convention, the names of the High Contracting Parties who have ratified it, and the deposit of all instruments of ratification which may be effected subsequently.

DONE AT ROME THIS 4TH DAY OF NOVEMBER 1950, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General shall transmit certified copies to each of the signatories.

PROTOCOL
to the Convention for the Protection of Human Rights and
Fundamental Freedoms

Paris, 20.III.1952

THE GOVERNMENTS SIGNATORY HERETO, being members of the Council of Europe,

Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”),

Have agreed as follows:

Article 1
Protection of property

Every natural or legal person is entitled to the peaceful enjoyment of his possessions. No one shall be deprived of his possessions except in the public interest and subject to the conditions provided for by law and by the general principles of international law.

The preceding provisions shall not, however, in any way impair the right of a State to enforce such laws as it deems necessary to control the use of property in accordance with the general interest or to secure the payment of taxes or other contributions or penalties.

Article 2
Right to education

No person shall be denied the right to education. In the exercise of any functions which it assumes in relation to education and to teaching, the State shall respect the right of parents to ensure such education and teaching in conformity with their own religious and philosophical convictions.

Article 3
Right to free elections

The High Contracting Parties undertake to hold free elections at reasonable intervals by secret ballot, under conditions which will ensure the free expression of the opinion of the people in the choice of the legislature.

Article 4 **Territorial application**

Any High Contracting Party may at the time of signature or ratification or at any time thereafter communicate to the Secretary General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of the present Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein.

Any High Contracting Party which has communicated a declaration in virtue of the preceding paragraph may from time to time communicate a further declaration modifying the terms of any former declaration or terminating the application of the provisions of this Protocol in respect of any territory.

A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with paragraph 1 of Article 56 of the Convention.

Article 5 **Relationship to the Convention**

As between the High Contracting Parties the provisions of Articles 1, 2, 3 and 4 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 6 **Signature and ratification**

This Protocol shall be open for signature by the members of the Council of Europe, who are the signatories of the Convention; it shall be ratified at the same time as or after the ratification of the Convention. It shall enter into force after the deposit of ten instruments of ratification. As regards any signatory ratifying subsequently, the Protocol shall enter into force at the date of the deposit of its instrument of ratification.

The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe, who will notify all members of the names of those who have ratified.

DONE AT PARIS ON THE 20TH DAY OF MARCH 1952, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General shall transmit certified copies to each of the signatory governments.

PROTOCOL NO. 4

to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms securing certain rights and freedoms other than those already included in the Convention and in the First Protocol thereto

Strasbourg, 16.IX.1963

THE GOVERNMENTS SIGNATORY HERETO, being members of the Council of Europe,

Being resolved to take steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms other than those already included in Section I of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4th November 1950 (hereinafter referred to as the „Convention”) and in Articles 1 to 3 of the First Protocol to the Convention, signed at Paris on 20th March 1952,

Have agreed as follows:

Article 1

Prohibition of imprisonment for debt

No one shall be deprived of his liberty merely on the ground of inability to fulfil a contractual obligation.

Article 2

Freedom of movement

1. Everyone lawfully within the territory of a State shall, within that territory, have the right to liberty of movement and freedom to choose his residence.
2. Everyone shall be free to leave any country, including his own.
3. No restrictions shall be placed on the exercise of these rights other than such as are in accordance with law and are necessary in a democratic society in the interests of national security or public safety, for the maintenance of ordre public, for the prevention of crime, for the protection of health or morals, or for the protection of the rights and freedoms of others.
4. The rights set forth in paragraph 1 may also be subject, in particular areas, to restrictions imposed in accordance with law and justified by the public interest in a democratic society.

Article 3
Prohibition of expulsion of nationals

1. No one shall be expelled, by means either of an individual or of a collective measure, from the territory of the State of which he is a national.
2. No one shall be deprived of the right to enter the territory of the State of which he is a national.

Article 4
Prohibition of collective expulsion of aliens

Collective expulsion of aliens is prohibited.

Article 5
Territorial application

1. Any High Contracting Party may, at the time of signature or ratification of this Protocol, or at any time thereafter, communicate to the Secretary General of the Council of Europe a declaration stating the extent to which it undertakes that the provisions of this Protocol shall apply to such of the territories for the international relations of which it is responsible as are named therein.
2. Any High Contracting Party which has communicated a declaration in virtue of the preceding paragraph may, from time to time, communicate a further declaration modifying the terms of any former declaration or terminating the application of the provisions of this Protocol in respect of any territory.
3. A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with paragraph 1 of Article 56 of the Convention.
4. The territory of any State to which this Protocol applies by virtue of ratification or acceptance by that State, and each territory to which this Protocol is applied by virtue of a declaration by that State under this Article, shall be treated as separate territories for the purpose of the references in Articles 2 and 3 to the territory of a State.
5. Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, nongovernmental organisations or groups of individuals as provided in Article 34 of the Convention in respect of all or any of Articles 1 to 4 of this Protocol.

Article 6
Relationship to the Convention

As between the High Contracting Parties the provisions of Articles 1 to 5 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 7
Signature and ratification

1. This Protocol shall be open for signature by the members of the Council of Europe who are the signatories of the Convention; it shall be ratified at the same time as or after the ratification of the Convention. It shall enter into force after the deposit of five instruments of ratification. As regards any signatory ratifying subsequently, the Protocol shall enter into force at the date of the deposit of its instrument of ratification.
2. The instruments of ratification shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe, who will notify all members of the names of those who have ratified.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

DONE AT STRASBOURG, THIS 16TH DAY OF SEPTEMBER 1963, in English and in French, both texts being equally authoritative, in a single copy which shall remain deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General shall transmit certified copies to each of the signatory states.

PROTOCOL NO. 6
to the Convention for the Protection of Human
Rights and Fundamental Freedoms concerning the
Abolition of the Death Penalty

Strasbourg, 28.IV.1983

THE MEMBER STATES OF THE COUNCIL OF EUROPE, signatory to this Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”),

Considering that the evolution that has occurred in several member States of the Council of Europe expresses a general tendency in favour of abolition of the death penalty;

Have agreed as follows:

Article 1
Abolition of the death penalty

The death penalty shall be abolished. No one shall be condemned to such penalty or executed.

Article 2
Death penalty in time of war

A State may make provision in its law for the death penalty in respect of acts committed in time of war or of imminent threat of war; such penalty shall be applied only in the instances laid down in the law and in accordance with its provisions. The State shall communicate to the Secretary General of the Council of Europe the relevant provisions of that law.

Article 3
Prohibition of derogations

No derogation from the provisions of this Protocol shall be made under Article 15 of the Convention.

Article 4
Prohibition of reservations

No reservation may be made under Article 57 of the Convention in respect of the provisions of this Protocol.

Article 5
Territorial application

1. Any State may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.
2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date of receipt of such declaration by the Secretary General.
3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal shall become effective on the first day of the month following the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 6
Relationship to the Convention

As between the States Parties the provisions of Articles 1 to 5 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 7
Signature and ratification

The Protocol shall be open for signature by the member States of the Council of Europe, signatories to the Convention. It shall be subject to ratification, acceptance or approval. A member State of the Council of Europe may not ratify, accept or approve this Protocol unless it has, simultaneously or previously, ratified the Convention. Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 8
Entry into force

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date on which five member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.
2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 9
Depositary functions

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of:

- (a) any signature;
- (b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- (c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 5 and 8;
- (d) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

DONE AT STRASBOURG, THIS 28TH DAY OF APRIL 1983, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

PROTOCOL NO. 7
to the Convention for the Protection of Human Rights and
Fundamental Freedoms

Strasbourg, 22.XI.1984

THE MEMBER STATES OF THE COUNCIL OF EUROPE, signatory hereto,

Being resolved to take further steps to ensure the collective enforcement of certain rights and freedoms by means of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”),

Have agreed as follows:

Article 1

Procedural safeguards relating to expulsion of aliens

1. An alien lawfully resident in the territory of a State shall not be expelled therefrom except in pursuance of a decision reached in accordance with law and shall be allowed:
  - (a) to submit reasons against his expulsion,
  - (b) to have his case reviewed, and
  - (c) to be represented for these purposes before the competent authority or a person or persons designated by that authority.
2. An alien may be expelled before the exercise of his rights under paragraph 1.(a), (b) and (c) of this Article, when such expulsion is necessary in the interest of public order or is grounded on reasons of national security.

Article 2

Right of appeal in criminal matters

1. Everyone convicted of a criminal offence by a tribunal shall have the right to have his conviction or sentence reviewed by a higher tribunal. The exercise of this right, including the grounds on which it may be exercised, shall be governed by law.
2. This right may be subject to exceptions in regard to offences of a minor character, as prescribed by law, or in cases in which the person concerned was tried in the first instance by the highest tribunal or was convicted following an appeal against acquittal.

Article 3 **Compensation for wrongful conviction**

When a person has by a final decision been convicted of a criminal offence and when subsequently his conviction has been reversed, or he has been pardoned, on the ground that a new or newly discovered fact shows conclusively that there has been a miscarriage of justice, the person who has suffered punishment as a result of such conviction shall be compensated according to the law or the practice of the State concerned, unless it is proved that the nondisclosure of the unknown fact in time is wholly or partly attributable to him.

Article 4 **Right not to be tried or punished twice**

1. No one shall be liable to be tried or punished again in criminal proceedings under the jurisdiction of the same State for an offence for which he has already been finally acquitted or convicted in accordance with the law and penal procedure of that State.
2. The provisions of the preceding paragraph shall not prevent the reopening of the case in accordance with the law and penal procedure of the State concerned, if there is evidence of new or newly discovered facts, or if there has been a fundamental defect in the previous proceedings, which could affect the outcome of the case.
3. No derogation from this Article shall be made under Article 15 of the Convention.

Article 5 **Equality between spouses**

Spouses shall enjoy equality of rights and responsibilities of a private law character between them, and in their relations with their children, as to marriage, during marriage and in the event of its dissolution. This Article shall not prevent States from taking such measures as are necessary in the interests of the children.

Article 6 **Territorial application**

1. Any State may at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify the territory or territories to which the Protocol shall apply and State the extent to which it undertakes that the provisions of this Protocol shall apply to such territory or territories.
2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Protocol shall enter into force

on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of receipt by the Secretary General of such declaration.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn or modified by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

4. A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with paragraph 1 of Article 56 of the Convention.

5. The territory of any State to which this Protocol applies by virtue of ratification, acceptance or approval by that State, and each territory to which this Protocol is applied by virtue of a declaration by that State under this Article, may be treated as separate territories for the purpose of the reference in Article 1 to the territory of a State.

6. Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, nongovernmental organisations or groups of individuals as provided in Article 34 of the Convention in respect of Articles 1 to 5 of this Protocol.

Article 7

Relationship to the Convention

As between the States Parties, the provisions of Article 1 to 6 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 8

Signature and ratification

This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe which have signed the Convention. It is subject to ratification, acceptance or approval. A member State of the Council of Europe may not ratify, accept or approve this Protocol without previously or simultaneously ratifying the Convention.

Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 9

Entry into force

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date on which seven member States of

the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 8.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of two months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 10 **Depositary functions**

The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the member States of the Council of Europe of:

- (a) any signature;
- (b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- (c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 6 and 9;
- (d) any other act, notification or declaration relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

DONE AT STRASBOURG, THIS 22ND DAY OF NOVEMBER 1984, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe.

The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

PROTOCOL NO. 12
to the Convention for the Protection of Human Rights
and Fundamental Freedoms

Rome, 4.XI.2000

THE MEMBER STATES OF THE COUNCIL OF EUROPE, signatory hereto, Having regard to the fundamental principle according to which all persons are equal before the law and are entitled to the equal protection of the law;

Being resolved to take further steps to promote the equality of all persons through the collective enforcement of a general prohibition of discrimination by means of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”);

Reaffirming that the principle of nondiscrimination does not prevent States Parties from taking measures in order to promote full and effective equality, provided that there is an objective and reasonable justification for those measures,

Have agreed as follows:

Article 1
General prohibition of discrimination

1. The enjoyment of any right set forth by law shall be secured without discrimination on any ground such as sex, race, colour, language, religion, political or other opinion, national or social origin, association with a national minority, properly, birth or other status.
2. No one shall be discriminated against by any public authority on any ground such as those mentioned in paragraph 1.

Article 2
Territorial application

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.
2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory

specified in the declaration. In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt by the Secretary General of such declaration.

3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn or modified by a notification addressed to the Secretary General of the Council of Europe. The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

4. A declaration made in accordance with this Article shall be deemed to have been made in accordance with paragraph 1 of Article 56 of the Convention.

5. Any State which has made a declaration in accordance with paragraph 1 or 2 of this Article may at any time thereafter declare on behalf of one or more of the territories to which the declaration relates that it accepts the competence of the Court to receive applications from individuals, nongovernmental organisations groups of individuals as provided by Article 34 of the Convention in respect of Article 1 of this Protocol.

Article 3 **Relationship to the Convention**

As between the States Parties, the provisions of Articles 1 and 2 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 4 **Signature and ratification**

This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe which have signed the Convention. It is subject to ratification, acceptance or approval. A member State of the Council of Europe may not ratify, accept or approve this Protocol without previously or simultaneously ratifying the Convention.

Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 5 **Entry into force**

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 4.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 6 **Depositary functions**

The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the member States of the Council of Europe of:

- (a) any signature;
- (b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- (c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 2 and 5;
- (d) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

DONE AT ROME, THIS 4TH DAY OF NOVEMBER 2000, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

PROTOCOL NO. 13
to the Convention for the Protection of Human Rights and
Fundamental Freedoms concerning the abolition of the
death penalty in all circumstances

Vilnius, 3.V.2002

THE MEMBER STATES OF THE COUNCIL OF EUROPE, signatory hereto, Convinced that everyone's right to life is a basic value in a democratic society and that the abolition of the death penalty is essential for the protection of this right and for the full recognition of the inherent dignity of all human beings;

Wishing to strengthen the protection of the right to life guaranteed by the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”);

Noting that Protocol No. 6 to the Convention, concerning the Abolition of the Death Penalty, signed at Strasbourg on 28 April 1983, does not exclude the death penalty in respect of acts committed in time of war or of imminent threat of war;

Being resolved to take the final step in order to abolish the death penalty in all circumstances,

Have agreed as follows:

Article 1
Abolition of the death penalty

The death penalty shall be abolished. No one shall be condemned to such penalty or executed.

Article 2
Prohibition of derogations

No derogation from the provisions of this Protocol shall be made under Article 15 of the Convention.

Article 3
Prohibition of reservations

No reservation may be made under Article 57 of the Convention in respect of the provisions of this Protocol.

Article 4 **Territorial application**

1. Any State may, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, specify the territory or territories to which this Protocol shall apply.
2. Any State may at any later date, by a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, extend the application of this Protocol to any other territory specified in the declaration. In respect of such territory the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt by the Secretary General of such declaration.
3. Any declaration made under the two preceding paragraphs may, in respect of any territory specified in such declaration, be withdrawn or modified by a notification addressed to the Secretary General. The withdrawal or modification shall become effective on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of receipt of such notification by the Secretary General.

Article 5 **Relationship to the Convention**

As between the States Parties the provisions of Articles 1 to 4 of this Protocol shall be regarded as additional Articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 6 **Signature and ratification**

This Protocol shall be open for signature by member States of the Council of Europe which have signed the Convention. It is subject to ratification, acceptance or approval. A member State of the Council of Europe may not ratify, accept or approve this Protocol without previously or simultaneously ratifying the Convention.

Instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 7 **Entry into force**

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten member States of the Council of Europe have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 6.

2. In respect of any member State which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the deposit of the instrument of ratification, acceptance or approval.

Article 8 **Depositary functions**

The Secretary General of the Council of Europe shall notify all the member States of the Council of Europe of:

- (a) any signature;
- (b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- (c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with Articles 4 and 7;
- (d) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

DONE AT VILNIUS, THIS 3RD DAY OF MAY 2002, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe.

PROTOCOL NO. 15²¹

Amending the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms

Strasbourg, 24.VI.2013

Preamble

The member States of the Council of Europe and the other High Contracting Parties to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”), signatory hereto,

Having regard to the declaration adopted at the High Level Conference on the Future of the European Court of Human Rights, held in Brighton on 19 and 20 April 2012, as well as the declarations adopted at the conferences held in Interlaken on 18 and 19 February 2010 and İzmir on 26 and 27 April 2011;

Having regard to Opinion No. 283 (2013) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 26 April 2013;

Considering the need to ensure that the European Court of Human Rights (hereinafter referred to as „the Court”) can continue to play its pre-eminent role in protecting human rights in Europe,

Have agreed as follows:

Article 1

At the end of the preamble to the Convention, a new recital shall be added, which shall read as follows:

„Affirming that the High Contracting Parties, in accordance with the principle of subsidiarity, have the primary responsibility to secure the rights and freedoms defined in this Convention and the Protocols thereto, and that in doing so they enjoy a margin of appreciation, subject to the supervisory jurisdiction of the European Court of Human Rights established by this Convention,”.

²¹ Adopted in October 2013. At the moment of publishing this publication (1 December 2015), it did not enter into force. The text of the Protocol No. 15 translated by the Language Department of the Constitutional Court of BiH.

Article 2

1. In Article 21 of the Convention, a new paragraph 2 shall be inserted, which shall read as follows:

„Candidates shall be less than 65 years of age at the date by which the list of three candidates has been requested by the Parliamentary Assembly, further to Article 22.”

2. Paragraphs 2 and 3 of Article 21 of the Convention shall become paragraphs 3 and 4 of Article 21 respectively.

3. Paragraph 2 of Article 23 of the Convention shall be deleted. Paragraphs 3 and 4 of Article 23 shall become paragraphs 2 and 3 of Article 23 respectively.

Article 3

In Article 30 of the Convention, the words „unless one of the parties to the case objects” shall be deleted.

Article 4

In Article 35, paragraph 1 of the Convention, the words „within a period of six months” shall be replaced by the words „within a period of four months”.

Article 5

In Article 35, paragraph 3, sub-paragraph b of the Convention, the words „and provided that no case may be rejected on this ground which has not been duly considered by a domestic tribunal” shall be deleted.

Final and transitional provisions

Article 6

1. This Protocol shall be open for signature by the High Contracting Parties to the Convention, which may express their consent to be bound by:

- (a) signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or
- (b) signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 7

This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which all High Contracting Parties to the Convention have expressed their consent to be bound by the Protocol, in accordance with the provisions of Article 6.

Article 8

1. The amendments introduced by Article 2 of this Protocol shall apply only to candidates on lists submitted to the Parliamentary Assembly by the High Contracting Parties under Article 22 of the Convention after the entry into force of this Protocol.
2. The amendment introduced by Article 3 of this Protocol shall not apply to any pending case in which one of the parties has objected, prior to the date of entry into force of this Protocol, to a proposal by a Chamber of the Court to relinquish jurisdiction in favour of the Grand Chamber.
3. Article 4 of this Protocol shall enter into force following the expiration of a period of six months after the date of entry into force of this Protocol. Article 4 of this Protocol shall not apply to applications in respect of which the final decision within the meaning of Article 35, paragraph 1 of the Convention was taken prior to the date of entry into force of Article 4 of this Protocol.
4. All other provisions of this Protocol shall apply from its date of entry into force, in accordance with the provisions of Article 7.

Article 9

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe and the other High Contracting Parties to the Convention of:

- (a) any signature;
- (b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- (c) the date of entry into force of this Protocol in accordance with Article 7; and
- (d) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof, the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 24th day of June 2013, in English and in French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to the other High Contracting Parties to the Convention.

PROTOCOL NO. 16²²
to the Convention for the Protection of Human Rights
and Fundamental Freedoms

Strasbourg, 2.X.2013

Preamble

The member States of the Council of Europe and other High Contracting Parties to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, signed at Rome on 4 November 1950 (hereinafter referred to as „the Convention”), signatories hereto,

Having regard to the provisions of the Convention and, in particular, Article 19 establishing the European Court of Human Rights (hereinafter referred to as „the Court”);

Considering that the extension of the Court’s competence to give advisory opinions will further enhance the interaction between the Court and national authorities and thereby reinforce implementation of the Convention, in accordance with the principle of subsidiarity;

Having regard to Opinion No. 285 (2013) adopted by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 28 June 2013,

Have agreed as follows:

Article 1

1. Highest courts and tribunals of a High Contracting Party, as specified in accordance with Article 10, may request the Court to give advisory opinions on questions of principle relating to the interpretation or application of the rights and freedoms defined in the Convention or the protocols thereto.
2. The requesting court or tribunal may seek an advisory opinion only in the context of a case pending before it.
3. The requesting court or tribunal shall give reasons for its request and shall provide the relevant legal and factual background of the pending case.

---

²² Adopted in October 2013. At the moment of publishing this publication (1 December 2015), it did not enter into force. The text of the Protocol No. 16 translated by the Language Department of the Constitutional Court of BiH.

Article 2

1. A panel of five judges of the Grand Chamber shall decide whether to accept the request for an advisory opinion, having regard to Article 1. The panel shall give reasons for any refusal to accept the request.
2. If the panel accepts the request, the Grand Chamber shall deliver the advisory opinion.
3. The panel and the Grand Chamber, as referred to in the preceding paragraphs, shall include *ex officio* the judge elected in respect of the High Contracting Party to which the requesting court or tribunal pertains. If there is none or if that judge is unable to sit, a person chosen by the President of the Court from a list submitted in advance by that Party shall sit in the capacity of judge.

Article 3

The Council of Europe Commissioner for Human Rights and the High Contracting Party to which the requesting court or tribunal pertains shall have the right to submit written comments and take part in any hearing. The President of the Court may, in the interest of the proper administration of justice, invite any other High Contracting Party or person also to submit written comments or take part in any hearing.

Article 4

1. Reasons shall be given for advisory opinions.
2. If the advisory opinion does not represent, in whole or in part, the unanimous opinion of the judges, any judge shall be entitled to deliver a separate opinion.
3. Advisory opinions shall be communicated to the requesting court or tribunal and to the High Contracting Party to which that court or tribunal pertains.
4. Advisory opinions shall be published.

Article 5

Advisory opinions shall not be binding.

Article 6

As between the High Contracting Parties the provisions of Articles 1 to 5 of this Protocol shall be regarded as additional articles to the Convention, and all the provisions of the Convention shall apply accordingly.

Article 7

1. This Protocol shall be open for signature by the High Contracting Parties to the Convention, which may express their consent to be bound by:

- (a) signature without reservation as to ratification, acceptance or approval; or
- (b) signature subject to ratification, acceptance or approval, followed by ratification, acceptance or approval.

2. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Secretary General of the Council of Europe.

Article 8

1. This Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date on which ten High Contracting Parties to the Convention have expressed their consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.

2. In respect of any High Contracting Party to the Convention which subsequently expresses its consent to be bound by it, the Protocol shall enter into force on the first day of the month following the expiration of a period of three months after the date of the expression of its consent to be bound by the Protocol in accordance with the provisions of Article 7.

Article 9

No reservation may be made under Article 57 of the Convention in respect of the provisions of this Protocol.

Article 10

Each High Contracting Party to the Convention shall, at the time of signature or when depositing its instrument of ratification, acceptance or approval, by means of a declaration addressed to the Secretary General of the Council of Europe, indicate the courts or tribunals that it designates for the purposes of Article 1, paragraph 1, of this Protocol. This declaration may be modified at any later date and in the same manner.

Article 11

The Secretary General of the Council of Europe shall notify the member States of the Council of Europe and the other High Contracting Parties to the Convention of:

- (a) any signature;
- (b) the deposit of any instrument of ratification, acceptance or approval;
- (c) any date of entry into force of this Protocol in accordance with Article 8;
- (d) any declaration made in accordance with Article 10; and
- (e) any other act, notification or communication relating to this Protocol.

In witness whereof the undersigned, being duly authorised thereto, have signed this Protocol.

Done at Strasbourg, this 2nd day of October 2013, in English and French, both texts being equally authentic, in a single copy which shall be deposited in the archives of the Council of Europe. The Secretary General of the Council of Europe shall transmit certified copies to each member State of the Council of Europe and to the other High Contracting Parties to the Convention.

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

342.565.2(497.6)
342.4(497.6)
342.7(497.6)

USTAVNI sud Bosne i Hercegovine (Sarajevo)
Pravila Ustavnog suda Bosne i Hercegovine =
Rules of the Court of the Constitutional Court. -
Sarajevo : Ustavni sud Bosne i Hercegovine, 2015.
- 478 str. ; 25 cm

Tekst na bos., hrv., srp. i engl. jeziku. - Lat.
i ćir.

ISBN 978-9958-0389-2-1

COBISS.BH-ID 22552070
